

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

DEVELOPMENT OF DHAMMA EDUCATION TEACHING AND LEARNING IN SECONDARY
SCHOOLS OF THE SANGHA IN PRACHUAP KHIRIKHAN PROVINCE

พระครูขันตยาภิรักษ์ (บร योग ปุณณโณ)

ดุขฎฐฎีฬนัฎฐนี้เป็ญส่วนหนึงของการคึศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญญาพุทธศาสตรดุขฎฐฎีบัณทิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณทิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระครูขันตยาภิรักษ์ (บรรยง ปุณฺณโณ)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Development of Dhamma Education Teaching and Learning in Secondary
Schools of the Sangha in Prachuap Khirikhan Province

Phrakhrukhanthayapirak (Banyong Puññano)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุชฎินิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุชฎินิพนธ์

(พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(ศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ)

กรรมการ

(พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.)

กรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมคุชฎินิพนธ์

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

ประธานกรรมการ

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระครูขันตยาภิรักษ์

(พระครูขันตยาภิรักษ์)

- ชื่อคุณูปนิพนธ์** : การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ผู้วิจัย** : พระครูชั้นตยาภิรักษ์ (บรรจง ปุณณโณ)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการผู้ควบคุมคุณูปนิพนธ์**
- : พระมหาสุวัฒน์ สุนนโท, ผศ.ดร. พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
 - : พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๒ ธันวาคม ๑๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ ๓. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็น กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำนวน ๒๔ รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๐ รูปหรือคน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเรียงเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ และโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอธิบายและพรรณนาความ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๖,๕๘๑ รูป ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยแจกแบบสอบถามจำนวน ๓๗๗ รูป และโดยใช้โปรแกรมประยุกต์เพื่อการวิจัยโดยใช้สถิติพรรณนาคือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การจัดหลักสูตร มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียน เพื่อการวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบตามโครงการสอนธรรมศึกษาขั้นตรี

โท เอก จัดหลักสูตรการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ ใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหาสรุปและทบทวนบทเรียนได้ วางแผนการใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรม ได้พัฒนาคุณธรรม สมာธิในการเรียน การปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู การทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การวัดผลและประเมินผล การประเมินคุณภาพ การสอบธรรมศึกษาแม่กองธรรมสนามหลวง การปรับปรุงพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียนครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.25$, S.D.= 0.34) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา ($\bar{X}=4.42$, S.D.= 0.57) และด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.40$, S.D.= 0.60) ด้านการจัดกิจกรรม ($\bar{X}= 4.13$, S.D.= 0.48) และด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X}=4.35$, S.D.= 0.51)

๒. กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น พบว่า คือ การจัดหลักสูตรองค์ประกอบที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนก็คือหนังสือ เนื้อหาต้องสร้างให้มีคุณธรรม ในการอบรมพัฒนาจิตใจ สื่อการเรียนรู้ หลักการใช้สื่อการเรียนการสอนให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กมีเนื้อหาถูกต้อง การจัดกิจกรรมกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับการวัดและประเมินผลกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียน และการวัดผลและประเมินผลการจัดการเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่ดีเหมาะสมและประหยัดที่สุด ด้านคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและโรงเรียน

๓. การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การวางแผนหน่วยงานควรจะให้การสนับสนุนคณะสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่องการวางแผนพัฒนาจัดเนื้อหาหลักสูตร สื่อการเรียนรู้ต้องมีการพัฒนาจัดสถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ อันจะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ตลอดจนให้สื่อการเรียนรู้ ได้ตระหนักในคุณค่าของตนที่มีต่อองค์การ รวมถึงจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน การจัดกิจกรรมการวางแผนการจัดกิจกรรมต้องมีการพัฒนา จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม อาจารย์ส่งผลช่วยให้ปฏิบัติงานในความรับผิดชอบช่วยให้ครูอาจารย์ก้าวทันต่อการเจริญก้าวหน้าของโลกในยุค การวัดและประเมินผลการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ปัญหาชีวิตการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

Dissertation Title: Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province

Researcher: Phrakhrukhanthayapirak (Banyong Puñño)

Degree: Doctor of Buddhism (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee:

Phramaha Sunan Sunanto, Assist.Prof. Dr., B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Phraudomsittinayok, Assist.Prof. Dr., B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhisat Management) Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation: December 2, 2019

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the general state of Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province 2. To study the process of the Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province, and 3. To present the development of Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province

Methodology was the mixed methods: The quality ative method collected data from document and 24 key informants who were administrative monks, secondary schools administrators and participants in managing the Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province and from 10 participants in focus group discussion who were experts. Data were analyzed by systematic content analysis and descriptive interpretation. The quantitative method collected data by questionnaires with the validity value at 0.938 from 377 samples out of 6,581 monks who were teachers and students and analyzed data by statistical program with descriptive statistics: frequency, percentage, mean and standard deviation.

Findings from the research were as follows:

1, General conditions for the Development of Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province was found that: The curriculum management; there was production of textbooks and study manuals in order to plan the teaching and learning systematically in accordance with the Dhamma Studies Teaching Program for the third, second and the first grade levels for the long term learning plan. The teaching media; using teaching aids to lead into the lessons to explain the contents and to summarize the lesson with teaching media using plan. Learning activities; there was development of virtuous morality, learning meditation, learning and teaching activities, teaching media to encourage learning participation and teachers-students relations promotion to enhance creativities. Evaluation and Assessment; There was quality assurance and evaluation for both students and teachers and central examination Commission. Teachers' and students' opinions towards the development of Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province by overall were at high level (\bar{X} =4.25 S.D.=0.39) and each aspect was also at high level. The highest level was the Dhamma studies curriculum management (\bar{X} =4.42, S.D.= 0.57), teaching media was at \bar{X} = 4.40, S.D.=0.60, learning activities was at \bar{X} = 4.13, S.D.= 0.48, evaluation and assessment were at (\bar{X} =4.35, S.D.= 0.51).

2. The process of development of Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province by interviewing the key informants was divided into 4 categories: Curriculum development; the materials supporting teaching and learning were textbooks with the contents consisting of virtues for mental training. Learning and teaching media; there was method of using the teaching and learning media, media must be suitable for objectives, appropriate for students and must have the correct contents. Teaching and learning activities; the activities must coincide with evaluation and objectives of learning. Evaluation and Assessment; management is the factor supporting the Dhamma studies teaching and learning process. The management must choose the most appropriate and economical method to manage the

operation, both personnel, money, materials and management for the most benefits of students and schools.

3. The development of Development of Dhamma Education Teaching and Learning in the Secondary Schools of Prachuap KhiriKhan Province was that: planning, the participatory agencies should support the Sangha for continuous Dharma education with plan to develop the curriculum. Teaching Media; there must be schools development with new technological media, modern equipment, appropriate for learning to enhance self values for organizational loyalty including enough media allocation for students. Learning activities; There must be activities development to promote harmonious living with environment, teachers development to up-keep with the world modernization. Evaluation and Assessment; evaluation by supervisory agency in the area is the factor supporting the educational management of educational institutions. It helps students to think and analyze the life problems. It is the good preparation for the evaluation from the Office of the Educational Standard.

กิตติกรรมประกาศ

ดุขฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาของพระมหาสมบูรณ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะกรรมการที่ปรึกษาดุขฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร. และพระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขดุขฎีนิพนธ์นี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร. พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาวั ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตวุฒิ หมั่นมี ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโ) พระราชสิทธิญาณ พระศรีปริยัติเมธี พระครูอาทรธรรม พระครูวินัยเมตรี ฐิตปญโณ พระครูวิจิตรธรรมวิษ พระครูพิศาลปัญญา ประโชติ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี พระปลัดธรรมฤทธิ์ ธรรมจารี นายบุญชัย อังสวัสดิ์ นายสุชาติ หุทธิย์ นางโสภา ขนวนัน นายชัยชนะ สระทองทา นายวีระยุทธ พุกจันทร์ นางสาววิภาดา หนูน้อย นายวิวัฒน์ วันกุมภา นางสุภาพร อารีราษฎร์ นายสมยศ จันทร์เจียม นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง นางจิตรขวัญ จันทร์เจียม นายวีรวุฒิ กลมเกลี้ยง นายพรชัย แดงสกุล นายเฉลิม มียะพันธ์ และพระสังฆาธิการในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทุกรูปที่อนุเคราะห์ให้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ขอขอบคุณ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการต่างๆ และได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จนทำให้ดุขฎีนิพนธ์สำเร็จไปได้อย่างราบรื่น ที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาในการทำดุขฎีนิพนธ์ในครั้งนี้จนเป็นที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธทุกรูป ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในการทำดุขฎีนิพนธ์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากดุขฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมมอบถวายบูชาคุณงามความดีเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ผู้วิจัยและขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแก่ครูอุปฌารย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระครูขันตยาภิรักษ์ (บรรยง ปุณณโณ)

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๒๐
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับประถมศึกษา	๕๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาทธรรม ๔	๕๖
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA	๗๓
๒.๖ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๗๘
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๑
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๔
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๖
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๙
๔.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๒๐
๔.๒ กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๕๖
๔.๓ นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๘๕
๔.๔ สรุปลวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)	๒๐๒
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๒๐๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๒๐๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๐๙
๕.๒ อภิปรายผล	๒๑๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๒๐
บรรณานุกรม	๒๒๒
ภาคผนวก	๒๓๑
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือ	๒๓๒
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๒๓๘
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๔๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
ภาคผนวก ง	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๗๓
ภาคผนวก จ	แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๘๒
ภาคผนวก ฉ	การสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๘๕
ภาคผนวก ช	ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๘๗
ประวัติผู้วิจัย		๓๐๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	ความหมายของการพัฒนา	๑๔
๒.๒	การพัฒนาบุคคล	๑๕
๒.๓	การพัฒนาอาชีพ	๑๘
๒.๔	การพัฒนาองค์การ	๒๐
๒.๕	แสดงความหมายของการจัดหลักสูตร	๒๖
๒.๖	แสดงสาระสำคัญของการจัดหลักสูตร	๒๗
๒.๗	แสดงสาระสำคัญของด้านสื่อการเรียนรู้	๔๐
๒.๘	แสดงสาระสำคัญของการจัดกิจกรรม	๔๙
๒.๙	แสดงสรุปการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔	๗๒
๒.๑๐	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA	๗๗
๒.๑๑	แสดงสรุปการสอบธรรมศึกษา ย้อนหลัง ๓ ปี	๘๑
๒.๑๒	แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	๙๐
๒.๑๓	แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษา	๑๐๐
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๖
๔.๑	ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการจัดหลักสูตร	๑๒๗
๔.๒	ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านสื่อการเรียนรู้	๑๓๘
๔.๓	ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรม	๑๔๔
๔.๔	ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการวัดผลและประเมินผล	๑๕๕
๔.๕	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๗๔
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม	๑๗๗
๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร	๑๗๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้	๑๘๐
๔.๙	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดกิจกรรม	๑๘๑
๔.๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล	๑๘๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ การพัฒนาธรรมศึกษา	๓๐
๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๓
๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๒๐๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย) = พระวินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์ (ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คัมภีร์พระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา หรือสิกขาว่า ภิกษุผู้ที่มีความเพียรเอาใจใส่ปฏิบัติตามหลักสิกขา ๓ ประการ คือ ประพฤติอิศิลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา อยู่เป็นนิจ บัณฑิตย่อมเรียกภิกษุเหล่านั้น ว่าเป็นนักศึกษา เป็นนักปฏิบัติ มีความประพฤติบริสุทธิ์ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบ เป็นนักปราชญ์ เป็นผู้ถึงที่สุดแห่งการปฏิบัติในโลก เป็นผู้ประกอบด้วย วิมุตติอันเป็นที่สิ้นต้นเหตุ ย่อมมีจิตหลุดพ้นจากสังขารธรรมเพราะวิญญาณดับสนิท เหมือนความดับแห่ง ประทีป เป็นต้น ด้วยเหตุแห่งพระดำรัสนี้ คณะสงฆ์ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงการศึกษาใน พระพุทธศาสนาโดยตลอด ทั้งการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเอง รวมถึงการศึกษาของพุทธศาสนิกชน ให้มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาอย่างยิ่ง

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมา มุ่งเน้นการศึกษาในทางด้านภาษาบาลี เป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อครั้งปกครอง วัดบวรนิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้หลัก พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งแก้กระทั้ธรรม ตกถึง วันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๔ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้ จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรก ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตรเป็นสถานที่สอบ วิชาที่สอบมีอยู่ ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาค แต่งความแก้กระทั้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้อง นิทานในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงปรับปรุง หลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพิ่ม คิหิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค และได้ขยายหลักสูตรขึ้นอีกเป็นระดับชั้นโท และชั้นเอก ดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุฒิน สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่า ควรขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษาธรรม บ้าง จึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการการศึกษาหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า "ธรรม

ศึกษา" เปิดชั้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี และต่อมาได้มีการขยายออกไปเป็นชั้นธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ และ พ.ศ. ๒๔๗๔ ตามลำดับ^๑

จากการจัดการศึกษานั้น ทำให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาพระศาสนาหลายประการ เช่น ทำให้พระสงฆ์สามเณรมีความอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น เพื่อมิให้มีความรู้ด้อยกว่าประชาชนที่เข้ามาศึกษาธรรมวินัย และทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตั้งขึ้น ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่ศาสนา^๒ ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้มีพระพรหมมุนี (พรหมคุดเถร) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง เน้นการพัฒนา ศาสนทายาทให้มีคุณภาพ สามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือว่าเป็นกิจการของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^๓ แต่ถึงกระนั้น หลักสูตรการสอนนักธรรมและธรรมศึกษาในยุคสมัยก่อนๆ ก็ยังมีความยุ่งยาก อยู่มีใช้น้อย ดังมีคำที่พระราชรัตนโมลี กล่าวปรารภถึงหลักสูตรพระปริยัติธรรมไว้ว่า คิดว่า การเรียนนักธรรมชั้นตรี ก็ไม่หนักหนาอะไร เมื่อท่องหลักได้แล้วทุกอย่างก็สบายเพียงแต่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะอ่านวินัยมุขเล่มหนึ่ง ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งเป็นหนังสือเรียนวินัย นักธรรมชั้นตรี ซึ่งท่านผู้ทรงนิพนธ์บรรยายไว้ดีมาก มันควรจะใช้เป็นการศึกษาปริญญาตรี ไม่ใช่กับผู้สำเร็จ การศึกษามาเพียงชั้นประถมเท่านั้น^๔

จะเห็นได้ว่า รัฐนั้นให้ความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยมุ่งประเด็นไปที่การพัฒนา บุคลากรทางศาสนาเป็นหัวใจหลัก ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปสู่จิตใจของ บุคคลซึ่งจะเป็นผู้พัฒนาชาติไปสู่ความเจริญในอนาคต เมื่อปัญหาของชาติดำเนินไปในทิศทางที่ทวนกระแสกับพุทธธรรม ที่สอนให้รู้จักประมาณตน และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม กิจกรรมมอมเมาให้เยาวชนของชาติไปหลงไหลอยู่กบอบายมุขโดยเฉพาะเรื่องของการยาเสพติด การมั่ว

^๑"รายงานสอบนักธรรมชั้นตรีในมณฑลอยุธยา", (แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๑๘ พ.ศ. ๒๔๗๓ หน้า ๔๔๙- ๔๕๐, อ้างใน : พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), บทความ "การศึกษาของสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๕ ถึง รัชกาลที่ ๗), ใน ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย (๒๔๓๖-๒๕๓๖), มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ พิมพ์เป็นที่ระลึกในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนา, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕:๓๖), หน้า ๔๓๙.

^๒ประกาศอนุญาตให้คฤหัสถ์เข้าสอบธรรม, (แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๑๘ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๘๙- ๓๙๐, อ้างใน พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), บทความ "การศึกษาของสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๔ ถึง รัชกาลที่ ๗), หน้า ๔๓๙.

^๓สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, สอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙๓-๑๙๔.

^๔พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล), ชีวิตลิขิตของกรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗-๒๙.

สุขทางเพศ และการพนันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นทวีคูณ การที่จะช่วยยับยั้งความเสื่อมถอยดังกล่าวไว้ได้ น่าจะได้แก่การพัฒนาเยาวชนของชาติให้ผูกพันกับหลักพุทธธรรมและยึดมั่นในหลักศาสนา อันจะทำให้เกิดความมั่นคงแก่ชาติในอนาคต แม้พระสงฆ์ก็ควรจัดโครงการเพื่อดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น และเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนา ฟื้นฟูจิตใจของศาสนิกชนได้ทุกเพศทุกวัย กิจกรรมที่จัดควรจัดตามความสามารถ และความพร้อมของทางวัด บทบาทของโรงเรียน กิจกรรมอบรมเยาวชนด้านศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม หากโรงเรียนไม่สามารถจัดให้สมบูรณ์ได้ ทรัพยากรบุคคลที่ควรคำนึงถึง คือ พระสงฆ์และวัด โรงเรียน ควรขอความร่วมมือจากพระสงฆ์และวัดใกล้เคียง^๕

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จึงเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับทุกคน และทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาพระพุทธศาสนา (Buddhist Education for all and all for Buddhist Education) ด้วยการนำเสนอหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เช่นนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ พระองค์นั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำการปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะพระองค์ได้ทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ชาวพุทธทุกคนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์สามารถเข้าถึงได้ด้วย หลักสูตรคู่ขนานนั้นคือ หลักสูตรนักธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร และหลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับคฤหัสถ์^๖

จากการแสดงบทบาทของพระภิกษุที่สอนธรรมศึกษาในอดีต มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษา คือเพื่อต้องการจะทราบทัศนคติและความคาดหวังของครูแต่ละโรงเรียนนั้นที่มีต่อการแสดงบทบาทของพระภิกษุเป็นอย่างไร เพื่อต้องการทราบทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนต่อวิธีการในการถ่ายทอดในการจัดกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมเพียงไร และต้องการศึกษาถึงความเหมาะสมของหลักสูตร ตามความคิดเห็นของพระภิกษุที่ทำการสอนว่ามีความเหมาะสมเพียงไรกับบุคลิกภาพของนักเรียน อย่างไรก็ตามการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปัจจุบัน ซึ่งมีจำนวน ๓๔ โรงเรียน มีพระภิกษุเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนธรรมศึกษา ไม่ต่ำกว่า ๕๐ รูป ซึ่งคณะผู้บริหารและครูอาจารย์ ต่างให้ความร่วมมือประสานงานและวางแผนร่วมกันกับพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการสอนธรรมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็ยังมีปัญหาที่เป็นส่วนสำคัญที่เป็นจุดมุ่งหมายของการสอนธรรมศึกษา นั่นคือพัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน จากการสังเกตแต่ละโรงเรียน กลับมีพัฒนาการด้านคุณธรรม

^๕พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), **พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓-๑๔.

^๖พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธรรมจิตโต), **สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนา**, โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐-๒๑.

จริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ เป็นปัญหาที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ปรึกษาหารือกันอยู่เป็นประจำ และปรับกระบวนการต่างๆ รวมถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อจูงใจการสร้างค่านิยมที่ดี ให้กับตัวนักเรียนเองด้วย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเรียนการสอนธรรมศึกษา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน เนื่องจากการเรียนการสอนธรรมศึกษา เป็นการพัฒนาทรัพยากรไปสู่การสร้างคนที่มีบุคลิกแบบในอนาคต เป็นการพัฒนาคูณภาพการเรียนการสอนไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการในการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นอกจากนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้ คณะสงฆ์ผู้บริหารหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศในการเรียนการสอนธรรมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๒ เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการจัดหลักสูตร ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม และ ๔) ด้านการวัดผลและการประเมินผล ใช้วงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA คือ P : Plan = วางแผน D : Do = ปฏิบัติตามแผน C : Check = ตรวจสอบ/ประเมินผล A : Action = ปรับปรุงแก้ไข^๗

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) **ตัวแปรต้น** ที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ประกอบด้วย PDCA คือ P : Plan = วางแผน D : Do = ปฏิบัติตามแผน C : Check = ตรวจสอบ/ประเมินผล A : Action = ปรับปรุงแก้ไข

๒) **ตัวแปรตาม** ที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กำหนดศึกษาในด้าน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการจัดหลักสูตร ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม และ ๔) ด้านการวัดผลและการประเมินผล^๘

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรจากการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ครูและนักเรียน จำนวน ๘ โรงเรียน ที่สังกัดอยู่ใน โรงเรียนประจวบวิทยาลัย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ โรงเรียนหนองพลับวิทยา อำเภอหัวหิน โรงเรียนกุยบุรี อำเภอกุยบุรี โรงเรียนชัยเกษมวิทยา อำเภอบางสะพาน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม อำเภอบางสะพานน้อย โรงเรียนทับสะแกวิทยา อำเภอบางสะพานน้อย และโรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม อำเภอบางสะพานน้อย จำนวนทั้งสิ้น ๖,๕๘๑ คน^๙

^๗ Deming, W. Edwards, Out of the Crisis, (MIT Center for Advanced Engineering Study, 1986), pp. 16-17

^๘บรรพต สุวรรณประเสริฐ, การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^๙สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐, สถิติจำนวนครูและนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและนักเรียน ซึ่งใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใส่สูตรสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)^{๑๐} ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) รวมจำนวนทั้งครูและนักเรียนทั้งหมด ๓๗๗ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ เจ้าคณะพระสังฆาธิการ จำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๒ ครูพระสอนศีลธรรม ๕ รูป

กลุ่มที่ ๓ ผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๖ คน

กลุ่มที่ ๔ ข้าราชการและผู้นำชุมชน จำนวน ๘ คน

รวมทั้งสิ้น ๒๔ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และทำการสนทนาเฉพาะกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

๑. เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหัวหิน อำเภอกุยบุรี อำเภอบางสะพาน อำเภอปราณบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพานน้อย อำเภอสามร้อยยอด

๒. เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีผลสอบผ่านที่ดีที่สุดในแต่ละอำเภอ

ประกอบด้วยโรงเรียนต่างๆ จำนวน ๘ โรงเรียนคือ

๑) โรงเรียนประจวบวิทยาลัย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์

๒) โรงเรียนหนองพลับวิทยา อำเภอหัวหิน

๓) โรงเรียนกุยบุรี อำเภอกุยบุรี

๔) โรงเรียนชัยเกษมวิทยา อำเภอบางสะพาน

๕) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

๖) โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม อำเภอบางสะพานน้อย

๗) โรงเรียนทับสะแกวิทยา อำเภอทับสะแก

๘) โรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม อำเภอสามร้อยยอด

^{๑๐}พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณฺโณ, ดร., ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (เชียงใหม่ : บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗๑-๑๗๓.

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การทำแผนการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นแบบแผนที่เหมาะสมแก่ผู้สอนและผู้เรียนในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ธรรมศึกษา หมายถึง การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน โดยมีเนื้อหาให้เหมาะสมกับฆราวาส แบ่งเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่สังกัดอยู่ใน โรงเรียนประจวบวิทยาลัย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ โรงเรียนหนองพลับวิทยา อำเภอหัวหิน โรงเรียนกุยบุรี อำเภอกุยบุรี โรงเรียนชัยเกษมวิทยา อำเภอบางสะพาน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนบางสะพานน้อย วิทยาคม อำเภอบางสะพานน้อย โรงเรียนทับสะแกวิทยา อำเภอทับสะแก และโรงเรียนสามร้อยยอด วิทยาคม อำเภอสามร้อยยอด

คณะสงฆ์ หมายถึง คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดมหานิกาย

การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่ได้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ตามเกณฑ์ของกองธรรมสนามหลวง โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในด้านต่างๆ ๔ ด้าน คือ

๑) ด้านการจัดหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะเป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศให้กับผู้เรียนโดยเฉพาะเยาวชนนักเรียน เพราะเป็นผลโดยตรงต่อผู้เรียนสังคม และประเทศชาติ

๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ หมายถึง การสอนจะต้องมีเหตุผลสนับสนุนให้เป็นประโยชน์

๓) ด้านการจัดกิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็นโดยครูเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นผู้นำทางด้านจริยธรรม

๔) ด้านการวัดผลและการประเมินผล หมายถึง เป็นขั้นตอนสำคัญอันหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ครูจะทราบว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือไม่ เพียงใดก็โดยการวัดผลและประเมินผล นี้เอง

วงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA หมายถึง แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพในการดำเนินงานด้วยกระบวนการ ๔ ขั้นตอน คือ

๑) Plan คือ กระบวนการวางแผนการดำเนินงาน ตั้งแต่การศึกษาถึงปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา เลือกปัญหาที่จะจัดการแก้ไข จัดตั้งวัตถุประสงค์ ตั้งเกณฑ์ในการประเมินผล และขั้นตอนในการดำเนินงาน รวมไปถึงงบประมาณ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ

๒) Do คือ การลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ในขั้น Plan โดยเป็นการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัดและมีการควบคุม

๓) Check คือ การตรวจสอบ ตรวจสอบวัดผลจากที่ได้ลงมือปฏิบัติในขั้น Do ว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในขั้น Plan หรือไม่

๔) Act คือ การปรับปรุงกระบวนการหลังจากที่ได้วัดผลในขั้น Check เพื่อนำกระบวนการดังกล่าวไปใช้เป็นหลักปฏิบัติที่จะต้องทำต่อไปหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๒ ทำให้ทราบกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๓ ทำให้ทราบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๔ ผลของการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางนำไปประยุกต์เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการ เรียนการสอนธรรมศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ ในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดย แบ่งการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมศึกษา
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาทธรรม ๔
- ๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA
- ๒.๖ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา อธิบายได้ว่า สืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์ เป็นสัตว์สังคม มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีช่วยกันไว้ที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่ม รวมทั้งมี “การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” หรือ “การจัดระเบียบภายในกลุ่ม” ซึ่งอาจเรียกว่า การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุข และในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อ ประสานงาน การต่อสู้ หรือการทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศอาจเรียกว่า “นักบริหาร” หรือ “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้ เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหาร แต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่า

นักพัฒนาและการพัฒนา ตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีกลุ่ม ที่นั่นย่อมมีการพัฒนา”

จากสภาพของกลุ่มในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนั้นไม่ซับซ้อนและจำนวนประชากรก็มีไม่มาก

ต่อมาเมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำและผู้ตาม คือ ประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติ ได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน (folk wisdom) และการลองผิดลองถูก (trial and error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการประกอบอาชีพเมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่และมั่นคงขึ้นเป็นประเทศ ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมาก บางส่วนเสื่อมสลาย ถูกทำลาย และสิ้นสภาพไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้นำ และ ผู้ตามหรือประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นำวิชาความรู้ที่เป็นศาสตร์ (science) หรือความรู้ที่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศเพื่อเร่งปริมาณและเวลาในการทำงานและการผลิต เป็นต้น เหล่านี้ ทำให้ผู้นำประเทศต้องค้นหาแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อเอาชนะธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติน้อยลง หรือไม่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น เดิมมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ทุกปีจะเกิดน้ำท่วม ต่อมา มนุษย์มีวิชาความรู้ มีความสามารถ และมีเทคโนโลยีสูงขึ้น ได้สร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม และยังนำธรรมชาติไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เช่น มนุษย์นำน้ำจากน้ำตกไปผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า และมีหน่วยงานที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา เป็นต้น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (human component) ถือว่าเป็นการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างผลผลิตใหม่ (innovation) เพื่อนำมาใช้แทนสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (natural component) หรือใช้แทนทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) ที่นับวันจะลดน้อยลง

ที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นวิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาของมนุษย์ (ผู้นำและผู้ตาม) ที่ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจาก หนึ่ง การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้ อิทธิพลของธรรมชาติ และวิวัฒนาการมาเป็น สอง การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ จากนั้น จึงเป็น สาม การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้ และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (better change)

ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (better speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (better life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ

คำว่า การพัฒนา ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไปดังกล่าวแล้ว เกี่ยวกับความหมายของการพัฒนานั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน

โดยรูปศัพท์ การพัฒนา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่าการเปลี่ยนแปลงที่เล็กลงน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี^๑

การพัฒนา โดยความหมายจากรูปศัพท์จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่นๆ นักพัฒนบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนา เป็น ๒ ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนา เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อมๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว^๒ ในทางพุทธศาสนา การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยายทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า การพัฒนา หรือ คำว่า เจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้ มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศา คือ ตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น น ลียา โลกวฑฒโน แปลว่า อย่างเป็นทางการโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความ

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๘.

^๒สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

เจริญจริงๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช่เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะ ซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนา^๓ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ไดวางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (planned change) มีการกระทำให้เกิดขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า ดังนั้น การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อน หย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรม และจิตใจด้านต่างๆ ด้วยความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้ง เราเรียกกันว่า เปนการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่ การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

การพัฒนา อาจจัดแบ่งออกเป็น ๓ ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่

๑) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาด้านการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก การแลกเปลี่ยน การลงทุนเพื่อให้ประชาชนไม่ยากจน เป็นต้น

๒) การพัฒนาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ แบบแผน พฤติกรรม รวมตลอด ทั้งความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เป็นต้น

๓) การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เป็นต้น พร้อมทั้งนั้น ยังได้จัดกลุ่มการให้ความหมายคำว่า การพัฒนา ออกเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (growth) อันเป็นการเพิ่มของผลผลิต (output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (social system) ร่วมกับสิ่งแวดล้อม (environment) เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน หรือบ้านเรือน ให้ประชาชน ได้มีโอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (development is change in the with performs) เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบบริหาร เป็นต้น

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเน้นที่วัตถุประสงค์เป็นหลัก ถ้าเป็น การบริหารจัดการก็ต้องบริหารจัดการด้วยวัตถุประสงค์ (management by objectives) คือ การปฏิบัติงานมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเอง การพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์

^๓พระราชวรมนู (ประยูร ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐, หน้า ๑๕.

ว่าผู้กำหนดวัตถุประสงค์จะได้ระบุไว้อย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องการ ปัญหาต่อมาก็คือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้าวัตถุประสงค์ของประเทศประชาชนในประเทศก็น่าจะเป็นผู้มีส่วนรับรู้สนับสนุนหรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นด้วย อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะมีการกำหนดไว้กว้าง ๆ เช่น เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น

กลุ่มที่สี่ มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน ตามความเห็นของกลุ่มนี้เน้นว่าการพัฒนาอยู่ที่การมีแผน และการนำแผนไปดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นๆ

กลุ่มที่ห้า มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายความว่าความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ โดยคุณลักษณะทั้งสองแง่นี้ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดคือทั้งปริมาณและคุณภาพต้องควบคู่กันไปเสมอในแง่ของปริมาณ ผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุ จับต้องและวัดผลได้ง่าย เช่น เงินเดือนเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีถนนหนทาง โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล ส่วนในแง่คุณภาพจับต้องไม่ได้วัดผลได้ยาก เช่น การพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รักระเบียบวินัยและความสะอาด เป็นต้น และเป็นความจริงเสมอว่า การพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นในแง่ของปริมาณทั้งสิ้น เพราะสามารถที่จะวัดได้ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเท่าไร การพัฒนาจำต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รู้เฉพาะเรื่องของสาขาที่ตนชำนาญ โดยขาดความสนใจในความเป็นมนุษย์ในวงกว้างออกไป การวัดผลการพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น นักเศรษฐศาสตร์จะวัดผลสำเร็จของตนด้วยการเพิ่มผลผลิต รายได้ประชาชาติ เพิ่มการส่งออก เพิ่มการอุตสาหกรรม และเพิ่มการลงทุน เป็นต้น โดยคำนึงถึงมนุษย์น้อยมาก

จากความหมาย การพัฒนา ที่ยกมาข้างต้นนี้ ทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและ เพิ่มความสุขของประชาชนด้วย

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖, หน้า ๒๓๘).	การพัฒนา คือ ๑. การทำความเจริญ ๒. ทำให้เจริญ
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๗, หน้า ๓).	การพัฒนาสามารถ เป็น ๒ ระดับ ๑. ความหมายอย่างแคบ ๒. ความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่าง แคบ
พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๐ หน้า ๙).	แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน ๑. การพัฒนาคน ๒. การพัฒนาสิ่งอื่นๆ

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นระบบปรับปรุงประสิทธิภาพของพนักงานในการทำงานให้ดีขึ้นเมื่อใดก็ตามที่พนักงานทำงานมีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้กลุ่มและองค์กรมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีขอบข่ายถึงการพัฒนาบุคคล (individual development) รู้จักวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตัวเองแล้วพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปรวมทั้งการพัฒนารวมทั้งการพัฒนารวมทั้งการพัฒนารวมทั้งการพัฒนาอาชีพ (career development)^๔ ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล (individual development) การพัฒนารวมทั้งการพัฒนารวมทั้งการพัฒนาอาชีพ (career development) ซึ่งมีนักวิชาการที่ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

๑.การพัฒนาบุคคล (individual development)

การพัฒนาบุคลากรหมายถึงการให้การศึกษาในอันที่จะส่งเสริมความรู้ความสามารถความถนัดและทักษะบุคลากรทั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของคนในองค์กรให้สามารถปฏิบัติงานหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านความรู้ความสามารถความชำนาญและประสบการณ์ นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังมีความหมายที่จะพัฒนาทัศนคติหรือเจตคติของการปฏิบัติงานให้

^๔เสนต์ จุ้ยโต และคณะ, การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๑.

เป็นไปในทางที่ดีมีกำลังใจในการทำงานและมีความคิดที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย^๕ การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้กับบุคลากรระดับบริหารเพื่อเสริมสร้างความรู้ประสบการณ์ตลอดจนแนวคิดต่างๆให้บุคลากรในระดับนี้สูงยิ่งขึ้นเพื่อรองรับความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วตลอดจนการขยายตัวขององค์การและการปรับโครงสร้างของระบบงานด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์การจึงจำเป็นต้องผู้บริหารระดับต่างๆให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่จะปฏิบัติงานในระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๖

จากการพัฒนาบุคคลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ในการพัฒนาบุคคลเป็นการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ประสบการณ์รวมทั้งแนวคิดและยังเป็นกระบวนการให้บุคคลเจริญในหน้าที่การงานมีทักษะในการทำงานดีขึ้นทำให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพราะองค์การมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ตารางที่ ๒.๒ การพัฒนาบุคคล

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เสนห์ จุ้ยโต และคณะ, (๒๕๔๗, หน้า ๑๕๑).	๑. การพัฒนาบุคคล (individual development) ๒. การพัฒนาองค์การ (organization development) ๓. การพัฒนาอาชีพ (career development)
รังสรรค์ ประเสริฐศรี, (๒๕๔๓, หน้า ๔๖๑-๔๖๒).	๑. พัฒนาศักยภาพของคนในองค์การ ๒. พัฒนาทัศนคติหรือเจตคติ
วิลาวรรณ รพีพิศาล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๕๘).	๑. การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้กับบุคลากรระดับบริหาร ๒. ผู้บริหารระดับต่างๆให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์

^๕รังสรรค์ ประเสริฐศรี, องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖๑-๔๖๒.

^๖วิลาวรรณ รพีพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๘.

๒. การพัฒนาอาชีพ

การพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในอาชีพวิชาชีพและการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป้าหมายอาชีพบรรลุผลมีการให้คำจำกัดความการพัฒนาอาชีพว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมวิทยาเศรษฐศาสตร์กายภาพและโอกาสที่หล่อหลอมผลของงานอาชีพวิชาชีพที่บุคคลอาจเข้าร่วมในช่วงชีวิตของเขาการพัฒนาอาชีพเป็นลักษณะที่สำคัญของการพัฒนามนุษย์มันรวมถึงช่วงชีวิตและความสนใจทั้งหมดของคนทั้งคนการพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับบทบาทงานในอดีตปัจจุบันและอนาคตของบุคคลการพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความเจริญงอกงามผ่านชีวิตและงานเกี่ยวกับการเรียนรู้การมีประสบการณ์การเป็นอยู่การทำงานและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสร้างและการค้นพบแนวทางผ่านชีวิตและการทำงานของบุคคล

ความสำคัญของการพัฒนาอาชีพได้แก่

- (๑) การพัฒนาอาชีพช่วยพัฒนาทักษะและสมรรถนะของพนักงานเพื่อการริเริ่มการขยายและการจัดองค์การอย่างมีประสิทธิภาพโดยการโฟกัสไปยังสถานการณ์ธุรกิจและวิถีปฏิบัติที่เป็นจริง
- (๒) การพัฒนาอาชีพช่วยพัฒนาจิตวิญญาณและศักยภาพการประกอบการค้าในหมู่พนักงานเพื่อให้เขาเป็นนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ
- (๓) เพื่อช่วยให้ได้มาซึ่งทักษะความรู้และสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อความเป็นเลิศขององค์กร
- (๔) เพื่อทักษะและสร้างศูนย์รวมของคนที่มีความสามารถพิเศษเพื่อนำกลยุทธ์ทางธุรกิจขององค์กรออกใช้โดยประสบความสำเร็จ
- (๕) เพื่อสร้างและนำระบบการบริหารที่มีความเป็นเลิศในองค์กรออกใช้
- (๖) เพื่อช่วยการวางแผนและพัฒนาการสืบทอดตำแหน่งเพื่อประกันความเจริญงอกงามและความสำเร็จในระยะยาวขององค์กร
- (๗) การพัฒนาอาชีพช่วยเพิ่มการจูงใจคุณภาพและผลิตภาพของพนักงาน
- (๘) ความสนใจขององค์กรต่อการพัฒนาอาชีพช่วยดึงดูดนักวิชาการระดับสูงและรักษาไว้ซึ่งพนักงานที่มีคุณค่า
- (๙) การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพและความเจริญงอกงามของพนักงานเป็นปรัชญาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ดังนั้น การพัฒนาอาชีพจึงเป็นความพยายามที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องและเป็นทางการซึ่งโฟกัสไปยังการพัฒนาพนักงานให้มีความสามารถมากขึ้น^๗ เพราะทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือคนคนเป็นสื่อสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพทรัพยากรคนของประเทศส่วนใหญ่อยู่ในชนบทซึ่งเป็นทรัพยากรที่ต้องใช้แรงงานและเป็นทรัพยากรที่ด้อยคุณภาพเนื่องจากขาดการเรียนรู้ขาดโอกาสของการฝึกฝน

^๗ชาลลีย์ อาจินสมาจาร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, หน้า ๑๖๘.

อาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ^{๘๘} ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้เติบโตก้าวหน้าตามสายงานนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับบทบาทขององค์กรที่ต้องพัฒนาให้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นได้อย่างมั่นใจโดยจัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ขณะเดียวกันตัวบุคลากรเองก็ต้องขวนขวายหาความรู้ประสบการณ์และทักษะเพิ่มเติมด้วยตนเอง เมื่อองค์กรมีการขยายขอบเขตงานและต้องการบุคลากรที่มีศักยภาพรับผิดชอบงานในหน้าที่ดังกล่าว บุคลากรที่มีความเตรียมความพร้อมในงานอาชีพนั้นย่อมมีโอกาสได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งขั้นที่^{๘๙}และการพัฒนาสายอาชีพเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างเป้าหมายของบุคคลในเรื่องงานกับเป้าหมายขององค์กรเพื่อแสดงให้บุคลากรทราบถึงบทบาทหน้าที่ ตำแหน่งงานและความก้าวหน้าทางอาชีพของตนซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร^{๙๐}พนักงานใหม่ทุกคนเมื่อได้รับการบรรจุเข้าทำงานย่อมจะมีความหวังที่จะมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหากองค์กรให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อความมั่นคงและเป็นหลักประกันให้กับพนักงานว่าเมื่อเข้าร่วมกับองค์กรแล้วทุกคนจะ มีความก้าวหน้าในอาชีพอย่างแน่นอนดังนั้นองค์กรจะต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อการพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) ให้กับพนักงานทุกคน^{๙๑}

ในเรื่องการพัฒนาสายอาชีพตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ในการพัฒนาอาชีพถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะว่าทุกคนที่เข้ามาทำงานก็ย่อมต้องการความเจริญก้าวหน้าในการงานอาชีพของตนถือได้ว่าเป็นผลตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรอาจจะมีการเลื่อนตำแหน่งงานในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเพื่อไปสู่ตำแหน่งสูงสุดของสายงานนั้นๆ

^{๘๘}พนิจดา วีระชาติ, การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^{๘๙}วิลาวรรณ รพีพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๖.

^{๙๐}สุจิตรา ธนानันท์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๙๑}อนิวัช แก้วจางง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๑.

ตารางที่ ๒.๓ การพัฒนาอาชีพ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ชาญชัย อาจिनสมาจาร, (เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, หน้า ๑๖๘).	การพัฒนาอาชีพ คือ ๑. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป้าหมายอาชีพบรรลุผล ๒. ความสำคัญของการพัฒนาอาชีพ
พินิจดา วีระชาติ, (๒๕๔๓, หน้า ๑๖).	การพัฒนาอาชีพ ๑. คนเป็นสื่อสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพ ๒. เป็นทรัพยากรที่ต้องใช้แรงงาน
วิลาวรรณ รพีพิศาล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๖๖).	การพัฒนาอาชีพ ๑. พัฒนาให้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและความ รับผิดชอบงาน ๒. จัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ
สุจิตรา ธนันทน์, (๒๕๕๐, หน้า ๒๘).	การพัฒนาอาชีพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ สอดคล้องระหว่างเป้าหมายของบุคคลในเรื่องงานกับเป้าหมายของ องค์กร
อนิวัช แก้วจำนง, (๒๕๕๒, หน้า ๑๖๑).	การพัฒนาอาชีพ องค์กรจะต้องดำเนินการต่างๆเพื่อการพัฒนา สายอาชีพ (Career Development) ให้กับพนักงานทุกคน

๓. การพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้าเป็นการวัดประเมินค่าตัวเองที่อยู่บนรากฐานของค่านิยมโดยมีความเกี่ยวข้องกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์กรเข้ามาใช้อย่างมีแผนนอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และเทคโนโลยีต่างๆกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรทั้งระบบให้ดีขึ้น^{๑๒} เป็นกระบวนการที่วางแผนและจัดการอย่างมีระบบระเบียบมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและระบบการปฏิบัติต่างๆในองค์กรด้วยความมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพขององค์กรในการแก้ปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างสมบูรณ์

^{๑๒}จุมพล หนิมพานิช, การบริหารและการพัฒนาองค์กร หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๑.

ความจำเป็นของการพัฒนาองค์การ

องค์การสมควรได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอสาเหตุที่ทำให้เกิดความจำเป็นของการพัฒนาองค์การมีดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงตามวงจรชีวิตขององค์การมี ๕ ช่วง คือ

- (๑) ช่วงการเกิด
- (๒) ช่วงการเติบโต
- (๓) ช่วงเข้มแข็ง
- (๔) ช่วงการเปลี่ยนแปลง
- (๕) ช่วงตกต่ำ

๒. อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อม

องค์การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมองค์การจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมขององค์การซึ่งมีอิทธิพลทำให้องค์การได้รับผลกระทบไปด้วยปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อองค์การได้แก่สภาพเศรษฐกิจการเมืองสังคมวัฒนธรรมและเทคโนโลยี

๓. การด้อยประสิทธิภาพขององค์การ

การขาดประสิทธิภาพในการทำงานทั้งระดับบุคคลและหน่วยงานจะเป็นที่สังเกตพบโดยทั่วไปการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่าเกิดการสูญเปล่าการใช้เวลาใช้คนและใช้งบประมาณที่มากเกินไปความจำเป็นมีผลกระทบต้นทุนและการลงทุนที่สูงทำให้ผลลัพธ์ที่ได้รับมีมูลค่าน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนกับการลงทุนซึ่งเมื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจะพบข้อบกพร่องทั้งโครงสร้างองค์การนโยบายการบริหารงานบุคคลการใช้เทคโนโลยีการควบคุมคุณภาพการผลิตและปัญหาคุณภาพบุคลากรเป็นที่มาของการด้อยประสิทธิภาพทั้งบุคคลและองค์การ^{๑๓๓}การนำความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์ (behavioral science) มาใช้ในความพยายามระยะยาวเพื่อปรับปรุงความสามารถขององค์การในการต่อสู้เอาชนะให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การและเพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ปัญหา^{๑๓๔}

การพัฒนาองค์การที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้คือการพัฒนาองค์การเป็นกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความคิดและเป็นการพยายามจากผู้บริหารระดับสูงที่จะทำให้องค์การพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อแก้ปัญหาเพื่อให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์

^{๑๓๓}สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔๗-๒๔๙.

^{๑๓๔}Bowditch, James L. and Buono, Anthony F, A Primer on Organizational Behavior, (New York : John Wiley and Sons, 1990), p. 508.

ตารางที่ ๒.๔ การพัฒนาองค์การ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
จุมพล หนีพานิช, (๒๕๔๕, หน้า ๑๕๑).	๑. เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้า ๒. เกี่ยวพันกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์การเข้ามาใช้ อย่างมีแผน
สมใจ ลักษณะ, (๒๕๔๙, หน้า ๒๔๗ – ๒๔๙).	๑. การเปลี่ยนแปลงตามวงจรชีวิตขององค์การมี ๕ ช่วง ๒. อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อม ๓. การด้อยประสิทธิภาพขององค์การ
Bowditch, James L. and Buono, Anthony F, (1990, p. 508).	๑. ความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์(Behavioral Science) ๒. เพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ปัญหา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจัดการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายพุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) โดยมีการเปลี่ยนแปลงคำอธิบายรายวิชา พระพุทธศาสนา เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและได้เพิ่มวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรีในกลุ่มสังคมศึกษา กำหนดให้เรียนสัปดาห์ละ ๒ คาบตลอดภาคเรียนได้ ๑ หน่วยการเรียนรู้ และกำหนดให้นักเรียนที่นับถือ พระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียนโดยเน้นการพัฒนาในด้านต่างๆอย่างแท้จริงเช่นด้านความรู้ความเข้าใจใน เนื้อหาที่มีเจตคติที่ดีที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนาเกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมและสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตลอดจนนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม^{๑๔}

วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา รวม ๖ รายวิชา โดยกลุ่มวิชาสังคม ศึกษา เป็นวิชาที่มีความมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองของชาติให้มีคุณภาพ สามารถคิดเป็น ทำเป็น และ แก้ปัญหาเป็นสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้อย่างปกติ วิชาสังคมศึกษา จึงเป็น การศึกษาที่เกี่ยวกับมนุษย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อผลิตคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการ เปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอยู่ตลอดเวลาให้สามารถพัฒนาความรู้

^{๑๔}กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๔๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๖๑.

ความสามารถทักษะ ความรู้สึกหรือค่านิยมที่ดึงามให้แก่คนในสังคมได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายไว้ดังนี้

๑) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมระบบเศรษฐกิจและการปกครองศาสนากับการดำรงชีวิต

๒) เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคมสามารถแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตนโดยใช้เหตุผลกระบวนการกลุ่มและวิธีการที่หลากหลาย

๓) เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของวิทยาการศิลปวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตยหลักธรรมและคุณธรรมมีค่านิยมที่พึงประสงค์รักและผูกพันท้องถิ่นประเทศชาติมีความภูมิใจในความเป็นไทยและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

๔) เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแนวประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมุ่งมั่นในการทำประโยชน์ให้กับสังคมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และ เสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

เนื้อหาสาระของหลักสูตรพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง) กำหนดเรียงตามหัวข้อเรื่องทั้ง ๘ หัวข้อเหมือนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแต่จะมีขอบข่าย เนื้อหาสาระและจุดเน้นของการเรียนรู้แตกต่างกันไปในแต่ละหัวข้อของแต่ละรายวิชา จุดเน้นในบางเรื่อง ต้องการให้เรียนรู้ในเรื่องเดียวกันตลอดทุกชั้นดังนั้นเนื้อหาสาระจะเหมือนกันตลอดแต่การกำหนดกิจกรรม การเรียนการสอนจะแตกต่างกันไปตามวัยและความจำเป็นของผู้เรียนแต่ละระดับโดยกรอบสาระหลักสูตร พระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง ๘ หัวข้อ มีดังนี้

- ๑) ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
- ๒) พุทธประวัติประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกาและชาวพุทธตัวอย่าง
- ๓) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๔) พระสงฆ์และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์
- ๕) พระไตรปิฎกพุทธศาสนสุภาษิตภาษาบาลีและคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา
- ๖) หน้าที่ชาวพุทธ
- ๗) การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
- ๘) มารยาทชาวพุทธศาสนพิธี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ดังกล่าวนี้ จึงได้นำคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แสดงให้เห็นตามลำดับ

วิเคราะห์ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับลักษณะของชมพูทวีปและลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาวิเคราะห์พุทธประวัติเรื่องสถานะทางสังคมของเจ้าชาย

สิทธิ์ณะ เหตุการณ์ที่เจ้าชายสิทธิ์ณะออกผนวชศึกษาประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะพระมหาปชาบดีโคตรมีเถรีและ พระเจ้าพิมพิสารวิเคราะห้พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคมในเรื่องอภิธานิยธรรม ๗ พละ ๔ รวมทั้งมงคลชีวิต ในหัวข้อไม่คบคนพาลคบบัณฑิตบูชาคนที่ควรบูชาและสดับรับฟังมากศึกษาความรู้ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ หน้าที่ชาวพุทธในเรื่องศรัทธา ๔ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ แก่อ่านภาษาบาลีสะกดแบบไทย และแบบบาลีเกี่ยวกับคำอาราธนาศีลคำอาราธนาพระปริตรและคำอาราธนาธรรมศึกษาและอ่านพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาความเป็นมาของพระไตรปิฎกและข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ ทางพระพุทธศาสนาโดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียน วิเคราะห์ปัญหาทางจิตของประชาชนในสังคมปัจจุบัน ศึกษาความหมายประโยชน์ของสมาธิศึกษา และฝึกปฏิบัติพุทธานุสติและเจริญปัญญาตามหลักปถมนสิกการ ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์และตระหนักในคุณค่าพระรัตนตรัยและหลักพุทธ ธรรมน้อมนำหลัก มาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมรวมทั้งหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม .๐๔๙ พระพุทธศาสนา ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้คำอธิบายรายวิชาวิเคราะห์ สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนาในเรื่องทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางวิเคราะห์พุทธประวัติเรื่องราวการตรัสรู้และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาศึกษาประวัติพระ ปุณณมันตานีบุตรและพระอุบลวรรณาเถรีและพระเจ้าอชาตศัตรูวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคมในเรื่อง อารยวัฑฒิ ๕ สาราณียธรรม ๖ รวมทั้งมงคลชีวิตในหัวข้อขำนาญในวิชาชีพ

มีระเบียบวินัย กล่าววาจาดี และทำงานไม่คั่งค้างสับสนุนศึกษาหน้าที่ของพระสงฆ์ในการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนา หน้าที่ชาวพุทธ ในเรื่องการไปวัด และการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ต่อพระสงฆ์แก่อ่านภาษาบาลี เกี่ยวกับศีล ๕ ศีล ๘ และศีล ๑๐ และอ่านพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บท ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดพระไตรปิฎกจนถึงจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร และข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

โดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปริยัติปฏิบัติ และปฏิเวธ ศึกษาและฝึกปฏิบัติพุทธานุสติ อัมมานุสติ สังฆานุสติ และฝึกเจริญปัญญาตาม หลักปถมนสิกการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธศาสนาพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มี ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์และตระหนักในคุณค่าพระรัตนตรัย และหลักพุทธธรรม น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมรวมทั้งหน้าที่ชาวพุทธ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๑๖}

วิเคราะห์สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องการแก้ตอบมตนาการพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพวิเคราะห์พุทธประวัติเกี่ยวกับพุทธคุณ ๓ ศึกษา ประวัติพระมหากัสสปะพระปฐมาจารย์และหมอชิวโกโกมารภักจวิเคราะห้พุทธธรรมเพื่อ

^{๑๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

ชีวิตและสังคมใน เรื่องกฎแห่งกรรมและไตรลักษณ์รวมทั้งมลคลชีวิตในหัวข้อเลี้ยงดูบิดามารดาเลี้ยงดูบุตรเลี้ยงดูภริยาและ สงเคราะห์ญาติศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ธรรมชาติสภาพแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมหน้าที่ ชาวพุทธในการศึกษาพระธรรมและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ศึกษาและอ่านภาษาบาลีจาก พุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาสาระสังเขปของพระไตรปิฎกและข้อความน่ารู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่อง ศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาโดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติสี่ลานุสสติและแก่เจริญ ปัญญาตามหลักอุบายมนสิการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธศาสนพิธีและวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์และ ตระหนักในคุณค่าพระรัตนตรัยและหลักพุทธธรรมน้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมรวมทั้งหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

วิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์วิเคราะห์พุทธประวัติเกี่ยวกับโลกัตถจริยศึกษาประวัติพระอุบาลีพระอัมมทีนาคเณรีและพระเจ้าปเสนทิโกศลวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคมในเรื่องกถจริยวัตรธรรม ๔ และโลกธรรม ๘ รวมทั้งมลคลชีวิตในหัวข้อมีความกตัญญูและทำงานที่ไม่มีโทษแต่เป็นประโยชน์เกื้อกูลศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหน้าที่ชาวพุทธในการสร้างสัมมาทิฐิด้วยการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ศึกษาและอ่านภาษาบาลีจากพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาพระไตรปิฎกในแง่เทศนา ๓ และสิกขา ๓ รวมทั้งข้อความน่ารู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาโดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติจากคานุสสติเทวดานุสสติ และฝึกเจริญปัญญาตามหลักอุบายมนสิการ ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธศาสนพิธีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคมรวมทั้งศรัทธายึดมั่นในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีและปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๑๗}

วิเคราะห์สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาและเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหาวิเคราะห์พุทธประวัติเกี่ยวกับพุทธคุณ ๘ ศึกษาประวัติ พระมหากัจจายนะพระภัททากิจจาเอเรีและนางชุตชุตตราวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคมในเรื่อง อคติ ๔ ทศพิทธราชธรรม ๑๐ รวมทั้งมลคลชีวิตในหัวข้อความไม่ประมาทความเคารพความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสันโดษและความอดทนศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมหน้าที่ชาวพุทธในการถ่ายทอด ชี้แจงพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ศึกษาและฝึกอ่านภาษาบาลีจากพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาพระไตรปิฎกในแง่กถา ๓ และศาสน ๓ รวมทั้งข้อความน่ารู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่อง ศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาโดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียน

^{๑๗}อ้างแล้ว, หน้า ๒๓.

ศึกษาและฝึกปฏิบัติกายคตาสติและฝึกเจริญปัญญาตามหลักอุปาทมนสิกการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธศาสนพิธีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีทักษะในการคิดแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนในคุณพระรัตนตรัยและหลัก พุทธศาสนิกชนที่ดีและปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

วิเคราะห์สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนาในด้านการแก้ตนให้ไม่ประมาท มุ่งประโยชน์สุขแก่บุคคลและสังคมวิเคราะห์พุทธประวัติเกี่ยวกับพุทธศตถจริยาศึกษาประวัติพระนาคเสน พระภัททากุณฑลเกสีเถรีและพระเจ้ามหายานามะวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคมในเรื่องอริยฐานธรรม ๔ และสรุปคำสอนพระพุทธศาสนาลงในอริยสัจรวมทั้งมงคลชีวิตในหัวข้อความเป็นผู้ว่าง่ายการพบปะสมณะการฟังธรรมการสนทนาธรรมจิตไม่หวั่นไหวศึกษาหน้าที่บทบาทและการปกครองของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันหน้าที่ชาวพุทธในการปกป้องพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ ศึกษาและฝึกอ่านภาษาบาลีจากพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาพระไตรปิฎกในเรื่องหลักตัดสินพระธรรม วินัย ๘ ประการรวมทั้งข้อความน่าเป็นจากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาโดยเลือก จากเนื้อหาที่เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติอานาปานสติมรณสสติอุปัสมานุสสติและแกเจริญปัญญาตามหลักอุป ปาทมนสิกการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธศาสนพิธีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคมรวมทั้งศรัทธายึดมั่นในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๑๔}

สรุปได้ว่า รายวิชาพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของกลุ่มวิชาสังคมศึกษานั้นได้ถูกกำหนดให้เป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาเลือกเสรีทั้งนี้ให้ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนต้องเรียนอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียนของระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยมีจุดประสงค์ เพื่อให้เกิดความเกิดความเข้าใจเจตคติที่ดีที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนาเกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญ ของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมได้ กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชา สังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้ดังนี้

๑) เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ และการปกครอง ศาสนากับการดำรงชีวิต

๒) เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคม สามารถแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยใช้เหตุผลกระบวนการกลุ่ม และวิธีการที่หลากหลาย

๓) เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย หลักธรรม และคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและผูกพัน

^{๑๔}อ้างแล้ว, หน้า ๒๔.

ท้องถิ่นประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

๔) เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ตามระบอบการปกครองแนวประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งมั่นในการทำประโยชน์ให้กับสังคม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และ เสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

โดยเน้นการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริงเช่นด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่มีเจตคติที่ดี ที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนาเกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๒.๒.๑ การจัดหลักสูตรธรรมศึกษา

๑. ความหมายของการจัดหลักสูตร

คำว่า "หลักสูตร" แปลมาจากภาษาอังกฤษ "curriculum" ซึ่งมาจากคำในภาษาลาติน "currere" แปลว่า "The course to run" ซึ่งหมายถึงเส้นทางที่จะต้องวิ่งไปนอกจากนี้นักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้หลักสูตรหมายถึงประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทางที่โรงเรียนปรารถนาและหลักสูตรที่ดีควรจะตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนอันสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมที่สุด^{๑๙} หลักสูตรไว้เป็น ๒ ระดับ คือระดับโรงเรียนหมายถึงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตามเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และระดับชาติ หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องตามความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้^{๒๐}

ตารางที่ ๒.๕ แสดงความหมายของการจัดหลักสูตร

นักวิชาการและแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
--------------------------	------------

^{๑๙}วิชย วงษ์ใหญ่, พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๒๐}สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒-๓.

<p>วิชัย วงษ์ใหญ่, (๒๕๔๕, หน้า ๒).</p>	<p>ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนพัฒนาตนเองไปในทางที่โรงเรียนปรารถนาหลักสูตรที่ดีควรจะตอบสนองความต้องการความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมที่สุด</p>
<p>สุมิตร คุณานุกร, (๒๕๔๘, หน้า ๒-๓).</p>	<p>โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ คุณลักษณะสอดคล้องตามความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้</p>

สรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการประมวลความรู้กิจกรรมและประสบการณ์ ต่างๆที่จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาทุกๆด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาด้วยการเอาใจใส่ดูแลอย่างดีของผู้มีส่วนรับผิดชอบทุกระดับความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จหลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดการความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหมายสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและเป็น เครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมและทันสมัยมีประสิทธิภาพคนในประเทศนั้นย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

๑.๑ ความสำคัญของการจัดหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกสาขาวิชาหลักสูตรจะระบุสิ่งที่คาดหวังจะให้เกิดกับผู้เรียน และแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆ ตามต้องการมีนักการศึกษาได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้หลักสูตรเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ปรัชญา หรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติหลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดการความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหมายสู่จุดหมายเดียวกันหลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและเป็น เครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมและทันสมัยมีประสิทธิภาพคนในประเทศนั้นย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนา

ประเทศได้อย่างเต็มที่^{๒๑} ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

๑. หลักสูตรเป็นเสมือนเข้าหลอมให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ
๒. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการจัดการศึกษาเพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่า จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายอะไรจะต้องจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไรและจะใช้อะไรเป็น เครื่องวัดเพื่อแสดงว่าบรรลุจุดหมายที่กำหนด
๓. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครูเพราะหลักสูตรจะบอกให้ครูรู้ว่า จะต้องจัด ประสบการณ์อย่างไรและจะต้องวัดผลการประเมินอย่างไร
๔. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา คือ สถาบันการศึกษาจะต้องจัดการเรียน ให้เป็น มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนดไว้เหมือนกัน

ตารางที่ ๒.๖ แสดงสาระสำคัญของการจัดหลักสูตร

ชื่อนักวิชาการ	แนวคิดหลัก
กาญจนา คุณาลักษณ์, (๒๕๔๓, หน้า ๑๐).	หลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จหลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา พัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ต้องการได้

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพราะหลักสูตรได้รวมจุดมุ่งหมายของการศึกษาในแต่ละระดับไว้ด้วยกันและเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะต่างๆ ที่จำเป็นซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจปรัชญาของการศึกษามากยิ่งขึ้นหลักสูตรจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการศึกษาซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตรหลักสูตรจะระบุสิ่งที่คาดหวังจะให้เกิดกับผู้เรียน และแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆ ตามต้องการมีนักการศึกษาได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

หลักสูตรเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติหลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จหลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำ

^{๒๑}ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : อีสันเพรส, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

ทางในการจัดการความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้อง ปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหมายสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา

๑.๒ องค์ประกอบของการจัดหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้นองค์ประกอบเหล่านี้ได้แก่วัตถุประสงค์เนื้อหาสาระวิธีสอนและการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลทั้งก่อนและหลังการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้หลายประการดังนี้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ในบัญญัติปฏิรูปการศึกษา แนวทางสู่การปฏิบัติ ๒๕๔๕ ว่าหลักสูตรประกอบด้วยหลักการ (แสดงเจตจำนงหรือเป้าหมายทั่วไปของหลักสูตร) จุดหมาย (ตอบคำถามว่าจะจัดการศึกษาเพื่ออะไรต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง) เป็นพลเมืองดีมีอาชีพ (รู้จักตนเองและบทบาทหน้าที่ของตนเองมีวิจรรย์ญาณในการคิด) โครงสร้างแนวทางวิธีทางเนื้อหาอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผู้เรียนโดยหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษามี ๒ ส่วน คือ หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรที่กำหนดเพื่อให้เรียนรู้และตระหนักสิ่งที่แสดงถึงความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อ

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระตามกรอบสาระการเรียนรู้และ หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นโดยบูรณาการหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้ตามสภาพชุมชนสังคมภูมิปัญญาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ผู้รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรแกนกลางคือหน่วยงานส่วนกลางผู้รับผิดชอบหลักสูตร สถานศึกษาคือสถานศึกษาทุกแห่งโดยความร่วมมือจากเขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาผู้เรียนผู้ปกครองและชุมชน^{๒๒} กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ๗ ประการ คือ

๑. จุดหมาย คือความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาและสังคม
๒. หลักการ คือทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
๓. โครงการ คือกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร
๔. เนื้อหาของรายวิชา คือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่กำหนดไว้สำหรับ รายวิชานั้นๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้
๕. สื่อการเรียน คืออุปกรณ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจทักษะและทัศนคติที่ต้องการ

^{๒๒}สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, "ข้อเสนอแนะทางการปฏิรูปการศึกษาตามภารกิจ สปศ", (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๔), (อัดสำเนา)

๖. วิธีการสอบช่วยให้เกิดการเรียนรู้ให้รู้จักคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น

๗. การประเมินคือเมื่อสอนไปแล้วจะต้องวัดดูว่านักเรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ และทักษะตามนัยของจุดประสงค์ของการเรียนรู้น้อยเพียงใดหรือไม่และจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรต่อไป

สรุปได้ว่า ตามกรอบแนวคิดของหลักสูตร คือ ให้ผู้เรียนได้มีความรู้และตระหนักสิ่งที แสดงถึงความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพและการศึกษา ต่อหลักสูตรประกอบด้วยหลักการจุดหมายโครงสร้างแนวทางวิธีการเนื้อหาอุปกรณ์การจัดการเรียน การสอน และการประเมินผู้เรียนโดยหลักสูตรแกนกลางกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตร คือ หน่วยงาน ส่วนกลางโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ

๑. พัฒนาหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างระดับการศึกษาและคำนึงถึงการ พัฒนาคนอย่างรอบด้านตามศักยภาพของแต่ละคน

๒. ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นหลากหลายเพื่อตอบสนองความสนใจความถนัด และความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามศักยภาพ

๓. กำหนดมาตรการในการกำกับดูแลและการจัดการเพื่อให้มีการนำหลักสูตรสู่การ ปฏิบัติเพื่อ ตอบสนองมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

๔. การบูรณาการหลักสูตร คือ การทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ หมายถึง การนำเอาศาสตร์ สาขาวิชา ต่างๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัด หลักสูตรและจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่พัฒนาหรือดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการแล้วเราเรียกว่า หลักสูตรบูรณาการ (Curriculum) มีลักษณะโดยรวมดังต่อไปนี้

๑) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้

๒) เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ

๓) เป็นบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ

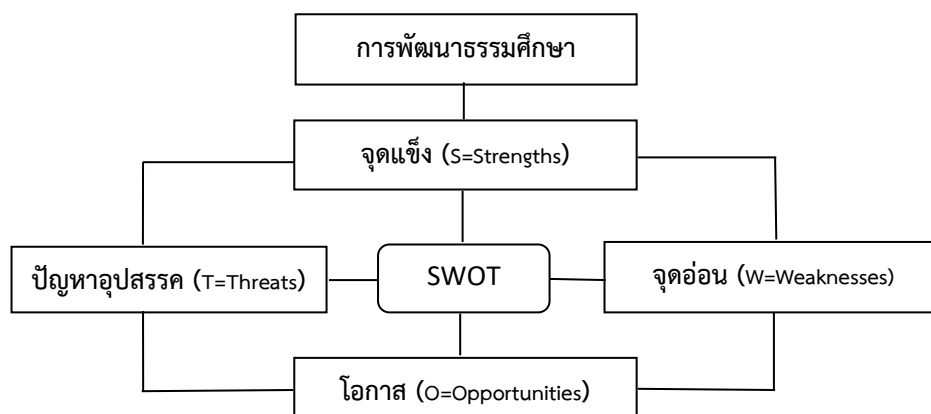
๔) เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ของผู้เรียน

๕) เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ

การวิเคราะห์การพัฒนาธรรมชาติศึกษา

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในสำนักเรียนโดยการวิเคราะห์สำนักเรียนเพื่อค้นหาจุด แข็ง และจุดอ่อน จุดแข็งเป็นกิจกรรมที่ดีที่มีศักยภาพในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ส่วน จุดอ่อนเป็นแหล่งของความเสียเปรียบในการแข่งขัน อย่างไรก็ตามกลยุทธ์ระดับธุรกิจและกลยุทธ์ ระดับหน้าที่อยู่บนพื้นฐานการใช้จุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อน เพื่อหาประโยชน์จากโอกาสของ สภาพแวดล้อมและป้องกันอุปสรรคที่ทำให้ขัดขวางการบรรลุเป้าหมายสำนักเรียน การกำหนดกลยุทธ์

โดยใช้การวิเคราะห์ (SWOT) ความสอดคล้องปัจจัยสภาพแวดล้อมกลยุทธ์ที่ดีที่สุดเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการกิจโดยแสวงหาประโยชน์จากโอกาสและจุดแข็งโรงเรียนทำให้อุปสรรคเป็นกลางและหลีกเลี่ยงแก้ไขจุดอ่อนซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ การพัฒนาธรรมศึกษา

จากแผนภาพที่ ๒.๑ การพัฒนาการศึกษาธรรมศึกษา คือ ผู้บริหารประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ประกอบด้วยจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของโรงเรียนธรรมศึกษา^{๒๓} ที่มีต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนโดยการวิเคราะห์จุดแข็งและ จุดอ่อน จุดแข็งเป็นกิจกรรมที่ดีที่มีศักยภาพในการสร้างความได้เปรียบ ส่วนจุดอ่อนเป็นแหล่งของความเสียเปรียบในการแข่งขัน นอกจากนี้กลยุทธ์ระดับธุรกิจและกลยุทธ์ระดับหน้าที่อยู่บนพื้นฐานการใช้จุดแข็ง และแก้ไขจุดอ่อนเพื่อหาประโยชน์จากโอกาสของสภาพแวดล้อมและป้องกันอุปสรรคที่ทำให้ขัดขวาง การบรรลุเป้าหมายโรงเรียน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (S=Strengths) การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ด้านจุดแข็งเป็นการประเมิน จุดเด่นหรือจุดแข็ง ภายในโรงเรียนมีการดำเนินการให้ภารกิจของโรงเรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ จากการวิเคราะห์จุดแข็งพบว่า การบริหารจัดการโดยยึดหลักการตามพระธรรมวินัยภาพลักษณ์ของโรงเรียนสามารถปรับบทบาทให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับด้านบุคลากรคือ พระสงฆ์มี คุณธรรม มีภาวะผู้นำด้านคุณธรรมประชาชนทั่วไปให้ความนับถือด้วยความศรัทธา นอกจากนี้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติส่งเสริมนโยบายชัดเจนในการพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นฐานที่ควบคู่กับการศึกษาบาลี^{๒๔}ด้านการเงินมีงบประมาณจากหลากหลายช่องทางทั้งจาก

^{๒๓}กรมการศาสนา, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๑), หน้า ๑๙.

^{๒๔}สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, การศึกษาพระปริยัติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓.

งบประมาณอุดหนุนการศึกษางบประมาณสนับสนุนจากวัดเป็นต้น ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีเทคโนโลยี สื่อการสอน มีความพอเพียง ต่อการบริการแก่ผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลัก พระพุทธศาสนา มีโครงสร้างการบริหารจัดการชัดเจนโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียนมาตรฐานด้านผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

- ๑) โครงสร้างการบริหาร มีแผนภูมิการบริหารงานอย่างชัดเจน
- ๒) บุคลากรในโรงเรียนมีการทำงานเป็นทีม
- ๓) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมศีลธรรม
- ๔) โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
- ๕) ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ๖) มีหลักสูตรในโรงเรียนเรียน มีเอกสารประกอบหลักสูตร
- ๗) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

จุดเด่นมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน

- ๑) ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์มีวินัยความรับผิดชอบ
- ๒) ผู้เรียนมีความสามารถรวบรวมข้อมูล มีสมาธิและความรอบคอบในการรับข้อมูล
- ๓) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มวิชาการและงานพื้นฐานอาชีพ
- ๔) ผู้เรียนส่วนใหญ่มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้
- ๕) ผู้เรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามขั้นตอนตั้งใจและเต็มใจปฏิบัติงาน
- ๖) ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

จุดอ่อน (W=Weaknesses) จากการวิเคราะห์จุดอ่อนโรงเรียน ขาดบุคลากร ขาดงบประมาณ ขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมอย่างเต็มศักยภาพ ขาดวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดการทำนุบำรุงดูแลรักษาบูรณปฏิสังขรณ์อย่างถูกหลักวิชาการ ขาดการจัดการความรู้และขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม

เมื่อพิจารณาด้านบุคลากร (Man) ผู้เรียนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา มีความแตกต่างทาง สังคมและเศรษฐกิจ มีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน ผู้เรียนห่างไกลจากครอบครัว ผู้บริหารมีความรู้ และทักษะไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการเท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีภาระงานอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการบริหาร จัดการเพียงพอ ครูขาดความมั่นคง ขาดความก้าวหน้าด้านวิชาชีพ เสียขวัญกำลังใจ ไม่ได้รับสวัสดิการ การ ส่งเคราะห์ รายได้ที่เหมาะสม ไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองบ่อยครั้งทำให้เกิดภาวะสมองไหล ระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากรยังไม่เป็นระบบ ไม่มีทิศทางในการจัดการที่ ชัดเจนเป็นต้น

เมื่อพิจารณาด้านการเงิน (Money) โรงเรียนมีงบประมาณไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้อง ไม่

เหมาะสมกับภาระงานและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนขาดระบบการบริหารจัดการเงิน ขาดการบัญชี ที่ได้มาตรฐานเป็นธรรมาภิบาล ไม่มีแผนงานที่ชัดเจนในการบริหารจัดการระบบการเงินในโรงเรียนมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา และไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ในการเรียนการสอนไม่มีความสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาผู้เรียนเทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการศึกษายังไม่มีความทันสมัย ขาดระบบฐานข้อมูลเข้าถึง เทคโนโลยีการเรียนการสอน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาด้านการบริหารจัดการ (Management) ผู้บริหารไม่มีแผนงานในการบริหารจัดการและพัฒนามาตรฐานการศึกษาอย่างชัดเจน การถ่ายทอดและสื่อสารยังไม่ทั่วถึง ขาดการนิเทศติดตามและประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด ขาดการนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการพัฒนา คุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การจัดการศึกษาจากภาคส่วน ภายนอก สภาพแวดล้อมของโรงเรียนขาดการสร้างบรรยากาศทางวิชาการ การศึกษาธรรมศึกษายังเน้นอยู่ ในส่วนของภาคปริยัติคือความรู้อยังไม่มีการเชื่อมต่อกับความรู้เข้าสู่ภาคปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา ระบบ สวัสดิการแก่ผู้เรียนขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล ไม่มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระบบการบริการวิชาการพระพุทธศาสนายังไม่เป็นระบบเป็นต้น สำหรับจุดอ่อนด้านผู้เรียน คือ

- ๑) นักเรียนบางส่วนยังขาดการรู้จักประหยัดในการใช้จ่ายของส่วนตัวเองและส่วนร่วม
 - ๒) นักเรียนส่วนน้อยที่มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ
 - ๓) ระดับผลการเรียนรวมทุกวิชามีระดับผลการเรียน ๓ และ ๔ อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ
 - ๔) ผู้เรียนส่วนน้อยที่รู้จักตั้งคำถาม รู้จักการใช้เวลาว่างอ่านหนังสือ
 - ๕) ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬาได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร
- มาตรฐานด้านครู คือ ครูส่วนน้อยที่มีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน การประเมินผลจากหลายฝ่ายและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักคิดและแสวงหาคำตอบด้วย ตนเอง

โอกาส (O=Opportunities) เป็นการประเมินปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้การดำเนินภารกิจ ขององค์กรบรรลุผลสัมฤทธิ์ในด้านการศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์

๑. แผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ เน้นการสร้างชุมชนอุดมปัญญา
๒. วัดเป็นศูนย์กลางการประกอบศาสนกิจประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น
๓. นโยบายให้โรงเรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา
๔. ภาครัฐให้การสนับสนุนโครงการเรียนฟรี ๑๕ ปี อย่างมีคุณภาพ
๕. โครงสร้างการบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

๖. ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและสังคมเพิ่มขึ้น
๗. การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มากขึ้นส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา
๘. มีช่องทางในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น
๙. สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และค่านิยมในการทำบุญต่อโรงเรียน
๑๐. นโยบายรัฐบาลมุ่งส่งเสริมการปรับปรุงองค์การ

ปัญหา อุปสรรค (T=Threats) การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ด้านอุปสรรคเป็นการ ประเมินปัจจัยภายนอกที่คุกคามต่อการดำเนินการให้ภารกิจขององค์กรไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์จากการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค คือ กระแสวัตถุนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ลดลง การศึกษาธรรมศึกษาก็ลดลง นโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจที่มีอยู่ไม่เกิดผล คือ นักเรียนมีปริมาณลดลงเรื่อยๆ อาจจะเป็นไปตามยุคสมัยพัฒนาคือผู้ปกครองจะไม่นิยมให้บุตรหลานเรียนในสายสามัญเพราะทางรัฐมีมาตรการบังคับให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด อีกประการหนึ่งการจัดการศึกษาธรรมศึกษาขาดการดำเนินการในการบริหารบุคคล การบริหารการเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ และการจัดการที่ชัดเจนเหมาะสมกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ นักเรียน ผู้ศึกษาขาดวุฒิ ภาวะในการเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ปัจจัยความเจริญทางสังคมมีส่วนสำคัญต่อความเสี่ยงในการ การศึกษาธรรมศึกษาขาดแรงจูงใจเพราะเมื่อเรียนจบแล้วไม่มีงานรองรับ ไม่มีอนาคต ปัจจุบันนี้ ระบบ การศึกษาทางโลกได้เปิดโอกาสทางการศึกษาทุกระดับชั้น รองรับนักเรียน นักศึกษา สมัครเรียนโดยไม่มีจำนวนจำกัด เป็นส่วนหนึ่งทำให้ การศึกษาธรรมศึกษากำลังตกอยู่ในภาวะเสี่ยง ถ้าผู้บริหารไม่มีการ เปลี่ยนแปลงพัฒนารูปแบบการจัดการให้เหมาะสม

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์การสงฆ์จุดแข็งคือการจัดการศึกษาตาม พระธรรมวินัย ภาพลักษณ์ของวัดและพระสงฆ์มีการพัฒนารูปแบบทางการศึกษาตามสภาพสังคม จุดอ่อน คือ คณะสงฆ์ขาดบุคลากร งบประมาณไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดการทำนุบำรุงดูแลรักษาการ บูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุอย่างถูกต้องวิชาการ ขาดการจัดการความรู้ ขาด การสนับสนุนจากภาครัฐ อย่างเป็นรูปธรรม โอกาส คือ การศึกษาเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ให้การรองรับการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ส่วนปัญหาอุปสรรคคือ กระแสวัตถุนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ลดลง การศึกษาธรรมศึกษาก็ลดลง นโยบายวิสัยทัศน์ และพันธกิจที่มีอยู่ไม่ เกิดผล คือ นักเรียน มีปริมาณลดลงเรื่อยๆ ปัจจัยความเจริญทางสังคมมีส่วนสำคัญต่อความเสี่ยงในการระบบการศึกษาทางโลกได้เปิดกว้างส่งผลให้ การศึกษาบาลีกำลังตกอยู่ในภาวะเสี่ยง ถ้าผู้บริหารไม่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนารูปแบบการจัดการให้เหมาะสม

๑.๓ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท

ธรรมศึกษาชั้นเอก

๑. โครงสร้างหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี

หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับธรรมศึกษาชั้นตรีที่ยุติใช้ในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทยที่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสและสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับ ดังนี้

- ๑) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑
- ๒) วิชาธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและคิหิปฏิบัติ
- ๓) วิชาตำนาน (พุทธ) หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิพระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว) และศาสนพิธี เล่ม ๑
- ๔) วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสือเบญจศีลเบญจธรรม ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวรเถร)

๒. โครงสร้างหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นโท

หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับธรรมศึกษาชั้นโทที่ยุติใช้ในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือเรียน ภาษาไทยที่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (สา ปุสฺสเทว) โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับ ดังนี้^{๒๕}

- ๑) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๒
- ๒) วิชาธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒
- ๓) วิชาตำนาน (พุทธ) หลักสูตร ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติและพุทธทานุพุทธประวัติ อังกถาวเฉพาะประวัติพระสาวก สังคิตติกา ปฐมสมโพธิกา พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว) และศาสนพิธี เล่ม ๒ ขององค์การ ศึกษา ชั้นนี้กำหนดให้เรียนประวัติของพระสาวกจำนวน ๔๐ องค์
- ๔) วิชาวินัย หลักสูตรใช้หนังสืออุโบสถศีลของพระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ ป.ธ.๙) วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๓. โครงสร้างหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นเอก

หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับธรรมศึกษาชั้นเอกที่ยุติใช้ในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือเรียน ภาษาไทยที่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (สาปุสฺสเทว) โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับดังนี้

- ๑) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิตเล่ม ๓
- ๒) วิชาธรรม หลักสูตรหนังสือธรรมวิจารณ์ส่วนปรมัตถปฏิบัติ
- ๓) วิชาตำนาน (พุทธ) แก้ปัญหาพุทธทานุพุทธประวัติกับข้อธรรมในท้องเรื่องนั้น

^{๒๕}สำนักงานแม่กองธรรม, เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๒๐.

หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิพระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว) พุทธานุพุทธประวัติอนุพุทธประวัติพระปฐมสมโพธิกถาพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส

๔) วิชาวินัย หลักสูตรใช้หนังสือหลักสูตรกรรมบถพระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญา สิริ ป.ธ. ๘) วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๔. การเรียนการสอน

การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิค การสอนและการใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ส่วนมากสอนด้วยวิธีอธิบายให้จำจากตำราและหนังสือเรียนเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจและประเมินผลจากความเข้าใจของนักเรียนด้วยวิธีถามตอบปัญหาทั้งแบบปรนัยและแบบอัตนัยโดยนิยมแบบสนามหลวงเป็นหลัก คือ ข้อสอบแบบปรนัย

๕. ระยะเวลาการศึกษา แบ่งภาคเรียนศึกษาออกเป็น ๒ ภาคคือ

๑) ภาควิชาจะเริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๖ จนถึงขึ้น ๗ ค่ำเดือน ๘
๒) ภาคพรรษาเริ่มตั้งแต่แรม ๙ ค่ำเดือน ๘ จนถึงขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๑๑ แต่ด้วยเหตุที่ทางสำนักศาสนศึกษาต้องจัดพระภิกษุออกไปสอนตามโรงเรียนระยะเวลาการศึกษาจึงต้องขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนดเองโดยเฉพาะช่วงเวลาปิดเทอมและเวลาสอบกลางภาคของทางโรงเรียนจะไม่ตรงกับทางสำนักเรียนจึงอนุโลมให้ทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนดระยะเวลาที่จะสอนให้ทางสำนักเรียน จัดหาครูพระเข้าไปสอนกำหนดเวลา ๑๒.๓๐ น. ถึง ๑๕.๐๐ น. ตามตารางการเรียนการสอนที่ทางสำนักศาลนศึกษา กำหนดไว้โดยในโรงเรียนหนึ่งจะสอนสัปดาห์ละ ๑ วันหรือขึ้นละ ๒ ซึ่งเียงต่อสัปดาห์ซึ่งมีการเรียนการสอนต่อชั้นเรียนประมาณ ๒๐ - ๒๔ สัปดาห์หรือ ๔๐ - ๔๘ ชั่วโมงต่อปี การศึกษาหนึ่ง

๖. กำหนดการสอบ

การกำหนดเวลาสอบธรรมศึกษาในทุกระดับชั้นเป็นหน้าที่แม่กองธรรมสนามหลวง เป็นผู้ดำเนินการจัดสอบ

๒. ด้านสื่อการเรียนรู้

เนื่องจากพระพุทฺธศาสนาคือเรื่องนามธรรมยากแก่การที่จะสอนให้นักเรียนเกิดความคิดที่เป็นรูปธรรมมีความคิดรวบยอดที่กระจ่างและถูกต้องดังนั้นผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อประกอบเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจเรื่องที่จะเรียนและให้บทเรียนเกิดความสนุกสนานซึ่งจะทำให้เกิด ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องนั้นๆ สื่อการเรียนการสอนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้การจัดการ การเรียนการสอนบรรลุได้ตามจุดมุ่งหมายเพราะจะทำให้ให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากสื่อที่มีความ หลากหลายนอกจากนั้นสื่อยังเป็นสิ่งที่จะช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนน่าสนใจและเข้าใจ

แก่นักเรียนมี ดังนี้^{๒๖} ส่วนกรมวิชาการได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายว่าสื่อ การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการจัดทำเพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรพระพุทธศาสนาไปใช้ได้แก่

๑) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหนังสือวิชาสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นได้มอบหมายให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายบรรพชิตเป็นผู้เรียบเรียงและเป็น ผู้ตรวจโดยมีแนวทางร่วมกันในการวางรูปแบบของหนังสือเรียนดังนี้

๑.๑) หัวข้อและเนื้อหาที่ปรากฏในหลักสูตร

๑.๒) สรุปสาระสำคัญ

๑.๓) ประเด็นอภิปราย

๒) แผนการกลุ่มวิชาสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนากรมสามัญศึกษาและศึกษานิเทศก์รับผิดชอบพิจารณาหาแนวทางจัดทำโดยมีจุดประสงค์หัวข้อของคำอธิบายรายวิชาและจำนวนคาบในแต่ละภาคเรียนเป็นหลัก

๓) หนังสือส่งเสริมการอ่านชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรมโดยมีจุดมุ่งหมายอบรมสั่งสอน เยาวชนให้ประพฤติดีหมั่นศึกษาหาความรู้และยึดมั่นในหลักธรรมโรงเรียนอาจหาไว้ในห้องสมุดเพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม^{๒๗} ในขณะเดียวกันได้ให้แนวคิดในการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ดังนี้คือสื่อการสอนหรืออุปกรณ์การสอนนั้นจะต้องทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกเกิดความเข้าใจ อย่างรวดเร็วซึ่งอุปกรณ์นั้นมีหลายอย่างด้วยกันสามารถที่จะนำไปใช้ตามความสะดวกและเหมาะสมอาทิสื่อที่เป็นธรรมชาติตัวครูผู้สอนสื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่รูปภาพที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวสื่อที่ใช้ กรณศึกษาหรือจัดกิจกรรมบทบาทสมมุติและข่าวจากหนังสือพิมพ์แต่สิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดในการ เรียนการสอนคือสื่อที่เป็นครูผู้สอนจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีซึ่งควรเป็นผู้ที่มีความประพฤติน่าเลื่อมใสน่าเอาเป็นแบบอย่างจะเป็นผลทำให้เป็นที่ดึงดูดใจให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและปฏิบัติตาม^{๒๘} อย่างไรก็ตามหลักการในการใช้สื่อการเรียนการสอน ๖ หลักได้แก่

๑) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน

๒) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อวิชาที่เรียน

^{๒๖}บรรพต สุวรรณประเสริฐ, การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๒๗}กรมวิชาการ, แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๒๘}พระพะยอม กลฺยาณ, "การใช้สื่อการสอนจริยธรรมอย่างไรจึงจะดี", วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, เล่มที่ ๑๑๘ (กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๔๓) : ๒๔.

- ๓) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเทคนิคและวิธีการสอน
- ๔) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน
- ๕) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ
- ๖) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่หาได้ง่ายราคาประหยัดมีความสะดวกรวดเร็วในการใช้^{๒๙}

อีกอย่างอุปกรณ์การสอนหรือสื่อการเรียนการสอนจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายเร็วและถูกต้องฝ่ายผู้สอนก็จะ สอนได้ง่ายพระพุทธเจ้าทรงเห็นหลักในข้อนี้และได้ทำการสอนโดยใช้อุปกรณ์การสอนด้วยพระองค์เองเช่น พระภิกษุรูปหนึ่งเป็นศิษย์ของพระสาฬหบุตรไม่สามารถทำจิตใจให้สงบตามวิธีที่พระสาฬหบุตรสอนเมื่อมาเฝ้าพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงพิจารณาเห็นแล้วว่าพระภิกษุรูปนั้นมีอชฌาศัยรักสวยรักงามก็ทรงพาไปดูดอกบัวในสระซึ่งมีหลายประเภทตั้งแต่ตุมบานจนถึงกลีบดอกกร่วงหล่นเมื่อภิกษุรูปนั้นเห็นความไม่แน่นอนของสิ่งสวยงามแก่ตาเมื่อได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าอีกครั้งก็ได้ผลดีในทางปฏิบัติ^{๓๐}ในขณะที่สื่อที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนหรือเป็นตัวการให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดหมายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพโดยช่วยเร้าความสนใจ ประหยัดเวลา และให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญทำให้หลักสูตรไปถึงผู้เรียนได้^{๓๑} อีกอย่าง วัสดุทุกชนิดที่นำมาประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนรู้อย่าง มีประสิทธิภาพ^{๓๒} ทางด้านประเภทของสื่อ มี ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ

- ๑) สื่อการสอนประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ คอมพิวเตอร์ วีดีโอ เทป โทรทัศน์ เป็นต้น
- ๒) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสือคู่มือการเรียน รูปภาพ แผ่นฟิล์ม แผ่นสไลด์ ม้วนเทป แผ่นที่ ทุ่นจำลอง เป็นต้น
- ๓) สื่อการสอนประเภทวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การจัดป้ายนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น^{๓๓} สำหรับสื่อสำหรับใช้สอนศีลธรรม จริยธรรม และวิชาพระพุทธศาสนา ว่า ควรที่จะมีความหลากหลาย และเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือการใช้สื่ออื่นๆ พร้อมกันนี้ยัง ได้แสดงถึง สื่อประเภทต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการการเรียนการสอนศีลธรรม ดังต่อไปนี้

- ๑) การทำโปสเตอร์ เมื่อสอนไปแล้ว ครูย่อมทราบว่าศิษย์ของตนรู้และเข้าใจธรรมะลึกซึ้ง

^{๒๙}กิตติมา ปรีดีดิลก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕.

^{๓๐}จรรยา คุณมี, การสอนสังคมศึกษา, (กาฬสินธุ์ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๒.

^{๓๑}ทัศนีย์ ศุภเมธี, หลักสูตรและการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘.

^{๓๒}ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๐.

^{๓๓}มันทนา วงศ์คาฟูเจริญ, การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๖๕.

แค่ ไหน จึงควรทดสอบด้วยการให้เขาทำโปสเตอร์โดยการบรรยายภาพออกมาเป็นธรรมชาติ ผลพลอยได้อีก หลายๆ อย่างจะตามมา เช่น ครูอาจใช้ในการฝึกนิสัยตรงต่อเวลาในการส่งงาน โดยกำหนดวันส่งงานที่ แน่นนอน หรือจะดูว่าเด็กมีอิทธิบาท ๔ ต้องงานมากน้อยแค่ไหนก็ได้ ดูนิสัยว่าเป็นคนละเอียด ประณีตหรือว่า หยวบ มั่งง่ายก็ได้ แล้วนำมาแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล

๒) การทำภาพธรรมชาติ เมื่อนักเรียนได้เรียนไปพอสมควร สัก ๗-๘ คาบ ก็จะให้นักเรียนได้ทำภาพธรรมชาติประกอบคำบรรยายมาส่ง เพื่อตรวจดูว่านักเรียนเข้าใจธรรมชาติซึ่งแค่นั้น เป็นการทดสอบ ความรู้ ความตั้งใจในการทำงาน ความสะอาดเป็นระเบียบ ความประณีต ความเสียสละ ทรัพย์และร่างกายและผลงานเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในนิทรรศการให้หน่วยงานต่างๆ ยืมภาพธรรมชาติ อาจทำเป็นการ์ตูน ผลไม้ รูปสัตว์ นก แมลง ของเล่นของเด็ก ดวงดาวต่างๆ จะจูงใจให้อยากอ่านอยากดู

๓) การทำโมบายธรรมชาติ คือ การทำเครื่องแขวนเป็นรูปทรงต่างๆ แต่แฝงด้วยธรรมชาติ ใช้ในการตกแต่งสถานที่เมื่อจัดงานเกี่ยวกับศาสนา ห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้อ่านธรรมชาติจากโมบาย สำหรับการทำโมบายผู้สอนอาจให้นักเรียนทำจะได้ฝึกให้เป็นคนสุขุม รอบคอบ ใจเย็น มีสติ สมาธิ มิฉะนั้นจะทำงาน ประเภทนี้ได้ยาก

๔) การ์ตูนชีวิตหรือภาพเกี่ยวกับธรรมชาติ การใช้สื่อนี้อาจบูรณาการกับวิชาศิลปะ จะให้วาดภาพหรือการ์ตูนธรรมชาติในช่วงเรียน หรือจัดประกวดก็ได้ ครูสอนศิลปะธรรมชาติให้เกี่ยวกับภาพว่าต้องการอะไร เช่น ถ้าอยากให้ได้ภาพเกี่ยวกับไตรลักษณ์ก็อาจแนะนำศิลปะให้บอกเด็กเขียนภาพต้นไม้ที่มี ดอกตูม แยมๆ แล้วบาน หรือจะเป็นเรื่องอื่นก็ได้

๕) สไลด์ เทป ภาพยนตร์ ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ การใช้สไลด์ เทป ภาพยนตร์ ฯลฯ จะช่วยในการเรียนการสอนได้มาก เพราะทำให้นักเรียนตื่นตัวสนุกไม่่วงนอน^{๓๔} ดังเช่น กรมวิชาการ เสนอไว้ในคู่มือ หลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา คือ

๑) ใช้ธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นักเรียนพบเห็นทุกวัน เช่น ใบไม้ผลิอ่อน ใบไม้เขียวชอุ่ม ใบไม้ที่แก่เหลืองจัด ใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมบนพื้นดิน ฯลฯ การใช้ธรรมชาติเป็นสื่อเร้า เช่นนี้ พระบรมศาสดาได้ทรงใช้เสมอในสมัยพุทธกาลและยังคงเป็นสื่อที่ดี ครูควรนำมาใช้สอนอยู่เสมอ

๒) ข่าวดูและเหตุการณ์เป็นสื่อเร้าให้นักเรียนสนใจใคร่รู้ ช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมเสริมศรัทธา กิจกรรมเสนอสาระของบทเรียน และกิจกรรมสรุปได้ทุกขั้นตอน การใช้ข่าวและเหตุการณ์ นำเข้าสู่การสอบหลักธรรมต่างๆ หรือนำมาสอนตามเทศกาลวันสำคัญของพระพุทธศาสนาย่อมทำให้นักเรียนตระหนักว่าชีวิตที่เรียนอยู่นี้ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันและเป็นตัวอย่างให้นักเรียนคิด

^{๓๔}สมทรง ปุณฺณฤทธิ, เทคนิคการสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสารมิตร จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕-๒๖.

วินิจฉัยสิ่งผิดชอบชั่วดี ได้ด้วยตนเอง

๓) การใช้สื่อและวิธีการจัดเสนอสิ่งต่างๆ เพื่อสร้างความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ จัดนิทรรศการ การใช้เพลง ดนตรี กรณียปัญหา กรณียตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เสนอเป็นวีดิทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว คอมพิวเตอร์ เทปบันทึกเสียง ย่อมช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดี

๔) การจัดให้นักเรียนได้ตรวจสอบความรู้ ความคิดของตนเอง และได้ทราบผลทันที ช่วยเสริมแรงจูงใจให้นักเรียนปรับปรุงตนเอง หรือปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น ดังนั้น คำวิจารณ์อย่างมีเหตุผล คำชมเชย การให้รางวัล การประกาศเกียรติคุณ จึงเป็นวิธีหนึ่งซึ่งช่วยเสริมแรงและจูงใจนักเรียนต่อการเรียน พระพุทธศาสนา^{๓๕} สำหรับแนวทางการใช้สื่อการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอบปลาย ควรมีดังนี้

๑) ควรเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เช่น ภาพข่าวหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น ภาพนิ่ง ภาพสไลด์ โทรทัศน์ หรือวีดิทัศน์ เทปบรรยายธรรมเกี่ยวกับคำสอนพระพุทธศาสนาที่บุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ผลิต หรือจะผลิตขึ้นใช้เองก็ได้

๒) ในบางกรณีควรเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา เช่น พระนักเทศน์ พระสงฆ์ หรืออนุศาสนาจารย์มาบรรยาย หรือแสดงธรรมพิเศษ เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมมากยิ่งขึ้น^{๓๖} นอกจากนี้อุปกรณ์การสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

๑) รูปภาพ เช่น ภาพพุทธประวัติ ภาพปูชนียวัตถุและปูชนียสถานสำคัญๆ การประกอบกิจการทางศาสนา การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ภาพข่าวและเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่ได้มาจากหนังสือพิมพ์

๒) แผนที่ใช้สำหรับสอนพุทธประวัติ แสดงให้เห็นชาติภูมิ และตำบลส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในอินเดีย

๓) แผนภูมิ ใช้สำหรับแสดงวงศาคุณาญาติของพระพุทธเจ้า คำสั่งของพระองค์ เช่น เบญจศีล เบญจธรรม อุโบสถศีล

๔) ภาพยนตร์ สไลด์ फिल्मสตริป ที่เกี่ยวกับสถานที่สำคัญของเมืองไทย รวมทั้งสถานที่สำคัญ ทางพระพุทธศาสนา

๕) สถานที่ ตัวบุคคล ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน สถานที่สาธารณะ พระ ประเพณีในท้องถิ่นต่างๆ

^{๓๕}กรมวิชาการ, **คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๓๖}สิริมงคลโลกิกขุ (ทอง สิริมงคล), "หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในหลักสูตรม.ปลาย", **วารสารพัฒนาหลักสูตร**, ปีที่ ๖ (พฤษภาคม ๒๕๔๙) : ๘.

๖) งานเสียง เทปเสียง^{๓๗}

ตารางที่ ๒.๗ แสดงสาระสำคัญของด้านสื่อการเรียนรู้

นักวิชาการและแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมวิชาการ, (๒๕๔๙, หน้า ๑๙-๒๐).	สื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้น มัธยมศึกษา ดำเนินการจัดทำเพื่อสนับสนุนการนำ หลักสูตร
พระพะยอม กลฺยาโณ, เล่มที่ ๑๑๘ (กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๔๗ : ๒๔). กิตติมา ปรีดีติติก, (๒๕๔๖, หน้า ๒๔).	สื่อการสอนหรืออุปกรณ์การสอนนั้นสื่อที่เป็น ธรรมชาติ สื่อที่เป็นเทคโนโลยี
จรรยา คุณมี, (๒๕๕๐, หน้า ๑๐๒).	สื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ สื่อ การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน สื่อ การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเทคนิคและวิธีการ
สมทรง บุญญฤทธิ์, (๒๕๔๒, หน้า ๒๕-๒๖).	สื่อการเรียนการสอนจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่าย ฝ่ายผู้สอนก็จะสอนได้ง่าย การทำโปสเตอร์ เมื่อสอนไปแล้วการทำภาพธรรมะ เมื่อนักเรียนได้เรียนไปพอสมควรการทำโมบายล์ ธรรมะ การทำเครื่องแขวนเป็นรูปทรงต่างๆ การดู ชีวิตหรือภาพเกี่ยวกับธรรมะสไลด์ เทป ภาพยนตร์ ที่เกี่ยวกับธรรมะ

ตารางที่ ๒.๗ ด้านสื่อการเรียนรู้ (ต่อ)

นักวิชาการและแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมวิชาการ, (๒๕๔๕, หน้า ๒๒-๒๓).	ใช้ธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นักเรียน พบเห็น ข่าวและเหตุการณ์เป็นสื่อให้นักเรียน สนใจใคร่รู้ การใช้สื่อและวิธีการจัดเสนอสิ่งต่างๆ เพื่อสร้างความสนใจการจัดให้นักเรียนได้ตรวจสอบ

^{๓๗}สุนทร สุนันทชัย, เทคนิคและวิธีการสอบสังคมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สหบัณฑิตการพิมพ์,
๒๕๔๔), หน้า ๓๓๐.

 ความรู้ ความคิดของตนเอง

สิริมงคลโลกิขุ (ทอง สิริมงคล),
(พฤษภาคม ๒๕๔๙ : ๘).

สุนทร สุนันทชัย,
(๒๕๑๔, หน้า ๓๓๐).

เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของ
ผู้เรียน เชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทาง
พระพุทธศาสนา

รูปภาพ เช่น ภาพพุทธประวัติ สถานที่สำคัญๆแผนที่
ใช้สำหรับสอนพุทธประวัติ แสดงให้เห็นชาติภูมิ
แผนภูมิใช้สำหรับแสดงวงศาคุณาญาติของ
พระพุทธเจ้า ภาพยนตร์ สไลด์ फिल्मสตริป ที่
เกี่ยวกับสถานที่สำคัญ สถานที่ตัวบุคคล
ขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชน จานเสียง เทปเสียง

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนรู้อาจมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครู ผู้สอน
ที่จะ ใช้สอนพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนามีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของนามธรรม
ที่จะต้องมีการพิสูจน์ออกมาให้เห็นเป็นการปฏิบัติจริง เมื่อนำเอาสื่อมาช่วยในการสอน นักเรียนก็จะ
สามารถเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างเป็นรูปธรรม ได้เข้าถึงและสัมผัสแนวคิดต่างๆ ได้ง่าย
ขึ้น ที่สำคัญที่สุดคือ ตัวครู ผู้สอน ที่เป็นสื่อการเรียนที่สำคัญจำเป็นจะต้องมีความรู้ และประพฤติดน
ให้เป็นแบบอย่างที่ดี ย่อมช่วยให้ การจัดการการเรียนการสอนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้
ได้ อนึ่ง การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมการ จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อต่างๆ นี้ สามารถ
ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครู ผู้สอน อีกด้วยในขณะที่สื่อที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุน
หรือเป็นตัวการให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดหมาย ปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพโดยช่วยเร็ว
ความสนใจ ประหยัดเวลา และให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ ผู้เรียน สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญทำ
ให้หลักสูตรไปถึงผู้เรียนได้ อีกอย่าง วัสดุทุกชนิดที่นำมาประกอบ การเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนรู้
อย่างมีประสิทธิภาพ ทางด้านประเภทของสื่อ มี ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑) สื่อการสอนประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้าม
ศีรษะ คอมพิวเตอร์ วีดีโอเทป โทรทัศน์ เป็นต้น

๒) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสือคู่มือการเรียน รูปภาพ แผ่นฟิล์ม
แผ่นสไลด์ ม้วนเทป แผนที่ หุ่นจำลอง เป็นต้น

๓) สื่อการสอนประเภทวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การจัดป้ายนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น สำหรับสื่อสำหรับใช้สอนศีลธรรม จริยธรรม และวิชาพระพุทธศาสนา ว่า ควรที่จะมีความหลากหลาย และเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือการใช้สื่อเหล่านั้นๆ พร้อมกันนี้ยัง ได้แสดงถึงสื่อประเภทต่างๆ

๓. ด้านการจัดกิจกรรม

การจัดการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนในโรงเรียนจำเป็นต้องเน้นทั้งภาคความรู้และการปฏิบัติให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงมีนักการศึกษาและท่านผู้รู้หลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไว้หลาย ด้านดังนี้ ส่วน กรมการศาสนา ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาไว้ ดังนี้

- ๑) สารสำคัญของการเรียนรู้ต้องให้เหมาะสมกับวัยและใช้วิธีสอนที่เหมาะสม
- ๒) การสอนจะต้องมีเหตุผลสนับสนุนให้เป็นประโยชน์หรือให้เป็นโทษของการปฏิบัติ
- ๓) การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็นโดยครูเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นผู้นำทางด้าน

จริยธรรม คือ ด้านการจัดกิจกรรม

๔) การนำไปประพฤติดีนั้นต้องกระทำอยู่ตลอดเวลา คือ ด้านการพัฒนาคนตามหลักพระพุทธศาสนา^{๓๘} ในขณะที่เดียวกันพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าได้ว่าการจัดการเรียนการสอนหากวิเคราะห์ตามวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีอยู่หลายวิธีแต่สังเกตได้ว่าทรงใช้อยู่เป็นประจำมี ๔ แบบ คือ

๑) แบบสัจฉาหรือสนทนาวิธีนี้ทรงใช้กับบุคคลที่ไม่ศรัทธาไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก่อนโดยพระพุทธองค์จะเป็นผู้ถามคำถามนำผู้สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจในธรรมะและยังสนับสนุนให้พระสาวกได้สนใจวิธีนี้คือให้สนทนาธรรมกันตามกาล

๒) แบบบรรยายวิธีสอนแบบนี้เป็นแบบกว้างๆที่พระองค์จะทรงใช้กับคนหมู่มากที่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและความเลื่อมใสเป็นพื้นอยู่แล้วและเป็นวิธีอัศจรรย์ที่ผู้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าจะรู้สึกเหมือนว่าพระองค์ตรัสกันตนโดยตรง

๓) แบบตอบปัญหาเป็นวิธีที่ใช้ตอบปัญหาแก่ผู้ที่สนใจในธรรมะหรือผู้ที่มาสอบถามเพื่อเทียบเคียงกับคำสอนของคนหรือถามเพื่อข่มปราบให้จน

๔) แบบวางกฎข้อบังคับวิธีสอนแบบนี้เป็นวิธีที่นิยมใช้กับพุทธบริษัทฝ่ายนักบวชคือเป็น ภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี โดยถามถึงเหตุผลเมื่อมีการประพฤติไม่ดีงามเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์เมื่อ

^{๓๘}กรมศาสนา, หลักและวิธีการศึกษาและหัวข้อจริยธรรมสำหรับใช้อบรมสั่งสอนนักเรียนนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

พระพุทธองค์ได้ทรงทราบแล้วตรัสให้ประชุมสงฆ์แล้วตรัสชี้แจงผลเสียหายผลร้ายที่เกิดขึ้นพรรณนาถึงคุณประโยชน์ของการประพฤติดีงามแล้วจึงแสดงธรรมกถาที่เหมาะสมกับเรื่องนั้นแล้วจึงได้บัญญัติสิกขาบทขึ้นโดยความเห็นของสงฆ์และยอมรับว่าดีงาม^{๓๙} อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของพระพุทธเจ้าว่ามี ๓ ประการ

๑) ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้หมายถึงทรงสอนให้รู้จริงเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ศิษย์

๒) ทรงสอนให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้นั้นคือคำสอนนั้นต้องไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไปเพื่อให้ผู้ฟังสามารถใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเองได้

๓) ทรงสอนให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควรตามกำลังการปฏิบัติตน^{๔๐} ในขณะที่หลักการสอนของพระพุทธเจ้า ๘ ประการดังนี้

๑) ต้องรู้จักบุคคลที่จะสอนก่อน

๒) ต้องเลือกสิ่งที่จะสอนให้เหมาะสมแก่บุคคล

๓) สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม

๔) สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยาก

๕) สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้

๖) สอนด้วยอุปมาอุปไมยหรือเปรียบเทียบ

๗) สอนโดยใช้อุปกรณ์การสอนซึ่งแยกเป็น ๓ อย่างคือ

๗.๑) ใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอุปกรณ์

๗.๒) ใช้ภาพนิมิตเหมือนภาพยนตร์

๗.๓) ใช้วิธีการทดลองด้วยตนเอง

๘) สอนโดยการสาธิตให้ดูหรือทำตัวอย่างให้ดู^{๔๑}ทางด้านหลักการสอนศีลธรรมนั้นควรจะทำเป็น ๓ วิธี คือ

๑) สอนให้เกิดความเข้าใจ

๒) ทำให้ดูเพื่อให้เกิดความเลื่อมใส

^{๓๙}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

^{๔๐}วศิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๔๑}ประสาร ทองภักดี, **ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

๓) มีตัวอย่างความสุขให้เห็นทำให้เกิดความไว้วางใจอยากทำงาน^{๔๒}

อีกอย่างการจัดสาระการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาไว้ว่าการจัดกรอบการวัดและประเมินผลการเรียนสาระพระพุทธศาสนาตาม สภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงต้องยึดหลัก ธรรมชาติของวิชาและชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวตั้งในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาจะเน้นการวัดและ ประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา คือนอกจากวัดองค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้ว ยังอาจใช้กระบวนการวัดตามระบบศีลสมาธิปัญญาคือ

๑) ระบบศีลพฤติกรรมที่ดั่งงามทั้งกายวาจาและอินทรีย์ทั้ง ๖ เคยชินแล้วคล่องอยู่ตัวเป็นวินัย เข้าสู่ชีวิตโดยการสังเกตการบันทึก

๒) ระบบสมาธิจิตใจที่มีคุณธรรมมีประสิทธิภาพและมีความสุขโดยการสังเกตการสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง

๓) ระบบปัญญาความรู้คิดเข้าใจการมองเห็นความจริงเท่าทันทั้งระบบความสัมพันธ์เป็นเหตุผลที่เชื่อมโยงประยุกต์เข้าสู่วิถีชีวิตใหม่โดยการสังเกตสัมภาษณ์ตรวจสอบตนเองหรือถ้าจะให้ชัดเจนขึ้น ความประเมินตามสภาพจริงเพื่อดูการวิวัฒนาวุฒิภาวะทางธรรมจริยาตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ ได้แก่ ศรัทธา, ศีล, สุตตะ, จาคะและปัญญา^{๔๓} สำหรับหลักการแก้ปัญหาของอารยชนขั้นพื้นฐานเรียกตามบาลีว่า "อริยมรรค" แปลว่าทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชนหรือวิธีการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ สามารถขยายองค์ประกอบออกได้เป็น ๘ ประการซึ่งเรียกว่า อัฐมรรคคือ

๑) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) หมายถึง ทศนคติความคิดเห็นความเชื่อถือค่านิยมต่างๆ ที่ดั่งงามมองสิ่งทั้งหลายสอดคล้องกับปัจจัยอย่างมีเหตุผลตามความเป็นจริง

๒) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) หมายถึง ความคิดความดำริตรองความใคร่ครวญเป็นไป เพื่อเปลื้องตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๓) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง การพูดการแสดงออกทางวาจาเป็นวจีสัจจัตถิคือไม่หลอกลวงไม่ส่อเสียดไม่หยาบคายไม่เพ้อเจ้อมีเหตุผลพูดสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์

๔) สัมมากัมมันตะ(กระทำชอบ) หมายถึงการกระทำที่ดั่งงามที่สุจริตชนประพฤติปฏิบัติกันเป็นไปในทางสร้างสรรค์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันสร้างความสัมพันธ์ที่ดั่งงามในสังคมทำให้อยู่ร่วมกันได้ ด้วยดีหรืองดเว้นการเบียดเบียนชีวิตทรัพย์สินละเมิดสิทธิในคุ้มครองของรักของผู้อื่น

^{๔๒}พุทธทาสภิกขุ, "ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา", วารสารครุศาสตร์, ปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๔๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๔๕) : ๓๐.

^{๔๓}กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๙.

๕) สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) หมายถึง การประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

๖) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) หมายถึง ความเพียรพยายามในการทำ ความดีงาม ความชอบธรรมหรือเพียรพยายามละความชั่วทำความดีและชำระจิตของตนให้ผ่องใส

๗) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) หมายถึง การมีสติกำกับตัวในการกระทำภารกิจทุกอย่างตลอดถึง การมีสติระลึกได้ในสิ่งที่ดีงามที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลไม่ปล่อยสติให้ล่องลอยไปกับอารมณ์ที่มากระทบ

๘) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตชอบ) หมายถึง ความตั้งจิตมั่นคงสงบไม่ฟุ้งซ่านสมาธิเสมอแน่วแน่ เป็น อันหนึ่งอันเดียวกันบริสุทธิ์ผ่องใสไม่ขุ่นมัวผ่นคลายไม่ตั้งเครียดกระด้างไม่หดหู่ท้อแท้พร้อมที่จะใช้งานทาง ปัญญาให้ได้ผลเต็มที่^{๔๔} ส่วนการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาไว้ว่าการสอนของครู ต้องมุ่งเน้นให้ เด็กเกิดการเรียนรู้ครอบคลุมคนทั้งคนคือพัฒนาทั้งทางด้านความสนใจอารมณ์และ ค่านิยมไม่ควรเน้นการ พัฒนาสติปัญญาอย่างเดียว^{๔๕} ในขณะเดียวกันจุดมุ่งหมายในการสอนวิชาใดๆ ย่อมมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ (Knowledge) มีน้ำใจที่จะปฏิบัติ (Attitude) และมีความคล่องแคล่ว ชำชองของในการปฏิบัติ (Skill) ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกเนื้อหา และวิธีสอนที่เหมาะสม^{๔๖}

อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนตามหลักพระพุทธศาสนาว่าเป็นรูปแบบของการคิดโดยมี สติพิจารณาด้วยเหตุผลสมบูรณ์ที่สุดเรียกว่าวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

๑) ขั้นนำเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อครูวิธีการและบทเรียนได้แก่การจัดบรรยากาศในชั้น เรียนให้เหมาะสม, การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และการเสนอข้อสงสัยและแรงจูงใจ

๒) ขั้นสอนเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้แก่ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ ครูแนะนำแหล่ง วิทยาการและ แหล่งข้อมูล นักเรียนรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงความรู้หลักการต่างๆ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของ การเรียนรู้ทักษะวิทยาศาสตร์ และการฝึกคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย

๓) ขั้นสรุป เป็นการวัดและประเมินผล ได้แก่ การวัดและประเมินผลตนเอง การวัดและ

^{๔๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธวิธีในการสอน*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๔๕}วิชัย วงษ์ใหญ่, *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สุวีริยา สารณ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕.

^{๔๖}สาโรช บัวศรี, *การศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรือง ศาสตร์การ พิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๕.

ประเมินผลเพื่อนร่วมเรียน และการวัดและประเมินผลโดยครูผู้สอน^{๔๗} อีกอย่างการจัดการเรียนการสอน พระพุทธศาสนา ไว้ว่า แนวทางในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาและหลักธรรมมี ๕ ประการ คือ

๑) ต้องสอนให้เกิดความสนใจ ไม่ใช่สอนให้จำเพียงอย่างเดียว หลักธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดจะต้องนำมาสนทนา อภิปรายให้เข้าใจ เพื่อให้นักเรียนเกิดความนึกคิด หรือสติปัญญาในทางจริยธรรมให้กว้างขวางมีเหตุผล

๒) การสอนศาสนาต้องแก้ให้เป็นคนใจกว้าง รู้จักนับถือและให้เกียรติผู้ที่ไม่ใช่ศาสนาเดียวกับ ตน ไม่ดูถูกล้อเรียนผู้อื่น อันเป็นความแตกแยกบาดหมางในสังคม

๓) การสอนศาสนาเรื่องหลักธรรม จะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องในชีวิตประจำวันมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔) การสอนทฤษฎี จะต้องให้ผู้เรียนเข้าใจทฤษฎีและหลักการจะต้องสอดคล้อง สัมพันธ์กับ เรื่องในชีวิตประจำวันไม่ได้สอนให้ผู้เรียนจำแต่ทฤษฎีอย่างเดียว

๕) การสอนศาสนา ต้องให้สมดุลกับการสอนเรื่องอื่นๆ เพราะผู้เรียนสามารถนำไป บูรณาการใช้ ๒ ชีวิตประจำวันได้^{๔๘}

ในขณะที่การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาว่าการสอนพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการส่งเสริมการบริหารจัดการงาน ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านกิจกรรม ๔) ด้านบุคลากร ๕) ด้านอาคารสถานที่ ๖) ด้านสัมพันธ์ชุมชน^{๔๙}

ทางด้านการสอนเพื่อปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนว่า ต้องคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

๑) เพ่งเล็งการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา

๒) จริยธรรมที่จะสอนนั้นควรจะได้รับผลกระทบทุกระดับชั้นโดยปลูกฝังและพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องและสอดแทรกในวิชาต่างๆ

๓) การประพจน์ของครูจะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาให้นักเรียน ส่วนด้านการสอนควรใช้หลักการดังนี้

๑) การปลูกฝังควรแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน

- สร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นต่อจริยธรรมหรือค่านิยมที่ต้องการ

- ให้ความรู้ว่าจริยธรรมเหล่านั้นหมายความว่าอะไรมีวิธีการปฏิบัติอย่างไร

^{๔๗}สุมน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

^{๔๘}เพราะพรรณ โกมลมาลย์, "การสอนศาสนาและหลักธรรมในประถมศึกษา", วารสารพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๗ (พฤษภาคม ๒๕๔๐) : ๔๐-๔๑.

^{๔๙}กิตติพันธ์ รุจิรกุล, ทฤษฎีผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๗๗.

- ย้ำให้ผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมและมีการติดตามผลการปฏิบัติอย่างสมรเสมอและต่อเนื่อง ทั้งในและนอกโรงเรียน

๒) การพัฒนาจริยธรรมนั้นหลักสำคัญคือการสร้างปัญหาและความเข้าใจที่กระจ่างชัดต่อคุณค่าและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกระบวนการแห่งจริยธรรมโดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่นการใช้คำถาม การอภิปรายเพื่อให้นักเรียนได้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ^{๕๐} ส่วนกระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์โดยจัดเป็น ๔ ขั้นตอนเพื่อให้ครูสามารถนำเอาหลักธรรมหัวข้อต่างๆ มาใช้ในการสอนได้อย่างเหมาะสมและสามารถฝึกฝนให้รักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาได้กระบวนการ ๔ ขั้นตอนนี้คือ

- ๑) การรวบรวมข่าวสารข้อมูลข้อเท็จจริงความรู้และหลักการ
- ๒) การประเมินค่าเพื่อหาคคุณค่าแท้คุณค่าเทียม
- ๓) การเลือกและการตัดสินใจ
- ๔) การปฏิบัติจริง^{๕๑}

ในขณะที่เกี่ยวกับการจัดการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายว่าจำเป็นอย่างไรที่จะต้องเน้นทั้งภาคความรู้ ความเข้าใจและการฝึกปฏิบัติรวมทั้งการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมเสริมพิเศษเพื่อส่งเสริมความประพฤติของนักเรียนในขอบเขตที่ต้งามมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนและยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ มาปฏิบัติจนเกิดความเคยชินเป็นลักษณะนิสัยและความสามารถนำไปประพฤติ ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ด้วยฉะนั้นโรงเรียนจะต้องจัดหลายรูปแบบทั้งในห้องเรียนหรือห้องปฏิบัติธรรม และนอกห้องเรียนด้วยเหตุนี้จึงมีข้อเสนอแนะครูอาจารย์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาพึงนำไปพิจารณา และปฏิบัติดังนี้

๑) ควรคำนึงถึงจุดประสงค์ของวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลาในขณะที่สอนและศึกษา จากคู่มือหรือแผนการสอนอยู่เสมอ

๒) การสอนโดยวิธีแจ่งสิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิดสิ่งที่ควรสิ่งที่ไม่ควรอธิบายโดยยกเหตุผลให้นักเรียนเห็น จริงเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเกิดความศรัทธาทั้งทางกายวาจาใจ

๓) ควรสอนโดยวิธีสาธิตหรือทำให้ดูเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้นักเรียน ปฏิบัติตามด้วยความเลื่อมใสศรัทธาต่อครูอาจารย์ในโรงเรียนและคนในชุมชนหรือในสังคม

^{๕๐}พนัส หันนาคินทร์, การสร้างจริยธรรมให้แก่ นักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๖), หน้า ๙๘.

^{๕๑}สุมน อมรวิวัฒน์, สมบัติของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๔.

จะต้องเป็น แบบอย่างที่ดีให้เห็นอยู่เสมอ

๔) ควรสอนด้วยความรักความเอาใจใส่อย่างจริงจังต่อนักเรียนมีความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ช่าง สังเกตต่อพฤติกรรมของนักเรียนเมื่อพบเห็นสิ่งไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นควรจะมีภาวะกระตือรือร้นที่จะ แนะนำสั่งสอนหรือให้คำปรึกษาด้วยความจริงใจ

๕) ควรหมั่นศึกษาหาความรู้และข้อมูลเพิ่มเติมอยู่เสมอทั้งในเรื่องพระพุทธศาสนาและ วิทยาการด้านอื่นๆ เพื่อให้ทันต่อความผันผวนเปลี่ยนแปลงทุกด้านของสังคมวัฒนธรรมและพร้อมที่จะ ให้ ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน

๖) ควรสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสอธิบายหรือแสดงความคิดเห็นให้นักเรียนวิเคราะห์ตาม เหตุ และผลพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๗) ควรเลือกใช้อุปกรณ์จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

๘) ควรเชิญวิทยากรทางพระพุทธศาสนามาบรรยายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ ถูกต้อง^{๕๒} นอกจากนี้แนวทางการเลือกวิธีสอนว่ามืองค์ประกอบต่างๆ ที่ควรต้องพิจารณา ดังนี้

๑) การเลือกวิธีสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน

๒) การเลือกวิธีสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาสาระที่จะสอน

๓) วิธีสอนบางวิธีไม่สามารถใช้กับผู้เรียนได้ทุกระดับ วิธีสอนบางวิธีใช้ได้เฉพาะกับเด็กวัย หนึ่ง แต่ไม่สามารถจะใช้กับเด็กอีกวัยหนึ่งได้

๔) การสอนในแต่ละวิธีต้องกำหนดเวลาให้เพียงพอกับเนื้อหา จำนวนครั้ง ว่ามีกำหนดให้ นาน เท่าใด ตามช่วงเวลาดังกล่าวเพียงพอสำหรับการสอนด้วยวิธีนั้นๆ หรือไม่ ต้องพิจารณาให้ รอบคอบ

๕) สถานที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ การสอนบางวิธี จำเป็นต้องจัด สภาพห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ให้เหมาะสม เช่น วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ วิธีสอนแบบ อภิปรายกลุ่ม วิธีสอนแบบการเรียนรู้เป็นคู่ เป็นต้น แต่ละวิธีจะต้องมีการจัดสภาพห้องเรียนแตกต่างกัน เราสามารถจัดสภาพ ห้องเรียนได้ตามที่ความต้องการได้หรือไม่

๖) จำนวนผู้เรียนมีมากน้อยเพียงใด และจำนวนผู้เรียนดังกล่าวนั้นเหมาะสมกับวิธีที่ใช้ หรือไม่^{๕๓}

ตารางที่ ๒.๘ แสดงสาระสำคัญของการจัดกิจกรรม

นักวิชาการและแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
--------------------------	------------

^{๕๒}สิริมงคลโลกิกขุ (ทอง สิริมงคล), "หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในหลักสูตร ม.ปลาย", วารสาร พัฒนา หลักสูตร, ปีที่ ๖ (พฤษภาคม ๒๕๔๙) : ๗-๘.

^{๕๓}บุญชุม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิริยสารสัน, ๒๕๔๗), หน้า ๔.

<p>กรมการศาสนา, (๒๕๔๑, หน้า ๒๐).</p>	<p>สาระสำคัญของการเรียนรู้ต้องให้เหมาะสมกับวัย การสอน จะต้องมึเหตุผลสนับสนุนให้เป็นประโยชน์ การปฏิบัติอย่าง สม่่าเสมอเป็นสิ่งจำเป็นโดยครูเป็นตัวอย่างการนำไปประพฤติ ดี นั้น ต้องกระทำอยู่ตลอดเวลา</p>
<p>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๑, หน้า ๑๓).</p>	<p>หากแต่ที่ทรงใช้เป็นประจำมี ๔ แบบคือแบบ สันทนา, แบบบรรยาย,แบบตอบปัญหา และแบบ วางข้อบังคับ</p>
<p>วศิน อินทสระ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๕).</p>	<p>ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ทรง สอนให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ทรงสอนให้ ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร</p>
<p>ประสาร ทองภักดี, (๒๕๔๒, หน้า ๔๒).</p>	<p>สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่ เห็นได้ง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยาก สอนจากสิ่งที่รู้แล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ สอนด้วยอุปมาอุปไมยหรือ เปรียบเทียบ</p>
<p>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๑, หน้า ๑).</p>	<p>หลักการแก้ปัญหาของอารยชนขั้นพื้นฐานทาง ดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชนวิธีการ ดำเนินชีวิตที่ประเสริฐซึ่งเรียกว่า อัฐังคิกมรรค</p>
<p>กิตติพันธ์ รุจิรกุล, (๒๕๔๙, หน้า ๗๗).</p>	<p>การสอนพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพต้อง ดำเนินการ ส่งเสริมการบริหารการจัดการงาน ๖ ด้าน คือ ๑) ด้าน วิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านกิจกรรม ๔) ด้านบุคลากร ๕) ด้านอาคาร สถานที่ ๖) ด้านสัมพันธ์ชุมชน</p>

ตารางที่ ๒.๘ แสดงสาระสำคัญของการจัดกิจกรรม (ต่อ)

นักวิชาการและแหล่งข้อมูล

แนวคิดหลัก

พนัส หันนาคินท์,
(๒๕๔๖, หน้า ๙๗-๙๘).

เพราพรรณ โกมลมาลย์,
(พฤษภาคม ๒๕๔๐ : ๔๐-๔๑).

สุมน อมรวิวัฒน์,
(๒๕๔๕, หน้า ๘๔).

สิริมงคลโลกิขุ (ทอง สิริมงคล),
(พฤษภาคม ๒๕๔๙ : ๗-๘).

บุญชม ศรีสะอาด,
(๒๕๔๗, หน้า ๔).

เพ่งเล็งการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา จริยธรรมที่จะสอนนั้นควรจะได้รับ การกระทำกันทุกระดับชั้น การประพุดติของครูจะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการ ปลุกฝังและพัฒนาให้แก่ นักเรียน ต้องสอนให้เกิดความสนใจการสอนศาสนาต้องฝึกให้เป็นคนใจกว้าง รู้จักนับถือการสอนศาสนาเรื่องหลักธรรมจะต้อง สอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องในชีวิต การสอนทฤษฎีจะต้องให้ ผู้เรียนเข้าใจทฤษฎี และหลักการจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับ เรื่องในชีวิตประจำวัน

กระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์ครูสามารถ นำเอาหลักธรรมหัวข้อต่างๆมาใช้ในการสอนได้ สามารถผูกผันให้รักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริง

ศึกษาจากคู่มือหรือแผนการสอนอยู่เสมอการสอน โดยวิธีแจ่งสิ่งที่ถูก สิ่งที่ดี สิ่งที่ไม่ควร สอนโดยวิธีสาธิต หรือทำให้ดูเป็นแบบอย่างที่ดี สอนด้วยความรัก ความเอาใจใส่อย่างจริงจังต่อ นักเรียนสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสอธิบายหรือ แสดงความคิดเห็น

วิธีสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของ บทเรียนวิธีสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับลักษณะ ของเนื้อหาสาระวิธีสอนบางวิธีไม่สามารถใช้กับ ผู้เรียนได้ทุกระดับ วิธีต้องกำหนดเวลาให้เพียงพอ กับเนื้อหา จำนวนครั้ง วิธีสอนแบบอภิปรายกลุ่ม วิธีสอนแบบการเรียนรู้เป็นคู่

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทางพระพุทธศาสนา มุ่งให้ผู้เรียนเกิด ความรู้แจ้งเห็น จริยในบทเรียนนั้นๆ และสามารถสร้างความศรัทธาให้พอใจที่จะกระทำตามได้โดยไม่

ต้องบังคับ กล่าวคือ เป็นรูปแบบของการเรียนการสอน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป ประเมินผล และการจัดการ เรียนการสอนในทางพระพุทธศาสนาพึงยึดหลักของพระพุทธเจ้า ซึ่งแม้พระองค์จะทรงมีหลากหลายวิธี หากแต่ที่ทรงใช้เป็นประจำมี ๔ แบบ คือแบบสนทนา, แบบบรรยาย, แบบตอบปัญหา และแบบวางข้อบังคับ ซึ่งวิธีทั้ง ๔ นี้ ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการของการจัดการเรียนการสอน พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้อย่างได้ผลดีและไม่มีลำสมัย การพัฒนาจริยธรรมนั้นหลักสำคัญคือการสร้างปัญหาและความเข้าใจที่กระจ่างชัดต่อคุณค่า และวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกระบวนการแห่งจริยธรรมโดยใช้เทคนิคต่างๆเช่นการใช้คำถามการอภิปราย เพื่อให้ นักเรียนได้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบส่วนกระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์เคยจัดเป็น ๔ ขั้นตอนเพื่อให้ครูสามารถนำเอาหลักธรรมหัวข้อต่างๆ มาใช้ในการสอนได้อย่างเหมาะสมและสามารถ ฝึกฝนให้รักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาได้กระบวนการ ๔ ขั้นตอนนี้ คือ ๑) การรวบรวมข่าวสารข้อมูลข้อเท็จจริงความรู้และหลักการ ๒) การประเมินค่าเพื่อหาคุณค่าแท้คุณค่าเทียม ๓) การเลือกและการตัดสินใจ ๔) การปฏิบัติจริง

๔. ด้านการวัดผลและการประเมินผล

การออกข้อสอบแม่กองธรรมสนามหลวงรวบรวมข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูปโดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่งลักษณะปัญหาที่ออกข้อสอบจะถามความจำความเข้าใจความ คิดเห็นและการวิจารณ์ละเอียดถี่ถ้วนไปข้อสอบทั้งหมดเป็นปรนัยยกเว้นวิชาเรียงความแก่ กระทุ์ธรรมที่ให้ เขียนการตรวจข้อสอบคณะกรรมการที่จะทำการตรวจข้อสอบเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ อาราธนามาจากทั่ว ประเทศโดยทำการตรวจในกรุงเทพมหานครวิธีการตรวจใช้กรรมการ ๒ รูป ร่วมกันพิจารณาตรวจแล้วให้คะแนนเท่าใดเขียนตัวเลขไว้ที่หน้าข้อสอบแต่ละข้อทุกข้อและรวม คะแนนไว้บนหัวกระดาษด้าน ขวามือลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือต่อจากนั้นกรรมการรูปที่ ๒ จะตรวจซ้ำอีกครั้งถ้าไม่เห็นด้วย ก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ถ้าเห็นด้วยก็ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษ ด้านซ้ายมือเช่นเดียวกัน

การให้คะแนนข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชาคะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนนคะแนนเต็มรวม ทุกวิชา ๔๐๐ คะแนนผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชาจะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้และวิชาที่สอบนั้นต้อง ไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนนถือว่าสอบได้

แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำกว่า ๒๕ คะแนนแม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ ที่ กำหนดก็ถือว่าสอบตก

สรุปได้ว่า เป็นการวัดและประเมินผล ได้แก่ การวัดและประเมินผลตนเอง การวัดและ

ประเมินผลเพื่อนร่วมเรียน และการวัดและประเมินผลโดยครูผู้สอน^{๔๔} อีกอย่างการจัดการเรียนการสอน พระพุทธศาสนา ไว้ว่า แนวทางในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาและหลักธรรมมี ๕ ประการ คือ

๑) ต้องสอนให้เกิดความสนใจ ไม่ใช่สอนให้จำเพียงอย่างเดียว หลักธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดจะต้องนำมาสนทนา อภิปรายให้เข้าใจ เพื่อให้นักเรียนเกิดความนึกคิด หรือสติปัญญาในทางจริยธรรมให้กว้างขวางมีเหตุผล

๒) การสอนศาสนาต้องแก้ให้เป็นคนใจกว้าง รู้จักนับถือและให้เกียรติผู้ที่ไม่ใช่ศาสนาเดียวกับ ตน ไม่ดูถูกล้อเรียนผู้อื่น อันเป็นความแตกแยกบาดหมางในสังคม

๓) การสอนศาสนาเรื่องหลักธรรม จะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องในชีวิต ประจำวันมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔) การสอนทฤษฎี จะต้องให้ผู้เรียนเข้าใจทฤษฎีและหลักการจะต้องสอดคล้อง สัมพันธ์กับ เรื่องในชีวิตประจำวันไม่ได้สอนให้ผู้เรียนจำแต่ทฤษฎีอย่างเดียว

๕) การสอนศาสนา ต้องให้สมดุลกับการสอนเรื่องอื่นๆ เพราะผู้เรียนสามารถนำไป^{๔๕}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมศึกษา

ธรรมศึกษา คือ การเรียน การสอน การสอบธรรมสนามหลวงสำหรับคฤหัสถ์หรือบุคคลทั่วไป ที่ไม่ใช่บรรพชิต (พระภิกษุสามเณร) ซึ่งธรรมศึกษานั้นเป็นหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาส เรียกว่า “ธรรมศึกษา” ในปัจจุบันมีการเรียนทั้งหมด ๓ ชั้น คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี, ธรรมศึกษาชั้นโท, และธรรมศึกษาชั้นเอก

เจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต แม่กองธรรมสนามหลวง “กล่าวว่า ธรรมศึกษา หมายถึง ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักของชีวิต ดังนั้น ธรรมศึกษา ก็คือการศึกษาข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของทุกคนในโลกนี้ มิใช่เฉพาะพุทธศาสนิกชนเท่านั้น แต่ทุกคน ทุกศาสนาในโลก ต้องศึกษา ต้องรู้หลักปฏิบัติ เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นความสุขความเจริญในชีวิต เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคมส่วนรวม ประเทศชาติ และชาวโลก การเรียนธรรมศึกษาจึงต้องเรียนให้รู้ ให้สามารถพิจารณาให้เห็นจริงตามหลัก คือการมองให้รู้ว่า ปฏิบัติเช่นนี้แล้ว ได้ผลจริงหรือไม่ หรือปฏิบัติแล้ว เกิดประโยชน์เช่นไร”

มีเนื้อหาการเรียนอย่างไร

^{๔๔}สุนน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

^{๔๕}เพราะพรรณ โกมลมาลย์, "การสอนศาสนาและหลักธรรมในประณศึกษา", วารสารพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๗ (พฤษภาคม ๒๕๔๐) : ๔๐-๔๑.

ธรรมศึกษา มีเนื้อหาเช่นเดียวกับหลักสูตรการเรียนนักธรรมของพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน เว้นแต่วิชาวินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดใช้ เบญจศีลเบญจธรรมในชั้นตรี ใช้อุโบสถศีลในชั้นโท และใช้กรรมบท ๑๐ ในชั้นเอก

ธรรมศึกษา คือหลักสูตรการศึกษาธรรมะสำหรับฆราวาสผู้อยู่ครองเรือน ไม่จำกัดเพศวัย และวุฒิ หากท่านเรียนเข้าใจดีแล้ว ย่อมนำมาเอาความรู้ไปพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุขความเจริญได้เช่นกัน

หรือจะสมัครสอบเอาวุฒิบัตรก็ได้ หลักสูตรนี้มักจะสอนในวัดหรือโรงเรียนบางแห่งในนาม "การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์" หลักสูตรนี้จัดไว้ ๓ ชั้น คือ

๑. ธรรมศึกษาชั้นตรี เรียน ๔ วิชาหลัก คือ ๑) แต่งกระทู้ธรรม ๒) วิชาธรรม ๓) วิชาพุทธประวัติ ๔) วิชาเบญจศีล-เบญจธรรม

๒. ธรรมศึกษาชั้นโท เรียน ๓ วิชาหลัก คือ ๑) แต่งกระทู้ธรรม ๒) วิชาธรรม ๓) วิชาอนุพุทธประวัติ

๓. ธรรมศึกษาชั้นเอก เรียน ๓ วิชาหลัก คือ ๑) แต่งกระทู้ธรรม ๒) วิชาธรรม ๓) วิชาพุทธานุพุทธประวัติ

พระภิกษุสามเณร เรียนนักธรรม ส่วนฆราวาสญาติโยมเรียน ธรรมศึกษา เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความรู้มีหลักเข้าใจพระธรรมคำสอนถูกต้องย่อมมีอานิสงส์คุณูปการแก่พระศาสนาอย่างมหาศาล ได้ทั้งบุญได้ทั้งกุศลคือปัญญา

การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือที่เรียกกันว่า“**นักธรรม**”เกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาระบบวินัยในภาษาไทย (การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณนิยมศึกษาเป็นภาษาบาลี) เพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างออกไป

ต่อมาพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราลงกรณ สมนัดพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราลงกรณ เห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเท่าที่ควร แม้ผู้ที่ยังครองฆราวาสวิสัยก็จะได้ประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับเหล่าข้าราชการครู จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า“**ธรรมศึกษา**”มีครบทั้ง ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกันกับหลักสูตรนักธรรมของภิกษุสามเณร เว้นแต่วินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดใช้เบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีลแทน หลักสูตรธรรมศึกษาได้เปิดสอนและสอนครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ และเปิดสอนครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ สนามหลวงแผนกธรรมได้ปรับเนื้อหาหลักสูตรธรรมศึกษาให้น้อยลง ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษาซึ่งมีหลักสูตรที่ต้องเรียนต้องศึกษาในสถาบันการศึกษาอยู่แล้วเป็นปกติ การเรียนธรรมศึกษาที่มีเนื้อหาวิชามากเกินไปอาจเป็นภาระที่หนักสำหรับผู้เรียน สำหรับธรรมศึกษาชั้นตรีนี้ เนื้อหาวิชาที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้เป็นเนื้อหาวิชาที่ได้ปรับลดแล้วจากหลักสูตรเดิม

วัตถุประสงค์ของการเรียนธรรมศึกษา

๑. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และซาบซึ้งในคุณของพระรัตนตรัย
๓. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรมอย่างถูกต้อง
๔. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
๕. เพื่อให้ผู้เรียนรู้หน้าที่ของชาวพุทธและสามารถปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

หลักสูตรธรรมศึกษาที่ใช้ในปัจจุบัน มีขอบข่ายการเรียนการสอนดังนี้

๑. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ มี ๕ หมวด คือ

๑) ทานวรรค	๒) ปาปวรรค	
๓) ปุณฺณวรรค	๔) สติวรรค	๕) สीलวรรค

๒. วิชาธรรม

หลักสูตร ใช้หนังสือนวโกวาทแผนกธรรมวิภาคและคิหิปฏิบัติ มีหมวดธรรม ดังนี้

ทุกะ หมวด ๒

- ธรรมมีอุปการะมาก ๒	- ธรรมอันทำให้งาม ๒
- ธรรมเป็นโลกบาล ๒	- บุคคลหาได้ยาก ๒

ติกะ หมวด ๓

- รตนะ ๓	- อกุศลมูล ๓
- คุณของรตนะ ๓	- กุศลมูล ๓
- โอวาทพระพุทธเจ้า ๓	- สัมปยุตตปฏิญัตติ ๓
- ทุจจริต ๓	- บุญกิริยาวัตถุ ๓
- สุขจริต ๓	

จตุกกะ หมวด ๔

- วุฑฒิ ๔
- จักร ๔
- อคติ ๔
- ปธาน ๔
- อธิษฐานธรรม ๔
- อิทธิบาท ๔
- ควรทำความไม่ประมาท-
ในที่ ๔ สถาน
- พรหมวิหาร ๔
- อริยสัจ ๔

ปัญจกะ หมวด ๕

- อนันตริยกรรม ๕
- อภินปัจจเวกขณ์ ๕
- รัมภ์สรวานิสงส์ ๕
- พละ ๕
- ชั้นจ์ ๕

ฉักกะ หมวด ๖

- คารวะ ๖
- สาราณียธรรม ๖

สัตตะกะ หมวด ๗

- อริยทรัพย์ ๗
- สปัปฺริสธรรม ๗

อฏฐกะ หมวด ๘

- โลกธรรม ๘

ทศกะ หมวด ๑๐

- บุญญกิริยาวัตถุ ๑๐

คิหิปฏิบัติ

จตุกกะ

- ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔
- สัมปรายิกัตถประโยชน์ ๔
- มิตตปฏิรูป ๔
- มิตรแท้ ๔
- สังคหวัตถุ ๔
- ธรรมของฆราวาส ๔

ปัญจกะ

- มิจฉาวณิชา ๕
- สมบัติของอุบาสก ๕

ฉักกะ

- ทิศ ๖
- อบายมุข ๖

๓. วิชาพุทธประวัติ

หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทวมหาเถร) และศาสนพิธี เล่ม ๑ ขององค์การศึกษา

๔. วิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม)

หลักสูตร ใช้หนังสือเบญจศีลเบญจธรรม ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญญาณวรมหาเถร)

วิธีการศึกษา

๑. ศึกษาเนื้อหาไปตามลำดับ และทำแบบทดสอบในแต่ละตอน เสร็จแล้วตรวจคำตอบจากเฉลยท้ายบทเรียน

๒. ฟังการบรรยาย – สอบถาม พระอาจารย์ หรือท่านผู้รู้

๓. ค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผล

๑. ทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน

๒. เข้าฟังบรรยายในชั้นเรียน (กรณีที่มีการเรียนการสอน)

๓. สังเกตจากพฤติกรรม ตลอดถึงทัศนคติของผู้เรียน

๔. เข้าสอบธรรมสนามหลวง

๕. ผู้เรียนนำหลักธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาทธรรม ๔

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาย่อมทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่เป็นไปในลักษณะของประโยชน์สุขในปัจจุบัน ที่มีแง่มุมทางลึกลับซึ่งทางเศรษฐศาสตร์มีมิติที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทั้งการอยู่ การกิน รวมถึงความสัมพันธ์ทางกิจกรรมของเศรษฐกิจในทุกๆ เรื่องเลยทีเดียว นำพามาซึ่งความมั่นคงและสมบูรณ์ ซึ่งหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอได้ ดังนี้

คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ^{๕๖}

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น

๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน

^{๕๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **อิทธิบาท ๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้ง ยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

ทางวิชาการ ได้กล่าวว่า^{๕๗} "พึงเข้าใจระลึกไว้เสมอว่าการที่เพียร พยายามแสวงหา รักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้นก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สมบัติ ให้เกิดคุณประโยชน์แล้วการหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่าหาความหมาย ใดๆ มิได้ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้วต้องรู้จักสรรทรัพย์นั้นโดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วน ที่เรียกว่าโภควิภาค" คือหนึ่งส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตนเลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงได้แก่บิดามารดาบุตรภรรยา และคนในปกครองมิตรสหายผู้ร่วมกิจการงานทำบุญตลอดจนบำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากรเป็นต้น สองส่วนใช้เป็นทุนประกอบการงาน สามส่วนเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ ทรงสดับไว้อย่างแยกแยะ คลาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใครๆ ก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอน ที่ต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบ ผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ขออธิบายดังต่อไปนี้

๑) **ฉันทะ** คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำให้ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราคงเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันตามติจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะ ร่วมกัน" ก่อน เลิกการประชุมบางอันเป็นเสมือนสัญญาะหว่างกันว่าเราจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือ ละเว้นบางสิ่ง ร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้คิดว่าถูกเพียงครั้งเดียว เพราะความหมายของ "ฉันทะ" นั้น ไม่ใช่แปลว่าเป็น สัญญาภาษากระดาศหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็น สัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียร ตามมา เปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธา และเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจ มีมากน้อยต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้ นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ ประจักษ์ต่อสาธารณะชน

^{๕๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

หลายคนคงเคยได้ยินประโยคที่ว่า Where there is the will, there is the way. ที่ได้มีความปรารถนาอับแรงกล้า ที่นั่นย่อมมีหนทางเสมอ ขอเพียงแต่ให้มีความตั้งใจแน่วแน่ ที่จะประสบความสำเร็จในเรื่องนั้นๆ ให้ได้ ด้วยความมุ่งมั่น ไม่ท้อถอย ย่อมมีหนทางนำเราไปสู่ความสำเร็จได้เสมอ

การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอๆ กัน เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักรักความศรัทธาของเราจริงๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่ยังหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่น ศรัทธาอื่น หรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้ หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้วพลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเรา อย่างมหัศจรรย์ทีเดียว

ที่นี้มาพูดถึงว่า "เราจะสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร" พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เรา ต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่น อันรวมถึง สังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลง ศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง

หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่เพราะคนเรา เมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภ ถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความแก่ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่ยึดถือของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตน หรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า^{๕๘}

๒) **วิริยะ** คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเทเป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้ จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวต่างๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอกล้อๆ หรือศรัทธา หลอกล้อๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั่น ผลงานที่เขาทำจะซึ่ซัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่

^{๕๘}คณาจารย์โรงพยาบาลเสียงเชียง, แบบประกอบนักธรรมตรี อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : เสียงเชียง, ๒๕๓๖), หน้า ๙๕-๙๖.

ไร้แม้เงาของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่มุทะลุตุตันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาส ผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งหมด

ถามว่า "ความวิริยะมันเกิดจากอะไร" คำตอบก็คือ "เกิดจากศรัทธาหรือฉันทะนั่นเอง" และเป็นศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ มากกระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือ วางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสภาวะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความดุคั่นอย่างเอา เป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความแยบยลและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือ เพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา

ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อยๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าซีเกียจ อย่างกลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ

๓) **จิตตะ** คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามคำ นี้ยิ่งใหญ่มาปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ เวลาอ่านทำงานก็คิดว่าต้องอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิดๆ ถูกๆ อยู่อย่างนั้น

แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่น ศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและ หลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมทั้งค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อยๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้แบบนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรอบรู้ไปโดยปริยาย

เมื่อเราเข้าใจความรอบรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อแท้ของเรื่องราว นั้นๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเราเอง ดังนั้น ความรอบคอบจึงแฝงไป ด้วยความรอบรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่นใหม่ต้องสร้างให้เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเอง ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดี

งามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็น สิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔) **วิมังสา** คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมาอันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่ง ได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเองเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิดและการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจาก ความคิดอะไร? พร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่ออะไร? เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร? เพื่อความสุขของ ตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคม ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เรารู้ว่าเราควรจะทำอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือ เปลี่ยนแปลงตนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมทั้งดงาม^{๕๙}

ผู้ปฏิบัติงานหรือคนทำงาน คือ ผู้ที่ถูกมอบหมายให้ทำงานจากผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา ซึ่งผู้ปฏิบัติงานหรือคนทำงานทุกคนต่างก็ปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยกันทุกคน ดังนั้น ชุดธรรมะที่เหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติงาน คือ อิทธิบาท ๔ ซึ่งหมายถึง ธรรมแห่งความสำเร็จ โดย หลักธรรมในอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย

๑. ฉันทะ : ความพอใจ หมายถึง ความรักงาน พอใจกับงานที่ทำอยู่ ผู้ปฏิบัติงานจะต้องชอบ หรือ ศรัทธางานที่ทำอยู่ จะต้องพอใจที่จะทำและมีความสุขที่ได้ทำงานที่ได้รับมอบหมาย

๒. วิริยะ : ความพรากเพียร หมายถึง ขยันหมั่นเพียรกับงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง หมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

๓. จิตตะ : ความเอาใจใส่ หมายถึง ความเอาใจรับผิดชอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือ สมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง

๔. วิมังสา : ความสอดส่องในเหตุและผล หมายถึง การพิจารณาวิเคราะห์และใช้ปัญญา ตรวจสอบงานผู้ปฏิบัติงานจะต้องทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมมตจิต รวมถึง การมีความเข้าใจในงานอย่าง ลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงาน^{๖๐}

^{๕๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๗-๙๘.

^{๖๐}อ้างแล้ว, หน้า ๙๗-๙๘.

ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวว่า นอกจากเราจะใช้สติปัญญาในการทำงาน เพื่อแก้ปัญหาและหาหนทางเจริญก้าวหน้าอยู่นั้น มีทฤษฎีมากมายที่หวังให้เราปฏิบัติตาม ลองย้อนกลับมาใช้ ธรรมะง่ายๆ ที่ให้คุณประสบความสำเร็จในการทำงานสูงสุดธรรมะที่เราควรจะหยิบยกมาใช้ในการทำงาน ทุกวันนี้ คงหนีไม่พ้นอิทธิบาท ๔ เพราะความหมายของอิทธิบาท ๔ คือธรรมให้ถึงความสำเร็จ หรือ หนทางแห่งความสำเร็จนั่นเอง โดยหลักอิทธิบาท ๔ นั้นเป็นหลักธรรมสำคัญที่ทำให้เกิดสมาธิในการทำงาน ไม่ฟุ้งซ่านไปกับสังคมและกระแสต่างๆ พร้อมทั้งตีกรอบให้เราทำงานอย่างคงเส้นคงวาอีกด้วย

ฉันทะ = ฉันทพอใจกับงานที่ทำอยู่ มีใครบ้างไหมไม่ชอบงานที่ทำอยู่ ให้คุณลองตรวจสอบตัวเองว่าคุณนั้นมีความชอบหรือศรัทธากับงานแบบใด หรือพอใจกับงานแบบใดอยู่ เหมือนกับคุณเป็น นักศึกษาที่เพิ่งจบใหม่กำลังใช้ความคิดไตร่ตรองว่าคุณต้องการเดินไปเส้นทางใด เรื่องเหล่านี้ไม่มีใครให้คำตอบคุณได้เพราะเป็นความชอบความศรัทธาที่ก่อเกิดจากตัวของตนเองจริงอยู่ที่งานแต่ละอย่างไม่มีทางที่คุณจะชื่นชอบไปทั้งหมดทุกกระบวนการ แต่ถ้าคุณพอใจที่จะทำให้ดี สบายใจที่จะต้องเจอมันทุกวัน เราเรียกว่าความศรัทธา เป็นสิ่งแรกที่มนุษย์ต้องการและเป็นพื้นฐานของความสำเร็จ อย่างเช่น คุณมีความศรัทธาและใจรักที่จะเป็นพนักงานขายที่ดีและซื่อสัตย์ สิ่งนี้เป็นพลังให้คุณเดินไปหาความสำเร็จได้แบบเป็นเส้นตรง และเข้าถึงจิตใจเนื้อแท้ในการทำงานมากกว่าคนที่ไม่ได้มีความศรัทธาใดๆ กับงานที่ทำ คุณอาจเริ่มต้นง่ายๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันททำงานเพื่ออะไร ฉันทมีความสุขหรือไม่ เพียงแค่นี้คุณก็จะ ทราบตัวเองว่ามีความลึกซึ้งกับงานที่ทำอยู่เพียงใด เมื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่

วิริยะ = ฉันทขยันหมั่นเพียรกับงานที่มี คงไม่มีคนไหนประสบความสำเร็จโดยปราศจากความเพียร เป็นคำคมที่แปลง่ายแต่ความหมายเหน็ดเหนื่อยยิ่งนัก เพราะความวิริยะนั้นเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ยกตัวอย่างต่อจากหัวข้อฉันทะ คุณเป็นพนักงานขายที่มีความศรัทธากับงานที่ทำ มีความสุขในการทำงาน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ร่วมกับความขยันหมั่นเพียร ไม่เฉยชาที่จะต้อนรับลูกค้า กระตือรือร้นหาลูกค้าใหม่ๆ อยู่เสมอ มีวินัยในการทำงาน ไม่ท้อกับปัญหาและอุปสรรคที่เข้ามา มีความทุ่มเทอย่างนี้ ตำแหน่งที่สูงขึ้นไปอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อมแน่นอน ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความศรัทธาของฉันทะนั้นเอง และความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นแกฝนตนเองต่างหาก

จิตตะ = ฉันทเอาใจใส่รับผิดชอบกับงานที่ทำ จิตใจที่จดจ่อกับงานไม่วอกแวกไปเที่ยวเล่น ล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมแสดงถึงสติและจิตใจที่รอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไป

นอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้น เมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว้เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ รวมทั้งเป็นสติที่สื่อออกมาถึงความมุ่งมั่นที่สูงกว่าความพอใจและความขยับ หมั่นเพียร

วิมังสา = ฉันทะใคร่ครวญและใช้ปัญญาตรวจสอบงาน สิ่งสุดท้ายในการทำงาน คือการใช้ปัญญา ที่เป็นกุญแจสูงสุดของอิทธิบาท ๔ เมื่อคุณมีความรักในงานที่ทำ มีความขยันหมั่นเพียร มีสติรับผิดชอบ การมีปัญญาคือการทบทวนตนเองและปัญหา ว่าสิ่งที่เราได้ทำมานั้นมีผลดีผลเสียอย่างไร มีสิ่งใดที่เข้ามากระทบใจเราหรือคนอื่นหรือไม่ เราจะได้รู้จุดยืนของเราว่าทำงานและอยู่ในด้านทุกข์หรือสุข ล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จ อย่างเช่น ทบทวนตัวเองหนึ่งๆ ว่าวันนี้ทั้งวันเราทำอะไรบ้าง สรุปลกับตัวเองว่าทำเพื่ออะไร เราจะได้มีกำลังใจต่อในวันต่อไป และไม่ทำผิดซ้ำซากอีกเช่นเดิมพร้อมกันนั้นเรา จะสามารถเห็นหนทางได้ว่า เส้นทางไหนที่จะนำเราสู่ความสำเร็จได้จริงๆ^{๖๑}

ทางวิชาการได้กล่าวไว้ว่า^{๖๒} "เมื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้ แล้วถึงโภคะจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่าได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้วถึงโภคะ เพิ่มขึ้นก็สบายใจเช่นเดียวกันเป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี" การทำประโยชน์ปัจจุบันหรือการปฏิบัติตามหลักธรรม "อิทธิบาท ๔" เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้องการกินการอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดีกินดีต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริตสามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไปและเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้น จำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกัน เป็นระยะยาวนาน ปัจจัยขั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีค่าสูงสุดและเป็นปัจจัยมูลฐานเป็นต้นทุนเบื้องต้นถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติมีหลักธรรม ตามที่กล่าวมาก็ถือได้ว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพมีความสามารถในการประกอบอาชีพ และเป็นอาชีพที่สุจริต รัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของ ผลผลิตมีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมาย

ทางวิชาการได้พูดถึงวิธีการต่างๆ มากมาย ต่อแต่นี้ไปจะพูดถึงกฎบังคับ ตายตัวในพระพุทธศาสนา อีกอย่างหนึ่ง ที่นักปฏิบัติไม่ว่าระดับใดต้องยึดถือเป็นกฎบังคับสำหรับการ ปฏิบัติถ้าทั้งอิทธิบาท ๔ นี้ เสียแล้ว ไม่ว่าจะทำอะไรก็ไม่มีทางสำเร็จผลสมความปรารถนา แต่ถ้าท่านผู้ใดทรงการปฏิบัติตามในอิทธิบาท ๔ นี้แล้ว สมเด็จพระผู้มีพระภาค ตรัสรับรองผลว่า ต้องสำเร็จสมความมุ่งหมาย ทุกประการ แม้ท่านหวังพระนิพพานในชาตินี้ ก็หวังได้แน่นอนใจ ความในอิทธิบาท ๔ มีดังนี้

^{๖๑}ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๕), หน้า ๔๘

^{๖๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

๑. ฉันทะ มีความพอใจในปฏิบัติที่ปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ
๒. วิริยะ มีความพากเพียรพยายามไม่ทอดทิ้ง
๓. จิตตะ สนใจในข้อวัตรปฏิบัตินั้นเนื่องนิตย์
๔. วิมังสา ใคร่ครวญพิจารณา ในข้อวัตรปฏิบัตินั้นโดยถูกต้อง^{๖๓}

ทางวิชาการ^{๖๔} ได้ให้ความหมายของอิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างก็มีหน้าที่เฉพาะของตน

ฉันทะ คือ ความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็น กำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึงการกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มี ความหมายของความกล้าหาญเจออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้น ให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้ง ยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่าปัญญาไว้อย่างเต็มที่บุคคลเมื่อประกอบด้วยคุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้วย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์ โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน ส่วนเรื่องอื่น นอกนั้นไม่ถือว่าเป็นเรื่องพิเศษ และไม่มีขอบเขตจำกัดเพราะ มีปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องนอกเหนือวิสัยธรรมดา อยู่มาก เช่นเรื่องที่ว่าคนเราอาจมีอายุยืน ถึงกลับด้วย อำนาจแห่งอิทธิบาททั้ง ๔ นี้ ซึ่งข้อนี้มีได้มีความหมายขัดกัน ในข้อที่ว่าอิทธิบาท ๔ นี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้ อายุยืนถึงปานนั้นได้หรือไม่แต่มีปัญหายุ่งยาก

คนเราจะสามารถเจริญอิทธิบาทให้มากถึงเท่านั้นได้หรือไม่ต่างหาก เพราะฉะนั้น ท่านจึงถือว่า หลักเกี่ยวกับอิทธิบาทนี้ คงมีความหมายไปตามตัวหนังสือ โดยไม่ต้องมีขอบเขตจำกัดว่าอะไรบ้าง สรุปความสั้นๆว่าวิสัยของใครทำให้เขาเจริญอิทธิบาทได้มากเท่าใด เขาย่อมได้รับผลเต็มกำลังของอิทธิบาทนั้นแม้ในสิ่งที่บางคน ถือว่าเป็นของเหลือวิสัย โดยเฉพาะเช่นการบรรลุนิพพานในที่บางแห่ง ท่านเติมคำว่าอธิปไตยเข้าข้างท้ายคำเหล่านี้ เป็นฉันทาธิปไตย วิริยาธิปไตย วิมังสาธิปไตย

^{๖๓}สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงดำริว่า, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๔๕๑), หน้า ๑๔๔.

^{๖๔}พุทธทาสภิกขุ, ศีลธรรมอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวกฎุมิ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๔๕๐), หน้า ๗๔.

ไทยไปดั่งนี้ก็มิ แปลว่าความมีฉันทะเป็นใหญ่เป็นต้น ซึ่งที่แท้ ก็ได้แก่ อิทธิบาท อย่างเดียวกันนั่นเอง แต่ใช้คำว่าที่มี'ความหมาย ที่เห็นได้ชัดยิ่งขึ้นว่า ในการทำกิจใดๆ ก็ดียวมีฉันทะ เป็นต้น เหล่านี้เป็นใหญ่ หรือเป็นประธานในความสำเร็จ เป็นการชวนให้สนใจในสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาทนี้ยิ่งขึ้น มีพระพุทธานุชาตินัยอันอยู่ในที่หลายแห่งว่า การตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ของพระองค์เอง สำเร็จได้ โดยมีอิทธิบาท ๔ นี้ เป็นประธาน แห่งการกระทำ ในลำดับนั้นๆ ฉะนั้น จึงถือว่าเป็น อุปกณ์อันขาดเสียไม่ได้ในความสำเร็จทุกชนิดผู้ปฏิบัติ เพื่อความความดับทุกข์จึงต้องสนใจเป็นพิเศษ แม้การประกอบ ประโยชน์ ในทางโลก ก็ใช้หลักเกณฑ์อันเดียวกันนี้ได้เป็นอย่างดี โดยเท่าเทียมกับ แม้ที่สุด แต่ในกรณีที่เป็นการทำชั่ว ทำบาป ก็ยังอาจนำไปใช้ ให้บรรลุผลได้ตามที่ตนประสงค์ ฉะนั้นท่านจึงจัดเป็นหลักธรรม ที่สำคัญหมวดหนึ่ง ในบรรดา โพธิปักขิยธรรม ทั้งหลายนั้นนับว่า เป็นอุปกณ์ในฐานะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดการปฏิบัติ ดำเนินไปได้ โดยปราศจากอุปสรรค ตั้งแต่ต้นจนถึงจุดหมายปลายทาง

อิทธิบาท ๔^{๖๕}

๑ ฉันทะ แปลว่า ความพอใจรักใคร่ หมายความว่า พอใจ รักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความ เต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ ตัวอย่างเช่น การศึกษา ศิลปวิทยาทางโลกและทางธรรม การประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิต การปฏิบัติพระธรรมพระวินัย คຸ້มครองจิตใจให้สงบ แข่มชื่น จนกระทั่งการทำจิตให้หมดจดจากกิเลส

๑.๑ ฉันทะในการทำงาน ฉันทะ ความรักความพอใจ ที่จะทำงาน คือ มีงานเมื่อไหร่ ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมากๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง ลองนึกถึงตัวเราเอง ถ้าเราทำงานขึ้นไหนด้วยความรัก สนุกกับงาน งานนั้นย่อมประสบความสำเร็จ ได้ง่าย ในทางกลับกัน ถ้ามีงานขึ้นไหนทำด้วยความฝืนใจ ไม่อยากทำเลยจริงๆ ถูกบังคับให้ทำ ถูกสั่งให้ทำ ต้องจำใจทำ ผลที่ได้จะไม่เท่ากัน ค่าที่เกิดขึ้นจะไม่เท่ากัน ความสำเร็จก็ไม่เท่ากัน เหมือนพวกทหารอาสา กับทหารเกณฑ์ไปสู้รบแล้ว ประสิทธิภาพไม่เท่ากัน พวกทหารอาสาจะทำด้วยใจ และทำได้ดีกว่า เป็นต้น

๑.๒ ฉันทะในแนวทางการปฏิบัติสมาธิ พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนีได้ให้ความหมายโดยสรุปไว้ คือ“ปักใจ” ท่านได้ขยายความว่า “ต้องปักใจรักการนี้จริงๆ ประหนึ่งชายหนุ่มรักหญิงสาว ใจจดจ่อ ต่อหญิงคู่รัก ฉะนั้น” การรักสมาธิต้องมีใจเฝ้าคะเน็งถึงด้วยความรักอย่างจริงๆ

แนวทางการวัดฉันทะในใจเราว่า มีมาก แคะไหนด้วยการให้ถามตัวเองว่า “เรารักในการเข้าถึงพระธรรมกายมากแคะไหน” เป็นการให้ทบทวน ถึงฉันทะในตัวเราและประเมินตัวเองบ่อยๆ เมื่อเราได้ตระหนักถึงความรักในการเข้าถึงพระธรรมกาย เราก็จะเกิดวิริยะมีความเพียรขึ้น แล้วเราจะเริ่มปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงพระธรรมกายอย่างจริงจัง การปฏิบัติธรรมต้องระวังเรื่องของความอยาก เพราะถ้าความรักมีมากเกินไป จนกลายเป็นความอยาก ความสุขในการทำสมาธิก็จะไม่เกิด จะได้ความเครียดมาแทน ฉะนั้น

^{๖๕}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๕/๒๙๒.

ผู้ทำสมาธิจึงพึงสังวรและระวัง อย่าให้ฉันทะกลายเป็นตัณหา คือ ความอยาก

“ฉันทะคือความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รัก ใครในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้ากลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุด การนิ่งภายใน มีแค่ฉันทะพอ อย่าให้ฉันทะมีมากจนกระทั่งไปเป็นความอยาก ถ้าอยากมากเกินไปแล้วกลุ่ม ถ้านั่งไม่ได้ผลแล้วเบื่อ พอเบื่อแล้วก็โทษนั่นโทษนี่ น้อยอกน้อยใจกันไป เพราะฉะนั้นให้มีฉันทะแค่นั้นพอ มีความรักมีความชอบมีความพึงพอใจที่จะเข้าถึงธรรมอย่างเย็นๆ เบาๆ สบาย พอฉันทะซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ เป็นหัวหน้าที่มั่งคั่งขึ้นได้ เตียววิริยะความเพียรจะมาเอง”

๑.๓ เหตุให้เกิดฉันทะบางประการการกระทำให้เกิดฉันทะมีอยู่หลายประการอย่างเช่น การมองให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม การมองให้เห็นคุณค่าของการออกจากภพและการมองให้เห็นภัยที่มีอยู่ในภพ เหมือนพระโพธิสัตว์ของเราที่ท่านมองเห็นโทษของความแก่ ความเจ็บ และความตายว่าเป็นภัย ท่านจึงไม่อยากจะกลับมาเกิดอีก และมองเห็นว่าเพศสมณะมีคุณที่จะทำให้เราออกไปจากภพที่มีความเกิดความแก่ ความเจ็บ และความตายนี้ พระโมคคัลลานะและพระสารีบุตร เมื่อครั้งที่ท่านเป็นคฤหัสถ์ ขณะที่กำลังดูการแสดงบนเวที ซึ่งทุกคนกำลังสนุกสนานกับการแสดงอยู่ แต่ท่านทั้งสองกลับมองว่าไม่นานคนแสดงก็ต้องตาย แม้ตัวท่านทั้งสองก็ต้องตายจึงออกบวช ตั้งใจปฏิบัติธรรม ในเรื่องของ การมองให้เห็นคุณค่าของการออกจากภพและโทษของการอยู่ในภพนี้ เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น จะขอนำตัวอย่างของพระมิลลกะที่ท่านได้กัลยาณมิตรจึงทำให้ท่านเกิดฉันทะในการทำสมาธิเพียร เล่ากันมาว่า ในเวลาเป็นคฤหัสถ์ พระเถระนั้นเลี้ยงชีพด้วยการกระทำปาณาติบาต เป็นนายพรานอยู่ในป่า วันหนึ่ง กำลังเคี้ยวกินเนื้อที่ปิ้งไว้ บนถาด เทียวไปในที่ใกล้บ่วงถูกความกระหายครอบงำจึงไปสู่วิหารของพระเถระผู้อยู่ป่ารูปหนึ่ง เปิดหม้อน้ำดื่มที่ตั้งอยู่ในที่ไม่ไกลของพระเถระผู้กำลังจงกรมอยู่ ไม่ได้เห็นน้ำติดกันเอง เกิดอารมณ์โกรธ กล่าวว่า " ภิกษุ พวกท่านฉันทะโทษนะที่คฤหัสถ์ให้แล้วก็กลับไป ไม่จัดตั้งน้ำไว้แม้เพียงนิ้วมือนิ้วหนึ่งในหม้อน้ำ นั่นเป็นสิ่งที่ 'ไม่ถูกต้อง' "

พระเถระกล่าวว่า "ผมได้ตั้งหม้อน้ำดื่มไว้เต็มแล้ว แล้วจึงไปตรวจดู เห็นหม้อน้ำยังเต็มจึง บรรจुสังข์สำหรับใส่น้ำดื่มจนเต็มได้ให้แล้ว ท่านดื่มน้ำที่เต็มสังข์ที่สอง คิดว่า หม้อเต็มน้ำอย่างนี้ อาศัยการกระทำของเราเกิดเป็นเหมือนกระเบื้องร้อน ในอนาคต ตัวของเราจะเป็นอย่างไร เมื่อนายพรานฟังแล้ว มีจิตสลด ทั้งธนูแล้วกล่าวว่าขอท่านโปรดบวชให้กระผมเถิดครับ" พระเถระให้ท่านบรรพชา^{๖๖}

เมื่อท่านทำสมณธรรมอยู่ สถานที่ที่ที่ฆ่าเนื้อและสุกรเป็นอันมาก และสถานที่ดักบ่วง และฟ้า ทับแหว ย่อมปรากฏ เมื่อท่านกำลังระลึกถึงสถานที่นั้นอยู่ เกิดความเร่าร้อนในร่างกาย ใจท่านไม่ดำเนินไปตามแนว พระกัมมัฏฐาน เป็นเหมือนโคโงก ฉะนั้น ท่านคิดว่า โดยภาวะเป็นภิกษุเราจะทำอย่างไร ถูกความไม่ยินดียิ่งบีบคั้น ไปหาพระเถระ ไหว้แล้วกล่าวว่า "ท่านครับ ผมไม่อาจทำสมณธรรมได้" ลำดับนั้น พระเถระกล่าว กับท่านว่า " ท่านจงทำการฝีมือ" ท่านรับว่า " ครับ" แล้วตัดไม้สดมีไม้ มะเดื่อ เป็นต้น ทำเป็นกองใหญ่ แล้วถามว่า "ผมจะอย่างไรต่อ" "จงเผามัน" ท่านก่อไฟในทิศทั้ง ๔

^{๖๖}วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๓๕/๒๙๓.

ก็ไม่สามารถ จะเผาได้ จึงกล่าวว่า "ผมทำไม่ได้ครับ" พระเถระกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น จงหลีกไป" แล้วใช้ฤทธิ์ เอามือแหวก แผ่นดิน หยิบเศษไฟ จากมหานรก ทิ้งไปบนกองไม้สด ชั่วพริบตาเดียวกองไม้ใหญ่เพียงนั้นก็ไหม้วูบ หายไปเหมือนไม้แห้ง พระเถระแสดงเปลวไฟแก่ท่านแล้วกล่าวว่า "ถ้าท่านจะสีก ท่านจะไหม้ในที่นี้" ท่านเกิดความลั้งเวชปนกับความกลัวมหานรกอย่างจับใจ ตั้งแต่ท่านได้เห็นเปลวไฟ ท่านตัวสั่นถามว่า "ท่านครับ พระพุทธศาสนาเป็นเหตุนำออกจากทุกข์แน่หรือครับ" พระเถระกล่าวว่า "อย่างนั้น" พระมิลลกะกล่าวว่า "ท่านครับ เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นเหตุนำออกจากทุกข์ มิลลกะภิกษุ จะทำตนให้พ้นทุกข์ ท่านอย่าคิดไปเลย" ตั้งแต่นั้นมา ท่านมิลลกะเพียรพยายามทำสมณธรรม บำเพ็ญวัตรปฏิบัติ ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันตในขณะที่ยังวางที่ชุ่มน้ำไว้บนศีรษะนั่งหย่อนเท้าทั้งสองลงในแอ่งน้ำนั่นเอง

เราจะเห็นแล้วว่า เมื่อเรามองให้เห็นคุณของการออกจากภพ และโทษภัยของวิภวัญจะ ทำให้เรา เกิดฉันทะในการทำความเพียรขึ้นได้ มีกำลังใจที่จะปฏิบัติ ดังนั้น เราจึงควรหมั่นทำให้ฉันทะของเรา เกิดขึ้นบ่อยๆ ให้น้อมไปในการปฏิบัติธรรมให้มาก เมื่อเริ่มต้นด้วยฉันทะอันดีงามแล้ว นัย่อมแสดง ถึงความสำเร็จที่จะมาถึง เหมือนอาทิตย์อุทัย เป็นที่มาของแสงสว่างฉนั้น

๒. วิริยะ โดยคำศัพท์แล้วมาจากคำว่า วีระ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับอุปสรรค ทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นขนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นไอศกรีมเห็นช็อคโกแลต เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางที่ขี้เกียจอยากจะทำ อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ไม่ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข่งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้ นี่คือ วิริยะ

วิริยะมีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นั่งนึกอย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ ถ้าคิดแล้วไม่ทำก็เป็นการสร้างวิมานในอากาศ คิดแล้วต้อง ทำงานทางใจ ถึงจะสำเร็จได้ ถ้าเรามีวิริยะความสำเร็จที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นอย่างเราคาดไม่ถึงถึงเลยทีเดียว

๒.๑ วิริยะในการปฏิบัติสมาธิวิริยะ ในการทำสมาธินั้น บากบั่นท่านได้ขยายความไว้ว่า "ต้องบากบั่นพากเพียรเอาจริงเอาจัง" "ขยันนั่งขยันทำใจหยุดนิ่ง ไม่ว่าจะเวลาสัก ๑ หรือ ๒ นาทีก็ฝึกไปเรื่อย ทำอย่างไรจะปล้ำใจ ให้มันหยุดนิ่งอยู่ภายใน ไม่ว่าจะจะมีเวลา ๑ นาที ๒ นาที ๕ นาที ๑๐ นาที ในรถในเรือ ที่ไหนก็แล้วแต่ บนเครื่องบิน ห้องน้ำห้องท่า ทำหมดฝึกไปเรื่อยๆ ฝึกตั้งแต่ยังคุ่มๆ คำๆ นึกอะไรไม่ออก ใจ ยังฟุ้งซ่านอยู่ ก็จะค่อยๆ ฝึกไปเรื่อยๆ นี่ความขยันมาแล้ว พอดความขยันมาใจก็จรดจ่อ ขบวนการที่ ๓ ก็ ตามมา"

๒.๒ วิริยะ ๓ ระดับเราสามารถจัดแบ่งวิริยะได้เป็น ๓ ระดับดังนี้ คือ

วิริยะระดับเบื้องต้น คือ การเริ่มต้นทำสมาธิตั้งแต่เริ่มนั่งบ้าง ไม่นั่งบ้าง แต่เริ่มต้นด้วยการกล้าเปลี่ยนแปลงตัวเองด้วยการนั่งทีละน้อย และกล้าที่จะทำให้อตัวเองก้าวหน้าในการทำสมาธิด้วยการทำสมาธิ

วิริยะระดับกลาง เป็นการนั่งสมาธิทุกวันไม่ขาด นั่งเรื่อยๆ แต่จะเข้าถึงเมื่อไหร่นั้นก็ เป็นเรื่องของใจ แต่มีความเพียรทำอย่างสม่ำเสมอ เป็นความกล้าที่เพิ่มขึ้นในการทำ จะทำสมาธิอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง ผู้ที่ทำได้อย่างนี้ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ต้องได้บรรลุแน่นอน

วิริยะระดับสูง คือ การทำสมาธิอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ตั้งมั่นว่าเมื่อนั่งลงไปแล้ว ไม่ได้ยอม ตายกันทีเดียว ในทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นปรมัตถบารมี ถ้าไม่ได้ยอมตาย เป็นการนั่ง ทำความเพียร แบบเด็ดขาด เรียกว่าไม่ได้ตายเกิด การนั่งแบบนี้จะขึ้นอยู่กับบารมี บางคนก็ตายจริง บางคนก็ไม่ตาย แต่ถึงแม้จะตาย แต่ยังไม่ได้ในภพนี้ ก็จะไปได้ในชาติหน้า ตัวอย่างของบุคคลผู้มีความเพียรอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ในพระไตรปิฎกก็มีกล่าวไว้ ในที่นี้จะขอ ยกกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ ดังต่อไปนี้

เรื่องของภิกษุ ๗ รูป^{๒๗} ในอดีตเล่ากันมาว่า ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระองค์ทรงยังศาสนธรรมให้รุ่งโรจน์ ช่มชืดเดียรฉัตรผู้หลอกลวง ทรงแนะนำเวไนยสัตว์ แล้วเสด็จปรินิพพานพร้อมทั้งพระสาวก ครั้นเมื่อพระโลกนาถพร้อมทั้งพระสาวก ปรินิพพานแล้ว เมื่อศาสนธรรม กำลังจะสูญสิ้นอันตรธาน ทวยเทพและมนุษย์พากันสลดใจ สยายผม มีหน้าเศร้า คร่ำครวญว่า ดวงตา คือ พระธรรมจะดับแล้ว เราจะได้ไม่เห็นท่านผู้มีวัตรดีงามทั้งหลาย เราจะได้ไม่ฟังพระ สัทธรรม โอหนอ พวกเราเป็นคนมีบุญน้อย ครั้งนั้น พื้นปฐพีทั้งหมดนี้ ทั้งใหญ่ทั้ง หนา ไต่ไหวสั่นสะเทือน สาครสมุทรร ดูจเหือดแห้ง แม่น้ำครวญครางน่าสงสาร อมนุษย์ตีกลองดังทั่ว ๔ ทิศ อสนีบาตอันน่ากลัว ตกกลงโดยรอบ อุกกาบาตตกจากท้องฟ้า ดาวหางปรากฏ เกลียวแห่งเปลวไฟ มีควันพวยพุ่ง หมู่อสูรร้องครวญคราง อย่างน่าสงสาร

ในขณะนั้นมีภิกษุ ๗ รูป เห็นเหตุการณ์เหล่านั้น เกิดความสลดใจ คิดว่าความอันตรธาน แห่งพระศาสนา ยังไม่มีเพียงใด พวกเราจะกระทำที่พึ่งแก่ตนเพียงนั้น ไหว้พระเจดีย์ทองคำ แล้วเข้าไปสู่ป่า เห็นภูเขาลูกหนึ่ง จึงกล่าวว่า" ผู้มีอาลัยในชีวิตจงกลับไป ผู้ไม่มีอาลัยจงขึ้นภูเขาลูกนี้" พาดบันไดแล้ว แม้ทั้งหมดขึ้นสู่ภูเขานั้น ผลักบันไดทิ้งแล้วกระทำสมณธรรม

บรรดาภิกษุเหล่านั้น พระสังฆเถระบรรลุพระอรหัตโดยล่วงไปราตรีเดียวเท่านั้น พระเถระ นั้น เคี้ยวไม้ชำระฟันชื่อนาคลดาในสระอโนดาต นำบิณฑบาตมาแต่อุตตรกุรุทวีป แล้วกล่าวกับภิกษุ เหล่านั้น ว่า" ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านเคี้ยวไม้ชำระฟันนี้ บ้วนปากแล้ว จงฉันบิณฑบาตนี้" ภิกษุ ท่านผู้เจริญ ก็พวกเราทำตีกากันไว้อย่างนี้ว่า" ภิกษุใดบรรลุพระอรหัตก่อน ภิกษุทั้งหลายที่เหลือ จะฉันบิณฑบาตที่ภิกษุนั้นนำมาหรือ"

^{๒๗}วิ.ม.พ. (ไทย) ๑/๓๕/๒๙๒.

พระเถระกล่าวว่า "ผู้มีอายุ 'ชื่อนั้นไม่มีเลย"

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น แม้พวกเราจะยังคุณวิเศษให้เกิดเหมือนท่าน แล้วจะนำอาหารมาบริโภคเอง" ดังนี้แล้วก็มารับ ในวันที่ ๒ พระเถระองค์ที่ ๒ บรรลุอนุคามิผล พระเถระนั้นนำบิณฑบาตมาแล้ว ก็นิมนต์ภิกษุรูปอื่นให้ฉันอย่างนั้นเหมือนกัน ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า "ท่านผู้เจริญ ก็พวกเราทำตีกากันไว้อย่างนี้ว่าพวกเราจะไม่บริโภคบิณฑบาตที่พระมหาเถระนำมาแต่จะบริโภค บิณฑบาตที่พระอนุเถระนำมาหรือ"

พระเถระองค์ที่ ๒ กล่าวว่า "ผู้มีอายุชื่อนั้นไม่มีเลย"

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น แม้พวกเรายังคุณวิเศษให้เกิดเหมือนท่านแล้ว อาจเพื่อบริโภคด้วยความเพียรแห่งบุรุษของตนได้ จึงจะบริโภค" ดังนี้แล้วก็มารับ บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้บรรลุพระอรหัตตปรินิพพานแล้ว ภิกษุผู้เป็นอนาคามีบังเกิดในพรหมโลก ภิกษุอีก ๕ รูปไม่อาจยังคุณวิเศษให้บังเกิดได้ ฝ่ายผมแล้ว มรณภาพ ในวันที่ ๗ บังเกิดในเทวโลก ในสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันนี้ จุตติ(ตาย) แปลว่า เคลื่อนจากเทวโลกนั้นแล้ว เกิดในตระกูลต่างๆ

เมื่อได้มาเกิดในภพสุดท้าย ภิกษุรูปหนึ่งได้เป็นพระราชชา พระนามว่า ปุกกุสาติ ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการพบกันครั้งแรกก็ได้เป็นพระอนาคามี มรณภาพแล้วได้ไปสู่พรหมโลก ท่านที่เหลือ ได้เกิดมาเป็นพระกุมารกัสสปะ พระทวารุจิริยะ พระทัฬหฬลบุตร พระสภียะ ทั้ง ๔ องค์ ได้เป็น พระอรหันต์ โดยการฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

จากข้างต้นเราจะเห็นได้ว่า การทำความเพียรแบบเอาชีวิตเป็นเดิมพันนั้นได้ผลเร็วเห็นทันตา แต่ต้องใช้ความเพียรอย่างสูงจึงจะทำได้ ดังนั้นในประวัติศาสตร์จึงมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ทำได้ ในยุคของ เราก็มียพระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนีที่เป็นตัวอย่างแก่เรา

๒.๓ วิธีการสร้างให้มีความวิริยะเราจะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะ คือ อบายมุข ทั้งการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสูบบุหรี่ต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดี ความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยดื่มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เสียสุขภาพ เมื่อสุขภาพไม่ดี พอถึงคราวจะทำงาน ก็ไม่ยอมทำ ดื่มเหล้าเมามา ตื่นเช้าก็ยังมึนอยู่ ยังไม่สร้าง ทำให้ขยันไม่ออก เพราะสภาพร่างกายไม่พร้อม พักผ่อนไม่พอ ร่างกายไม่แข็งแรง ต้องเว้นอบายมุขเสียก่อน เมื่อสุขภาพดี จึงจะทำ การงานได้

ในการคิดจะทำสมาธิ ต้องลงมือทำทันที ส่วนใหญ่เสียเวลาตรงตั้งท่าเยอะ พอคิด ใช้เวลาตั้ง ท่า หลายวับ พอเริ่มจะทำก็เหนื่อยเสียก่อน คิดจนเหนื่อย มีลูกเล่นมาก ทำได้หน่อยเดียวเลยเลิก พอคิดปั๊บ ต้องทำเลย จะรู้สึกสนุกและอยากจะทำต่อ เหมือนเด็กเรียนหนังสือเด็กที่ขยันเรียนหนังสือเรียนเสร็จ กลับมาบ้านทบทวนแบบฝึกหัด ทบทวนแบบเรียน การบ้านมีท่า พอถึงคราวไปเรียนใหม่ จะอยากเรียนต่อ เพราะความรู้เก่าก็แน่น ความรู้ใหม่ก็ดูมาล่วงหน้า อยากจะเรียน ถึงคราวเรียนสบตาครูอย่างเดียว กลัวครู จะไม่ถาม อยากให้ถามพร้อมจะตอบ คนที่ทำสมาธิบ่อยๆ จะรู้สึกมีความสุขกับการทำสมาธิ และอยากนั่ง ให้อึ้งๆ ขึ้นไป เช่นนี้

๓. จิตตะ หมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ ไม่ใช่ว่าขยันแต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่ว่าขยัน ไปอย่างนั้น ใจคิดโนนคิดนี้ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รอน้ำตั้งนานกว่าจะเต็มโอ่ง เพราะความที่มันคอยฟังชาน บางตอนมันก็คิด ชักพิกก็ไปฟังถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ผลงานน้ำสักโอ่ง รอตั้งนาน แต่ความคิดของคน มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือนน้ำก็ไหลโจ๊ก พักเดียว เต็มโอ่งเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรงใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว^{๖๘}

การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะกระทำการใด ก็พัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่า จะสำเร็จ ลักษณะการทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะ การทำสมาธิซ้ำๆ จนเกิดเป็นนิสัยขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงว่าคนๆ นั้น มีจิตตะที่สมบูรณ์ ซึ่งจะแตกต่างจากวิริยะที่เป็นความกล้าในการเปลี่ยนแปลง แต่จิตตะเป็นการตอกย้ำซ้ำๆ ในงานนั้นๆ เหมือนกับการตีทำลายหินที่ขวางทางน้ำ ซึ่งกว่า จะได้น้ำก็ต้องเอาก้อนตีซ้ำๆ ลงไป การตีก้อนหินใหญ่ ในแต่ละครั้งนั่นเอง หมายถึงความสำเร็จที่รออยู่ จนในที่สุดการตีบ่อยๆ นั้น ก็ทำหินแตกได้น้ำมากิน การทำสมาธิก็เช่นกัน เมื่อทำซ้ำๆ ไป ย่อมใกล้ความสำเร็จและเมื่อประกอบกับวิมมังสาในการพัฒนา การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ก็จะเป็นเหตุให้การทำ สมาธิประสบผลสำเร็จได้

ในเรื่องนี้มีตัวอย่างในพระไตรปิฎกว่าในสมัยที่พระพุทธองค์ทรงเป็นพระโภทิสัตว์นั้น ได้เกิดเป็นพ่อค้า ครั้งหนึ่งได้เดินทางไปผ่านป่าทะเลทราย ในวันนั้นเป็นวันสุดท้ายที่ดูจากระยะทางแล้วต้องพ้นจาก ทะเลทรายในวันนี้แน่นอน ทุกคนต่างก็มีความมั่นใจว่า ต้องผ่านไปให้ได้ เพราะเหลืออีกไม่ไกล ปกติการเดินทางในทะเลทรายมักจะเดินทางกันตอนกลางคืน เพราะอากาศกลางวันร้อนมากจึงต้องหลบ พักผ่อนอยู่ในเต็นท์คืนนั้นเป็นคืนสุดท้ายที่ทุกคนจะว่าอย่างไรก็คงพ้นทะเลทราย จึงต่างพากันพักผ่อน และปล่อย ให้โคทำงานพาเดินไปโดยมีคนทำหน้าที่ดูควบคุมเส้นทางเอาไว้ ๑ คน

เนื่องจากความประมาท คนที่ทำหน้าที่คุมเส้นทางก็พลอยผล็อยหลับไปด้วย โควซึ่งปัญญาก็น้อย จึงเดินไป ตามใจตัวเอง หมุนเวียนให้เดินทางย้อนกลับเส้นทางเดิม กว่าจะรู้ตัวตื่นก็ปรากฏว่าย้อนกลับมาที่เดิมเรียบร้อยแล้ว ก็เข้าพอดี คนส่วนใหญ่พากันเข้าอ้อนคิดว่า ตายแน่คราวนี้ เนื่องจากน้ำที่เตรียมมาหมดพอดี เมื่อขาดน้ำก็ไม่สามารถจะหุงหาอาหารได้ พากันนอนรอความตายอยู่ มีแต่เพียงพระโภทิสัตว์เท่านั้น ที่คิดว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ท่านเดินไปเดินมาอยู่แถวนั้นก็เหลือบไปเห็นกอหญ้าอยู่กอหนึ่ง พลันความคิดก็กระจ่าง ท่านจึงให้ช่วยกันขุดทราย เอาน้ำจากใต้ดินมาใช้ แต่ว่าเมื่อขุดไปจนจะถึงน้ำ ปรากฏว่ามีก้อนหิน ก้อนใหญ่ขวางทางอยู่จึงเป็นเหตุให้ทุกคนสิ้นหวังกลับไปนอนหมด แต่พระโภทิสัตว์ไม่ยอมแพ้ ด้วยจิตตะ ที่ฝึกมาดีแล้ว ท่านพิจารณาเห็นก้อนหินมีลักษณะที่จะกระทำ

^{๖๘}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๕/๓๐๓.

อะไรได้สักอย่าง จึงเรียกคนใช้คนสำคัญมา สั่งว่า จงทูลหिनนี้ คนใช้นั้น เป็นคนที่ไม่มีความซื่อสัตย์ แม้ตนเองจะรู้ว่า แทบไม่มีทางเลย ก็ทูลทูลลงไปให้สุด หिनนั้นก็แตกจริงๆ และทุกคนก็รอดตายเพราะน้ำนั้น เราจะเห็นว่า จิตตะนั้นเป็นตัว ทำให้เกิดความเพียรมี ความสม่ำเสมอในการทำการงาน ความเพียรที่สม่ำเสมอ มีความสำคัญ ในการ เปลี่ยนแปลง ให้หลายสิ่ง หลายอย่างเป็นไปอย่างที่เราหวังได้

๓.๑ จิตตะในแนวการปฏิบัติสมาธิจิตตะนั้นความหมายโดยสรุปไว้คือ "วิจารณ์" ท่านได้ขยายความว่า "วิจารณ์ตรวจสอบการปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามแนวสอนของอาจารย์ให้ดีที่สุด" คือต้องตรวจสอบการปฏิบัติ ทำตามคำที่ครูสอน ครูสอนไว้อย่างไร ก็ดำเนินตามแนวนั้นไม่ปฏิบัติผิดจากกัน

๓.๒ วิธีการสร้างจิตตะ จิตตะจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยบรรยากาศรอบตัวเป็นส่วนช่วยลงสังเกตดู ถ้าเรามาวัด ก็เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิการฟังเทศน์ สิ่งนี้ก็ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรยากาศ ทุกอย่างเอื้อให้นึกถึงเรื่องบุญ เรื่องธรรมะ เรื่องบุญเรื่องกุศล แต่ถ้าใครไปชายทะเล บรรยากาศ ความรู้สึก ก็จะไปอีกแบบ ใจก็จะคิดไปอีกเรื่อง ฉะนั้น บรรยากาศรอบตัวจะมีผล ต่อความรู้สึกนึกคิด ของตัวเราเอง

เพราะฉะนั้นในการสร้างจิตตะ ถ้าเราต้องการจะทำสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของบรรยากาศ ก็คือ บรรยากาศพื้นฐานให้ใจสบาย ใจ สงบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมทางโลกทุกอย่าง ก็ต้องเริ่มจากการรักษาความสะอาด ความเป็น ระเบียบเรียบร้อย อย่างมองเป็นเรื่องเล็กน้อยว่าการรักษาความสะอาดไม่เห็นจะมีอะไร ความสะอาดสำคัญมาก เพราะสิ่งที่เราเห็น จะส่งผลต่อตัวเราทั้งความคิด คำพูด และการกระทำได้

๔. วิมังสา แปลว่า ความตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญา สอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุ ทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ ทำเหตุปลูกฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะ ในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไร แล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลัง ทำเหตุ คือ ปลูกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร ถ้าได้ทำเหตุ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ไว้ดีในเบื้องต้น ก็ย่อมได้รับผล คือ ความสำเร็จในขั้น นั้นๆ เป็นลำดับมาและถ้าไม่ละเหตุดังกล่าวนั้นเสียในปัจจุบัน ก็ย่อมได้ผลคือความสำเร็จในขั้นสูงต่อไปในอนาคต แม้ในการปฏิบัติธรรม สะสางกิเลส ถ้ามีเหตุคือฉันทะเป็นต้นบริบูรณ์ ก็ย่อมจะได้รับผลดีเป็นขั้นๆ ถ้ามีเหตุไม่บริบูรณ์ ก็ย่อมได้รับผลไม่ดี คือละกิเลสไม่ได้

อีกประการหนึ่ง กิจกรรมใดๆ จะสำเร็จมากน้อยเพียงใด หรือไม่สำเร็จ เพราะเหตุใด ตนเองจะต้องสอบสวน เปรียบเทียบด้วยตนเองเป็นดีที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสเตือนไว้ว่า ปฏิบัติสมาธิตนนา จงพิจารณาสอบสวนด้วยตนเอง

เมื่อบุคคลพิจารณาสอบสวนการกระทำของตนด้วยตน ก็ย่อมเข้าใจตนเอง สามารถปรับตนเอง ให้ถูกต้อง ทำงานให้ถูกต้อง ทั้งคดีโลกคดีธรรม ก็ย่อมสำเร็จกิจตามวัตถุประสงค์ที่ไม่เหลือวิสัยทุกประการ^{๖๙}

๔.๑ วิมังสาในแนวทางการปฏิบัติสมาธิในแนวทางการปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงใคร่ครวญถึงแนวทางการปฏิบัติของพระองค์อยู่เสมอ กว่าการตรัสรู้ธรรมของพระองค์ จะเกิดขึ้นได้ทรงใช้วิจยญาณ ในการใคร่ครวญ ทำการทดลองอยู่ถึง ๖ ปี ในที่สุด ก็บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ วิมังสานั้น ความหมายโดยสรุปไว้คือ "ทดลอง" ท่านได้ขยายความว่า "ทดลองในที่นี้ได้แก่ หมั่นใคร่ครวญสอดส่องดูว่า วิธีการที่ทำไปนั้นมีอะไรขาดตกบกพร่องบ้าง รีบแก้ไข อย่างนั้นไม่ดีเปลี่ยนอย่างนี้ ลองดูใหม่ เช่น นั่งภาวนาในที่นอนมักจะง่วง ก็เปลี่ยนมานั่งเสียที่อื่น เป็นต้น"

วิมังสาในแนวทางการปฏิบัติ ได้ขยายความคำว่า วิมังสา ไว้ดังนี้ "วิมังสาแล้ว ตรวจตราปรับปรุงวิธีการ ปรับปรุงใจว่า ทำไมเราถึงนั่งแล้วไม่หยุด ทำไมเมื่อวานนั่งดี วันนี้ทำไมนั่งไม่ดี หรือวันนี้นั่ง ดีทำอย่างไรถึงจะดีตลอดไป หรือเราได้ยินได้ฟังคนนั้นเขาหยุด เขานิ่ง เขามีความสุข เขาเข้าถึงดวงธรรมภายใน ทำอย่างไรเราถึงจะเข้าถึง เราต้องเกินไป เราหย่อนเกินไปไหม วิมังสามันก็จะมาตอนนี้"

ธรรมทั้ง ๓ ประการข้างต้น คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ต้องมีวิมังสาเป็นตัวช่วย เพราะถ้ามีฉันทะ ไม่พอดี คือ หย่อนเกินไป ไม่ค่อยจะรักในการปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร หรือมีฉันทะมากเกินไป จนกลายเป็นความอยาก การปฏิบัติจะผิดวิธี และไม่สำเร็จผล เช่นเดียวกันหากมีความเพียรย่อหย่อน ไม่ค่อยได้ทำ หรือมีความเพียรจัดเกินไปจนร่างกายบอบช้ำ การปฏิบัติจะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก อีกประการหนึ่ง ถ้าหากทำไปเรื่อยๆ มีจิตตะ แต่ถ้าไม่ได้พัฒนาแนวทางการปฏิบัติ การปฏิบัติก็จะไม่ก้าวหน้า

ท่านโสมณะเป็นพระสาวกผู้เลิศทางด้านการทำงานเพียร แต่ในช่วงต้น ท่านทำความเพียรจัดเกินไป จนร่างกายบอบช้ำ จึงไม่สามารถบรรลุธรรมได้ การปฏิบัติของท่านนั้น ว่ากันว่า ถึงขั้นเลือดตกยางออกกันทีเดียว มีเรื่องเล่าว่า ในช่วงต้นท่านได้ทำความเพียร ทั้งกลางวันและกลางคืน เป็นเหตุให้เกิดความง่วงอย่างมาก เมื่อเกิดความง่วงขึ้น ท่านจึงเริ่มเดินจงกรม และการเดินจงกรมของท่านก็เดินเท้าเปล่า เนื่องจากพระสมณนั้นไม่ใส่รองเท้า เป็นเหตุให้เท้าของท่านแตก เมื่อเท้าของท่านแตกจนเดินไม่ได้ ท่านก็ไม่ละความเพียรยังคงเดินต่อไปด้วยเข่า และในที่สุดก็ต้องคลาน สถานที่ที่ท่านทำความเพียรจนพื้นที่ ที่ทำความเพียรเป็นสีแดงด้วยเลือดของท่าน สถานที่นั้นเป็นเหมือนลานเชือดโค ท่านพิจารณาเห็นว่า ท่านทำความเพียรอย่างหนักประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่ทำให้ท่านบรรลุได้ ด้วย วิมังสาที่ยังไม่สมบูรณ์ของท่าน ท่านจึงคิดว่า สงสัยเรานั้นจะไม่มีบุญได้บรรลุเป็นแน่ เพราะเราถึงทำความเพียรอย่างนี้แล้ว ก็ยังไม่บรรลุ เกิดความท้อใจ จึงคิดสีกไปเป็นคฤหัสถ์

^{๖๙}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๕/๓๐๗

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นด้วย พระมหากษัตริย์คุณ จึงทรงเสด็จมาเพื่อเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ท่าน ด้วยการมาเติมวิม้งสาให้สมบูรณ์ โดยใช้อุปมาของพิณ ๓ สาย ดังเนื้อเรื่อง ที่จะยกมาเป็นตัวอย่าง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบปริวิตกแห่งใจของท่านพระโสณะด้วยพระทัย แล้วทรงหายตัวจากภูเขาคิชฌกูฏไปปรากฏตรงหน้าของท่านพระโสณะที่ป่าสีตวัน ทรงประทับนั่งบนอาสนะที่ได้ปูแล้ว แม้ท่านพระโสณะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถามท่านพระโสณะว่า "ดูก่อนโสณะ ท่านหลีกออกเร้นอยู่ในที่ลับ เกิดปริวิตก แห่งใจอย่างนี้ หรือว่าสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เราก็เป็นผู้หนึ่งใน จำนวนสาวกเหล่านั้น ก็แต่ว่าจิตของเรายังไม่หลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็โภคทรัพย์มีอยู่ในสกุลของเรา เราอาจเพื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญได้ หรือมิฉะนั้น เราควรบอกคณสิกขา สีกมาเป็นคฤหัสถ์ ใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญดีกว่า"^{๗๐}

ตารางที่ ๒.๙ แสดงสรุปการประยุกต์ใช้อธิบาท ๔

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๔๔, หน้า ๓๙).	การที่เพียรพยายามแสวงหารักษาและครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่นถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์ แล้วการหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ ปราศจากคุณค่าหาความหมายใดๆ มิได้ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้วต้องรู้จักสรรทรัพย์นั้นโดยถือหลักการแบ่งทรัพย์ เป็น ๔ ส่วนที่เรียกว่าโภควิภาค
สมเด็จพระมหาธีรราชฆังคลาจารย์, (๒๕๕๑, หน้า ๑๔๔).	นักปฏิบัติไม่ว่าระดับใดต้องยึดถือเป็นกฎบังคับสำหรับการปฏิบัติ ถ้าทั้งอธิบาท ๔ นี้ เสียแล้ว ไม่ว่าจะทำอะไรก็ไม่มีทางสำเร็จผล สมความปรารถนา แต่ถ้าท่านผู้ใดทรงการปฏิบัติตาม ในอธิบาท ๔ นี้แล้ว สมเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสรับรองผลว่า ต้องสำเร็จสมความมุ่งหมาย ทุกประการ

สรุปได้ว่า "อธิบาท ๔" จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงานเพราะหากทำได้ตามกระบวนการแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และ ปัจเจกชน ความรู้คงอยู่ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ "อธิบาท ๔" ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว

^{๗๐}วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๓๕/๓๑๕

จาก หลักธรรมข้ออื่นๆอันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่งสำคัญ เรา ได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มาน้อยเพียงใด เพราะในโลกปัจจุบัน โลกที่สังคม อวิชชามากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั้นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเองหลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและ เข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเนิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่างแท้จริง

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

William Edwards Deming (1986) ศาสตราจารย์ทางสถิติแห่งมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ประเทศ สหรัฐอเมริกา เป็นบุคคลแรกที่มองว่าการจัดการคุณภาพเป็นกิจกรรมขององค์กรทั้งหมด และเป็นบุคคลที่ผลักดันให้ผู้บริหารญี่ปุ่นยอมรับแนวคิดในการจัดการคุณภาพ โดยสหรัฐอเมริกาได้ส่ง Deming ไปทำสำมะโนประชากรที่ประเทศญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.๑๙๔๗) ซึ่งตอนนั้นเริ่มประสบความสำเร็จจากการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Method) และเทคนิคการควบคุมทางสถิติ เพื่อเพิ่มผลผลิตอุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกามาบ้างแล้ว และได้นำเทคนิคดังกล่าวมาเผยแพร่ที่ประเทศญี่ปุ่นด้วย และต่อมาก็สามารถจัดตั้งกลุ่มผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้นำ ในบริษัทที่สำคัญของญี่ปุ่นเพื่อที่ กระจายความคิดเรื่องคุณภาพและการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้มีชื่อเสียงมาก เนื่องจากคนญี่ปุ่นสนใจเรื่องการควบคุมคุณภาพด้วยวิธีการทางสถิติมาก่อนหน้านี้แต่ยังขาดซึ่งทฤษฎี Deming ทำให้คนญี่ปุ่นเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานได้ นับว่า Deming ได้มีส่วนช่วย พัฒนาอุตสาหกรรมญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมาญี่ปุ่นจึงจัดตั้งรางวัล Deming Prize of Deming Award ขึ้นเพื่อมอบให้กับบริษัทที่มีผลงานดีเด่นในด้านคุณภาพมาตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๕๑^{๑๑}

การจะบริหารงานให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องต้องควบคุมการบริหารด้วยวงจรควบคุมการบริหารแบบมีคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลักของการควบคุมอยู่ ๔ ขั้นตอน ดังนี้^{๑๒}

๑. การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนช่วยพัฒนาความคิดต่างๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาเริ่มลงมือปฏิบัติ (DO) ในแผนงานที่ดีมี ได้แก่

- ๑) กำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน
- ๒) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

^{๑๑}เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, การจัดการคุณภาพ : จาก TQC ถึง TQM, ISO ๙๐๐ และการประกันคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙-๙๙.

^{๑๒}สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช สํารายราษฎร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๘ - ๑๙๐.

๓) กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนและถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

๒. การปฏิบัติตามแผน (DO) ประกอบด้วยการทำงาน ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑) การวางแผนกำหนดการ ได้แก่ การแยกกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องกระทำการ กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง

๒) การจัดทำแบบเมทริกซ์ การจัดแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนง แหล่งต่างๆ มาได้เพื่อช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ

๓) การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน

๓. การตรวจสอบ (CHECK) การตรวจสอบ ทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้

๑) กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ

๒) การรวบรวมข้อมูลและการพิจารณากระบวนการทำงาน

๓) การรายงาน เสนอผลการประเมินทั้งมาตรการการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลวเช่น รายงานเป็นทางการแบบสมบูรณ์และแบบไม่เป็นทางการ

๔. การแก้ปัญหา (ACT) หากผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดข้อผิดพลาดขึ้นจะทำงานได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐานให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลักษณะปัญหาที่ ได้พบ เช่น ผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ที่ต้นเหตุ

นอกจากวงจรควบคุมการบริหารแล้ว ปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดคงหนีไม่พ้นตัวผู้บริหาร ซึ่งผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจ ให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๗๓}

การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลจำเป็นอย่างยิ่งที่จะดำเนินการตามกระบวนการของ PDCA ดังต่อไปนี้^{๗๔}

^{๗๓}พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^{๗๔}พระมหาสหัส คำคุ้ม, “การพัฒนารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีประสิทธิผล”, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙) : ๑๘๒.

๑. P=Plan (ขั้นตอนการวางแผน)

ขั้นตอนการวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น โดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลและกำหนดทางเลือกในการปรับปรุงให้ชัดเจน ซึ่งการวางแผนจะช่วยให้กิจการ สามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความสูญเสียต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านแรงงาน วัสดุดิบ ชั่วโม่งการทำงานเงิน และเวลา

๒. D = Do ขั้นตอนการปฏิบัติ

ขั้นตอนการปฏิบัติคือการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ซึ่งในขั้นตอนนี้ต้องมีการตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ เพื่อทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามแผนการที่ได้วางไว้

๓. C = Check ขั้นตอนการตรวจสอบ

ขั้นตอนการตรวจสอบ คือการประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทราบว่าในขั้นตอนการปฏิบัติงานสามารถบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่แต่สิ่งสำคัญคือ ต้องรู้ว่าจะตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนถัดไป

๔. A = Action ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม

ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสมจะพิจารณาผล ที่ได้จากการตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ ๒ กรณีคือผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้หากเป็นกรณีแรกก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งอาจหมายถึงสามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิมหรือเสียค่าใช้จ่ายน้อย กว่าเดิมหรือทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สองคือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์และ พิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไร เช่น มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้ใช้ความพยายามให้มากขึ้น กวาดเดิมขอความช่วยเหลือจากผู้รู้หรือเปลี่ยนเป้าหมายใหม่ เป็นต้น

ประโยชน์ของ PDCA

เมื่อมองในเชิงประโยชน์ PDCA จะมีประโยชน์ดังนี้^{๗๕}

๑. เพื่อป้องกัน

๑.๑ การนำวงจร PDCA ไปใช้ทำให้ผู้ปฏิบัติมีการวางแผน การวางแผนที่ดีช่วยป้องกัน ปัญหาที่ไม่ควรเกิด ช่วยลดความสับสนในการทำงาน ลดการใช้ทรัพยากรมากหรือน้อยเกินความพอดีลดความสูญเสียในรูปแบบต่างๆ

๑.๒ การทำงานที่มีการตรวจสอบเป็นระยะทำให้การปฏิบัติงานมีความรัดกุมขึ้น และ แก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วก่อนจะลุกลาม

๑.๓ การตรวจสอบที่นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วไม่เกิดซ้ำ หรือลดความรุนแรงของปัญหา ถือเป็น การนำความผิดพลาดมาใช้ให้เกิดประโยชน์

๒. เพื่อแก้ไขปัญหา

๒.๑ ถ้าเราประสบสิ่งที่ไม่เหมาะสม ไม่สะอาด ไม่สะดวก ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ ประหยัด เราควรแก้ปัญหา

๒.๒ การใช้ PDCA เพื่อการแก้ปัญหาด้วยการตรวจสอบว่ามีอะไรบ้างที่เป็นปัญหา เมื่อหาปัญหาได้ ก็นำมาวางแผนเพื่อดำเนินการตามวงจร PDCA ต่อไป

๓. เพื่อปรับปรุง

PDCA เพื่อการปรับปรุงคือ ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหา แต่เราต้องเสาะแสวงหาสิ่งต่างๆ หรือ วิธีการที่ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม เมื่อเราคิดว่าจะปรับปรุงอะไรก็ ให้ใช้ วงจร PDCA เป็นขั้นตอนในการปรับปรุง ข้อสำคัญต้องเริ่ม PDCA ที่ตัวเองก่อนมุ่งไปที่คนอื่น

^{๗๕}สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, PDCA เครื่องมือในการจัดการคุณภาพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://images.senarat.multiply.multiplycontent.com/attachment/0/SyW@ngooCGwAAD3zecs1/PDCA2554> [๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ตารางที่ ๒.๑๐ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, (๒๕๔๕, หน้า ๘๙-๙๙).	William Edwards Deming (1986) ศาสตราจารย์ทางสถิติแห่งมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ประเทศ สหรัฐอเมริกา เป็นบุคคลแรกที่มีมองว่าการจัดการคุณภาพเป็นกิจกรรมขององค์การทั้งหมด และเป็นบุคคลที่ผลักดันให้ผู้บริหารญี่ปุ่นยอมรับแนวคิดในการจัดการคุณภาพ
สมศักดิ์ สีนธระเวชญ์, (๒๕๔๗, หน้า ๑๘๘-๑๙๐).	วงจรควบคุมการบริหารแบบมีคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลักของการควบคุมอยู่ ๔ ขั้นตอน <ol style="list-style-type: none"> ๑. การวางแผน (Plan) ๒. การปฏิบัติตามแผน (DO) ๓. การตรวจสอบ (CHECK) ๔. การแก้ปัญหา (ACT)
พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี, (๒๕๕๐, หน้า ๒๕-๓๒).	ขั้นตอนของ PDCA <ol style="list-style-type: none"> ๑. P=Plan (ขั้นตอนการวางแผน) ๒. D = Do (ขั้นตอนการปฏิบัติ) ๓. C = Check (ขั้นตอนการตรวจสอบ) ๔. A = Action (ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม)
สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, [ออนไลน์].	ประโยชน์ของ PDCA <ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อป้องกัน ๒. เพื่อแก้ไขปัญหา ๓. เพื่อปรับปรุง

สรุปได้ว่า PDCA คือวงจรการบริหารงานคุณภาพ ที่มีการบริหารอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การวางแผนการดำเนินการในระยะต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน การปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ จากนั้นตรวจสอบติดตามประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากการดำเนินการนั้น เมื่อได้ผลแล้วก็นำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานต่อไป เป็นวงจรที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในวงการบริหารและการบริหารจัดการทั้งในภาครัฐและเอกชน

๒.๖ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้โดย กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ

- ๑) ด้านการจัดหลักสูตร
- ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้
- ๓) ด้านการจัดกิจกรรม
- ๔) ด้านการวัดผลและการประเมินผล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑. ด้านการหลักสูตร หมายถึง โครงการประมวลความรู้กิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆที่จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาทุกๆด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาด้วยการเอาใจใส่ดูแลอย่างดีของผู้มีส่วน รับผิดชอบทุกระดับความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จหลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดการความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหมายสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและเป็น เครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมและทันสมัยมีประสิทธิภาพคนในประเทศนั้นย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

๒. ด้านสื่อการเรียนรู้การสอนนั้นว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครู ผู้สอนที่จะ ใช้สอนพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนามีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของนามธรรมที่จะต้องมีการพิสูจน์ออกมาให้เห็นเป็นการปฏิบัติจริง เมื่อนำเอาสื่อมาช่วยในการสอน นักเรียนก็จะสามารถเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างเป็นรูปธรรม ได้เข้าถึงและสัมผัสแนวคิดต่างๆ ได้ง่ายขึ้น ที่สำคัญที่สุดคือ ตัวครู ผู้สอน ที่เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญจำเป็นจะต้องมีความรู้ และประพฤติดนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ย่อมช่วยให้ การจัดการเรียนการสอนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ได้ อนึ่ง การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมการ จัดการการเรียนการสอนโดยใช้สื่อต่างๆ นี้ สามารถก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครู ผู้สอน อีกด้วยในขณะที่สื่อที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนหรือเป็นตัวการให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดหมาย ปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพโดยช่วยรักษาความสนใจ ประหยัดเวลา และให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ ผู้เรียน สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญทำให้

หลักสูตรไปถึงผู้เรียนได้ อีกอย่าง วัสดุทุกชนิดที่นำมาประกอบ การเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทางด้านประเภทของสื่อ มี ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑) สื่อการสอนประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้าม ศีรษะ คอมพิวเตอร์ วีดิโอเทป โทรทัศน์ เป็นต้น

๒) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสือคู่มือการเรียน รูปภาพ แผ่นฟิล์ม แผ่นสไลด์ ม้วนเทป แผ่นที่ หุ่นจำลอง เป็นต้น

๓) สื่อการสอนประเภทวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การจัดปายนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น สำหรับสื่อสำหรับใช้สอนศีลธรรม จริยธรรม และวิชาพระพุทธศาสนา ว่า ควรที่จะมีความหลากหลาย และเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือการใช้สื่ออื่นๆ พร้อมกันนี้ยัง ได้แสดงถึง สื่อประเภทต่างๆ

๓.ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทางพระพุทธศาสนา มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้แจ้งเห็น จริยธรรมในบทเรียนนั้นๆ และสามารถสร้างความศรัทธาให้พอใจที่จะกระทำตามได้โดยไม่ต้องบังคับ กล่าวคือ เป็นรูปแบบของการเรียนการสอน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป ประเมินผล และการจัดการ เรียนการสอนในทางพระพุทธศาสนาพึงยึดหลักของพระพุทธเจ้า ซึ่งแม้พระองค์จะทรงมีหลากหลายวิธี หากแต่ที่ทรงใช้เป็นประจำมี ๔ แบบ คือแบบสนทนา, แบบบรรยาย, แบบตอบปัญหา และแบบวางข้อบังคับ ซึ่งวิธีทั้ง ๔ นี้ ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการของการจัดการเรียนการสอน พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้อย่างได้ผลดีและไม่มีลำสมัย การพัฒนาจริยธรรมนั้นหลักสำคัญคือการสร้างปัญหาและความเข้าใจที่กระจ่างชัดต่อคุณค่า และวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกระบวนการแห่งจริยธรรมโดยใช้เทคนิคต่างๆเช่นการใช้คำถามการอภิปราย เพื่อให้ นักเรียนได้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบส่วนกระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์เคยจัดเป็น ๔ ขั้นตอนเพื่อให้ครูสามารถนำเอาหลักธรรมหัวข้อต่างๆ มาใช้ในการสอนได้อย่างเหมาะสมและสามารถ ฝึกฝนให้รักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาได้กระบวนการ ๔ ขั้นตอนนี้ คือ ๑) การรวบรวมข่าวสารข้อมูลข้อเท็จจริงความรู้และหลักการ ๒) การประเมินค่าเพื่อหาคุณค่าแท้คุณค่าเทียม ๓) การเลือกและการตัดสินใจ ๔) การปฏิบัติจริง

๔.ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การวัดและประเมินผลตนเอง การวัดและประเมินผลเพื่อนร่วมเรียน และการวัดและประเมินผลโดยครูผู้สอน อีกอย่างการจัดการเรียนการสอน พระพุทธศาสนา ไว้ว่า แนวทางในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาและหลักธรรมมี ๕ ประการ คือ

๑) ต้องสอนให้เกิดความสนใจ ไม่ใช่สอนให้จำเพียงอย่างเดียว หลักธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดจะต้องนำมาสนทนา อภิปรายให้เข้าใจ เพื่อให้ นักเรียนเกิดความนึกคิด หรือสติปัญญาในทางจริยธรรมให้กว้างขวางมีเหตุผล

๒) การสอนศาสนาต้องแก่ให้เป็นคนใจกว้าง รู้จักนับถือและให้เกียรติผู้ที่ไม่ใช่ศาสนาเดียวกับ ตน ไม่ดูถูกล้อเรียนผู้อื่น อันเป็นความแตกแยกบาดหมางในสังคม

๓) การสอนศาสนาเรื่องหลักธรรม จะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องในชีวิต ประจำวัน มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔) การสอนทฤษฎี จะต้องให้ผู้เรียนเข้าใจทฤษฎีและหลักการจะต้องสอดคล้อง สัมพันธ์กับ เรื่องในชีวิตประจำวันไม่ได้สอนให้ผู้เรียนจำแต่ทฤษฎีอย่างเดียว

๕) การสอนศาสนา ต้องให้สมดุลกับการสอนเรื่องอื่นๆ เพราะผู้เรียนสามารถนำไป

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๐ - (สพม.๑๐)
จำนวน ๘ อำเภอ ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มี ๑๘ โรงเรียน (ที่จะทำการศึกษา)

อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์

๑. โรงเรียนประจวบวิทยาลัย

๒. โรงเรียนห้วยกอวิทยาลัย

อำเภอหัวหิน

๑. โรงเรียนหนองพลับวิทยา

๒. โรงเรียนหัวหิน

๓. โรงเรียนหัวหินวิทยาคม

อำเภอกุยบุรี

๑. โรงเรียนกุยบุรีวิทยา

๒. โรงเรียนยางชุมวิทยา

อำเภอบางสะพาน

๑. โรงเรียนชัยเกษมวิทยา

๒. โรงเรียนธงชัยวิทยา

๓. โรงเรียนบางสะพานวิทยา

๔. โรงเรียนธนาคารออมสิน

อำเภอปราณบุรี

๑. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ปราณบุรี

๒. โรงเรียนปากน้ำปราณวิทยา

๓. โรงเรียนเมืองปราณบุรี

อำเภอทับสะแก

๑. โรงเรียนทับสะแกวิทยา

๒ โรงเรียนห้วยยางวิทยา

อำเภอบางสะพานน้อย

๑ โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม

อำเภอสามร้อยยอด

๑ โรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม

สถิติการสอบธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ย้อนหลัง ๓ ปี

ตารางที่ ๒.๑๑ แสดงสรุปการสอบธรรมศึกษา ย้อนหลัง ๓ ปี

ปี พ.ศ./อำเภอ	ธรรมศึกษาตรี	ธรรมศึกษาโท	ธรรมศึกษาเอก
ปี พ.ศ.๒๕๖๐	๓,๕๒๙	๑,๖๒๙	๑,๐๖๑
ปี พ.ศ.๒๕๕๙	๓,๙๑๑	๑,๘๒๗	๗๕๒
ปี พ.ศ. ๒๕๕๘	๓,๕๒๕	๑,๗๒๙	๗๔๓

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

ประมุข สารพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์" ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒๖ รูป/คน (๑๐๐%) เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาสามัญที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และแผนกบาลีได้แก่วิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และพลศึกษา และ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามลำดับ^{๗๖}

^{๗๖}ประมุข สารพันธ์, ดร., "การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๕.

อมรา รอดดารา ได้วิจัยเรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นวิธีคิดแบบ สามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา๒๕๔๕" ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแนวคิดเรื่องสามัญลักษณ์ของผู้เรียนหลังจากเรียนจบแล้วมี ค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๒. ผู้เรียนส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์และกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและนอกสถานที่

เอี่ยมอร ชลวร ได้วิจัยเรื่อง "การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่าความรู้ มี ๒ ประเภท คือ ความรู้ฝังลึกในตัวคน (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ในกระบวนการจัดการความรู้มีหลักในการพยายามนำเอาความรู้ที่ฝังลึกในคนออกมาเป็น ความรู้ชัดแจ้งโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน แม้ว่ากระบวนการจัดการความรู้จะมีหลากหลายวิธีการ แต่กระนั้นก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการจัดการความรู้มักมีข้อจำกัดจากหลายเหตุ ปัจจัยซึ่งอาจจุดให้กระบวนการจัดการความรู้ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ในขณะที่เมื่อพิจารณาการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนานั้นจะเห็นว่ามี การสืบทอดองค์ความรู้ผ่านกาลเวลายาวนานร่วม ๒,๖๐๐ ปี ซึ่งนับว่ายาวนานมากแสดงให้เห็นถึงกระบวนการบริหารจัดการความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเป็น กระบวนการที่มีประสิทธิภาพสูงมาก จึงสามารถรักษาองค์ความรู้ทั้งปรียัติแนวทางปฏิบัติ และกฎวัชรธรรมไว้ได้อย่างดีโดยผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมที่โดดเด่นในพระพุทธศาสนาทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้ยาวนานมีอยู่ ๔ หมวดคือ (๑) การใช้หลักไตรสิกขา ในการจัดสร้างสังคมให้เข้าใจซึ่งกันและกัน (๒) การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากภายในด้วยหลักสราณียธรรม (๓) กระบวนการจัดการ สังคีติ ร้อยกรองพระธรรมและพระวินัยให้เป็นหมวดหมู่ ง่ายต่อการจดจำและนำไปปฏิบัติและ (๔) กระบวนการสร้างสังคมแห่งสงฆ์ อันได้แก่การมีพระวินัยและระเบียบวิธีปฏิบัติว่าด้วยการรวมตัวเป็นหมู่สงฆ์ จากองค์ความรู้ในด้านการจัดการความรู้ และองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำพุทธธรรม ทั้ง ๔ หมวดเข้ามาประยุกต์สร้างรูปแบบจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการผู้วิจัยเริ่มจากการประยุกต์ โมเดลเกลียวความรู้ของอิกุจิโร่ โนนากะ (Ikujiro Nonaka) ที่เรียกว่า เซกิ (SECI) มาเป็นแนวคิดหลักของ การปฏิบัติ ซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ แบบด้วยกันคือ (๑) การขัดเกลาทางสังคม (socialization) (๒) การสกัด ความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) (๓) การผสมผสานความรู้ (Combination) (๔) การผนึกความรู้ ในตน (Internalization) เป็นพลวัตที่มีการหมุนในลักษณะที่เป็นเกลียว (spiral) เป็นการสร้างความรู้ใหม่ ที่ไม่รู้จบแล้วนำหลักพุทธธรรม ๔ หมวดข้างต้นมาเสริมแรงผลักดันให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน ซึ่งได้เสนอ เป็นแบบจำลองใหม่ หลังจากนั้นได้นำแบบจำลองดังกล่าวมาทำการตรวจสอบองค์ความรู้ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group)

สรุปผลว่าได้แบบจำลองการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณา การที่พร้อมนำไปใช้งานได้ ในองค์กรทั่วไป^{๗๗}

พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล ได้วิจัยเรื่อง "ผลการสำรวจพฤติกรรมการดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย ๖ ของนักเรียนมัธยมศึกษา"

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ในเขตพื้นที่อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ในกลุ่มที่เข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุต่ำกว่า ๑๔ ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้เกรดเฉลี่ยสูงกว่า ๒.๕๔ บิดาและมารดา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพอิสระบิดามารดามีรายได้ไม่น้อยกว่า ๘,๐๘๘.๗๓ บาทต่อเดือน

ส่วนกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุสูงกว่า ๑๔ ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้เกรดเฉลี่ยสูงกว่า ๒.๕๔ บิดา มารดาประกอบอาชีพ เกษตรกรรม หรืออาชีพอิสระ บิดามารดามีรายได้ไม่น้อยกว่า ๘,๐๘๘.๗๓ บาทต่อเดือน

ผลดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย ๖ ในกลุ่มเข้าร่วมพิธีกรรม พบว่า โดยภาพรวม อยู่ใน ระดับ "มาก" และรายด้านทั้ง ๖ อยู่ในระดับ "มาก" ส่วนกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ "ปานกลาง" ด้านความไม่มีโรค ความมีสุขภาพดี (อาโรคยะ) สุขภาพจิต อยู่ใน ระดับ "ปานกลาง" ด้านความประพฤติดี มีวินัยไม่ก่อเวรกัน ได้ฝึกในมรรยาธอันงาม (ศีล) อยู่ใน ระดับ "ปานกลาง" ด้านศึกษาแนวทางการดูแลอย่างเข้าถึงความคิดของพุทธศาสนิกชนผู้เป็นบัณฑิต (พุทธานุมัต) อยู่ในระดับ "มาก" ด้านดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม (ธรรมานุวัต) อยู่ใน ระดับ "มาก" ด้านใฝ่เล่าเรียนหาความรู้แก่ตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์ (สุตะ) อยู่ในระดับ "มาก" ด้าน เพียรพยายามไม่ระย่อ มีกำลังใจแข็งกล้าไม่ทอดถอยเฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป (อลินตา) อยู่ในระดับ "ปานกลาง" และด้านความไม่มีโรค ความมีสุขภาพดี (อาโรคยะ) สุขภาพกาย มีอยู่ใน ระดับ "น้อย"

จากการหาค่าแปรปรวนในการเพื่อค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มเข้าร่วมพิธีกรรม พระพุทธศาสนา และไม่เข้าร่วมพิธีกรรม ต่อการดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย ๖ ได้จากค่าเฉลี่ย ของตัว แปรตาม ๖ ด้าน เมื่อใช้สถิติ t -test ในการหาค่าความแตกต่างระหว่าง ๒ กลุ่ม พบว่า แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แสดงว่า ผลของการเข้าร่วมพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนามีผลต่อการ ดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย ๖ นักเรียนมัธยมศึกษา^{๗๘}

^{๗๗} เอื้อมอร ชลวร, "การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑.

^{๗๘} พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล, "ผลการสำรวจพฤติกรรมการดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย ๖ ของ นักเรียนมัธยมศึกษา", รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

สุมาลี กาญจนชาติรี ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษาในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซิม" ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๑. คุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษาในการสร้างความรู้ ตามแนวคอนสตรัคติวิซิมประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ คือ การกำกับตนเอง ทักษะทางสังคมและทักษะในการสืบสอบ

๒. กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษาในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซิมประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑) เกิดความขัดแย้งทางปัญญา นักเรียนเกิดความขัดแย้งทางความคิดที่เป็นผลจากความรู้เดิม กับข้อมูลที่รับเข้ามาใหม่ไม่สอดคล้องกัน ๒) แสวงหาคำตอบ นักเรียนจัดกลุ่มและดำเนินการค้นหาคำตอบเพื่อลดความขัดแย้งทางปัญญาที่เกิดขึ้น ๓) ตรวจสอบความเข้าใจ นักเรียนสร้างความรู้ของตนเองผ่านการเจรจาต่อรองทางสังคม ๔) ใช้ความรู้ที่เรียนมานักเรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว มาใช้ในบริบทอื่นๆ

๓. นักเรียนมีพฤติกรรมการกำกับตนเองและ พฤติกรรม ที่แสดงทักษะในการสืบสอบส่วนใหญ่อยู่ในระดับควรปรับปรุง ส่วนพฤติกรรมที่แสดงทักษะทาง สังคมอยู่ในระดับพอใช้ ทั้งก่อนและหลังการเรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

๔. นักเรียนมี คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการกำกับตนเองและพฤติกรรม ที่แสดงทักษะสังคม และทักษะในการสืบสอบสูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๗๔}

ประเสริฐ จรรยาสุภาพ ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ๑. อายุครู เงินเดือนครูขนาดห้องเรียน และระยะเวลาเปิดดำเนินการของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับขนาดของโรงเรียน ขณะที่อัตราส่วนนักเรียนต่อครูคาบการสอนครู ต่อสัปดาห์ มีความสัมพันธ์ในทางลบกับขนาดโรงเรียน โดยโรงเรียนที่มีอายุครู เงินเดือนครู ขนาดห้องเรียน ระยะเวลาเปิดดำเนินการของโรงเรียนมากที่สุด และคาบการสอนครูต่อสัปดาห์น้อยที่สุด คือ โรงเรียนใน เขตการศึกษากรุงเทพมหานคร ส่วนโรงเรียนในเขตการศึกษาที่ ๑๑ มีขนาดตัวแปรตรงกันข้าม ๒. ต้นทุน ดำเนินการและต้นทุนรวมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับขนาดและความเป็นเมืองของโรงเรียน

โดยเงินเดือนและค่าจ้างประจำเป็นต้นทุนที่มีความสำคัญสูงสุด รองลงไป คือ ค่าใช้สอย ครุภัณฑ์ วัสดุ ค่า สาธารณูปโภคซึ่ง ๔ รายการหลังได้รับการจัดสรรจากรัฐไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายจริง ดังเช่นเงินบำรุงการศึกษาที่ใช้ไปเพื่อค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ส่วนโรงเรียนที่มีต้นทุนต่อหัวต่ำที่สุด ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง ๓. อายุครูเงินเดือนครู จำนวนนักเรียน จำนวนครู จำนวนห้องเรียน ความเป็นเมืองและระยะเวลาเปิด

^{๗๔}สุมาลี กาญจนชาติรี, "การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซิม", *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๔.

ดำเนินการของโรงเรียนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับต้นทุนดำเนินการของโรงเรียน ขณะที่ อัตราส่วนนักเรียนต่อครู ขนาดห้องเรียน มีความสัมพันธ์ทางลบกับต้นทุนดำเนินการของโรงเรียน ยกเว้น ความเป็นเมือง ขนาดห้องเรียนและระยะเวลาเปิดดำเนินการของโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษไม่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญ ๔. เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เป็นอยู่จริง ขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง เพราะมี ต้นทุนต่อหัวต่ำที่สุดเพียง ๘,๘๐๑.๓๒ บาท หากใช้แบบจำลองที่ได้จากงานวิจัย โดยกำหนด อัตราส่วน นักเรียนต่อครูเป็น ๒๕ ขนาดห้องเรียน ๔๐ คน คาบการสอนของครูต่อสัปดาห์ เป็น ๒๔ คาบ โรงเรียน ขนาดเล็กจะมีต้นทุนต่อหัวต่ำที่สุดเพียง ๗,๗๙๖.๗๖ บาท^{๘๐}

ศิริพร ตันติยมาศ ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม" ผลการวิจัยพบว่า ๑. องค์ประกอบของของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ เรียงตามลำดับน้ำหนักขององค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ ๑) กิจกรรม ที่ทำร่วมกัน ๒) การใช้เทคโนโลยี ๓) ทักษะด้านภาวะผู้นำ ๔) ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม ๕) การ ติดต่อสื่อสาร ๖) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ๗) องค์การ (เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม ๘) บรรยากาศ การมีส่วนร่วม ๒.ระดับของประสิทธิผลการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก ๓. รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ๘ องค์ประกอบ ซึ่งมีความ เหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^{๘๑}

ธนู ศรีทอง และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑" ผลการวิจัยพบว่า

๑) ในด้านปัจจัยนำเข้า คณะสงฆ์พึงจัดระบบบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี โดยอาศัยแผนแม่บท แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ โครงสร้างการบริหาร บุคลากร งบประมาณและหลักสูตร เป็นต้น

^{๘๐}ประเสริฐ จรรยาสุภาพ, "การพัฒนา รูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการศึกษา, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๖.

^{๘๑}ศิริพร ตันติยมาศ, "การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม", วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๗๖.

๒) ในด้านปัจจัยกระบวนการ คณะสงฆ์พึงพัฒนาระบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ และระบบการวัดผลให้หลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ และ พึงดำเนินการให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา

๓) ในด้านปัจจัยผลผลิต คณะสงฆ์พึงกำหนดให้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และ แผนกบาลี จัดทำบันทึกสถิติข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนอัตราการสูญเสียนักเรียนในระหว่างเรียน และ จำนวน พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วยังคงอยู่ในสมณเพศ เพื่อสนองงานคณะสงฆ์และบริการชุมชน

๔) ในด้านปัจจัยผลกระทบ คณะสงฆ์พึงกำหนดให้มีระบบประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษา จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี^{๘๒}

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู" ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอนด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้าน การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์ นิเทศกับนักศึกษาครูเกี่ยวกับ สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูทั้ง ๓ ด้าน พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการจัดการ ความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด รูปแบบนี้มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้

กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง ๓. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน ๖๐ คน : กลุ่มทดลอง จำนวน ๓๐ คน และกลุ่มควบคุม ๓๐ คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะ การสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕.^{๘๓}

พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ (พระมศรี) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในองค์กรสมัยใหม่กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา" ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการบริหารงานบุคคลในองค์กรสมัยใหม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการนำศักยภาพของบุคคลออกมาใช้ให้เต็มที่

^{๘๒}ธนู ศรีทอง และคณะ, "การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑", *รายงานการวิจัย*, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖.

^{๘๓}บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, "การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้าง สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู", *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๖.

เพื่อการ เพิ่มมูลค่าและการแข่งขันให้กับองค์กร ส่วนองค์กรทางพระพุทธศาสนาตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดูแล รักษา ปกครองบุคคล เพื่อให้สะดวกในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เมื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ พบว่า แนวคิดการบริหารงานบุคคลขององค์กรสมัยใหม่มีประเด็นที่เหมือนกันกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการ บุคคลจึงเป็นปัจจัยหลักที่มีศักยภาพมากที่สุดจะทำให้ วัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุผล ^{๘๔}

โดยใช้ระบบบริหารงานบุคคลเป็นกลไกขับเคลื่อน การได้มาซึ่งบุคคล กระทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องชัดเจน มีการสรรหาและคัดเลือกบุคคลมาจากบุคคลภายในและภายนอกองค์กรพร้อมกับต้องพัฒนาบุคคลทุกระดับเสมอโดยวิธีการฝึกอบรมในรูปแบบขององค์กร เพื่อจัดอุปสรรคที่เกิดจากตัวบุคคล ทั้งนี้หลักวินัยในการลงโทษผู้ทำผิดและมีการบำรุงรักษาบุคคลเสมอ รวมถึงผู้มีผลงาน และการพ้นจากองค์กรเกิดจากการให้ออก ลาออก และการตาย เป็นต้น

วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการ โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการสถาบันอุดมศึกษา" ผลการวิจัย พบว่า ๑. รูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) ทีม ๒) กระบวนการวิจัย ๓) คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน ๔) การแบ่งปันความรู้ และ ๕) การประเมินผล ขั้นตอนการสร้าง ความรู้ร่วมกัน ๙ ขั้นตอน คือ ๑) เตรียมความพร้อม ๒) ตั้งทีมวิจัย ๓) กำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและ แบ่งปันประสบการณ์ ๔) วางแผนการวิจัย อภิปรายร่วมกัน ๕) เก็บรวบรวมข้อมูล ๖) วิเคราะห์ข้อมูล ๗) สะท้อนผลการปฏิบัติงาน ๘) ผสานความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ และ ๙) นำเสนอรายงานวิจัยและ ประเมินผล ๒. กลุ่มตัวอย่างมีทักษะการเรียนรู้เป็นทีมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วย กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ สถาบันอุดมศึกษา มีความเหมาะสมมาก ^{๘๕}

^{๘๔}พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ (พรมศรี), "การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในองค์กรสมัยใหม่กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา", *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๖๖.

^{๘๕}วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ, "การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ สถาบันอุดมศึกษา", *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๐.

พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร. (ศรีประสม) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทน์मित อำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและพัฒนาชุมชน คือ ๑) พระสงฆ์ชั้นปกครองของวัด ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความศรัทธา วัดจึงสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ จนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุด ๒) มีการจัดระบบการบริหารงานในวัด โดยการวางระเบียบและมอบอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของวัดให้แก่รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุ สงฆ์ในวัด ตามความรู้ความสามารถรวมถึงการตัดสินใจได้ตามที่เห็นเหมาะสมทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานต่างๆ ตามภารกิจของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่ง ๓) การสร้างคตินิยม ประจำใจของเจ้าอาวาสแต่ละรูป เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ในการเตือนใจสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนรอบวัดให้ยึดถือปฏิบัติ ๔) วัดสืบทอดวิธีการระบบและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและประชาชน ให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรมประเพณีคู่กับวัดสืบไป ๕) วัดทำหน้าที่เป็นสื่อการในการโอนถ่ายระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพื่อสร้างโอกาสผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค และเกื้อกูลกันในสังคม ๖) การสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างวัดกับชุมชน และวัดกับประชาชน เป็นการดึงชุมชนและประชาชนเข้าหาวัด แนะนำวัดสู่ชุมชนและประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ๗) การสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เกิดแก่ประชาชนว่า “วัดเป็นแหล่งชุมชน” โดยประชาชนเข้ามาร่วมใน “ศูนย์การเรียนรู้ของวัด”^{๘๖}

โดยใช้ระบบบริหารงานบุคคลเป็นกลไกขับเคลื่อน การได้มาซึ่งบุคคล กระทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องชัดเจน มีการสรรหาและคัดเลือกบุคคลมาจากบุคคลภายในและภายนอกองค์กรพร้อมกับต้องพัฒนาบุคคลทุกระดับเสมอโดยวิธีการฝึกอบรมในรูปแบบขององค์กร เพื่อขจัดอุปสรรคที่เกิดจากตัวบุคคล ทั้งนี้มีหลักวินัยในการลงโทษผู้ทำผิดและมีการบำรุงรักษาบุคคลเสมอ รวมถึงผู้มีผลงาน และการพ้นจากองค์กรเกิดจากการให้ออก ลาออก และการตาย เป็นต้น

^{๘๖}พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร. (ศรีประสม), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทน์मित อำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ช-ค.

พระมหาธาตุวิโรจโน ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” พบว่า สิกขา ๓ หรือไตรสิกขา เป็นหลักธรรมในการพัฒนา มนุษย์ให้เป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นบุคคลผู้มีจิตใจดีซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา ประกอบด้วย ๑. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติ สุจริต กาย วาจาและสัมมาอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม ๒. อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในด้านคุณภาพและสมรรถนะทางจิตใจ เป็นส่วนของการฝึกฝนด้านจิตใจ และ ๓. อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง^{๘๗}

สรุปได้ว่า สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาและพระพุทธศาสนา ปัญหาส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอนขาดงบประมาณและสื่ออุปกรณ์การสอน เพื่อให้การสอนจริยศึกษาและพระพุทธศาสนาบรรลุจุดประสงค์ครูผู้สอนต้องศึกษาเนื้อหาจริยธรรมและ หลักคำสอนในวิชาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งใช้เทคนิคการสอนแบบต่างๆโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และโรงเรียนต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังจริยธรรมรวมถึงการจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันดีงามตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็น ในการนำแนวทางการพัฒนาคุณภาพมนุษย์โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ สภาพสังคมในปัจจุบัน จึงได้จัดโครงการฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขาขึ้น ภายใต้ชื่อโครงการว่า โครงการอบรมพัฒนาจิตเพื่อเกิดปัญญาและสันติสุข และรับสมัครนักศึกษาและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมโครงการ เพื่อทำการวิจัยกึ่งทดลองในการศึกษาว่าผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขาเป็น เวลา ๗ คืน ๘ วันจะมีสุขภาพจิต จิตลักษณะทางพุทธอันดีงาม

^{๘๗}พระมหาธาตุ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๐.

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระมหาฤทธิ วิโรจน์, (๒๕๕๖, หน้า ๗๐).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” พบว่า สิกขา ๓ หรือไตรสิกขา เป็นหลักธรรมในการพัฒนามนุษย์ ให้เป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นบุคคลผู้มีจิตใจดีซึ่งเหมาะสมกับ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการ ที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา ประกอบด้วย ๑. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตกาย วาจาและสัมมาอาชีวะ ๒. อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในด้านคุณภาพและสมรรถนะทางจิตใจ และ ๓. อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรี้อปัญญา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง</p>
<p>พระมหาประสงค์ กิตติธนาโณ (พรมศรี), (๒๕๕๕, หน้า ๖๖).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในองค์กรสมัยใหม่กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดการบริหารงานบุคคลในองค์กร สมัยใหม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการนำศักยภาพของบุคคล ออกมาใช้ให้เต็มที่ เพื่อการเพิ่มมูลค่าและการแข่งขันให้กับ องค์กร ส่วนองค์กรทางพระพุทธศาสนาตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของการดูแลรักษา ปกครองบุคคล เพื่อให้สะดวกในการ ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เมื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ พบว่า แนวคิดการบริหารงานบุคคลขององค์กรสมัยใหม่มีประเด็นที่เหมือนกันกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการ บุคคลจึงเป็นปัจจัย หลักที่มีศักยภาพมากที่สุดจะทำให้วัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุผล โดยใช้ระบบบริหารงานบุคคลเป็นกลไก ขับเคลื่อน การได้มาซึ่งบุคคลกระทำเป็นกระบวนการ</p>

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>อมรา รอดดารา, (๒๕๔๖, หน้า ๒๔).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอบ โดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนนิชาธรรมวิทยาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๔” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนและแนวคิดเรื่องสามัญลักษณ์ของผู้เรียนหลังจาก เรียนจบ แล้วมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ๒. ผู้เรียนส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์และ กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและนอกสถานที่</p>
<p>ประมุข สารพันธ์, ดร., (๒๕๔๓, หน้า ๔๕).</p>	<p>ได้วิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนา การศึกษา ของคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒๖ รูป/คน เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร พระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไป ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษา สถาบัน พระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัด การศึกษาที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ ในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่ เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม- บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาสามัญที่พระภิกษุ สามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่วิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา</p>

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>ประมุข สารพันธ์, ดร., (๒๕๔๓, หน้า ๔๕).</p>	<p>ได้วิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนา การศึกษาของคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒๖ รูป/คน เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษา สถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาสามัญที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี</p>
<p>เอี่ยมอร ชลวร, (๒๕๕๔, หน้า ๒๑).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่าความรู้ มี ๒ ประเภท คือ ความรู้ฝังลึกในตัวคน (tacitknowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ในกระบวนการจัดการความรู้มีหลักในการพยายามนำเอาความรู้ที่ฝังลึกในคนออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้งโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการจัดการความรู้ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ ในขณะที่เมื่อพิจารณาการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนานั้นจะเห็นว่ามี การสืบทอดองค์ความรู้ผ่านกาลเวลาที่ยาวนานร่วม ๒,๖๐๐ ปี แสดงให้เห็นถึงกระบวนการบริหารจัดการความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพสูงมาก จึงสามารถรักษาองค์ความรู้ทั้งปริยัติ แนวทางปฏิบัติ และ ปฏิเวธธรรมไว้ได้อย่างดี</p>

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>สุมาลี กาญจนชาติรี, (๒๕:๔๓, หน้า ๘๔).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษาในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซิม” ผลการวิจัยสรุปได้ การสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซิมประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑) เกิดความขัดแย้งทางปัญญา นักเรียนเกิดความขัดแย้งทางความคิดที่เป็นผลจากความรู้นี้เดิม กับ ข้อมูลที่รับเข้ามาใหม่ไม่สอดคล้องกัน ๒) แสวงหาคำตอบ นักเรียนจัดกลุ่มและดำเนินการค้นหาคำตอบ เพื่อลดความขัดแย้งทางปัญญาที่เกิดขึ้น ๓) ตรวจสอบความเข้าใจ นักเรียนสร้างความรู้ของตนเองผ่านการเจรจาต่อรองทางสังคม ๔) ใช้ความรู้ที่เรียนมา</p>
<p>ศิริพร ตันติยมาศ, (๒๕๕๐, หน้า ๗๖).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม” ผลการวิจัยพบว่า ๑. องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมสังกัด กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ เรียง ตามลำดับน้ำหนักขององค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ ๑) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน ๒) การใช้เทคโนโลยี ๓) ทักษะด้านภาวะผู้นำ ๔) ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม ๕) การติดต่อสื่อสาร ๖) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ๗) องค์การแบบมีส่วนร่วม ๘) บรรยากาศการมีส่วนร่วม</p>
<p>เยาวภา บัวเวช, (๒๕๕๐, หน้า ๒๑).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕</p>

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>ชญ ศรีทอง และคณะ, (๒๕๔๙, หน้า ๗๖).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ในด้านปัจจัยนำเข้า คณะสงฆ์พึงจัดระบบบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี โดยอาศัยแผน แม่บท แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ เพื่อดำเนินงาน ด้านต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ โครงสร้างการ บริหาร บุคลากร งบประมาณ และหลักสูตร เป็นต้น ๒) ใน ด้านปัจจัยกระบวนการ คณะสงฆ์พึงพัฒนาระบบกิจกรรม การเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ และระบบการวัดผล ให้หลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ และพึงดำเนินการให้มีระบบประกันคุณภาพ การศึกษา ๓) ในด้านปัจจัยผลผลิต คณะสงฆ์พึงกำหนดให้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี จัดทำบันทึกสถิติข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน อัตรา การสูญเสียนักเรียนในระหว่างเรียน และจำนวนพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วยังคงอยู่ในสมณเพศ เพื่อสนองงาน คณะสงฆ์และบริการชุมชน ๔) ในด้าน ปัจจัยผลกระทบ คณะสงฆ์พึงกำหนดให้มีระบบ ประเมินความพึงพอใจของ ผู้รับบริการต่อพระสงฆ์ที่ สำเร็จการศึกษา จากสำนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนก ธรรมและแผนกบาลี</p>
<p>วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ, (๒๕๕๓, หน้า ๕๐).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการ โดยใช้ คอมพิวเตอร์สนับสนุน การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อ เสริมสร้าง ทักษะการเรียนรู้เป็นทีม ของบุคลากรสาย สนับสนุน วิชาการ สถาบันอุดมศึกษา</p>

๒.๗.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนมัธยมศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

มณีกาญจน์ ทองใย ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้แก่ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน สามารถปรับโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ องค์กรทางราชการและองค์กรในชุมชน ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลเยาวชนให้ประพฤติตนเป็นคนดี ด้านกระบวนการดำเนินงาน มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการอย่างสม่ำเสมอ ด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับโดยการสร้างเยาวชนให้มีขันติ มีความอดทน อดกลั้น มีวิริยะอุตสาหะ รู้จัก การให้และทำกิจกรรมต่างๆ เป็นหมู่คณะได้^{๘๘}

พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่เขต ๑" ผลการวิจัยพบว่า^{๘๙}

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชายจำนวน ๑๐๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๔ เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๔๐ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน ๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๔ วุฒิการศึกษาปริญญาโทจำนวน ๑๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๕.๖๔ และวุฒิการศึกษาปริญญาเอกจำนวน ๑ คนคิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๖.๐๔ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๒๓๓ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๑๓๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๓ และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน ๑๑๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗

^{๘๘}มณีกาญจน์ ทองใย, "การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน", *ดุชนิพนธ์การศึกษาคุณิบัณฑิต* สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), หน้า ๖๘.

^{๘๙}พระเมธีธรรมาลังการและคณะ, "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑", *รายงานการวิจัย*, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๐.

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ ใน ๔ ด้านคือ เมตตากรุณามุทิตาและอุเบกขาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X=๔.๐๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามึระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่าในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ดร. และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในระดับดี มาก และอาจารย์และผู้บริหารมีการจัดการศึกษาในระดับมากแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธทั้งในการ เตรียมปัจจัยภายนอก ความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรการบริหารการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ในและนอกชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และผู้เรียนตามวิถีพุทธซึ่งเป็นปัจจัยตาม เมื่อแยกพิจารณาตามเพศทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้บริหารไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แยกตามภูมิภาค ณะระดับการศึกษาและตำแหน่งอาจารย์ของผู้บริหารและอาจารย์ มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกตามอายุ ระดับชั้นที่ศึกษา อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน และโรงเรียนที่แตกต่างกันผู้เรียนจะได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน และผู้บริหาร และอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างกัน โดยภาคกลางมีการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธในระดับดีมากกว่าพื้นที่อื่น

การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และ ผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐาน ศึกษาและการจัดการเรียนรูโดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม^{๙๐}

^{๙๐}สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ดร. และคณะ, "การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษากรณีโรงเรียน วิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

สิน งามประโคน ดร. และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" ผลการวิจัยพบว่าครูอาจารย์และนิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านการพัฒนาตนเองของครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ มีความกตัญญูต่เวลาที่สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่น และพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองในระดับปานกลาง ต่ำกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ คือ รู้หลักการปฏิบัติ ตนให้ดี ในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์สิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๒) ด้านสังคม ครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ นิสิตนักศึกษาไม่ล่วงละเมิดสิ่งที่รักของหวงแหนของผู้อื่น รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจลบหลู่เกียรติและวงศ์ ตระกูล แสดงไมตรีและความหวังต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจโดยไม่เอารัดเอาเปรียบเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว

๓) ด้านคุณลักษณะ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ เมื่อเห็น ผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดีมีใจเป็นกลาง เข้าใจด้วยเหตุผล และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

๔) ด้านการบำเพ็ญตนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สমানสามัคคีต่อกัน

๕) ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการพัฒนาตนเอง ที่เด่นชัด คือ ปล่อยใจ ตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกาย และจิตใจ และนักศึกษามีค่านิยมไม่เหมาะสมในด้านต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาในตนเอง และสังคมมากขึ้น ไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต

๒) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสังคมที่เด่นชัด คือ นักศึกษาติดเพื่อนมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และนักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและโลกใบปัจจุบัน

๓) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อมที่เด่นชัด คือ ครูอาจารย์ ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษา นักศึกษาชอบเลียนแบบพฤติกรรมแบบตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่างๆ มอมเมา นักศึกษาให้เกิด พฤติกรรมบริโภคอย่างขาดสติ และนักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่างๆ ในทาง ผิด เช่น การโฆษณาทางโทรศัพท์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี

๔) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอนที่เด่นชัด คือ การอบรมสั่ง สอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ มีภาระหน้าที่ในการสอนและงาน อื่นๆ มากจึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

๕) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อนที่เด่นชัด คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษชอบทำตามเพื่อน ทางที่ไม่ ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า ครูอาจารย์ และนิสิตนักศึกษา มีความเห็นในข้อที่นิสิตนักศึกษาต้องปรับปรุงแก้ไขตนเอง คือ การรู้จักคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความขยัน ประหยัด และอดทนซึ่ง อยู่ในเกณฑ์ต่ำ

แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การ อบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควร จัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่ บกพร่อง และการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา^{๑๑}

เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธ ใน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์" ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการ พัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และปัญญา คือ รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นศีล พบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรม ทางกายและวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมใน ขั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การแก่การ สื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมี ความสุข รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้น สมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้ หนักแน่น เป็นการรวมกระแสดิจเป็นหนึ่งเดียวทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพ

^{๑๑}สิน งามประโคน, ดร. และคณะ, "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๘.

ทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของพัฒนา จริยธรรมในชั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกันยอมรับ ความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่มีสัมพันธ์กับชีวิตดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไว้เสมอ^{๙๒}

วัลลภา จันทรเพ็ญ ได้วิจัยเรื่อง " การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา" ผลการวิจัยสามารถ สรุปได้ดังนี้ ๑. รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การดำเนินกิจกรรมของรูปแบบที่ ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะเส้นฐานระยะทดลอง และระยะติดตามผล การดำเนินกิจกรรมในระยะทดลองมีการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับ เรื่องการจัดการความคิดความเข้าใจทักษะการคิดเพื่อควบคุมตนเองด้วยเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญา การเขียนโครงการช่วยเพื่อน การซักซ้อมซ้ำการให้ข้อมูลป้อนกลับและเสริมแรงทางบวก ๒. ผล ของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญามีดังนี้ ๒.๑ นักศึกษากลุ่ม ทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างจากนักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๙๓}จากการศึกษางานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่รูปแบบการพัฒนา โครงการ การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรม และส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรม เข้ามาสอดแทรกในการเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียนแต่ละระดับ ซึ่งจะมองไปในมุมมองเดียว คือด้านของผู้สอน ผู้ให้ความรู้ ยังขาดในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียนที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้มากที่สุด เข้าใจในวัตถุประสงค์ของผู้สอน และเข้าใจในความรับรู้ของผู้เรียนด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการจัดการโครงการ และปรับปรุงพัฒนาบทบาทของพระสอนศีลธรรมที่ควรจะเป็นและเหมาะสมกับการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ซึ่งในส่วนของงานวิจัยที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษานี้

^{๙๒}เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, "การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์", **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗๗.

^{๙๓}วัลลภา จันทรเพ็ญ, " การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา", **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

จะเป็นส่วนที่ ช่วยเสริมในด้านของความสัมพันธ์ ด้านความคิดเห็นระหว่างผู้สอนและผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและ กันมากยิ่งขึ้น และนำผลจากการวิจัยนี้ มาปรับปรุงวิธีการ และพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไป

ตารางที่ ๒.๑๓ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษา

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>มณีภาณุจน์ ทองใย, (๒๕๔๙, หน้า ๖๘).</p>	<p>ได้วิจัยเรื่อง “ การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้แก่ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจน สามารถปรับโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับ บริบทของโรงเรียนที่ เปลี่ยนแปลงไป ซึ่ง</p>
<p>สิน งามประโคน, ดร. และคณะ, (๒๕๔๖, หน้า ๘๘).</p>	<p>ประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของ นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาใกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล" ผลการวิจัยพบว่าครูอาจารย์และนิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ในแต่ละด้าน ดังนี้ ๑) ด้านการพัฒนาตนเองของครู นิสิตนักศึกษา มีความคิดสอดคล้องกัน คือ มีความกตัญญู กตเวทิสำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่นและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ในระดับปานกลาง ต่ำกว่าความคิดเห็นของครู คือ รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์</p>

ตารางที่ ๒.๑๓ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษา (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, (๒๕๔๗, หน้า ๗๗).	ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขามีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรมการพัฒนา จิตใจ และปัญญา คือ รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีล พบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีลเป็นการสร้างฐาน

สรุปได้ว่าสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน จริยศึกษา และพระพุทธศาสนา ปัญหาส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอนขาดงบประมาณและสื่อ อุปกรณ์การสอน เพื่อให้การสอนจริยศึกษา และพระพุทธศาสนา บรรลุจุดประสงค์ ครูผู้สอนต้องศึกษา เนื้อหาจริยธรรม และหลักคำสอนในวิชาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ใช้เทคนิคการสอนแบบต่างๆ โดย เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และโรงเรียนต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังจริยธรรม รวมถึงการจัด กิจกรรมเสริมต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงามมุ่งเน้นที่รูปแบบการพัฒนาโครงการ การเรียนเกี่ยวกับหลักธรรม และส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรม เข้ามาสอดแทรกในการเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียนแต่ละระดับ ซึ่งจะมองไปในมุมมองเดียว คือ ด้าน ของผู้สอน ผู้ให้ความรู้ยังขาดในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียนที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้มากที่สุด เข้าใจในวัตถุประสงค์ของผู้สอน และเข้าใจในความรับรู้ของผู้เรียนด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการจัดการโครงการ และปรับปรุงพัฒนาบทบาทของพระสอน ศีลธรรมที่ควรจะเป็น และเหมาะสมกับการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ซึ่งในส่วนของงานวิจัยที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษานี้ จะเป็นส่วนที่ช่วยเสริมในด้านของความสัมพันธ์ ด้านความคิดเห็นระหว่างผู้สอนและผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น และนำผลจากการวิจัยนี้ มาปรับปรุงวิธีการ และพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไป

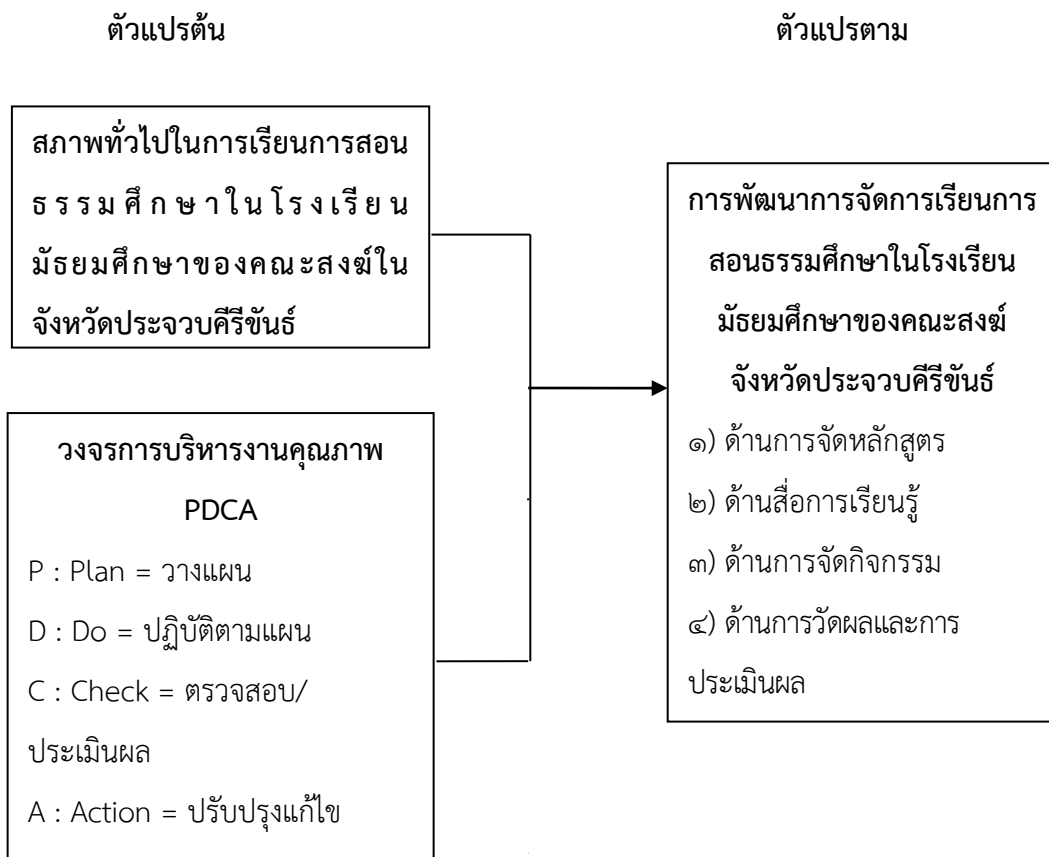
การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่

ทั้งโรงเรียน และ ผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐาน ศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งพอสรุปนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยผู้วิจัยกำหนดหลักการดังต่อไปนี้ ในการศึกษาวิจัย เรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้โดย กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการจัดหลักสูตร ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม และ ๔) ด้านการวัดผลและการประเมินผล และใช้วงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA คือ P : Plan = วางแผน D : Do = ปฏิบัติตามแผน C : Check = ตรวจสอบ/ประเมินผล A : Action = ปรับปรุงแก้ไข^{๙๔}

^{๙๔} Deming, W. Edwards, *Out of the Crisis*, (MIT Center for Advanced Engineering Study, 1986), pp. 16-17

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กล่าวคือ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยระเบียบวิธีวิจัยและ ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบ การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. เชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่ม ครูและนักเรียน ได้ประชากรประมาณ ๖,๕๘๑ คน และได้กำหนดขนาดตัวอย่างจากการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยนำไปกำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) การคำนวณหาขนาด/จำนวนตัวอย่างในที่สามารถรู้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๗ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ในการแจกแบบสอบถาม เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผล

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (Documentary Study) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) เพื่อให้ได้การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีความสมบูรณ์ ดังนี้

๑.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๔ รูป/คน

๑.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระภิกษุและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีความสมบูรณ์

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรจากการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ครู และนักเรียน รวมทั้งสิ้น ๖,๕๘๑ คน^๑ที่มีสถิติในการสอบผ่านมากที่สุดในแต่ละอำเภอนั้น

กลุ่มตัวอย่าง มาจากการใช้สูตรสำเร็จรูป โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๗ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แสดงจำนวนประชากรและกลุ่ม ตัวอย่างตามตาราง ๓.๑ มีรายละเอียด ดังนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจาก ครูและนักเรียนทั้งหมด จำนวน ๖,๕๘๑ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

^๑สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐, สถิติจำนวนครูและนักเรียนในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐, วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรทั้งหมด/คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{6,581}{1 + 6,581(0.05)^2}$$

$$n = \frac{6,581}{1 + 16.45}$$

$$n = \frac{6,581}{17.45}$$

$$n = 377$$

จากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ โดยมีประชากร ครูและนักเรียน จำนวน ๖,๕๘๑ รูป จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๗ รูป ตามสัดส่วนของจำนวนประชากร

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนประจวบวิทยาลัย	๒,๐๑๔	๑๐๐
โรงเรียนหนองพลับวิทยา	๔๔๔	๔๐
โรงเรียนหัวหินวิทยาคม	๖๐๘	๖๐
โรงเรียนชัยเกษมวิทยา	๓๗๐	๔๗
โรงเรียนกุยบุรี	๓๐๐	๒๑
โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม	๔๔๘	๒๕
โรงเรียนทับสะแกวิทยา	๗๙๑	๓๒
โรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม	๑,๖๐๖	๕๒
รวม	๖,๕๘๑	๓๗๗

^๒พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (เชียงใหม่ : บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗๑-๑๗๓.

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกจาก กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา เพื่อศึกษาถึงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา รวมทั้งสิ้น ๒๔ รูป/ คน โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ ผู้วิจัยได้มาจากกลุ่มเจ้าคณะพระสังฆาธิการ จำนวน ๕ รูป ดังนี้

๑) พระเทพสิทธิวิมล ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒) พระราชสิทธิญาณ ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓) พระศรีปริยัติเมธี ดำรงตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัฒนคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔) พระครูอาทรธรรม ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๕) พระครูวินัยโมตรี ฐิตปัญโญ ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กลุ่มที่ ๒ ผู้วิจัยได้มาจากครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๕ รูป

๑) พระครูวิจิตรธรรมวิภาช ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดันจิว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒) พระครูพิศาลปัญญาประโชติ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓) พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔) พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเต๋อ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๕) พระปลัดธรรมฤทธิ์ ธมมจารี ดำรงตำแหน่งเลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กลุ่มที่ ๓ ผู้วิจัยได้มาจากผู้บริหารและคณาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๖ คน

๑) นายบุญชัย อังสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒) นายสุชาติ หุทธิพิย์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓) นางโสภา ชนวนวัน ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔) นายชัยชนะ สระทองทา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อย วิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๕) นายวีระยุทธ พุกจันทร์ ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อย วิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๖) นางสาววิภาดา หนูน้อย ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กลุ่มที่ ๔ ผู้วิจัยได้มาจากข้าราชการและผู้นำชุมชน จำนวน ๘ คน

๑) นายวิวัฒน์ วันกุมภา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒) นางสุภาพร อารีราษฎร์ ดำรงตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓) นายสมยศ จันทร์เจียม ดำรงตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔) นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๕) นางจิตรชวีญ จันทร์เจียม ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๖) นายวีระวุฒิ กลมเกลี้ยง ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๗) นายพรชัย แดงสกุล ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการวัดบางเบ็ด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๘) นายเฉลิม มียะพันธ์ ดำรงตำแหน่งกรรมการวัดบางเบ็ด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและอธิบาย ลักษณะของเครื่องมือ
ประกอบ ด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

๑. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัย
ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะ
สงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีเครื่องมือในการวิจัย ๓ ชนิด ประกอบด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์
๒) แบบสอบถาม และ ๓) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑.๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth interview)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญจากนิยาม
ศัพท์เชิงปฏิบัติการ แล้วได้ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบ
คุณภาพในด้านต่างๆ ดังนี้

- ๑) การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อความ
- ๒) โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญ
- ๓) กรอบประเด็นและข้อความครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์

การวิจัยที่กำหนดไว้

๔) เสนอร่างเครื่องมือ ประเด็นการสนทนากลุ่มต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุง
แก้ไขตามที่ อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๕) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุง สมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้
ข้อมูลในการ สัมภาษณ์ จำนวน ๒๔ รูป/คน

๑.๒ แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ระดับ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะ
สงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการ
สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๔ ด้าน จากเครือข่าย
อินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือ บทความตามเว็บไซต์

๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบของ
คำถาม โดยสร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๓) เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยประเด็นการสนทนากลุ่มต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๔) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการหาค่า IOC (Index Of item Objective Congruence)^๓

๕) นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้อมูลกับครู และนักเรียนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงรายข้อเท่ากับ ๐.๙๓๘ และสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับ

๖) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้ว ไปเก็บข้อมูลกับครู และนักเรียนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๓๗๗ คน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามประมาณค่า ๕ ระดับ^๔ โดยแต่ละระดับคะแนนมีความหมายดังนี้

คะแนน ๕ หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่า ระดับมากที่สุด

คะแนน ๔ หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่า ระดับมาก

คะแนน ๓ หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่า ระดับปานกลาง

คะแนน ๒ หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่า ระดับน้อย

คะแนน ๑ หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่า ระดับน้อยที่สุด

๑.๓ สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานธรรมชาติศึกษา จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานวิจัยหรือบทความ

๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยมาสร้างประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๓) เสนอร่างเครื่องมือ ประเด็นการสนทนากลุ่มต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่ อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

^๓สมจิตร แก้วนาค, “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตร ผูกอบรม ของกองทัพอากาศ”, **ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีนิพนธ์**, สาขาการวิจัยและพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๒.

^๔กาลัก เต๊ะชั้นหมาก, **หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์: Principle of Social Science Research**, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๓), หน้า ๙๘.

๔) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลในการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. พระครูพิศิษฐ์ประชาภา นนทโย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔. ผศ.ดร. อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

๕. อ.ดร.อำนาจ บัวศิริ อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๖. เจ้าอธิการณรงค์ศักดิ์ ธีรวโร ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดท่าม่วง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๗. พระอธิการศิริพงศ์ วรทินโน ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทุ่งสีเสียด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๘. พระอธิการนิคม นิคโม ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาลักษณ์จันทร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๙. นายพิชัย มะณีรัตน์ ดำรงตำแหน่งอาจารย์สอนโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม สพม. ๑๐ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑๐. นายไพรัตน์ สายไหม ดำรงตำแหน่งอาจารย์สอนโรงเรียนกำแพงแสน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีเครื่องมือในการวิจัย ๓ ชนิด ประกอบด้วย ๑) แบบสอบถาม ๒) แบบสัมภาษณ์ และ ๓) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย ๕ ประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นคำถามที่ ๑.ท่านคิดว่าต้องจัดการวางแผนด้านการจัดหลักสูตรแบบไหนอย่างไร เพื่อให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน นำไปเป็นแบบแผนในการเรียนสอนได้

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

ประเด็นคำถามที่ ๒. ท่านคิดว่าจะระดมสมองหรือวิธีการการจัดทำหรือใช้สื่อของพระ
สอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

ประเด็นคำถามที่ ๓. ท่านคิดว่าด้านการจัดกิจกรรมนี้ควรมีอะไรบ้าง ด้านไหนบ้าง ที่จะ
ให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา นำไปใช้และดำเนินการจัดการเรียน
การสอน

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

ประเด็นคำถามที่ ๔. ท่านคิดว่ามาตรฐานของการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะต้องมีการจัดหรือต้องพัฒนาไปอีกเพื่อให้ได้ผลที่ดีที่สุดของ
การจัดการเรียนการสอน

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

๒.๒ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสร้างประเด็น
คำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อกำหนดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน
มัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย ๔ ประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นคำถามที่ ๑ ประเด็นปัญหาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร ในด้านการจัดหลักสูตรธรรม
ศึกษา ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการวัดและประเมินผล

ประเด็นคำถามที่ ๒ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ ใช้ใน
การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ควรเป็นอย่างไร

ประเด็นคำถามที่ ๓ ร่างการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน
มัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง และมีความ
สมบูรณ์ เป็นอย่างไร

ประเด็นคำถามที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่สำคัญ

ความมุ่งหมายของการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑. กำหนดกระบวนการสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๒. กำหนดสาระเนื้อหาของสาระสำคัญการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๓. ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ของผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

๒.๓ แบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ โดยถามเกี่ยวกับ สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานที่การศึกษา โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน ๔ ข้อ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการวัดและประเมินผล

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท จำนวน ๔๐ ข้อ โดยกำหนดค่าของลำดับคะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึง การจัดการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง การจัดการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง การจัดการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง การจัดการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง การจัดการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด^๕

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำไปดำเนินการวิเคราะห์ และประเมินระดับคุณภาพความตรงของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

^๕ธีรยุทธ์ พึ่งเที่ยร, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล ๒๕๔๕),

๓.๑ การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพ ของเครื่องมือการวิจัย โดยอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขต ของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวน ภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและความเป็นเอกนัยในการเก็บข้อมูล

๓.๒ การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความ สอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index Of item Objective Congruence)^๖ โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อย กว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า $IOC > 0.05$ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ IOC ดังนี้

๑) พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓ การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC (Index Of item Objective Congruence) แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างของ งานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) ซึ่งผลการทดสอบการใช้แบบสอบถาม (Try-Out) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๓๘

^๖พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร., ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (เชียงใหม่ : บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗๑-๑๗๓.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อการศึกษาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเก็บข้อมูลจากครู และนักเรียน ดังนี้

๑. ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือวัดผล จำนวน ๔ แห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามกับครูและนักเรียน

๒. ติดต่อประสานสำนักงานผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๘ คน เพื่อนัดหมาย วัน เวลา ในการแจกแบบสอบถาม

๓. จัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอให้กับกลุ่มตัวอย่าง

๔. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และส่งทางไปรษณีย์

๕. ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่ได้รับการตอบไม่สมบูรณ์หรือมีร่องรอยระบุถึงการไม่ตั้งใจทำแบบสอบถามโดยพิจารณาตามขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

๖. ทำการลงรหัสและจัดระบบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาการจัดการสอนธรรมศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียน ดังนี้

๑. ติดต่อประสานงานผู้บริหาร ๒๔ รูป/คน เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ พร้อมชี้แจง รายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วันและเวลาในการสัมภาษณ์

๒. ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่างและเอกสารให้เพียงพอให้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

๔. ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

๕. จัดเตรียมสถานที่ ที่มงานและดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

๖. ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถาม ตามประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ และรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลจากครู และ นักเรียน ดังนี้

๑. ติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญ ๑๐ รูป/คน เพื่อขอความร่วมมือในการสนทนากลุ่มพร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลาในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๒. ขอหนังสือ ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่าง และเอกสารให้เพียงพอให้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

๔. ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

๕. จัดเตรียมสถานที่ ทีมงาน และดำเนินการสนทนาด้วยตนเอง

๖. ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถาม ตามประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ และรายงานผลการวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบาย ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาความเป็นไปได้ของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และการจัดการเรียนการสอน ๔ ด้านได้แก่ ๑) ด้านการจัดการหลักสูตรธรรมศึกษา ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม ๔) ด้านการวัดและประเมินผล โดยใช้สถิติ ดังนี้

๑. สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหา ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

๒. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเป็นไปได้ในการใช้การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วิเคราะห์โดยการหา ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์การแปลผล ค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

๑.๐๐ - ๑.๔๙ หมายถึงมีความเห็นด้วย น้อยที่สุด

๑.๕๐ - ๒.๔๙ หมายถึงมีความเห็นด้วย น้อย

๒.๕๐ - ๓.๔๙ หมายถึงมีความเห็นด้วย ปานกลาง

๓.๕๐ - ๔.๔๙ หมายถึงมีความเห็นด้วย มาก

๔.๕๐ - ๕.๐๐ หมายถึงมีความเห็นด้วย มากที่สุด

เกณฑ์การแปลผลส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังต่อไปนี้^๗

ต่ำกว่า ๐.๕๐ หมายถึงความสอดคล้องกัน มากที่สุด

๐.๕๐-๐.๙๙ หมายถึงความสอดคล้องกัน มาก

๑.๐๐-๑.๔๙ หมายถึงความสอดคล้องกัน ปานกลาง

๑.๕๐-๑.๙๙ หมายถึงความสอดคล้องกัน น้อย

๒.๐๐ ขึ้นไป หมายถึงความสอดคล้องกัน น้อยที่สุด

๔. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ วิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ๒) จัดลำดับข้อมูล ๓) จาก การสัมภาษณ์ ๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น ๕) สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิง ลึก (In-Depth interview) โดยผู้เชี่ยวชาญแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางในการ

^๗บุญส่ง นิลแล้ว, “การประเมินหลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผล การศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๐), หน้า ๕๕.

กำหนดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนมัธยมศึกษา และนำเสนอเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตาม ขั้นตอนดังนี้

๑. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล
๒. อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็น
๓. พรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล (Data Reduction) และให้รหัส (Coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่างและความเชื่อมโยงกับบริบท
๔. สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๔ รูปหรือคน และจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) บุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้วได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอธิบายและพรรณนาความ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๖,๕๘๑ รูป ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยแจกแบบสอบถามจำนวน ๓๗๗ รูป ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และผลการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๒ กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๓ นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๔ สรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๔ คน การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปการพัฒนากิจการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารหลักฐานสำคัญ (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม เพื่อหา
ระดับการพัฒนากิจการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านต่างๆ คือ ๑) ด้านการจัดหลักสูตร ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม และ ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ทั้งนี้ได้ผลการศึกษาดังนี้

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการจัดหลักสูตรตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่าการพัฒนากิจการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) องค์ประกอบที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนก็คือหนังสือ เนื้อหาต้องสร้างให้มีคุณธรรม ในการอบรมพัฒนาจิตใจ ตำราประกอบการเรียนอาจจะเก่าเกินไปขาดการปรับปรุงพัฒนาในทางที่เหมาะสม ภาษาที่ใช้เข้าใจยาก ควรจะมีตำราเรียนที่เป็นสากลและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทันสมัย นักเรียนสามารถอ่าน เข้าใจได้ง่าย^๑

(๒) ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย คน เงิน อุปกรณ์ และการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน^๒

(๓) ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการซึ่งรับผิดชอบโดยตรง ได้จัดให้มีการประชุมครูที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการระดมสมองพัฒนากิจการหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว ตลอดจนการวางแผนการเรียนรู้อย่างยาวในระยะเวลา มีการพัฒนา

^๑สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ครู และพระอาจารย์ที่สอนธรรมศึกษามีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมพัฒนาครูเท่าที่มีโอกาส การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระอาจารย์ในสำนักเรียน^๓

(๔) ผู้เรียน ไม่ได้มาตรฐานตามความรู้ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ครูไม่ได้มาตรฐานตามความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และความไม่พอเพียงของครู ผู้บริหาร ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารวิชาการโดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น^๔

(๕) การจัดหลักสูตรขาดการกำหนดโครงการและกิจกรรม ขาดการบูรณาการกิจกรรมที่สามารถโยงเข้าสู่การเรียนการสอนธรรมศึกษา เช่น กิจกรรมธรรมสัญจร ค่ายคุณธรรม อมรมธรรม โดยมีการกำหนดจุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน^๕

(๖) การที่ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะและประสบการณ์ ส่งผลให้เป็นคนไม่ทันสมัยทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารงาน ซึ่งมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ถ้าบุคลากรไม่สามารถรู้และเข้าใจอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ และในที่สุดย่อมก่อให้เกิดข้อผิดพลาดได้ ในหลักสูตรธรรมศึกษาได้ ผู้บริหาร ควรจะมีการวางแผนกำหนดเวลาในการเรียนเพิ่มขึ้น แก่บุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมการเรียนการสอน^๖

(๗) การพัฒนาคุณภาพช่วยให้บุคลากรรู้จักมองตนเอง นำไปสู่ความเจริญของหน่วยงานต่อไป ส่วนการวางแผนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โดยการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเป็นโครงการตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน^๗

(๘) การเรียนการสอนธรรมศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอน และการใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ ส่วนมากสอนด้วยวิธีอธิบายให้จดจำจากราย และหนังสือเรียนเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ จึงควรที่จะประสานพูดคุยกับพระอาจารย์ และประเมินผลจากความเข้าใจ

^๓สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๔สัมภาษณ์ พระครูอาทรธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑..

^๕สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปถโญ, เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ของนักเรียนด้วยวิธีถามตอบปัญหาที่มีทั้งแบบปรนัยและแบบอัตนัย โดยนิยมแบบสนามหลวงเป็นหลัก คือข้อสอบแบบปรนัย^๘

(๙) สภาพห้องเรียนและสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมกับการใช้อุปกรณ์บางประเภท เช่น ห้องมีแสงสว่างมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับเครื่องฉายบางประเภท เกี่ยวกับผู้สอน ผู้สอนไม่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านโสตทัศนศึกษา ผู้สอนขาดทักษะในการใช้เครื่องมือบางประเภท ผู้สอนเกรงว่าเมื่อใช้อุปกรณ์การสอนแล้ว จะทำให้เสียเวลาและสอนไม่ทันตามหลักสูตร ผู้สอนไม่เห็นความสำคัญของอุปกรณ์ และคิดว่าตนเองสามารถสอนได้โดยไม่มีอุปกรณ์ ผู้สอนไม่ยอมอุทิศเวลาในการทำอุปกรณ์และใช้อุปกรณ์^๙

(๑๐) ผู้อำนวยการโรงเรียน มอบหมายให้ฝ่ายวิชาการ กำกับดูแลการจัดการเรียนการสอน อบรมศึกษาให้กลุ่มสาระสังคมศึกษา จัดสอนธรรมศึกษาโดยมอบให้ครูผู้สอนสังคมศึกษาระดับชั้น ม.๑ สอนธรรมศึกษา มีการจัดสอบธรรมศึกษาปีละหนึ่งครั้ง สนามสอบโรงเรียน ผู้อำนวยการสนับสนุนให้ใช้โรงเรียนเป็นสนามสอบ ระหว่างสอบให้ชั้นอื่นที่ไม่ได้สอบหยุดเรียน เพื่อให้ใช้เป็นที่สอบได้เป็นอย่างดีเต็มที่ ถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ โรงเรียนตั้งอยู่ในที่ดินของวัด ท่านเจ้าอาวาสได้ให้เมตตาแก่ครู นักเรียน อย่างมากจึงต้องสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาเต็มที่ทุกอย่างไม่มีติดขัด^{๑๐}

(๑๑) การกำหนดเวลาการสอนของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน โดยส่วนมากแล้วจะขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนจะกำหนดแล้วแต่ความเหมาะสม แต่ในแต่ละโรงเรียนที่ทำการเรียนการสอน มีการกำหนดเวลาเป็น ๒ ช่วง คือ เวลาปกติ และเวลาพิเศษ ส่วนกลยุทธ์ในการพัฒนาการศึกษาธรรมเป็นไปตามคำสั่งคณะกรรมการธรรมศึกษา ใช้ครูหมวดสังคมสอบธรรมศึกษา^{๑๑}

(๑๒) โรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยจัดให้มีโครงการในแผนปฏิบัติการโรงเรียนรองรับการจัดการเรียนการสอน^{๑๒}

^๘สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๙สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐}สัมภาษณ์ นางโสภา ขวนวัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิทย์, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดันจิว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๑๓) การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรและบุคคลในโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางการเรียนการสอนแก่บุคคล ในการสร้างความเข้าใจ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค การดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา^{๑๓}

(๑๔) ผู้บริหารมีการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนชัยเกษม วิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยทางโรงเรียนชัยเกษมวิทยาลัย มีการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ ข้าพเจ้าเริ่มมา ทำงานจนถึงปัจจุบันปี พ.ศ.๒๕๖๑ โรงเรียนมีนโยบายให้นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ที่นับถือศาสนาพุทธ ต้องเรียนธรรมศึกษา จุดอ่อนของการเรียนธรรมศึกษา นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ศาสนาอื่นๆ ก็เข้ามา เรียนโดยสมัครใจ และต้องเรียนธรรมศึกษา ในช่วงโมงเรียนธรรมศึกษาทุกครั้ง^{๑๔}

(๑๕) ผู้บริหารได้วางแผนสำหรับการพัฒนาการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน ด้วยการกำหนดนโยบายให้กับนักเรียนชั้นมัธยม ที่นับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑ ซึ่งในการวางทิศทางการบริหารคือ เพื่อสร้างจุดเน้นสำหรับนักเรียนชั้น ม.๑ ในการเรียนรู้หลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อีกทั้งเพื่อสร้างโอกาสให้ นักเรียนได้สนทนาธรรมกับพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม และถือเป็นการขัดเกลาจิตใจนักเรียนได้ประพฤติ ทั่วทั้งกาย วาจา ใจอีกด้วย^{๑๕}

(๑๖) ผู้บริหาร มีการวางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทุกห้อง ให้นักเรียนทุกคนเพื่อปูพื้นฐาน เพื่อสอบผ่านก็จะเรียนธรรม ศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป แล้วแต่ความสนใจ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ คนใด สอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรีมาแล้วให้ไปเรียนธรรมศึกษาชั้นโทหรือธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป^{๑๖}

(๑๗) การบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนมากปัญหาจากการขาดความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้าน บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามา แหกแซงจิตใจผู้คนให้ลุ่มหลงอยู่ในการกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนแบบเก่าหายไปจากความ ทรงจำ ไม่เป็นที่สนใจของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมีการประชุมตกลงเพื่อการวางแผนให้

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสุชาติ หุทธิพิย, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระปลัดธรรมฤทธิ์, เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เหมาะสมกับการเตรียมการเรียนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรมาสู่โรงเรียนอีกครั้ง ด้วยการส่งเสริมการศึกษาตามหลักอิทธิบาทธรรม^{๑๗}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ องค์ประกอบที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนก็คือหนังสือ เนื้อหาต้องสร้างให้มีคุณธรรม ในการอบรมพัฒนาจิตใจ ดำเนินการประกอบเรียนอาจจะเกินไปขาดการปรับปรุงพัฒนาในทางที่เหมาะสม ภาษาที่ใช้เข้าใจยาก ควรจะมีตำราเรียนที่เป็นสากลและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทันสมัย นักเรียนสามารถอ่าน เข้าใจได้ง่าย และปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย คน เงิน อุปกรณ์ และการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนและผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการซึ่งรับผิดชอบโดยตรง ได้จัดให้มีการประชุมครูที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการระดมสมองพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาวตลอดจนการวางแผนการเรียนรู้อย่างชัดเจนในระยะยาว มีการพัฒนาครู และพระอาจารย์ที่สอนธรรมศึกษามีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมพัฒนาครูเท่าที่มีโอกาส การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระอาจารย์ในสำนักเรียน และผู้เรียน ไม่ได้มาตรฐานตามความรู้ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการทำงาน รักการทำงาน

สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ครูไม่ได้มาตรฐานตามความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และความไม่พอเพียงของครู ผู้บริหารไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ โดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น และการจัดหลักสูตรขาดการกำหนดโครงการและกิจกรรม ขาดการบูรณาการกิจกรรมที่สามารถโยงเข้าสู่การเรียนการสอนธรรมศึกษา เช่น กิจกรรมธรรมสัจจรถ่ายคุณธรรม อมรมธรรมโดยมีการกำหนดจุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการที่ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะและประสบการณ์

ส่งผลให้เป็นคนไม่ทันสมัยทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารงาน ซึ่งมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ถ้าบุคลากรไม่สามารถรู้และเข้าใจอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ และในที่สุดย่อมก่อให้เกิดข้อผิดพลาดได้ ในหลักสูตรธรรมศึกษาได้ ผู้บริหาร ควรจะมีการวางแผนกำหนดเวลาในการเรียนเพิ่มขึ้น แก่บุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพช่วยให้

^{๑๗}สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเต๋อ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

บุคลากรรู้จักมองตนเอง นำไปสู่ความเจริญของหน่วยงานต่อไป ส่วนการวางแผนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โดยการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเป็นโครงการตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน และการเรียนการสอนธรรมศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอน และการใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ ส่วนมากสอนด้วยวิธีอธิบายให้จดจกตำรา และหนังสือเรียนเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ จึงควรที่จะประสานพูดคุยกับพระอาจารย์ และประเมินผลจากความเข้าใจของนักเรียนด้วยวิธีถามตอบปัญหามีทั้งแบบปรนัยและแบบอัตนัย

โดยนิยมแบบสนามหลวงเป็นหลัก คือข้อสอบแบบปรนัย และสภาพห้องเรียนและสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมกับการใช้อุปกรณ์บางประเภท เช่น ห้องมีแสงสว่างมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับเครื่องฉายบางประเภท เกี่ยวกับผู้สอน ผู้สอนไม่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านโสตทัศนศึกษา ผู้สอนขาดทักษะในการใช้เครื่องมือบางประเภท ผู้สอนเกรงว่าเมื่อใช้อุปกรณ์การสอนแล้ว จะทำให้เสียเวลาและสอนไม่ทันตามหลักสูตร ผู้สอนไม่เห็นความสำคัญของอุปกรณ์ และคิดว่าตนเองสามารถสอนได้โดยไม่มีอุปกรณ์ ผู้สอนไม่ยอมอุทิศเวลาในการทำอุปกรณ์และใช้อุปกรณ์ ผู้สอนคิดว่าเมื่อใช้อุปกรณ์แล้วระเบียบของห้องจะเสียไป ผู้สอนไม่ยอมใช้อุปกรณ์การสอน เพราะราคาแพง กลัวว่า จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่เกิดการชำรุดหรือเสียหาย การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ฝ่ายผู้บริหารของโรงเรียนกำหนดให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เรียนเป็นวิชาหนึ่ง ในหลักสูตรของโรงเรียน ส่วนระดับชั้นต่างๆ ให้เลือกเรียนในคาบชั่วโมงชุมนุม โดยนิมนต์พระสงฆ์มาทำการสอน และใช้โรงเรียนเป็นสนามสอบของวัด และผู้อำนวยการโรงเรียน มอบหมายให้ฝ่ายวิชาการ กำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้กลุ่มสาระสังคมศึกษา

จัดสอนธรรมศึกษาโดยมอบให้ครูผู้สอนสังคมศึกษาระดับชั้น ม.๑ สอนธรรมศึกษา มีการจัดสอบธรรมศึกษาปีละหนึ่งครั้ง สนามสอบโรงเรียน ผู้อำนวยการสนับสนุนให้ใช้โรงเรียนเป็นสนามสอบ ระหว่างสอบให้ชั้นอื่นที่ไม่ได้สอบหยุดเรียน เพื่อให้ใช้เป็นที่พักได้เป็นอย่างดี ถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ โรงเรียนตั้งอยู่ในที่ดินของวัด ท่านเจ้าอาวาสได้ให้เมตตาแก่ครู นักเรียน อย่างมากจึงต้องสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาเต็มที่ทุกอย่างไม่มีติดขัด และการกำหนดเวลาการสอนของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน โดยส่วนมากแล้วจะขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนจะกำหนดแล้วแต่ความเหมาะสม แต่ในแต่ละโรงเรียนที่ทำการเรียนการสอน มีการกำหนดเวลาเป็น ๒ ช่วง คือ เวลาปกติ และเวลาพิเศษ

ส่วนกลยุทธ์ในการพัฒนาการศึกษาธรรมเป็นไปตามคำสั่งคณะกรรมการธรรมศึกษา ใช้ครูหมวดสังคมสอบธรรมศึกษา และโรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยจัดให้มีโครงการในแผนปฏิบัติการโรงเรียนรองรับการจัดการเรียนการสอน และการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรและบุคคลในโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนแก่บุคคล ในการสร้างความเข้าใจ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานในแต่ละ

ละปีการศึกษา และผู้บริหารมีการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนชัยเกษม วิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยทางโรงเรียนชัยเกษมวิทยาลัย มีการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ ข้าพเจ้าเริ่มมา ทำงานจนถึงปัจจุบันปี พ.ศ.๒๕๖๑ โรงเรียนมีนโยบายให้นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ที่นับถือศาสนาพุทธ ต้องเรียนธรรมศึกษา จุดอ่อนของการเรียนธรรมศึกษา นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ศาสนาอื่นๆก็เข้ามา เรียนโดยสมัครใจ และต้องเรียนธรรมศึกษา ในช่วงโมงเรียนธรรมศึกษาทุกครั้ง และผู้บริหารได้วางแผน สำหรับการพัฒนาการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ด้วยการกำหนดนโยบาย ให้กับนักเรียนชั้นมัธยม ที่นับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑

ซึ่งในการวางทิศทางการบริหาร คือ เพื่อสร้างจุดเน้นสำหรับนักเรียนชั้น ม.๑ ในการ เรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อีกทั้งเพื่อ สร้างโอกาสให้นักเรียนได้สันทนาการธรรมกับพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม และถือเป็นการขัดเกลาจิตใจ นักเรียนได้ประพฤติทั้งกาย วาจา ใจอีกด้วย และผู้บริหาร มีการวางแผนพัฒนาการจัดการเรียน การสอนธรรมศึกษาชั้นตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทุกห้อง ให้นักเรียนทุกคนเพื่อปูพื้นฐาน เพื่อสอบ ผ่านก็จะเรียนธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป แล้วแต่ความสนใจ นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑ คนใดสอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรีมาแล้วให้ไปเรียนธรรมศึกษาชั้นโทหรือธรรมศึกษา ชั้นเอกต่อไป และการบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนมากปัญหาจากการขาดความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้าน บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามา แชกแซงจิตใจผู้คนที่ลุ่มหลงอยู่ในการกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนแบบเก่าหายไปจากความ ทรงจำ ไม่เป็นที่สนใจของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมีการประชุมตกลงเพื่อการวางแผนให้ เหมาะสมกับการเตรียมการเรียนการสอนตามโครงสร้างศีลธรรมมาสู่โรงเรียนอีกครั้ง ด้วยการส่งเสริม การศึกษาพระตามหลักอิทธิบาทธรรม

ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการจัดหลักสูตร

สรุปประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือ คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๑. ควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนมากขึ้น	๒	๑,๘
๒. เพื่อการวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบตามโครงการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก	๘	๑,๓,๗,๑๒,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗
๓. จัดหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว	๖	๑,๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗
๔. การบูรณาการกิจกรรมที่สามารถโยงเข้าสู่การเรียนการสอนธรรมศึกษา	๔	๕,๙,๑๕,๑๗
๕. การวางแผนพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน คาบชั่วโมงเรียนเพิ่ม	๓	๔,๑๑,๑๗
๖. การบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่	๑๕	๑,๒,๓,๔,๖,๗,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗
๗. คุณธรรมที่ได้จากหลักสูตร	๘	๓,๔,๕,๖,๗,๑๐,๑๔,๑๕

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านสื่อการเรียนรู้ตามวงจรการบริหารงาน

คุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กมีเนื้อหาถูกต้องและสามารถนำมาใช้ได้ง่าย เตรียมที่จะใช้วัสดุให้พร้อม คือ การเตรียมทั้งบทเรียน นักเรียน ห้องเรียน วัสดุและตัวครู โดยการ

ทดลอง ใช้วัสดุที่จะนำไปใช้ให้เสียก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง และได้ผลดีเมื่อนำไปใช้จริง ๆ^{๑๘}

(๒) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ ใช้วัสดุหลายอย่างในการสอนเรื่องเดียวกัน เพื่อให้นักเรียนเรียนได้ดีที่สุด แต่ไม่ควรนำวัสดุไปตั้งไว้เฉยๆ โดยไม่นำมาเกี่ยวข้องกับการสอน ครูอาจใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหาสรุปและทบทวนบทเรียนก็ได้^{๑๙}

(๓) วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนจากประสบการณ์ การเรียนจากของจริง ประสบการณ์จำลอง ได้แก่ การเรียนโดยสถานการณ์ การศึกษานอกสถานที่ ได้แก่ การออกไปศึกษานอกห้องเรียน นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงวัสดุเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งการจัดป้ายนิเทศในงานนิทรรศการ^{๒๐}

(๔) วัสดุอุปกรณ์ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นโทรทัศน์ในการสอน หรือโทรทัศน์ในการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นรายการถ่ายทอดสด และใช้เทปโทรทัศน์ ภาพนิ่งและการบันทึกเสียง ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ ภาพ ๒-๓ มิติ วิหุญ เทปบันทึกเสียง ทัศนสัญลักษณ์ ได้แก่ แผนภูมิ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เครื่องหมายสำหรับแสดงให้ทราบ วจนสัญลักษณ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร และการบรรยาย^{๒๑}

(๕) การจัดการเรียนการสอนตามแผนของโรงเรียน เขียววิทยากรจากภายนอก พระสงฆ์ จากวัดทางสายเข้ามามีส่วนร่วมและถ่ายทอดเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลต่างๆ สอดคล้องกับสถานศึกษา ส่วนสื่อการเรียนการสอนนับว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งต่อระบบการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนเป็นตัวช่วยในการถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพสะดวกและรวดเร็ว ประโยชน์ของสื่อของการเรียนการสอนนั้น เป็นเครื่องช่วยสร้างพื้นฐานของรูปธรรม^{๒๒}

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐}สัมภาษณ์ นายเฉลิม มียะพันธ์, กรรมการวัดบางเปิด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑}สัมภาษณ์ นางสุภาพร อารีราษฎร์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๒}สัมภาษณ์ นายสมยศ จันท์เจียม, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๖) เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้องโดยจะลดการพูดที่อยากจะเข้าใจแก่นักเรียนให้น้อยลง เป็นสิ่งที่กระตุ้นความสนใจในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนนามากยิ่งขึ้น ทำให้การเรียนรู้ได้ดีขึ้น และอยู่คงทนได้นาน ทำให้มีประสบการณ์ ซึ่งจะนำไปสู่กิจกรรมหรือการนำไปใช้ได้ พัฒนาความต่อเนื่องของความคิดโดยเฉพาะเมื่อใช้ภาพยนตร์^{๒๓}

(๗) การจัดการเรียนการสอน โดยทางโรงเรียนได้เชิญวิทยากรภายนอก มามีส่วนร่วม และถ่ายทอดเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องตามหลักสูตร ส่วนวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนจะเป็นตัวช่วยในการถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สะดวกรวดเร็ว ช่วยพัฒนาการเกี่ยวกับความหมายและศัพท์ต่างๆ ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ ความรู้สึกที่ดี ช่วยส่งเสริมการคิดการอ่าน การแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ^{๒๔}

(๘) ผู้บริหารจัดให้มีตำราเรียนในแต่ละชั้นเรียน ให้เพียงพอกับความต้องการ จัดหาสื่อทันสมัยที่เหมาะสมและน่าพอใจ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน คือ วัสดุทุกประเภทที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์ตามที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน ซึ่งถือว่ามีประโยชน์สูงสุด^{๒๕}

(๙) อุปกรณ์การศึกษาส่งผลให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ควรใช้วัสดุประกอบการสอนตามความเหมาะสมกับวิชาที่กำลังสอน ชั้นที่กำลังสอน วัยของเด็ก และระดับความยากง่ายของอุปกรณ์ ใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า เช่น มีการเตรียมเด็กให้พร้อมด้วยการอธิบายก่อนใช้อุปกรณ์ และเมื่อใช้แล้วมีการสรุปและอธิบายให้เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง ใช้อย่างประหยัดทั้งแรงงาน เงินและเวลา ก่อนใช้อุปกรณ์ทุกครั้ง ต้องทดลองเสียก่อนว่า ใช้ได้ดี สะดวกและพอเหมาะกับเวลา ระวังอย่าให้การใช้อุปกรณ์ต้องติดขัดระหว่างใช้^{๒๖}

(๑๐) วัสดุอุปกรณ์เพื่อการศึกษาหรือสื่อทัศนูปกรณ์ที่จะช่วยให้การเรียนการสอน วัสดุมีลายเส้น ได้แก่ กระดานดำ แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ วัสดุมีทรง ของจริงและของโมเดลของ

^{๒๓}สัมภาษณ์ นายพรชัย แดงสกุล, ประธานกรรมการวัดบางเบิด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔}สัมภาษณ์ นายวีรุทธิ กลมเกลี้ยง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๕}สัมภาษณ์ นางจิตรีชฎา จันทร์เจียม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖}สัมภาษณ์ นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง กำนันตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

โรงเรียน โสตทัศนศึกษา ได้แก่ ระบบขยายเสียง แผ่นเสียง เครื่องอัดเสียง วิทยุ เป็นต้น ภาพนิ่ง ได้แก่ รูปภาพ ภาพเขียน ภาพถ่าย และฟิล์มสไลด์คือฉายด้วยเครื่องฉายภาพนิ่งฉายทีละภาพกิจกรรม ได้แก่ การแสดงเป็นนิทรรศการ การสาธิต เช่น แสดงวิธีสอนให้ชม เป็นต้น การทดลอง และการศึกษา นอกสถานที่ หนังสือทุกชนิดเป็นอุปกรณ์การศึกษาที่สำคัญมากจะขาดมิได้^{๒๗}

(๑๑) สื่อการสอนเป็นตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้ต้องการ การใช้สื่อการสอนทางการศึกษานั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึง ลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อการสอนแต่ละประเภท เพื่อเลือกใช้ได้ตรงกับจุดประสงค์การเรียน และสามารถจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๘}

(๑๒) สื่อการสอน หมายถึงวัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ทำให้เป็นตัวกลางในการส่งผ่านหรือ ถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเจตคติจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่าง ถูกต้องและรวดเร็ว แม้จะเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน ช่วยแก้ไขปัญหาด้วยความรู้พื้นฐานหรือภูมิหลังของ ผู้เรียนที่แตกต่างกัน ช่วยกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาศีลธรรม^{๒๙}

(๑๓) การจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ในด้าน ความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติและด้านอารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการดำเนิน ชีวิต สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และมีทักษะต่อการเรียนการสอน เพื่อฝึกกระบวนการคิด กระบวนการแก้ไขปัญหา^{๓๐}

(๑๔) การเลือกการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพ ควรเลือกสื่อบนพื้นฐานของจุดประสงค์ของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของผู้เรียนในกลุ่มนั้นๆ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้พื้นฐานต่างๆ สามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ชัดเจนสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ สามารถเลือกสื่อที่

^{๒๗}สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙}สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐}สัมภาษณ์ พระครูอาทรธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑..

เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ มีความเข้าใจลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละประเภทเป็นอย่างดีสามารถใช้สื่อเสริมประสิทธิภาพการสอนและกระตุ้นความสนใจผู้เรียน สามารถนำสื่อมาสัมพันธ์กับการเรียนการสอนและปัญหาต่างๆ ในการเรียน การสอนไม่ว่าจะเป็นการสอนแบบกลุ่มหรือแบบเอกบุคคลสามารถพิจารณาคุณภาพและความเหมาะสมของสื่อการสอน สามารถเตรียมและวางแผนการใช้สื่อการสอน สามารถผลิตสื่อการสอนแบบง่ายๆ และสื่อนวัตกรรมได้^{๓๑}

(๑๕) การดำเนินการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาได้ประสบผลสำเร็จตามหลักสูตรการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ โดยการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายที่น่าสนใจ และมองเห็นถึงความเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน และใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนจึงประกอบด้วยข้อพิจารณา เนื้อหาของสื่อมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อผู้เรียน สื่อมีความน่าสนใจสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน สามารถนำเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนได้ดี สื่อมีความน่าเชื่อถือและทันสมัย ข้อเท็จจริงและมโนภาพที่ปรากฏในสื่อ นั้นถูกต้อง ลักษณะของเนื้อหาและวิธีการนำเสนอของสื่อเหมาะสมหรือไม่ ไม่มีข้อผิดพลาดเคลื่อนหรือสิ่งที่จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิด เช่น สี ขนาด สื่อต้องได้รับการทดสอบหรือการทดลองใช้ประเมินผลก่อนนำมาใช้^{๓๒}

(๑๖) ความพร้อมการใช้สื่อที่ดีควรจะพัฒนาความพร้อมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้ความสามารถพื้นฐานในการสร้างความพร้อมให้แก่ผู้เรียน วางแผนการเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อการสอน ครูจะต้องเตรียมการนำเสนอสื่อแนะนำผู้เรียนเพื่อเราให้เกิดความต้องการเรียนรู้จากสื่อ เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมใช้สื่อการสอนสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสื่อการสอน^{๓๓}

(๑๗) การควบคุมการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการใช้สื่อในการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูควรควบคุมให้ได้ เพื่อให้การใช้สื่ออื่นๆ คุ่มค่ากับเวลาและทำให้ผู้เรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียน ครูผู้สอนจึงควรมีความสามารถและทักษะพื้นฐาน สามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการศึกษา สามารถป้องกันและแก้ไขข้อขัดข้องอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ จัดสภาพห้องเรียน

^{๓๑}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี จิตปญโญ, เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒}สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัช, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจิว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ได้สอดคล้องและเหมาะกับการใช้สื่อแต่ละประเภทติดตั้งและใช้สื่อการสอนประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ได้วางแผนกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการใช้สื่อการสอนได้เป็นอย่างดี^{๓๔}

(๑๘) ครูผู้สอนควรแนะนำผู้เรียนให้สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากสื่อการสอนได้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง เพื่อให้การปฏิบัติได้ผลครูควรมีความรู้ความสามารถและทักษะพื้นฐานเลือกกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ ใช้เทคนิคและวิธีการตั้งคำถามที่เป็นตัวกระตุ้นและชี้แนะ ใช้การอภิปรายเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาและการสร้างมโนทัศน์ จัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมและสร้างกิจกรรมท้าทายในการแก้ปัญหา ใช้สื่อการสอนอย่างมีลำดับ ดำเนินการด้านการจัดสภาพการณ์ต่างๆ ในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ สามารถจัดกลุ่มกิจกรรมให้ผู้เรียนหาความรู้จากสื่อต่างๆ ได้ เช่น จัดป้ายนิเทศ จัดมุมวิชาการ และการค้นคว้ารายงานเพิ่มเติม เป็นต้น^{๓๕}

(๑๙) สื่อวัสดุอุปกรณ์จำแนกออกเป็น ๓ ประเภท วัสดุสามมิติ เป็นสื่อการสอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองส่วนใหญ่จะทำให้เหมือนจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริงนั้นๆ เพื่อแสดงภาพความเป็นจริงลักษณะ ๓ มิติ ได้แก่ ของจริง ของตัวอย่าง นอกจากนั้นการนำไปใช้สื่อของตัวอย่างที่นำมาใช้จะต้องมีลักษณะเหมือนของจริงมากที่สุด ขนาดไม่เล็กหรือโตจนเกินไปต้องแน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนมองเห็น ควรนำมาทั้งหมดไม่ควรนำมาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถใช้สื่อชนิดอื่นๆ ได้ดีเท่าและไม่เป็นอันตรายต่อผู้เรียน ควรเน้นย้ำเนื้อหาในส่วนที่ตรงกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้^{๓๖}

(๒๐) วัสดุกราฟิกเป็นสื่อการสอนหรือวัสดุเทคโนโลยีการศึกษาที่ย่อเรื่องราวและแนวคิดโดยใช้ภาพสัญลักษณ์ กราฟฟิก ประกอบขึ้นจากทัศนวัสดุในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญคือภาพวาดหรือสัญลักษณ์ วัสดุกราฟิก แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ แผนภูมิ เป็นวัสดุกราฟิกที่ประกอบด้วยรูปภาพ ลายเส้น ตัวเลขหรือข้อความเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องของกระบวนการที่สำคัญ เช่น ระยะเวลา ลำดับขั้น การปฏิบัติงาน โดยแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟิกที่ใช้แสดงแทนข้อมูลที่เป็นจำนวนหรือปริมาณ โดยใช้ภาพ เส้น จุด พื้นที่ สัญลักษณ์และตัวเลข เสนอแทนข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟิกที่มีรูปแบบเด่นชัด

^{๓๔}สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ขยวพัฒน์, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕}สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเตือ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖}สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สามารถดูและเข้าใจได้รวดเร็วและ แสดงถึงความสัมพันธ์ ความแตกต่างและแนวโน้มของข้อมูลที่นำเสนอเป็นอย่างดี^{๓๗}

(๒๑) แผ่นภาพโปร่งใสเป็นวัสดุทำด้วยอะซิเตต เพื่อใช้ในการเขียนหรือบันทึกข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ การใช้แผ่นใสต้องใช้ร่วมกับเครื่องฉายที่เรียกว่า เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ หรือเครื่องฉายแผ่นใสโปร่ง แผ่นโปร่งใสใช้สำหรับเสนอมโนทัศน์^{๓๘}

(๒๒) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดของบทเรียนนั้น สไลด์ เป็นภาพที่กึ่งโปร่งใสขนาดเล็กที่บันทึกลงบนฟิล์มใสในกรอบแต่ละภาพฉายบนจอภาพทีละภาพ ภาพยนตร์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวมีผลต่อบรรยากาศในการเรียนและสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน^{๓๙}

(๒๓) ถ้าเลือกภาพยนตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบทเรียนก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้ได้ดีอีกทั้งเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนได้ วีดิทัศน์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องประกอบเสียงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับภาพ สามารถสื่อสารโดยอาศัยเครื่องมือส่งผ่านภาพและเสียงเช่นเดียวกับโทรทัศน์ แต่วีดิทัศน์จะสื่อสารในระยะทางไกล การนำไปใช้ครูผู้สอนควรจะบอกจุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอนให้ผู้เรียนทราบ^{๔๐}

(๒๔) การวางโครงเรื่องที่จะเขียนให้ตรงกับจุดประสงค์ของเรื่อง ต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ ภาพและคำบรรยายควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง มีสาระสำคัญและบทบาทของผู้แสดงและบรรยากาศของเรื่องสมจริง คำนี้ถึงข้อจำกัดของเครื่องมือและความสามารถของคณะทำงานตามหลักกรรมวิธีปฏิบัติ^{๔๑}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กมีเนื้อหาถูกต้องและสามารถนำมาใช้ได้ง่าย เตรียมที่จะใช้วัสดุให้พร้อม คือ การเตรียมทั้งบทเรียนนักเรียน ห้องเรียน วัสดุและตัวครู โดยการทดลอง ใช้วัสดุที่จะนำไปใช้ให้ดีเสียก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง และได้ผลดีเมื่อนำไปใช้จริงๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม

^{๓๗}สัมภาษณ์ นายสุชาติ หุทธิพิย, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๘}สัมภาษณ์ นายวิระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๙}สัมภาษณ์ นางโสภา ขวนวัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๐}สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระปลัดธรรมฤทธิ์, เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา หลักการใช้สื่อ การเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ใช้วัสดุหลายอย่างในการสอนเรื่องเดียวกัน

เพื่อให้นักเรียนเรียนได้ดีที่สุด แต่ไม่ควรนำวัสดุไปตั้งไว้เฉยๆ โดยไม่นำมาเกี่ยวข้องกับ การสอน ครูอาจใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหา สรุปและทบทวนบทเรียนก็ได้ และวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนจากประสบการณ์ การเรียนจากของจริง ประสบการณ์ จำลอง ได้แก่ การเรียนโดยสถานการณ์ การศึกษานอกสถานที่ ได้แก่ การออกไปศึกษานอกห้องเรียน นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงวัสดุเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งการจัดป้ายนิเทศในงานนิทรรศการ และวัสดุ อุปกรณ์ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นโทรทัศน์ในการสอน หรือโทรทัศน์ในการศึกษา ส่วนใหญ่เป็น รายการถ่ายทอดสด และใช้เทปโทรทัศน์ ภาพนิ่งและการบันทึกเสียง ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ ภาพ ๒-๓ มิติ วิหุฑุ เทปบันทึกเสียง ทัศนสัญลักษณ์ ได้แก่ แผนภูมิ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เครื่องหมาย สำหรับแสดงให้ทราบ วจนสัญลักษณ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร และการบรรยาย และการจัดการ เรียนการสอนตามแผนของโรงเรียน

เชิญวิทยากรจากภายนอก พระสงฆ์จากวัดทางสายเข้ามามีส่วนร่วมและถ่ายทอดเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลต่างๆ สอดคล้องกับสถานศึกษา ส่วนสื่อการเรียน การสอนนับว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งต่อระบบการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนเป็นตัวช่วยในการ ถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพสะดวกและรวดเร็ว ประโยชน์ของสื่อของการเรียนการสอนนั้น เป็นเครื่องช่วยสร้างพื้นฐานของรูปธรรม และ เพื่อให้เกิด ความคิดรวบยอดที่ถูกต้องโดยจะลดการพูดที่ยากจะเข้าใจแก่นักเรียนให้น้อยลง เป็นสิ่งที่กระตุ้นความ สนใจในการทำกิจกรรมการเรียนให้นักเรียนมามากยิ่งขึ้น ทำให้การเรียนรู้ได้ดีขึ้น และอยู่คงทนได้ นาน ทำให้มีประสบการณ์ ซึ่งจะนำไปสู่กิจกรรมหรือการนำไปใช้ได้ พัฒนาความต่อเนื่องของความคิด โดยเฉพาะเมื่อใช้ภาพยนตร์ และการจัดการเรียนการสอน โดยทางโรงเรียนได้เชิญวิทยากรภายนอก เข้ามามีส่วนร่วม และถ่ายทอดเนื้อหา

จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องตามหลักสูตร ส่วน วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนจะเป็นตัวช่วยในการถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ สะดวกรวดเร็ว ช่วยพัฒนาการเกี่ยวกับความหมายและศัพท์ต่างๆ ช่วยให้การ เรียนรู้มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ ความรู้สึกที่ดี ช่วยส่งเสริมการคิดการอ่าน การแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ และผู้บริหารจัดให้มี ตำราเรียนในแต่ละชั้นเรียน ให้เพียงพอกับความต้องการ จัดหาสื่อทันสมัยที่เหมาะสมและน่าพอใจ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน คือวัสดุทุกประเภทที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมี ประสิทธิภาพ

โดยการเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์ตามที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน ซึ่งถือว่ามีประโยชน์สูงสุด และอุปกรณ์การศึกษาส่งผลให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ควรใช้วัสดุประกอบการสอนตามความเหมาะสมกับวิชาที่กำลังสอน ชั้นที่กำลังสอน วัยของเด็ก และระดับความยากง่ายของอุปกรณ์ ใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า เช่น มีการเตรียมเด็กให้พร้อมด้วยการอธิบายก่อนใช้อุปกรณ์ และเมื่อใช้แล้วมีการสรุปและอธิบายให้เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง ใช้อย่างประหยัดทั้งแรงงาน เงินและเวลา ก่อนใช้อุปกรณ์ทุกครั้งต้องทดลองเสียก่อนว่า ใช้ได้ดี สะดวกและพอเหมาะกับเวลา ระวังอย่าให้การใช้อุปกรณ์ต้องติดขัดระหว่างใช้ และวัสดุอุปกรณ์เพื่อการศึกษาหรือโสตทัศนูปกรณ์ที่จะช่วยให้การเรียนการสอน วัสดุมีลายเส้น ได้แก่ กระดานดำ แผนที่ แผนภูมิ แผ่นภาพ วัสดุมีทรง ของจริงและของในพิพิภพทัศน์ของโรงเรียน โสตวัสดุ ได้แก่ ระบบขยายเสียง แผ่นเสียง เครื่องอัดเสียง วิชิตู เป็นต้น ภาพนิ่ง ได้แก่ รูปภาพ ภาพเขียน ภาพถ่าย และฟิล์มสทรีฟคือฉายด้วยเครื่องฉายภาพนิ่งฉายที่ละภาพกิจกรรม ได้แก่ การแสดงเป็นนิทรรศการ การสาธิต เช่น แสดงวิธีสอนให้ชม เป็นต้น การทดลอง และการศึกษา

นอกสถานที่ หนังสือทุกชนิดเป็นอุปกรณ์การศึกษาที่สำคัญมากจะขาดมิได้ และสื่อการสอนเป็นตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้ต้องการ

การใช้สื่อการสอนทางการศึกษานั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อการสอนแต่ละประเภท เพื่อเลือกใช้ให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และสามารถจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อการสอน หมายถึงวัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ทำให้เป็นตัวกลางในการส่งผ่านหรือถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเจตคติจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว แม้จะเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน ช่วยแก้ไขปัญหาด้านความรู้พื้นฐานหรือภูมิหลังของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ช่วยกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาศีลธรรม และการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ในด้านความรู้ ความคิด

ด้านการปฏิบัติและด้านอารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการดำเนินชีวิต สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และมีทักษะต่อการสื่อการเรียนการสอน เพื่อฝึกกระบวนการคิด กระบวนการแก้ไขปัญหา และการเลือกการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพ ควรเลือกสื่อบนพื้นฐานของจุดประสงค์ของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของผู้เรียนในกลุ่มนั้นๆ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรมีความรู้พื้นฐานต่างๆ สามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ชัดเจนสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ สามารถเลือกสื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ มีความเข้าใจลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละประเภทเป็นอย่างดีสามารถใช้สื่อเสริมประสิทธิภาพการสอนและกระตุ้นความสนใจผู้เรียน สามารถนำสื่อมาสัมพันธ์กับการเรียนการสอนและปัญหาต่างๆ

ในการเรียน การสอนไม่ว่าจะเป็นการสอนแบบกลุ่มหรือแบบเอกบุคคลสามารถพิจารณาคุณภาพและความเหมาะสมของสื่อการสอน สามารถเตรียมและวางแผนการใช้สื่อการสอน สามารถผลิตสื่อการสอนแบบง่ายๆ และสื่อนวัตกรรมได้ และการดำเนินการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติได้ประสบผลสำเร็จตามหลักสูตรการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ โดยการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายที่น่าสนใจ และมองเห็นถึงความเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน และใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนจึงประกอบด้วยข้อพิจารณา เนื้อหาของสื่อมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อผู้เรียน สื่อมีความน่าสนใจสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน สามารถนำเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนได้ดี สื่อมีความน่าเชื่อถือและทันสมัย

ข้อเท็จจริงและมโนภาพที่ปรากฏในสื่อนั้นถูกต้อง ลักษณะของเนื้อหาและวิธีการนำเสนอของสื่อเหมาะสมหรือไม่ ไม่มีข้อผิดพลาดหรือสิ่งที่จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิด เช่น สี ขนาด สื่อต้องได้รับการทดสอบหรือการทดลองใช้ประเมินผลก่อนนำมาใช้ และความพร้อมการใช้สื่อที่ดีควรจะพัฒนาความพร้อมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้ความสามารถพื้นฐานในการสร้างความพร้อมให้แก่ผู้เรียน วางแผนการเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อการสอน ครูจะต้องเตรียมการนำเสนอสื่อ

แนะนำผู้เรียนเพื่อเร้าให้เกิดความต้องการเรียนรู้จากสื่อ เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมใช้สื่อการสอน สร้างกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสื่อการสอน และการควบคุมการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการใช้สื่อในการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูควรควบคุมให้ได้ เพื่อให้การใช้สื่อต่างๆ คุ่มค่ากับเวลาและทำให้ผู้เรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียน ครูผู้สอนจึงควรมีความสามารถและทักษะพื้นฐาน สามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการศึกษา สามารถป้องกันและแก้ไขข้อขัดข้องอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ จัดสภาพห้องเรียนได้สอดคล้องและเหมาะสมกับการใช้สื่อแต่ละประเภทติดตั้งและใช้สื่อการสอนประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ได้วางแผนกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการใช้สื่อการสอนได้เป็นอย่างดี และครูผู้สอนควรแนะนำผู้เรียนให้สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากสื่อการสอนได้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง เพื่อให้การปฏิบัติได้ผลครูควรมีความรู้ความสามารถและทักษะพื้นฐานเลือกกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ ใช้เทคนิคและวิธีการตั้งคำถามที่เป็นตัวกระตุ้นและชี้แนะ ใช้การอภิปรายเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาและการสร้างมโนทัศน์ จัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมและสร้างกิจกรรมท้าทายในการแก้ปัญหา ใช้สื่อการสอนอย่างมีลำดับ ดำเนินการด้านการจัดสภาพการณ์ต่างๆ ในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้

สามารถจัดกลุ่มกิจกรรมให้ผู้เรียนหาความรู้จากสื่อต่างๆ ได้ เช่น จัดป้ายนิเทศ จัดมุมวิชาการ และการค้นคว้ารายงานเพิ่มเติม เป็นต้น และสื่อวัสดุอุปกรณ์จำแนกออกเป็น ๓ ประเภท วัสดุสามมิติ เป็นสื่อการสอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองส่วนใหญ่มักจะทำให้เหมือนจริงเพื่อให้

ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริงนั้นๆ เพื่อแสดงภาพความเป็นจริงลักษณะ ๓ มิติ ได้แก่ ของจริง ของตัวอย่าง หุ่นจำลอง นอกจากนี้ การนำไปใช้สื่อของตัวอย่างที่นำมาใช้จะต้องมีลักษณะเหมือนของจริงมากที่สุด ขนาดไม่เล็กหรือโตจนเกินไปต้องแน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนมองเห็น ควรนำมาทั้งหน่วยไม่ควรนำมาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถใช้สื่อชนิดอื่นๆ ได้ดีเท่าและไม่เป็นอันตรายต่อผู้เรียน ควรเน้นย้ำเนื้อหาในส่วนที่ตรงกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และวัสดุกราฟิกเป็นสื่อการสอนหรือวัสดุเทคโนโลยีการศึกษาที่ย่อเรื่องราวและแนวคิดโดยใช้ภาพสัญลักษณ์ กราฟฟิก ประกอบขึ้นจากทัศนวัสดุในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญคือภาพวาดหรือสัญลักษณ์ วัสดุกราฟิก แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ แผนภูมิ เป็นวัสดุกราฟิกที่ประกอบด้วยรูปภาพ ลายเส้น ตัวเลขหรือข้อความเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องของกระบวนการที่สำคัญ เช่น ระยะเวลา ลำดับขั้น การปฏิบัติงาน โดยแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟิกที่ใช้แสดงแทนข้อมูลที่เป็นจำนวนหรือปริมาณ โดยใช้ภาพ เส้น จุด พื้นที่ สัญลักษณ์และตัวเลข เสนอแทนข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟิกที่มีรูปแบบเด่นชัด สามารถดูและเข้าใจได้รวดเร็วและ แสดงถึงความสัมพันธ์ ความแตกต่างและแนวโน้มของข้อมูลที่นำเสนอเป็นอย่างดี และแผ่นภาพโปร่งใสเป็นวัสดุทำด้วยอะซิเตต เพื่อใช้ในการเขียนหรือบันทึกข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ การใช้แผ่นใสต้องใช้ร่วมกับเครื่องฉายที่เรียกว่า เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ หรือเครื่องฉายแผ่นใสโปร่ง แผ่นโปร่งใสใช้สำหรับเสนอมโนทัศน์ และเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดของบทเรียนนั้น สไลด์ เป็นภาพที่กึ่งโปร่งใสขนาดเล็กที่บันทึกลงบนฟิล์มใสในกรอบแต่ละภาพฉายบนจอภาพทีละภาพ ภาพยนตร์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวมีผลต่อบรรยากาศในการเรียนและสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน และถ้าเลือกภาพยนตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบทเรียนก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้ได้ดีอีกทั้งเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนได้ วิดิทัศน์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องประกอบเสียง ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับภาพ สามารถสื่อสารโดยอาศัยเครื่องมือส่งผ่านภาพและเสียง เช่นเดียวกับโทรทัศน์ แต่วิดิทัศน์จะสื่อสารในระยะทางไกล การนำไปใช้ครูผู้สอนควรจะบอกจุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอนให้ผู้เรียนทราบ และการวางโครงเรื่องที่จะเขียนให้ตรงกับจุดประสงค์ของเรื่อง ต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ ภาพและคำบรรยายควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง มีสาระสำคัญและบทบาทของผู้แสดงและบรรยากาศของเรื่องสมจริง คำนึงถึงข้อจำกัดของเครื่องมือและความสามารถของคณะทำงานตามหลักกฏอิทธิบาทธรรม

ตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านสื่อการเรียนรู้

สรุปประเด็นสำคัญ	จำนวน(รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๑. หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้ หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์	๒๔	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒, ๒๓,๒๔
๒. ใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหา สรุปและทบทวน บทเรียนได้	๗	๑,๒,๔,๗,๑๑,๑๒,๑๘
๓. วางแผนการใช้สื่อการสอน สามารถ ผลิตสื่อการสอนแบบง่ายๆ และสื่อ นวัตกรรมได้	๖	๗,๘,๑๒,๑๔,๑๖,๒๐
๔. เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ใช้สื่อการ สอน	๑๖	๑,๒,๓,๔,๗,๘,๙,๑๐,๑๒,๑๗, ๑๙,๒๐,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔
๕. ใช้สื่อเทคโนโลยี	๓	๑๕,๑๗,๒๐
๖. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนหาความรู้จาก สื่อต่างๆ	๑๐	๓,๕,๖,๗,๑๐,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๘
๗. การใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้	๑๗	๑,๒,๓,๗,๘,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕, ๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๒,๒๓,๒๔

๔.๑.๓ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) โรงเรียนจัดให้เรียนในชั่วโมงเรียนกิจกรรมทำให้นักเรียนสนใจกิจกรรมอื่นมากกว่า และขาดสมาธิในการเรียน พระอาจารย์ผู้สอนธรรมศึกษามีความรู้ความชำนาญและสอนสนุกมีน้อย ทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย พระอาจารย์ผู้สอนมาจากวัดต่างๆ ความรู้ไม่เท่ากัน เช่น เน้นหลักธรรม

จุดแข็งนักเรียนได้รับความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคุณธรรม รวมทั้งการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง นักเรียนได้รับประกาศนียบัตรธรรมศึกษา^{๔๒}

(๒) กิจกรรมการเรียนการสอนไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน ไม่มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนธรรมะมีน้อยเกินไป^{๔๓}

(๓) กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้^{๔๔}

(๔) การจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดเป็นอย่างสร้างสรรค์ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มากขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน ส่งเสริมให้แต่ละบุคคล สามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ^{๔๕}

(๕) ระบบการเรียนการสอนที่เน้นให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น มีการค้นคว้าจากตำรา และสื่อต่างๆ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เข้าใจ ทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก^{๔๖}

(๖) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียงง่าย ขอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เน้นการบรรยายมากเกินไป^{๔๗}

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางโสภา ชนวนัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๗) กิจกรรมการเรียนการสอนเน้น วิชาการมากเกินไป ผู้เรียนไม่ได้ทำกิจกรรมเลยในการเรียนวิชาธรรมศึกษา ไม่มีการให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความคิดเห็นในวิชาที่เรียนเลย ผู้สอนไม่ทำให้ทำกิจกรรม ผู้เรียนจึงไม่ค่อยทำงานส่ง หรือส่งแต่ไม่ได้ตามกำหนดเวลาที่ให้^{๔๘}

(๘) ไม่อยากมีการประเมินผลแบบอัตโนมัติเลยอยากให้มีการประเมินผลแต่แบบปรนัย หรือมีกิจกรรมแบบเลือกจับคู่บ้าง นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาธรรมศึกษาเลย กิจกรรมการเรียนการสอนนอกจากบรรยายแล้ว ไม่ค่อยได้ฝึกภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบรรยาย ผู้สอนไม่ค่อยมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ^{๔๙}

(๙) การบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนมากปัญหาจากการขาดความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้าน บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามา แหกเชิงจิตใจผู้คนให้ลุ่มหลงอยู่ในการกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนแบบเก่าหายไปจากความทรงจำ ไม่เป็นที่สนใจของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมีการประชุมตกลงเพื่อการวางแผนให้เหมาะสมกับการเตรียมการเรียนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรมาสู่โรงเรียนอีกครั้ง ด้วยการส่งเสริม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก^{๕๐}

(๑๐) การจัดการธรรมศึกษาต้องมีส่วนร่วมทั้งคณะสงฆ์กับโรงเรียนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวัตถุประสงค์ การจัดการธรรมศึกษานั้นควรให้นักเรียนได้อ่านหนังสือธรรมะ และได้ฟังครูพระสอนธรรมศึกษาแบบสภากาพย์จริง^{๕๑}

(๑๑) กิจกรรมการเรียนการสอนไม่เหมาะสมและไม่ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมการเรียนการสอนไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนไม่ตรงกับเนื้อหาการจัดการเรียนการสอน^{๕๒}

(๑๒) การมีส่วนร่วม หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ ดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผน การร่วมมือดำเนินการ

^{๔๘}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรโมตรี ฐิตปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙}สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัช, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจิว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๐}สัมภาษณ์ นายสุชาติ หุทธิพิย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๑}สัมภาษณ์ นางสุภาพร อารีราษฎร์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๒}สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเตี้อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

และการร่วมปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อให้การปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนถึงการสนับสนุนเรื่องการจัดการศึกษา ในขณะที่เดียวกันการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ก็เป็นการเรียนการสอนเพื่อให้โรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมวัฒนธรรม การเรียนการสอนย่อมจะมีปัญหาอุปสรรคมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพของโรงเรียนในพื้นที่นั้นๆ^{๕๓}

(๑๓) พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เข้าใจทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก ซึ่งมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนธรรมะมีน้อยเกินไปกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอน^{๕๔}

(๑๔) ไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ ก็ยังเป็นแบบเดิมๆ บางวัดก็เริ่มมีการนำโน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต Wi-Fi ยูทูบ มาใช้ในสื่อการเรียนการสอนและใช้เครื่องฉายหรือใช้ จอโทรทัศน์ขนาดใหญ่ มาใช้ก็เริ่มมีขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ส่วนน้อยมาก^{๕๕}

(๑๕) ในด้านการจัดกิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในขั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก^{๕๖}

(๑๖) กิจกรรมการค้นคว้าในห้องสมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงานการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย สติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้^{๕๗}

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระปลัดธรรมฤทธิ์, เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนต์), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๑๓) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบัน พระพุทธศาสนานั้นเป็นผู้ดูแลและให้การสนับสนุนการศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศให้มีความรู้ คู่คุณธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน^{๕๘}

(๑๔) นักเรียนและผู้สอนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น กิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระ มีแต่นักฟังการบรรยายอย่างเดียว ไม่ได้ให้ทำกิจกรรมร่วมกัน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้มาสอนและทำกิจกรรมการเรียนการสอนเลย เนื้อหาการเรียนการสอนมากเกินไปไม่ค่อยมีกิจกรรมที่เร้าใจแก่นักเรียน^{๕๙}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ โรงเรียนจัดให้เรียนในช่วงเรียนกิจกรรมทำให้นักเรียนสนใจกิจกรรมอื่นมากกว่า และขาดสมาธิในการเรียน พระอาจารย์ผู้สอนธรรมศึกษามีความรู้ความชำนาญและสอนสนุกมีน้อย ทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย พระอาจารย์ผู้สอนมาจากวัดต่างๆ ความรู้ไม่เท่ากัน เช่น เน้นหลักธรรม จุดแข็งนักเรียนได้รับความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคุณธรรม รวมทั้งการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง นักเรียนได้รับประกาศนียบัตรธรรมศึกษา และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนธรรมะมีน้อยเกินไป และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียน

การจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดเป็นอย่างสร้างสรรค์ตามจุดประสงค์การเรียนรู้อื่นๆ สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ และระบบการเรียนการสอนที่เน้นให้มีกิจกรรมการเสริมหลักสูตร เช่น มีการค้นคว้าจากตำรา และสื่อต่างๆ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เร้าใจ ทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก

^{๕๘}สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙}สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เน้นการบรรยายมากเกินไป และกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นวิชาการมากเกินไป ผู้เรียนไม่ได้ทำกิจกรรมเลยในการเรียนวิชาธรรมศึกษา ไม่มีการให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความคิดเห็นในวิชาที่เรียนเลย ผู้สอนไม่ให้ทำกิจกรรม ผู้เรียนจึงไม่ค่อยทำงานส่ง หรือส่งแต่ไม่ได้ตามกำหนดเวลาที่ให้และไม่อยากมีการประเมินผลแบบอัตโนมัติเลยอยากให้มีการประเมินผลแต่แบบปรนัย หรือมีกิจกรรมแบบเลือกจับคู่บ้าง นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาธรรมศึกษาเลย กิจกรรมการเรียนการสอนนอกจากบรรยายแล้ว ไม่ค่อยได้ฝึกภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบรรยายผู้สอนไม่ค่อยมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนมากปัญหาจากการขาดความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้าน บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมวัตถุใหม่ๆ เข้ามา แหกแวงจิตใจผู้คนให้ลุ่มหลงอยู่ในการกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนแบบเก่าหายไปจากความทรงจำ ไม่เป็นที่สนใจของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมีการประชุมตกลงเพื่อการวางแผนให้เหมาะสมกับการเตรียมการเรียนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรมาสู่โรงเรียนอีกครั้ง ด้วยการส่งเสริม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก และการจัดการธรรมศึกษาต้องมีส่วนร่วม ทั้งคณะสงฆ์กับโรงเรียนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวัตถุประสงค์ การจัดการธรรมศึกษานั้น ควรให้นักเรียนได้อ่านหนังสือธรรมะ และได้ฟังครูพระสอนธรรมศึกษาแบบสภากาพย์จริง

กิจกรรมการเรียนการสอนไม่เหมาะสมและไม่ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมการเรียนการสอนไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนไม่ตรงกับเนื้อหาการจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วม หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผน การร่วมมือดำเนินการ และการร่วมปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อให้การปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนถึงการสนับสนุนเรื่องการจัดการศึกษา ในขณะเดียวกันการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ก็เป็นการเรียนการสอนเพื่อให้โรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมวัฒนธรรม

การเรียนการสอนย่อมจะมีปัญหาอุปสรรคมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพของโรงเรียนในพื้นที่นั้นๆ และพระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เข้าใจทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก ซึ่งมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนธรรมะมีน้อยเกินไปกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอน และไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ ก็ยังเป็นแบบเดิมๆ บางวัดก็เริ่มมีการนำโน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต Wi-Fi ยูทูบ

มาใช้ในสื่อการเรียนการสอนและใช้เครื่องฉายหรือใช้ จอโทรทัศน์ขนาดใหญ่ มาใช้ก็เริ่มมีขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ส่วนน้อยมาก

ในด้านการจัดกิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนชั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกต และการจดบันทึก

กิจกรรมการค้นคว้าในห้องสมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงานการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย สติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบัน พระพุทธศาสนานั้นเป็นผู้ดูแลและให้การสนับสนุนการศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศให้มีความรู้ คู่คุณธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และนักเรียนและผู้สอนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น

กิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระ มีแต่นักฟังการบรรยายอย่างเดียว ไม่ได้ให้ทำกิจกรรมร่วมกัน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้มาสอนและทำกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ ๔.๓ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรม

สรุปประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือ คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๑. พระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคุณธรรม	๗	๑,๔,๙,๑๐,๑๖,๑๗,๑๘
๒. สมာธิในการเรียน	๖	๔,๑๐,๑๒,๑๕,๑๖,๑๗
๓. การปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน	๙	๑,๒,๔,๙,๑๐,๑๒,๑๕,๑๖,๑๗
๔. สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	๗	๔,๕,๑๐,๑๒,๑๔,๑๕,๑๖
๕. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู	๑	๔
๖. การทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์	๗	๔,๙,๑๐,๑๒,๑๕,๑๖,๑๗
๗. กิจกรรมการเรียนการสอนไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน	๑๑	๑,๒,๓,๕,๖,๗,๘, ๑๑,๑๓,๑๔,๑๘

๔.๑.๔ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการวัดผลและประเมินผลตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) วิธีการวัดและประเมินผลคือพิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่เข้าห้องสอบ ผลการสอบได้ ผลการสอบไม่ได้ นอกจากนั้น ประมวลผลการเรียนการสอนของครู อาจารย์ ระยะเวลา ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคจากเศรษฐกิจสังคมการเมืองการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน^{๖๐}

(๒) การจัดการเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่ตีเหมาะสมและประหยัดที่สุด ด้านคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและโรงเรียน การแก้ไขปรับปรุงวิธีการทำงาน ระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวก รวดเร็วและแน่นอน เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^{๖๑}

(๓) การควบคุมงานเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทักษะหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการที่จะไปพูดหรือใช้ให้คนทำงาน หรือทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความคิดปะในการพูดและมีเทคนิควิธีการต่างๆ มากมาย เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ วัตถุประสงค์ของการควบคุมงาน งานที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติ ดำเนินงานไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีปฏิบัติงานดำเนินไปตามหลักการที่ดีหรือไม่ เพียงไร ตรวจสอบความก้าวหน้าของงานว่ามีเพียงใด อุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีมากน้อยเพียงใด ผลงานที่ทำถูกต้องและได้มาตรฐานหรือไม่ ติดตามผล นิเทศ ให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคและช่วยป้องกันการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ และการบำรุงขวัญผู้ใต้บังคับบัญชา^{๖๒}

(๔) ควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ให้หัวหน้างานวัดผล ได้ปฏิบัติงานตาม หน้าที่ความรับผิดชอบให้ครบถ้วนเรียบร้อย ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน และดำเนินการด้านการ

^{๖๐}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๑}สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๒}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

วัดและการประเมินผล ประสานงานและร่วมพิจารณาพร้อมกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงาน
ลงทะเบียนวิชาเรียน^{๖๓}

(๕) งานการวัดและประเมินผลการเรียนระหว่างภาคและปลายภาค ออกตารางสอบ คำสั่ง
การสอบแต่งตั้งกรรมการจัดพิมพ์ข้อสอบ กรรมการเก็บรักษาข้อสอบ กรรมการกลาง กรรมการคุม
สอบ การประกาศผลการสอบ ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกลงนามอนุมัติผลการสอบ และแจ้งให้
ผู้ปกครองทราบผลการสอบตาม กำหนดเวลา เก็บข้อมูลสถิติผลการสอบ นอกจากนี้ การวัดผล
วัดจากแบบฝึกหัด วัดจากผลการสอบธรรมศึกษา ในรายวิชาสังคมศึกษา^{๖๔}

(๖) การควบคุมงาน คือการใช้ศิลปะการบริหารเพื่อตรวจว่า การดำเนินงานเป็นไปโดย
ถูกต้องตามวิธีการหรือไม่ และผลการปฏิบัติงานถึงมาตรฐานหรือไม่เพียงใด การควบคุมงาน คือ
การดำเนินงานที่ปรับปรุงพัฒนาให้งานเข้ากับมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยอาศัยการรายงานเป็น
เครื่องมือ ควรเน้นการปฏิบัติหรือเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรประเมินจากคุณภาพที่พึงประสงค์
มีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมการสวดมนต์ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๖๕}

(๗) การควบคุม หมายถึงการติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหนมีปัญหาอุปสรรค
เกิดขึ้นที่ใดและที่สำคัญคือการป้องกันไม่ให้อยู่ยงต่อหน้าที ละทิ้งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่

(๘) การควบคุม ติดตามดูแลนักเรียนผู้ที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ ๘๐ ประกาศรายชื่อผู้ไม่
มีสิทธิสอบ รับคำร้องเรียนและรวบรวมหลักฐานต่างๆ เสนอต่อผู้อำนวยการพิจารณา สมควรอนุญาต
ให้เข้าสอบหรือไม่ควรให้สอบ ในขณะเดียวกันวิธีการวัดผลประเมินผลสำหรับการเรียนการสอนธรรม
ศึกษา ควรจะเน้นการปฏิบัติจริง การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ส่งเสริมการเข้าร่วมศาสนพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ การอาราธนาศีล การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญ
ประโยชน์สาธารณกุศล เป็นต้น^{๖๖}

(๙) การควบคุม ติดตามดูแลการดำเนินการสอบแก้ตัว ดำเนินการให้มีข้อมูลสถิติ ด้านการ
วัดผล การสอบแก้ตัว การลงทะเบียนเรียนซ้ำ จัดทำข้อมูลสถิติเป็นปัจจุบัน ออกคำสั่งการดำเนินงาน
การสอบแก้ตัว รับใบคำร้อง ตรวจสอบหลักฐาน ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกลงนามอนุมัติผลการสอบ ประกาศผล

^{๖๓}สัมภาษณ์ พระครูอาทรธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๔}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรรมโมตรี ฐิตปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕}สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิทย์, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจิว)
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับ
สะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การสอบ และติดตามดำเนินการตามรายชื่อ ผู้สอบแก้ตัวไม่ผ่าน ให้ดำเนินการต่อไปตามระเบียบ ส่วนวิธีการวัดผล ประเมินผล ในการเรียนการสอนธรรมศึกษา เมื่อสอนไปได้ระยะ ก็จะต้องมีวัดผล โดยการทำให้แบบทดสอบแบบเลือกตอบ (ปรนัย) เพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียน สำหรับการสอบธรรมศึกษานั้น สอบปีละครั้งเพื่อถ้าสอบตก ก็ไม่มีการสอบซ่อม ควรจะให้มีการสอบซ่อมได้^{๖๗}

(๑๐) การควบคุมดูแลผลการลงทะเบียนเรียนซ้ำ ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเก็บข้อมูลสถิติ รายชื่อผู้สอบสองครั้งไม่ผ่าน จัดทำข้อปฏิบัติและแบบรายงานการลงทะเบียนเรียนซ้ำให้ครูผู้สอน ติดตามดูแล ประสานประโยชน์การเรียนรู้ซ่อมเสริมจนนักเรียนผ่านได้ ระดับผลการเรียนออกมานอกจากนั้น การวัดผล ประเมินผล ทั้งที่เป็นปรนัยและอัตนัย เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียน การสอนธรรมศึกษาในสภาพปัจจุบัน^{๖๘}

(๑๑) ติดตามการตรวจประเมินผลการเรียน และประสานประโยชน์ให้มีการดำเนินการ สร้างและปรับปรุงการวัดผลและการประเมินผลการเรียนให้มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือตรวจสอบสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน หรือตรวจสอบบัญชีเรียกชื่อ โดยลงนามกำกับก่อนส่ง ผู้อำนวยการลงนาม สร้างและปรับปรุงเครื่องมือ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อสอบ วิเคราะห์ผลการสอบ และจัดทำบัตรข้อสอบ ดังนั้น วิธีการวัดผลประเมินผล ควรมีการเฉลยข้อสอบภายหลังจากการสอบได้ ผ่านพ้นไป เพื่อโอกาสต่อไปโรงเรียนจะได้มีการทวนข้อสอบ^{๖๙}

(๑๒) ควบคุมติดตามดูแล การวัดผลและประเมินผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบว่า ด้วยการประเมินผล ให้มีการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้วัดผลในการเรียน จัดให้มีเอกสารหรือแบบฟอร์มการวัดผลและประเมินผลการเรียน ดูแลการดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผล และประเมินผลการเรียน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำรวจและให้บริการ ครู อาจารย์เพื่อใช้ในการ ประเมินผลการเรียน ติดตามดูแลการสอบกลางภาค การออกผลสอบกลางภาค การสอบปลายภาค การออกผลสอบปลายภาค^{๗๐}

(๑๓) การวัดผลและการประเมินผล การออกข้อสอบ แม่กองธรรมสนามหลวงรวบรวม ข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูป โดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่งลักษณะปัญหา

^{๖๗}สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘}สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเตือ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙}สัมภาษณ์ พระปลัดธรรมฤทธิ์, เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐}สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ที่ออกข้อสอบ จะถามความจำ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และการวิจารณ์ผสมผสานกันไป ข้อสอบทั้งหมดเป็นปรนัย ยกเว้นวิชาเรียงความแก่กระทู้ธรรมที่ให้เขียน^{๗๑}

(๑๔) การสอบธรรมศึกษาขึ้นอยู่กับแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นผู้กำหนด ซึ่งยังไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน เนื่องจากต้องรอดูความเหมาะสมว่า ไม่ให้ตรงกับวันสำคัญ แต่จะมีการสอบหลังจากออกพรรษาไปแล้ว และจะตรงกับเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี ดังนั้น การวัดผล ทำสองแนวทาง คือ ให้ผลการเรียนโดยลงคะแนนในสมุด และมีการสอบธรรมสนามหลวงควบคู่กันไป ปัจจุบันโรงเรียนมัธยม ประสานงานอย่างใกล้ชิด จึงทำให้การสอนธรรมศึกษาสำเร็จตามจุดประสงค์ทุกประการ^{๗๒}

(๑๕) การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการที่นำการศึกษาสู่คุณภาพ ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยมีการพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา นอกจากนี้ การให้คะแนนข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชา คะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา ๔๐๐ คะแนน ผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นต้องไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำกว่า ๒๕ คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ถือว่าสอบตก นอกจากนี้ ผู้บริหารก็มีการสอบถามครูพระ นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคเสมอ^{๗๓}

(๑๖) การตรวจ คณะกรรมการที่จะทำการตรวจข้อสอบ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาราธนามาจากทั่วประเทศ โดยทำการตรวจในกรุงเทพมหานคร วิธีการตรวจใช้กรรมการ ๒ รูป ร่วมกันพิจารณา รูปแรกตรวจแล้วให้คะแนนเท่าใด เขียนตัวเลขไว้ที่หน้าข้อสอบแต่ละข้อทุกข้อ และรวมคะแนนไว้บนหัวกระดาษด้านขวามือ ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือ ต่อจากนั้นกรรมการรูปที่ ๒ ตรวจซ้ำอีกครั้ง ถ้าไม่เห็นด้วยก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเห็นด้วยก็ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือ เช่นเดียวกัน ดังนั้น วิธีการวัดผล ประเมินผล การจัดการเรียนการสอน ควรมีอย่างหลากหลาย และเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความทันสมัยทันเหตุการณ์^{๗๔}

(๑๗) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตาม

^{๗๑}สัมภาษณ์ นายสุชาติ ทูทิพย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๒}สัมภาษณ์ นางโสภา ขวนวัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๓}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๔}สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

มาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา^{๗๕}

(๑๘) การวัดผล หมายถึงกระบวนการในการกำหนดจำนวนหรือหาจำนวนปริมาณอันดับหรือรายละเอียดของคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัดโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ หรือพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัดและการประเมินผล หมายถึงกระบวนการพิจารณากำหนดคุณค่า ลงสรุปหรือหาคุณค่าของสิ่งที่ต้องการจะวัด^{๗๖}

(๑๙) การประเมินผลเป็นการตัดสินหรือวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ที่ได้จากการวัดผลโดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งล้วน การประเมินผลเป็นกระบวนการที่นำผลการวัดไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วตัดสินใจอย่างมีคุณธรรมว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว เก่งหรือไม่เก่ง ผ่านหรือไม่ผ่านในการประเมินผลนั้นก็จะแบ่งเป็น ๒ อย่างคือ การประเมินผลย่อยและการประเมินผลรวม^{๗๗}

(๒๐) การวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น เช่น การวัดความสามารถของสมองด้านต่างๆ การวัดคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น น้ำหนัก ขนาดของวัตถุ ผลที่ได้จากการวัดเป็นจำนวนตัวเลข จุดมุ่งหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครู อาจารย์ และการเรียนของผู้เรียน ในด้านการเรียนรู้ ๓ ด้านคือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะปฏิบัติ ด้านเจตคติ และการจัดสนามสอบธรรมศึกษา สอบพร้อมกันทั่วประเทศ^{๗๘}

(๒๑) การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ครูควรจะให้ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด โดยนำแนวข้อสอบธรรมศึกษาเก่าๆ ที่สอบผ่านมาแล้วหลายปีมาฝึกทดสอบ และมีการทดสอบ ถามตอบ และการบ้าน แล้วนำมาเฉลยในห้องเรียน ครูทดสอบทั้งวิชาพระพุทธธรรม วิชาธรรม พุทธประวัติ และวิชาวินัย เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทำข้อสอบ หรือแบบฝึกหัดทั้ง ๓ ระดับ คือ ธรรมศึกษาตรี โท และเอก^{๗๙}

^{๗๕}สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๖}สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๗}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๘}สัมภาษณ์ นางสุภาพร อารีราษฎร์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๗๙}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนต์), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๒๒) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา การวัดผลประเมินผลที่ดีที่สุด คือการสังเกตพฤติกรรมความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านทัศนคติ และกายภาพ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด^{๘๐}

(๒๓) เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษาทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอน ที่นำมาสู่การปฏิบัติว่า ประสบปัญหาอย่างไรจะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร การจัดการเรียนการสอนต้องมีการวัดและประเมินผลทำให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบข้อบกพร่องของตนเอง^{๘๑}

(๒๔) ผู้สอนก็ทราบว่าผลการสอนของตนเองเป็นอย่างไร ผู้เรียนก็ทราบว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจเพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียน^{๘๒}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ วิธีการวัดและประเมินผลคือพิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่เข้าห้องสอบ ผลการสอบได้ ผลการสอบไม่ได้ นอกจากนั้น ประมวลผลการเรียนการสอนของครู อาจารย์ ระยะเวลา ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคจากเศรษฐกิจสังคมการเมืองการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และการจัดการเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึงการดำเนินงานของผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่ดีเหมาะสมและประหยัดที่สุด ด้านคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและโรงเรียน การแก้ไขปรับปรุงวิธีการทำงาน ระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวก รวดเร็วและแน่นอน เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

^{๘๐}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๑}สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๒}สัมภาษณ์ นายสมยศ จันทร์เจียม, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การควบคุมงานเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทักษะหลายๆ ด้านโดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการที่จะไปพูดหรือใช้ให้คนทำงาน หรือทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความคิดปะในการพูดและมีเทคนิควิธีการต่างๆ มากมาย เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ วัตถุประสงค์ของการควบคุมงาน งานที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติ ดำเนินงานไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีปฏิบัติงานดำเนินไปตามหลักการที่ดีหรือไม่ เพียงไร ตรวจสอบความก้าวหน้าของงานว่ามีเพียงใด อุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีมากน้อยเพียงใด ผลงานที่ทำถูกต้องและได้มาตรฐานหรือไม่ ติดตามผล นิเทศ ให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคและช่วยป้องกันการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ และการบำรุงขวัญผู้ใต้บังคับบัญชา และควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ให้หัวหน้างานวัดผล ได้ปฏิบัติงานตาม หน้าที่ความรับผิดชอบให้ครบถ้วนเรียบร้อย ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน และดำเนินการด้านการวัดและการประเมินผล ประสานงานและร่วมพิจารณา ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงาน ลงทะเบียนวิชาเรียน และงานการวัดและประเมินผลการเรียน ระหว่างภาคและปลายภาค ออกตารางสอบ คำสั่งการสอบแต่งตั้งกรรมการจัดพิมพ์ข้อสอบ กรรมการเก็บรักษาข้อสอบ กรรมการกลาง กรรมการคุมสอบ การประกาศผลการสอบ ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกนามอนุมัติผลการสอบ และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบผลการสอบตาม กำหนดเวลา เก็บข้อมูลสถิติผลการสอบ นอกจากนั้น การวัดผล วัดจากแบบฝึกหัด วัดจากผลการสอบธรรมศึกษา ในรายวิชาสังคมศึกษา

การควบคุมงาน คือการใช้ศิลปะการบริหารเพื่อตรวจว่า การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามวิธีการหรือไม่ และผลการปฏิบัติงานถึงมาตรฐานหรือไม่เพียงใด การควบคุมงานคือ การดำเนินงานที่ปรับปรุงพัฒนาให้งานเข้ากับมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยอาศัยการรายงานเป็นเครื่องมือ ควรเน้นการปฏิบัติหรือเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรประเมินจากคุณภาพที่พึงประสงค์ มีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมการสวดมนต์ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และการควบคุม หมายถึง การติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหนมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใดและที่สำคัญคือการป้องกันไม่ให้ย่อหย่อนต่อหน้าที่ ละทิ้งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ และการควบคุม ติดตามดูแลนักเรียนผู้ที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ ๘๐ ประกาศรายชื่อผู้ไม่มีสิทธิสอบ รับคำร้องเรียนและรวบรวมหลักฐานต่างๆ เสนอต่อผู้อำนวยการพิจารณา สมควรอนุญาตให้เข้าสอบหรือไม่ควรให้สอบ ในขณะเดียวกันวิธีการวัดผลประเมินผลสำหรับการเรียนการสอนธรรมศึกษา ควรจะเน้นการปฏิบัติจริง การนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ส่งเสริมการเข้าร่วมศาสนพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ การอาราธนาศีล การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญประโยชน์สาธารณกุศล เป็นต้น

การควบคุม ติดตามดูแลการดำเนินการสอบแก้ตัว ดำเนินการให้มีข้อมูลสถิติ ด้านการวัดผล การสอบแก้ตัว การลงทะเบียนเรียนซ้ำ จัดทำข้อมูลสถิติเป็นปัจจุบัน ออกคำสั่งการดำเนินงาน การสอบแก้ตัว รับใบคำร้อง ตรวจหลักฐาน ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกอนุมัติผลการสอบ ประกาศผลการสอบ และติดตามดำเนินการตามรายชื่อ ผู้สอบแก้ตัวไม่ผ่าน ให้ดำเนินการต่อไปตามระเบียบ

ส่วนวิธีการวัดผล ประเมินผล ในการเรียนการสอนธรรมศึกษา เมื่อสอนไปได้ระยะก็จะต้องมีวัดผล โดยการทำแบบทดสอบแบบเลือกตอบ (ปรนัย) เพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียน สำหรับการสอบธรรมศึกษานั้น สอบปีละครั้งเพื่อถ้าสอบตก ก็ไม่มีการสอบซ่อม ควรจะให้มีการสอบซ่อมได้

การควบคุมคุณภาพการลงทะเบียนเรียนซ้ำ ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเก็บข้อมูลสถิติ รายชื่อผู้สอบสองครั้งไม่ผ่าน จัดทำข้อปฏิบัติและแบบรายงานการลงทะเบียนเรียนซ้ำให้ครูผู้สอนติดตามดูแล ประสานประโยชน์การเรียนซ่อมเสริมจนนักเรียนผ่านได้ ระดับผลการเรียนออกมา นอกจากนั้น การวัดผล ประเมินผล ทั้งที่เป็นปรนัยและอัตนัย เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสภาพปัจจุบัน และติดตามการตรวจประเมินผลการเรียน และประสานประโยชน์ให้มีการดำเนินการสร้างและปรับปรุงการวัดผลและการประเมินผลการเรียนให้มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือตรวจสอบสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน หรือตรวจสอบบัญชีเรียกชื่อ โดยลงนามกำกับก่อนส่งผู้อำนวยการลงนาม สร้างและปรับปรุงเครื่องมือ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อสอบ วิเคราะห์ผลการสอบ และจัดทำบัตรข้อสอบ ดังนั้น วิธีการวัดผลประเมินผล ควรมีการเฉลยข้อสอบภายหลังจากการสอบได้ผ่านพ้นไป เพื่อโอกาสต่อไปโรงเรียนจะได้มีการทวนข้อสอบ

ควบคุมติดตามดูแล การวัดผลและประเมินผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผล ให้มีการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้วัดผลในการเรียน จัดให้มีเอกสารหรือแบบฟอร์มการวัดผลและประเมินผลการเรียน ดูแลการดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผลและประเมินผลการเรียน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำรวจและให้บริการ ครู อาจารย์เพื่อใช้ในการประเมินผลการเรียน ติดตามดูแลการสอบกลางภาค การออกผลสอบกลางภาค การสอบปลายภาค การออกผลสอบปลายภาค และการวัดผลและการประเมินผล การออกข้อสอบ แม่กองธรรมสนามหลวงรวบรวมข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูป โดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะปัญหาที่ออกข้อสอบ จะถามความจำ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และการวิจารณ์ผสมผสานกันไป ข้อสอบทั้งหมดเป็นปรนัย ยกเว้นวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมที่ให้เขียนในขณะเดียวกันกราบ

การสอบธรรมศึกษาขึ้นอยู่กับแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นผู้กำหนด ซึ่งยังไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน เนื่องจากต้องรอดูความเหมาะสมว่า ไม่ให้ตรงกับวันสำคัญ แต่จะมีการสอบหลังจากออกพรรษาไปแล้ว และจะตรงกับเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี ดังนั้น การวัดผล ทำสองแนวทาง คือ ให้ผลการเรียนโดยลงคะแนนในสมุด และมีการสอบธรรมสนามหลวงควบคู่กันไป ปัจจุบันโรงเรียนมัธยม ประสานงานอย่างใกล้ชิด จึงทำให้การสอนธรรมศึกษาสำเร็จตามจุดประสงค์ ทุกประการ และการควบคุมคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการที่นำการศึกษาสู่คุณภาพประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยมีการพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของ

สถานศึกษา นอกจากนั้น การให้คะแนนข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชา คะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา ๔๐๐ คะแนน ผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นต้องไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำกว่า ๒๕ คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ถือว่าสอบตก นอกจากนั้น ผู้บริหารก็มีการสอบถามครูพระ นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคเสมอ และการตรวจ คณะกรรมการที่จะทำการตรวจข้อสอบ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาราธนามาจากทั่วประเทศ โดยทำการตรวจในกรุงเทพมหานคร วิธีการตรวจใช้กรรมการ ๒ รูป ร่วมกันพิจารณา รูปแรกตรวจแล้วให้คะแนนเท่าใด เขียนตัวเลขไว้ที่หน้าข้อสอบแต่ละข้อทุกข้อ และรวมคะแนนไว้บนหัวกระดาษด้านขวามือ ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือ ต่อจากนั้นกรรมการรูปที่ ๒ ตรวจซ้ำอีกครั้ง ถ้าไม่เห็นด้วยก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเห็นด้วยก็ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือเช่นเดียวกัน ดังนั้น วิธีการวัดผล ประเมินผล การจัดการเรียนการสอน ควรมืออย่างหลากหลาย และเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความทันสมัยทันเหตุการณ์

การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และการวัดผล หมายถึงกระบวนการในการกำหนดจำนวนหรือหาจำนวนปริมาณอันดับ หรือรายละเอียดของคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัดโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ หรือพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัดและการประเมินผล หมายถึงกระบวนการพิจารณากำหนดคุณค่า ลงสรุปหรือหาคุณค่าของสิ่งที่ต้องการจะวัด

การประเมินผลเป็นการตัดสินหรือวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ที่ได้จากการวัดผลโดยอาศัยเกณฑ์ การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งล้วน การประเมินผลเป็นกระบวนการที่นำผลการวัดไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วตัดสินใจอย่างมีคุณธรรมว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว เก่งหรือไม่เก่ง ผ่านหรือไม่ผ่านในการประเมินผลนั้นก็แบ่งเป็น ๒ อย่างคือ การประเมินผลย่อยและการประเมินผลรวม และการวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น เช่น การวัดความสามารถของสมอง ด้านต่างๆ การวัดคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น น้ำหนัก ขนาดของวัตถุ ผลที่ได้จากการวัดเป็นจำนวนตัวเลข จุดมุ่งหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครูอาจารย์ และการเรียนของผู้เรียน ในด้านการเรียนรู้ ๓ ด้านคือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะปฏิบัติ ด้านเจตคติ และการจัดสนามสอบธรรมศึกษา สอบพร้อมกันทั่วประเทศ

การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ครูควรจะให้ นักเรียนทำแบบฝึกหัด โดยนำแนวข้อสอบธรรมศึกษาเก่าๆ ที่สอบผ่านมาแล้วหลายปีมาฝึกทดสอบ และมีการทดสอบ ถามตอบ และการบ้าน แล้วนำมาเฉลยในห้องเรียน ครูทดสอบทั้งวิชาพระพุทธธรรม วิชาธรรม พุทธประวัติ และวิชาวินัย เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกทำข้อสอบ หรือแบบฝึกหัดทั้ง ๓ ระดับ คือ ธรรมศึกษาตรี โท และเอก และการควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา การวัดผลประเมินผลที่ดีที่สุด คือ การสังเกตพฤติกรรม ความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านทัศนคติ และกายภาพ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษาทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอน ที่นำมาสู่การปฏิบัติว่า ประสบปัญหาอย่างไรจะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร การจัดการเรียนการสอนต้องมีการวัดและประเมินผลทำให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบข้อบกพร่องของตนเอง และผู้สอนก็ทราบว่าผลการสอนของตนเองเป็นอย่างไร ผู้เรียนก็ทราบว่าตนเองมีความรู้ ความเข้าใจเพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียน

การนำอิทธิบาท ๔ มาใช้เพื่อเพิ่มการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องประยุกต์ใช้ในการทำงานของทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน โดยทุกคนจะต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีความอดทนวิริยะอุตสาหะจนกว่างานจะสำเร็จ และมุ่งมั่นทางด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้สอดคล้องกับกลุ่มงานบริหารวิชาการ และกลุ่มบริหารงานอื่นๆ ด้วย การทำงานทุกอย่างควรต้องตั้งอยู่บนฉันทะพอใจที่จะทำงานและทำงานด้วยความเต็มใจพยายามสร้างความพอใจให้กับตนเอง เอาใจใส่ในหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยนำเอาหลักแห่งความสำเร็จนี้มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่องานและพัฒนางาน การทำงานในการบริหารโรงเรียนนั้นต้องเลือกคนที่จะมาทำงานด้วยความตั้งใจ รักในงานที่ทำขยัน และมีความรับผิดชอบสูงเพราะจะทำให้งานประสบความสำเร็จได้ง่ายซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับงานด้วย ในการบริหารจัดการงานนั้น ควรกำหนดตัวบุคคลที่มีความรับผิดชอบรักในงานนั้นๆ และมีความพอใจในงานที่แท้จริงจะเกิดผลสำเร็จได้ การนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโรงเรียนจะต้องมีการวางแผนให้เป็นระบบเป็นขั้นตอน ในทุกด้านเพื่อไม่ให้เกิดความย่อท้อต่ออุปสรรคจึงจะทำให้เกิดผลสำเร็จในงานได้ ฉะนั้นโรงเรียนสามารถนำหลักธรรมมาใช้อบรมทั้งครูและนักเรียนให้มีประสิทธิภาพทั้งด้านการเรียนและการทำงานได้ ซึ่งจะส่งผลให้งานสำเร็จตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเป็นระบบได้

การส่งเสริมหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้นั้น ให้ทุกคนรู้จักนำเอาหลักธรรมและความรู้จากประสบการณ์ในการทำงานมาประยุกต์กับหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรในการทำงานให้สำเร็จ ครูจะต้องรักในอาชีพของตน รักเด็ก รักที่จะศึกษาค้นคว้าให้เกิดความรู้ใหม่ๆ เสมอ เป็นตัวอย่างให้แก่เพื่อนร่วมงานและนักเรียน สร้างกำลังใจให้แก่ตนเองเพื่อที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักธรรมมาใช้นั้นก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะนำมาใช้ได้อย่างไร การจะสร้างความชอบ ความพอใจ ความมุ่งมั่นจะต้องสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานด้วย ควรให้บุคลากรรับทราบร่วมกัน แสดงความคิดเห็นในการจัดการวางแผนงานต่างๆ เพื่อที่จะได้รับผิดชอบต่องานได้อย่างถูกต้องตรงตามเป้าหมายของงาน และควรปลูกฝังบุคลากรโรงเรียนให้นำหลักอิทธิบาท ๔ ในทุกๆ ตำแหน่ง โดยการส่งเสริมด้วยการเชิญวิทยากรหรือพระวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ แก่บุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ ๔.๔ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับด้านการวัดผลและประเมินผล

สรุปประเด็นสำคัญ	จำนวน(รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๑. การวัดและประเมินผล	๑๕	๑,๔,๕,๘,๙,๑๐,๑๒,๑๓,๑๖, ๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒,๒๓
๒. การประเมินคุณภาพ	๓	๘,๑๗,๒๒
๓. การสอบธรรมศึกษาแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นผู้กำหนด	๙	๒,๘,๙,๑๐,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๒๑
๔. การปรับปรุงพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียน	๙	๑,๑๐,๑๑,๑๒,๑๕,๒๐,๒๑,๒๓,๒๔
๕. ผลการปฏิบัติงานถึงมาตรฐาน	๘	๓,๔,๖,๗,๑๕,๑๗,๑๘,๒๒
๖. มีการทดสอบ ถามตอบ	๕	๕,๙,๑๐,๑๓,๒๑
๗. การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล	๑๐	๓,๑๐,๑๒,๑๕,๑๖,๑๗, ๑๘,๑๙,๒๐,๒๒

๔.๒ กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๔ คน การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารหลักฐานสำคัญ (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม เพื่อหากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านต่างๆ คือ ๑) ด้านการจัดหลักสูตร ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม และ ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ทั้งนี้ได้ผลการศึกษาดังนี้

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์กระบวนการเกี่ยวกับด้านการจัดหลักสูตรตามวงจรการ บริหารงานคุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) องค์ประกอบที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ก็คือ หนังสือ เนื้อหาต้องสร้างให้มีคุณธรรม ในการอบรมพัฒนาจิตใจ ตำราประกอบการเรียนอาจจะเก่าเกินไป การปรับปรุงพัฒนาในทางที่เหมาะสม ภาษาที่เข้าใจยาก ต้องมีตำราเรียนที่เป็นสากลและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทันสมัย นักเรียนสามารถอ่าน เข้าใจได้ง่าย^{๘๓}

(๒) ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย คน เงิน อุปกรณ์ และการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน^{๘๔}

(๓) ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการซึ่งรับผิดชอบโดยตรง ได้จัดให้มีการประชุมครูที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการระดมสมองพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว ตลอดจนการวางแผนการเรียนรู้อย่างยาวในการพัฒนา

^{๘๓}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนต์), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๔}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ครู และพระอาจารย์ที่สอนธรรมศึกษามีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมพัฒนาครูเท่าที่มีโอกาส การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระอาจารย์ในสำนักเรียน^{๕๕}

(๔) การจัดหลักสูตรการกำหนดโครงการและกิจกรรม การบูรณาการกิจกรรมที่สามารถโยงเข้าสู่การเรียนการสอนธรรมศึกษา เช่น กิจกรรมธรรมสัญจร ค่ายคุณธรรม อมรมธรรมโดยมีการกำหนดจุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน^{๕๖}

(๕) การเรียนการสอนธรรมศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอน และการใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ ส่วนมากสอนด้วยวิธีอธิบายให้จดจาดำรง และหนังสือเรียนเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ จึงควรที่จะประสานพูดคุยกับพระอาจารย์ และประเมินผลจากความเข้าใจของนักเรียนด้วยวิธีถามตอบปัญหาที่มีทั้งแบบปรนัยและแบบอัตนัย โดยนิยมแบบสนามหลวงเป็นหลัก คือข้อสอบแบบปรนัย^{๕๗}

(๖) โรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยจัดให้มีโครงการในแผนปฏิบัติการโรงเรียนรองรับการจัดการเรียนการสอน^{๕๘}

(๗) การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรและบุคคลในโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนแก่บุคคล ในการสร้างความเข้าใจ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา^{๕๙}

(๘) ผู้บริหารได้วางแผนสำหรับการพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ด้วยการกำหนดนโยบายให้กับนักเรียนชั้นมัธยม ที่นับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑ ซึ่งในการวางทิศทางการบริหารคือ เพื่อสร้างจุดเน้นสำหรับนักเรียนชั้น ม.๑ ในการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อีกทั้งเพื่อสร้างโอกาสให้

^{๕๕}สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖}สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗}สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๘}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๙}สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

นักเรียนได้สนทนาธรรมกับพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม และถือเป็นการขัดเกลาจิตใจนักเรียนได้ประพศิตทั้งกาย วาจา ใจอีกด้วย^{๙๐}

(๙) ผู้บริหาร มีการวางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทุกห้อง ให้นักเรียนทุกคนเพื่อปูพื้นฐาน เพื่อสอบผ่านก็จะเรียนธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป แล้วแต่ความสนใจ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ คนใดสอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรีมาแล้วให้ไปเรียนธรรมศึกษาชั้นโทหรือธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป^{๙๑}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ องค์ประกอบที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนก็คือหนังสือ เนื้อหาต้องสร้างให้มีคุณธรรม ในการอบรมพัฒนาจิตใจ ตำราประกอบการเรียนอาจจะเก่าเกินไป การปรับปรุงพัฒนาในทางที่เหมาะสม ภาษาที่ใช้เข้าใจยาก ต้องมีตำราเรียนที่เป็นสากลและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทันสมัย นักเรียนสามารถอ่าน เข้าใจได้ง่าย และปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย คน เงิน อุปกรณ์และการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน และผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการซึ่งรับผิดชอบโดยตรง ได้จัดให้มีการประชุมครูที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการระดมสมองพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว ตลอดจนการวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว มีการพัฒนาครู และพระอาจารย์ที่สอนธรรมศึกษามีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมพัฒนาครูเท่าที่มีโอกาส การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระอาจารย์ในสำนักเรียน และผู้เรียน ได้มาตรฐานตามความรู้ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการทำงาน รักการทำงาน

สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ครูไม่ได้มาตรฐานตามความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และความพอเพียงของครู ผู้บริหารได้มาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ โดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น และการจัดหลักสูตร การกำหนดโครงการและกิจกรรม การบูรณาการกิจกรรมที่สามารถโยงเข้าสู่การเรียนการสอนธรรมศึกษา เช่น กิจกรรมธรรมสัจจรถ ค่าคุณธรรม อมรมธรรมโดยมีการกำหนดจุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการที่ได้รับการพัฒนาทักษะและประสบการณ์ ส่วนกลยุทธ์ในการพัฒนา

^{๙๐}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๑}สัมภาษณ์ พระปลัดธรรมฤทธิ์, เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การศึกษาธรรมเป็นไปตามคำสั่งคณะกรรมการการศึกษา ใช้ครูหมวดสังคมสอนธรรมศึกษา และโรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยจัดให้มีโครงการในแผนปฏิบัติการโรงเรียนรองรับการจัดการเรียนการสอน และการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรและบุคคลในโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนแก่บุคคล ในการสร้างความเข้าใจ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา และผู้บริหารมีการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนชัยเกษมวิททยาภิบาล โดยทางโรงเรียนชัยเกษมวิททยา มีการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ ข้าพเจ้าเริ่มมาทำงานจนถึงปัจจุบันปี พ.ศ.๒๕๖๑ โรงเรียนมีนโยบายให้นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ที่นับถือศาสนาพุทธ ต้องเรียนธรรมศึกษา จุดอ่อนของการเรียนธรรมศึกษา นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ศาสนาอื่นๆก็เข้ามาเรียนโดยสมัครใจ และต้องเรียนธรรมศึกษา ในช่วงเวลาเรียนธรรมศึกษาทุกครั้ง และผู้บริหารได้วางแผนสำหรับการพัฒนาการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ด้วยการกำหนดนโยบายให้กับนักเรียนชั้นมัธยม ที่นับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑ เป็นต้นไป

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์กระบวนการเกี่ยวกับด้านสื่อการเรียนรู้ตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กมีเนื้อหาถูกต้องและสามารถนำมาใช้ได้ ง่าย เตรียมที่จะใช้วัสดุให้พร้อม คือ การเตรียมทั้งบทเรียน นักเรียน ห้องเรียน วัสดุและตัวครู โดยการทดลอง ใช้วัสดุที่จะนำไปใช้ให้เสียก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง และได้ผลดีเมื่อนำไปใช้จริงๆ^{๑๒}

(๒) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ ใช้วัสดุหลายอย่างในการสอนเรื่องเดียวกัน เพื่อให้นักเรียนเรียนได้ดีที่สุด ครูอาจใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหา สรุปและทบทวนบทเรียนก็ได้^{๑๓}

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโปลัด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๓) วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนจากประสบการณ์ การเรียนจากของจริง ประสบการณ์จำลอง ได้แก่ การเรียนโดยสถานการณ์ การศึกษานอกสถานที่ ได้แก่ การออกไปศึกษานอกห้องเรียน นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงวัสดุเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งการจัดป้ายนิเทศในงานนิทรรศการ^{๙๔}

(๔) วัสดุอุปกรณ์ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นโทรทัศน์ในการสอน หรือโทรทัศน์ในการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นรายการถ่ายทอดสด และใช้เทปโทรทัศน์ ภาพนิ่งและการบันทึกเสียง ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ ภาพ ๒-๓ มิติ วิหุ เทปบันทึกเสียง ทัศนสัญลักษณ์ ได้แก่ แผนภูมิ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เครื่องหมายสำหรับแสดงให้ทราบ วงจรสัญลักษณ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร และการบรรยาย^{๙๕}

(๕) การจัดการเรียนการสอน โดยทางโรงเรียนได้เชิญวิทยากรภายนอกมา มีส่วนร่วมและถ่ายทอดเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องตามหลักสูตร ส่วนวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนจะเป็นตัวช่วยในการถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพ สะดวกรวดเร็ว ช่วยพัฒนาการเกี่ยวกับความหมายและศัพท์ต่างๆ ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ ความรู้สึกที่ดี ช่วยส่งเสริมการคิดการอ่าน การแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ^{๙๖}

(๖) ผู้บริหารจัดให้มีตำราเรียนในแต่ละชั้นเรียน ให้เพียงพอกับความต้องการ จัดหาสื่อทันสมัยที่เหมาะสมและน่าพอใจ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน คือ วัสดุทุกประเภทที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์ตามที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน ซึ่งถือว่ามีประโยชน์สูงสุด^{๙๗}

(๗) วัสดุอุปกรณ์เพื่อการศึกษาหรือโสตทัศนูปกรณ์ที่จะช่วยให้การเรียนการสอน วัสดุมีลายเส้น ได้แก่ กระดานดำ แผนที่ แผนภูมิ แผ่นภาพ วัสดุมีทรง ของจริงและของในพิพิธภัณฑ์ของ

^{๙๔}สัมภาษณ์ นายเฉลิม มียะพันธ์, กรรมการวัดบางเบิด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๕}สัมภาษณ์ นางสุภาพร อารีราษฎร์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๙๖}สัมภาษณ์ นายวีรุทธิ กลมเกลี้ยง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๙๗}สัมภาษณ์ นางจิตรีชวัญ จันทร์เจียม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

โรงเรียน โสตทัศนศึกษา ได้แก่ ระบบขยายเสียง แผ่นเสียง เครื่องอัดเสียง วิทยุ เป็นต้น ภาพนิ่ง ได้แก่ รูปภาพ ภาพเขียน ภาพถ่าย และฟิล์มสไลด์หรือฉายด้วยเครื่องฉายภาพนิ่งฉายทีละภาพกิจกรรม ได้แก่ การแสดงเป็นนิทรรศการ การสาธิต เช่น แสดงวิธีสอนให้ชม เป็นต้น การทดลอง และการศึกษา นอกสถานที่ หนังสือทุกชนิดเป็นอุปกรณ์การศึกษาที่สำคัญมากจะขาดมิได้^{๙๘}

(๘) สื่อการสอนเป็นตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้ต้องการ การใช้สื่อการสอนทางการศึกษานั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึง ลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อการสอนแต่ละประเภท เพื่อเลือกใช้ได้ตรงกับจุดประสงค์การเรียน และสามารถจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๙}

(๙) การจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ในด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติและด้านอารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการดำเนินชีวิต สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และมีทักษะต่อการสื่อการเรียนการสอน เพื่อฝึกกระบวนการคิด กระบวนการแก้ไขปัญหา^{๑๐๐}

(๑๐) ความพร้อมการใช้สื่อที่ดีควรจะพัฒนาความพร้อมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้ความสามารถพื้นฐานในการสร้างความพร้อมให้แก่ผู้เรียน วางแผนการเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อการสอน ครูจะต้องเตรียมการนำเสนอสื่อ แนะนำผู้เรียนเพื่อเร้าให้เกิดความต้องการเรียนรู้จากสื่อ เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมใช้สื่อการสอน สร้างกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสื่อการสอน^{๑๐๑}

(๑๑) การควบคุมการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการใช้สื่อในการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูควรควบคุมให้ได้ เพื่อให้การใช้สื่อนั้นๆ คุ้มค่ากับเวลาและทำให้ผู้เรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียน ครูผู้สอนจึงควรมีความสามารถและทักษะพื้นฐาน สามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการศึกษา สามารถป้องกันและแก้ไขข้อขัดข้องอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ จัดสภาพห้องเรียน

^{๙๘}สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๙}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ พระครูอาทรธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ได้สอดคล้องและเหมาะกับการใช้สื่อแต่ละประเภทติดตั้งและใช้สื่อการสอนประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ได้วางแผนกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการใช้สื่อการสอนได้เป็นอย่างดี^{๑๐๒}

(๑๒) ครูผู้สอนควรแนะนำผู้เรียนให้สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากสื่อการสอนได้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง เพื่อให้การปฏิบัติได้ผลครูควรมีความรู้ความสามารถและทักษะพื้นฐานเลือกกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ ใช้เทคนิคและวิธีการตั้งคำถามที่เป็นตัวกระตุ้นและชี้แนะ ใช้การอภิปรายเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาและการสร้างมโนทัศน์ จัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมและสร้างกิจกรรมท้าทายในการแก้ปัญหา ใช้สื่อการสอนอย่างมีลำดับ ดำเนินการด้านการจัดสภาพการณ์ต่างๆ ในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ สามารถจัดกลุ่มกิจกรรมให้ผู้เรียนหาความรู้จากสื่อต่างๆ ได้ เช่น จัดป้ายนิเทศ จัดมุมวิชาการ และการค้นคว้ารายงานเพิ่มเติม เป็นต้น^{๑๐๓}

(๑๓) สื่อวัสดุอุปกรณ์จำแนกออกเป็น ๓ ประเภท วัสดุสามมิติ เป็นสื่อการสอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองส่วนใหญ่มักจะทำให้เหมือนจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริงนั้นๆ เพื่อแสดงภาพความเป็นจริงลักษณะ ๓ มิติ ได้แก่ ของจริง ของตัวอย่าง นอกจากนี้การนำไปใช้สื่อของตัวอย่างที่นำมาใช้จะต้องมีลักษณะเหมือนของจริงมากที่สุด ขนาดไม่เล็กหรือโตจนเกินไปต้องแน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนมองเห็น ควรนำมาทั้งหมดไม่ควรนำมาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถใช้สื่อชนิดอื่นๆ ได้ดีเท่าและไม่เป็นอันตรายต่อผู้เรียน ควรเน้นย้ำเนื้อหาในส่วนที่ตรงกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้^{๑๐๔}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ หลักการใช้สื่อการเรียนการสอนให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กมีเนื้อหาถูกต้องและสามารถนำมาใช้ได้ง่าย เตรียมที่จะใช้วัสดุให้พร้อม คือ การเตรียมทั้งบทเรียน นักเรียน ห้องเรียน วัสดุและตัวครู โดยการทดลอง ใช้วัสดุที่จะนำไปใช้ให้เสียก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง และได้ผลดีเมื่อนำไปใช้จริงๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา

^{๑๐๒}สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ขยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๓}สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเตือ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๔}สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ใช้วัสดุหลายอย่างในการสอนเรื่องเดียวกัน

เพื่อให้นักเรียนเรียนได้ดีที่สุด แต่ไม่ควรนำวัสดุไปตั้งไว้เฉยๆ โดยไม่นำมาเกี่ยวข้องกับการสอน ครูอาจใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหา สรุปและทบทวนบทเรียนก็ได้ และวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนจากประสบการณ์ การเรียนจากของจริง ประสบการณ์จำลอง ได้แก่ การเรียนโดยสถานการณ์ การศึกษาออกสถานที่ ได้แก่ การออกไปศึกษาในห้องเรียน นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงวัสดุเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งการจัดป้ายนิเทศในงานนิทรรศการ และวัสดุอุปกรณ์ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นโทรทัศน์ในการสอน หรือโทรทัศน์ในการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นรายการถ่ายทอดสด และใช้เทปโทรทัศน์ ภาพนิ่งและการบันทึกเสียง ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ ภาพ ๒-๓ มิติ วิหุญ เทปบันทึกเสียง ทัศนสัญลักษณ์ ได้แก่ แผนภูมิ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เครื่องหมายสำหรับแสดงให้ทราบ วจนสัญลักษณ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร และการบรรยาย และการจัดการเรียนการสอนตามแผนของโรงเรียน

แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟฟิกที่มีรูปแบบเด่นชัด สามารถดูและเข้าใจได้รวดเร็วและแสดงถึงความสัมพันธ์ ความแตกต่างและแนวโน้มของข้อมูลที่น่าเสนอเป็นอย่างดี และแผ่นภาพโปร่งใสเป็นวัสดุทำด้วยอะซิเตต เพื่อใช้ในการเขียนหรือบันทึกข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ การใช้แผ่นใสต้องใช้ร่วมกับเครื่องฉายที่เรียกว่า เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ หรือเครื่องฉายแผ่นใสโปร่ง แผ่นโปร่งใสใช้สำหรับเสนอมนทัศน์ และเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดของบทเรียนนั้น สไลด์ เป็นภาพที่กึ่งโปร่งใสขนาดเล็กที่บันทึกลงบนฟิล์มใสในกรอบแต่ละภาพฉายบนจอภาพที่ละภาพ ภาพยนตร์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวยมีผลต่อบรรยากาศในการเรียนและสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน และถ้าเลือกภาพยนตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบทเรียนก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้ได้ดีอีกทั้งเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนได้ วิดิทัศน์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวยอย่างต่อเนื่องประกอบเสียงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับภาพ สามารถสื่อสารโดยอาศัยเครื่องมือส่งผ่านภาพและเสียงเช่นเดียวกับโทรทัศน์ แต่วิดิทัศน์จะสื่อสารในระยะทางไกล การนำไปใช้ครูผู้สอนควรจะต้องบอกจุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอนให้ผู้เรียนทราบ และการวางโครงเรื่องที่จะเขียนให้ตรงกับจุดประสงค์ของเรื่อง ต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ ภาพและคำบรรยายควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง มีสาระสำคัญและบทบาทของผู้แสดงและบรรยากาศของเรื่องสมจริง คำนึงถึงข้อจำกัดของเครื่องมือและความสามารถของคณะทำงาน

๔.๒.๓ ผลการวิเคราะห์กระบวนการเกี่ยวกับด้านจัดกิจกรรมตามวงจรการบริหารงาน

คุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้^{๑๐๕}

(๒) การจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดเป็นอย่างสร้างสรรค์ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ^{๑๐๖}

(๓) ระบบการเรียนการสอนที่เน้นให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น มีการค้นคว้าจากตำรา และสื่อต่างๆ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนได้เข้าใจ ทำให้นักเรียนเกิดความไม่น่าเบื่อ^{๑๐๗}

(๔) มีการประเมินผลแบบอัตนัยเลยอยากให้มีการประเมินผลแต่แบบปรนัย หรือมีกิจกรรมแบบเลือกจับคู่บ้าง นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาธรรมศึกษาเลย กิจกรรมการเรียนการสอนนอกจากบรรยายแล้ว ได้ฝึกภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบรรยายผู้สอนไม่ค่อยมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ^{๑๐๘}

(๕) มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ ก็ยังเป็นแบบเดิมๆ บางวัดก็เริ่มมีการนำโน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต Wi-Fi ยูทูบ มาใช้ในการเรียนการสอนและใช้เครื่องฉายหรือใช้ จอโทรทัศน์ขนาดใหญ่ มาใช้ก็เริ่มมีขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ส่วนน้อยมาก^{๑๐๙}

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางโสภา ขวนวัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัง, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินแก้ว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนต์), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๖) ในด้านการจัดกิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนชั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก^{๑๑๐}

(๗) กิจกรรมการค้นคว้าในห้องสมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงานการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย สติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้^{๑๑๑}

(๑๘) นักเรียนและผู้สอนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น กิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระ มีการจัดฟังการบรรยาย และให้ทำกิจกรรมร่วมกัน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้มาสอนและทำกิจกรรมการเรียนการสอนเลย เนื้อหาการเรียนการสอน ที่เข้าใจแก่นักเรียน^{๑๑๒}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ โรงเรียนจัดให้เรียนในด้านการจัดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนชั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก ในช่วงเรียนกิจกรรมทำให้นักเรียนสนใจกิจกรรมอื่นมากกว่า และสมารถในการเรียน พระอาจารย์ผู้สอนธรรมศึกษามีความรู้ความชำนาญและสอนสนุกมีน้อย ทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย พระอาจารย์ผู้สอนมาจากวัดต่างๆ ความรู้ไม่เท่ากัน เช่น เน้นหลักธรรม จุดแข็งนักเรียนได้รับความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคุณธรรมรวมทั้งการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง นักเรียนได้รับประกาศนียบัตรธรรมศึกษา และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน ไม่มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนธรรมะมีน้อยเกินไป

^{๑๑๐}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๑}สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๒}สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ขยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

การจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดเป็นอย่างสร้างสรรค์ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ และระบบการเรียนการสอนที่เน้นให้มีกิจกรรมการเสริมหลักสูตร เช่น มีการค้นคว้าจากตำรา และสื่อต่างๆ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เข้าใจ ทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก

กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เน้นการบรรยายมากเกินไป และกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นวิชาการมากเกินไป ผู้เรียนไม่ได้ทำกิจกรรมเลยในการเรียนวิชาธรรมศึกษา ไม่มีการให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความคิดเห็นในวิชาที่เรียนเลย ผู้สอนไม่ให้ทำกิจกรรม ผู้เรียนจึงไม่ค่อยทำงานส่ง หรือส่งแต่ไม่ได้ตามกำหนดเวลาที่ให้และไม่อยากมีการประเมินผลแบบอัตโนมัติเลยอยากให้มีการประเมินผลแต่แบบปรนัย หรือมีกิจกรรมแบบเลือกจับคู่บ้าง นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาธรรมศึกษาเลย กิจกรรมการเรียนการสอนนอกจากบรรยายแล้ว ไม่ค่อยได้ฝึกภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบรรยายผู้สอนไม่ค่อยมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๔.๒.๔ ผลการวิเคราะห์กระบวนการเกี่ยวกับด้านการวัดผลและประเมินผลตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) การจัดการเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมและประหยัดที่สุด ด้านคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและโรงเรียน การแก้ไขปรับปรุงวิธีการทำงาน ระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวก รวดเร็วและแน่นอน เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^{๑๑๓}

^{๑๑๓}สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๒) การควบคุมงานเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทักษะหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการที่จะไปพูดหรือใช้ให้คนทำงาน หรือทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความสามารถในการพูดและมีเทคนิควิธีการต่างๆ มากมาย เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ วัตถุประสงค์ของการควบคุมงาน งานที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติ ดำเนินงานไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีปฏิบัติงานดำเนินไปตามหลักการที่ดีหรือไม่ เพียงไร ตรวจสอบความก้าวหน้าของงานว่ามีเพียงใด อุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีมากน้อยเพียงใด ผลงานที่ทำถูกต้องและได้มาตรฐานหรือไม่ ติดตามผล นิเทศ ให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคและช่วยป้องกันการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ และการบำรุงขวัญผู้ใต้บังคับบัญชา^{๑๑๔}

(๓) ควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ให้หัวหน้างานวัดผล ได้ปฏิบัติงานตาม หน้าที่ความรับผิดชอบให้ครบถ้วนเรียบร้อย ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน และดำเนินการด้านการวัดและการประเมินผล ประสานงานและร่วมพิจารณาร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงานลงทะเบียนวิชาเรียน^{๑๑๕}

(๔) งานการวัดและประเมินผลการเรียนระหว่างภาคและปลายภาค ออกตารางสอบ คำสั่งการสอบแต่งตั้งกรรมการจัดพิมพ์ข้อสอบ กรรมการเก็บรักษาข้อสอบ กรรมการกลาง กรรมการคุมสอบ การประกาศผลการสอบ ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกลงนามอนุมัติผลการสอบ และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบผลการสอบตาม กำหนดเวลา เก็บข้อมูลสถิติผลการสอบ นอกจากนั้น การวัดผลวัดจากแบบฝึกหัด วัดจากผลการสอบธรรมศึกษา ในรายวิชาสังคมศึกษา^{๑๑๖}

(๕) การควบคุมงาน คือการใช้ศิลปะการบริหารเพื่อตรวจว่า การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามวิธีการหรือไม่ และผลการปฏิบัติงานถึงมาตรฐานหรือไม่เพียงใด การควบคุมงาน คือการดำเนินงานที่ปรับปรุงพัฒนาให้งานเข้ากับมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยอาศัยการรายงานเป็นเครื่องมือ ควรเน้นการปฏิบัติหรือเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรประเมินจากคุณภาพที่พึงประสงค์ มีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมการสวดมนต์ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๑๑๗}

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูอาทรธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑..

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรรมโมตรี จิตปัญญา, เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัก, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินแก้ว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๖) การควบคุม ติดตามดูแลนักเรียนผู้ที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ ๘๐ ประกาศรายชื่อผู้ไม่มีสิทธิสอบ รับคำร้องเรียนและรวบรวมหลักฐานต่างๆ เสนอต่อผู้อำนวยการพิจารณา สมควรอนุญาตให้เข้าสอบหรือไม่ควรให้สอบ ในขณะเดียวกันวิธีการวัดผลประเมินผลสำหรับการเรียนการสอนธรรมศึกษา ควรจะเน้นการปฏิบัติจริง การนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ส่งเสริมการเข้าร่วมศาสนพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ การอาราธนาศีล การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญประโยชน์สาธารณกุศลเป็นต้น^{๑๑๘}

(๗) การควบคุม ติดตามดูแลการดำเนินการสอบแก้ตัว ดำเนินการให้มีข้อมูลสถิติ ด้านการวัดผล การสอบแก้ตัว การลงทะเบียนเรียนซ้ำ จัดทำข้อมูลสถิติเป็นปัจจุบัน ออกคำสั่งการดำเนินงาน การสอบแก้ตัว รับใบคำร้อง ตรวจสอบหลักฐาน ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกผลการสอบ ประกาศผลการสอบ และติดตามดำเนินการตามรายชื่อ ผู้สอบแก้ตัวไม่ผ่าน ให้ดำเนินการต่อไปตามระเบียบ ส่วนวิธีการวัดผล ประเมินผล ในการเรียนการสอนธรรมศึกษา เมื่อสอนไปได้ระยะก็จะต้องมีวัดผล โดยการทำแบบทดสอบแบบเลือกตอบ (ปรนัย) เพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียน สำหรับการสอบธรรมศึกษานั้น สอบปีละครั้งเพื่อถ้าสอบตก ก็ไม่มีการสอบซ่อม ควรจะให้มีการสอบซ่อมได้^{๑๑๙}

(๘) การควบคุมดูแลการลงทะเบียนเรียนซ้ำ ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเก็บข้อมูลสถิติ รายชื่อผู้สอบสองครั้งไม่ผ่าน จัดทำข้อปฏิบัติและแบบรายงานการลงทะเบียนเรียนซ้ำให้ครูผู้สอน ติดตามดูแล ประสานประโยชน์การเรียนซ่อมเสริมจนนักเรียนผ่านได้ ระดับผลการเรียนออกมานอกจากนั้น การวัดผล ประเมินผล ทั้งที่เป็นปรนัยและอัตนัย เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสภาพปัจจุบัน^{๑๒๐}

(๙) ติดตามการตรวจประเมินผลการเรียน และประสานประโยชน์ให้มีการดำเนินการสร้าง และปรับปรุงการวัดผลและการประเมินผลการเรียนให้มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือตรวจสอบสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน หรือตรวจสอบสมุดบัญชีเรียกชื่อ โดยลงนามกำกับก่อนส่ง ผู้อำนวยการลงนาม สร้างและปรับปรุงเครื่องมือ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อสอบ วิเคราะห์ผลการสอบ

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ขยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

และจัดทำบัตรข้อสอบ ดังนั้น วิธีการวัดผลประเมินผล ควรมีการเฉลยข้อสอบภายหลังจากการสอบได้ผ่านพ้นไป เพื่อโอกาสต่อไปโรงเรียนจะได้มีการทวนข้อสอบ^{๑๒๑}

(๑๐) ควบคุมติดตามดูแล การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผล ให้มีการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้วัดผลในการเรียน จัดให้มีเอกสารหรือแบบฟอร์มการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ดูแลการดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำรวจและให้บริการ ครู อาจารย์เพื่อใช้ในการประเมินผล การเรียน ติดตามดูแลการสอบกลางภาค การออกผลสอบกลางภาค การสอบปลายภาค การออกผลสอบปลายภาค^{๑๒๒}

(๑๑) การวัดผลและการประเมินผล การออกข้อสอบ แม่กองธรรมสนามหลวงรวบรวมข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูป โดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะปัญหาที่ออกข้อสอบ จะถามความจำ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และการวิจารณ์ผสมผสานกันไป ข้อสอบทั้งหมดเป็นปรนัย ยกเว้นวิชาเรียงความแก่กระทุ้งธรรมที่ให้เขียน^{๑๒๓}

(๑๒) การสอบธรรมศึกษาขึ้นอยู่กับแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นผู้กำหนด ซึ่งยังไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน เนื่องจากต้องรอดูความเหมาะสมว่า ให้ตรงกับวันสำคัญ แต่จะมีการสอบหลังจากออกพรรษาไปแล้ว และจะตรงกับเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี ดังนั้น การวัดผล ทำสองแนวทาง คือ ให้ผลการเรียนโดยลงคะแนนในสมุด และมีการสอบธรรมสนามหลวงควบคู่กันไป ปัจจุบันโรงเรียนมัธยม ประสานงานอย่างใกล้ชิด จึงทำให้การสอนธรรมศึกษาสำเร็จตามจุดประสงค์ทุกประการ^{๑๒๔}

(๑๓) การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการที่นำการศึกษาสู่คุณภาพ ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยมีการพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา นอกจากนี้ การให้คะแนนข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชา คะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา ๔๐๐ คะแนน ผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นต้องไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำ

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระปลัดธรรมฤทธิ์, เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นายสุชาติ หุทธิพิย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นางโสภา ขวนวัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

กว่า ๒๕ คณะ แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ถือว่าสอบตก นอกจากนี้ผู้บริหารก็มีการสอบถามครูพระ นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคเสมอ^{๑๒๕}

(๑๔) การตรวจ คณะกรรมการที่จะทำการตรวจข้อสอบ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาราธนามาจากทั่วประเทศ โดยทำการตรวจในกรุงเทพมหานคร วิธีการตรวจใช้กรรมการ ๒ รูป ร่วมกันพิจารณาแบบตรวจแล้วให้คะแนนเท่าใด เขียนตัวเลขไว้ที่หน้าข้อสอบแต่ละข้อทุกข้อ และรวมคะแนนไว้บนหัวกระดาษด้านขวามือ ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือ ต่อจากนั้นกรรมการรูปที่ ๒ ตรวจซ้ำอีกครั้ง ถ้าไม่เห็นด้วยก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเห็นด้วยก็ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือเช่นเดียวกัน ดังนั้น วิธีการวัดผล ประเมินผล การจัดการเรียนการสอน ควรเป็นอย่างหลากหลาย และเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความทันสมัยทันเหตุการณ์^{๑๒๖}

(๑๕) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา^{๑๒๗}

(๑๖) การวัดผล หมายถึงกระบวนการในการกำหนดจำนวนหรือหาจำนวนปริมาณอันดับหรือรายละเอียดของคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัดโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ หรือพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัดและการประเมินผล หมายถึงกระบวนการพิจารณากำหนดคุณค่า ลงสรุปหรือหาคุณค่าของสิ่งที่ต้องการจะวัด^{๑๒๘}

(๑๗) การประเมินผลเป็นการตัดสินหรือวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ที่ได้จากการวัดผลโดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งล้วน การประเมินผลเป็นกระบวนการที่นำผลการวัดไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วตัดสินใจอย่างมีคุณธรรมว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว เก่งหรือไม่เก่ง ผ่านหรือไม่ผ่านในการประเมินผลนั้นก็แบ่งเป็น ๒ อย่างคือ การประเมินผลย่อยและการประเมินผลรวม^{๑๒๙}

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๑๘) การวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัดสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น เช่น การวัดความสามารถของสมองด้านต่างๆ การวัดคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น น้ำหนัก ขนาดของวัตถุ ผลที่ได้จากการวัดเป็นจำนวนตัวเลข จุดมุ่งหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครู อาจารย์ และการเรียนของผู้เรียน ในด้านการเรียนรู้ ๓ ด้านคือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะปฏิบัติ ด้านเจตคติ และการจัดสนามสอบธรรมศึกษา สอบพร้อมกันทั่วประเทศ^{๑๓๐}

(๑๙) การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ครูควรจะให้ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด โดยนำแนวข้อสอบธรรมศึกษาเก่าๆ ที่สอบผ่านมาแล้วหลายปีมาฝึกทดสอบ และมีการทดสอบ ถามตอบ และการบ้าน แล้วนำมาเฉลยในห้องเรียน ครูทดสอบทั้งวิชาพระพุทธธรรม วิชาธรรม พุทธประวัติ และวิชาวินัย เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทำข้อสอบ หรือแบบฝึกหัดทั้ง ๓ ระดับ คือ ธรรมศึกษาตรี โท และเอก^{๑๓๑}

(๒๐) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา การวัดผลประเมินผลที่ดีที่สุด คือการสังเกตพฤติกรรมความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านทัศนคติ และกายภาพ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด^{๑๓๒}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ วิธีการวัดและประเมินผลคือพิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่เข้าห้องสอบ ผลการสอบได้ ผลการสอบไม่ได้ นอกจากนั้น ประมวลการเรียนการสอนของครู อาจารย์ ระยะเวลา ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคจากเศรษฐกิจสังคมการเมืองการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และการจัดการเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึงการดำเนินงานของผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่ดีเหมาะสมและประหยัดที่สุด ด้านคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและโรงเรียน การแก้ไขปรับปรุงวิธีการทำงาน ระบบการ

^{๑๓๐}สัมภาษณ์ นางสุภาพร อารีราษฎร์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๑}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๒}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ติดต่อสื่อสารที่สะดวก รวดเร็วและแน่นอน เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การควบคุมงานเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทักษะหลายๆ ด้านโดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการที่จะไปพูดหรือใช้ให้คนทำงาน หรือทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความศิลปะในการพูดและมีเทคนิควิธีการต่างๆ มากมาย เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ วัตถุประสงค์ของการควบคุมงาน งานที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติ ดำเนินงานไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีปฏิบัติงานดำเนินไปตามหลักการที่ดีหรือไม่ เพียงไร ตรวจสอบความก้าวหน้าของงานว่ามีเพียงใด อุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีมากน้อยเพียงใด ผลงานที่ทำถูกต้องและได้มาตรฐานหรือไม่ ติดตามผล นิเทศ ให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคและช่วยป้องกันการสูญเสียทรัพยากร โดยเปล่าประโยชน์ และการบำรุงขวัญผู้ใต้บังคับบัญชา และควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ให้หัวหน้างานวัดผล ได้ปฏิบัติงานตาม หน้าที่ความรับผิดชอบให้ครบถ้วนเรียบร้อย ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน และดำเนินการด้านการวัดและการประเมินผล ประสานงานและร่วมพิจารณา ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงาน ลงทะเบียนวิชาเรียน และงานการวัดและประเมินผลการเรียน ระหว่างภาคและปลายภาค ออกตารางสอบ คำสั่งการสอบแต่งตั้งกรรมการจัดพิมพ์ข้อสอบ กรรมการเก็บรักษาข้อสอบ กรรมการกลาง กรรมการคุมสอบ การประกาศผลการสอบ ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกนามอนุมัติผลการสอบ และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบผลการสอบตาม กำหนดเวลา เก็บข้อมูลสถิติผลการสอบ นอกจากนั้น การวัดผล วัดจากแบบฝึกหัด วัดจากผลการสอบธรรมศึกษา ในรายวิชาสังคมศึกษา

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มี สถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียน มีจำนวน ๒๕๗ คน คิดเป็น ร้อยละ ๗๘.๗๗ และเป็นครู มีจำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๒๓

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน ๒๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๒๐ และเป็นเพศชายมีจำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘๐

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง ๑๖ - ๒๕ ปี มีจำนวน ๑๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๐ รองลงมา คือ อายุต่ำกว่า ๑๕ ปี มีจำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓๐ รองลงมา คือ อายุ ๓๖ - ๔๕ ปี มีจำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕๐ และมีอายุ ๒๖ - ๓๕ ปี มีจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๒๐

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน ๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕๐ รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาต้นมีจำนวน ๑๑๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๒๙.๗๐ รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรีมีจำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๐ และ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๕๐

สถานที่การศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนชัยเกษม
วิทยา มีจำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓๐ รองลงมา คือ โรงเรียนประจวบวิทยาลัย มีจำนวน
๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๐ รองลงมา คือ โรงเรียนบางสะพานวิทยา มีจำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อย
ละ ๒๐.๐๐ และ รองลงมา คือ โรงเรียนทับสะแก มีจำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔๐ และ
โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม มีจำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๐

๒) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย
(\bar{X} =๔.๒๕, S.D.= ๐.๓๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการ
จัดหลักสูตรธรรมศึกษา (\bar{X} =๔.๔๒, S.D.= ๐.๕๗) และด้านสื่อการเรียนรู้ (\bar{X} =๔.๔๐, S.D.= ๐.๖๐)
และด้านการจัดกิจกรรม (\bar{X} = ๔.๑๓, S.D.= ๐.๔๘) ด้านการวัดผลและประเมินผล (\bar{X} =๔.๓๕,
S.D.= ๐.๕๑)

ในด้านการจัดหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ใน ระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย
(\bar{X} =๔.๒๔, S.D.=๐.๖๐๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ในด้านสื่อการเรียนรู้ในระดับมาก (\bar{X} =๔.๔๐, S.D.= ๐.๖๐) และเมื่อพิจารณาเป็นราย
ข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ ๘. คณะสงฆ์จัดให้ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วน
ร่วมในการผลิตและใช้สื่อแหล่งการเรียนรู้

ในด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๑๓, S.D.= ๐.๔๘) และเมื่อพิจารณาเป็น
รายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ ๙. จัดกิจกรรมให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจแก่
นักเรียน

ในด้านด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๓๕, S.D.=๐.๕๔๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

๓) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการ เรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการ
สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วน
บุคคล สรุปได้ว่า

ครูและนักเรียนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีสถานที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ครูและนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานที่ศึกษา มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n=๓๗๗)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
ครู	๘๐	๒๑.๒๓
นักเรียน	๒๙๗	๗๘.๗๗
รวม	๓๗๗	๑๐๐.๐๐
เพศ		
ชาย	๑๒๐	๓๑.๘๐
หญิง	๒๕๗	๖๘.๒๐
รวม	๓๗๗	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
น้อยกว่า ๑๓ ปี	๑๐๓	๒๗.๓๐
๑๓-๑๕ ปี	๑๗๘	๔๗.๒๐
๑๖-๑๘ ปี	๓๗	๙.๘๐
๑๙-๒๑ ปี	๓๒	๘.๕๐
๒๑ ปีขึ้นไป	๒๗	๗.๒๐
รวม	๓๗๗	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๑๒	๒๙.๗๐
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๙๘	๕๒.๕๐
ปริญญาตรี	๓๙	๑๐.๓๐
ปริญญาตรี ขึ้นไป	๒๘	๗.๕๐
รวม	๓๗๗	๑๐๐.๐๐
สถานที่การศึกษา		
โรงเรียนประจำวิทยาลัย	๘๘	๒๓.๓๐
โรงเรียนชัยเกษมวิทยา	๑๐๓	๒๗.๓๐
โรงเรียนทับสะแก	๖๒	๑๖.๔๐
โรงเรียนบางสะพานวิทยา	๗๕	๒๐.๐๐
โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม	๔๙	๑๓.๐๐
รวม	๓๗๗	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" จำแนกได้ดังนี้

สถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียน มีจำนวน ๒๙๗ คน คิดเป็น ร้อยละ ๗๘.๗๗ และเป็นครู มีจำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๒๓

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน ๒๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๒๐ และเป็นเพศชายมีจำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘๐

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง ๑๓-๑๕ ปี มีจำนวน ๑๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๐ รองลงมา คือ อายุน้อยกว่า ๑๓ ปี มีจำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓๐ รองลงมา คือ อายุ ๑๖-๑๘ ปี มีจำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๘๐ รองลงมา คือ อายุ ๑๙-๒๑ ปี มีจำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕๐ และมีอายุ ๒๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๒๐

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน ๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕๐ รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวน ๑๑๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๒๙.๗๐ รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรีมีจำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๐ และ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๕๐

สถานที่การศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนชัยเกษมวิทยา มีจำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓๐ รองลงมา คือ โรงเรียนประจวบวิทยาลัย มีจำนวน ๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๐ รองลงมา คือ โรงเรียนบางสะพานวิทยา มีจำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๐ และ รองลงมา คือ โรงเรียนทับสะแก มีจำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔๐ และ โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม มีจำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๐

๒ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการวัดผลและประเมินผล ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๖ ถึงตารางที่ ๔.๑๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม

(n=๓๗๗)

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านการจัดหลักสูตร	๔.๔๒	๐.๕๗	มาก
๒. ด้านสื่อการเรียนรู้	๔.๔๐	๐.๖๐	มาก
๓. ด้านการจัดกิจกรรม	๔.๑๓	๐.๔๘	มาก
๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล	๔.๓๕	๐.๕๑	มาก
ภาพรวม	๔.๒๕	๐.๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสังฆาธิการและครูที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๓๙) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ข้อที่ ๑ ด้านการจัดหลักสูตร (\bar{X} =๔.๔๒, S.D. = ๐.๕๗) รองลงมา ข้อ ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ (\bar{X} =๔.๔๐, S.D. = ๐.๖๐) และข้อ ๔ ด้านการวัดและประเมินผล (\bar{X} =๔.๓๕, S.D. = ๐.๕๑) อยู่ในระดับมากที่สุด และส่วน ข้อ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม (\bar{X} = ๔.๑๓, S.D.= ๐.๔๘) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร

(n=๓๗๗)

ด้านการจัดหลักสูตร	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๑. จัดการประชุมคณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน วางแผน การใช้หลักสูตรในการสอนในห้องเรียน	๔.๓๕	๐.๖๙๖	มาก
๒. จัดการประชุมคณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน และครูประจำวิชาสามัญในโรงเรียน จัดหลักสูตรการเรียน การสอน ประจำปีการศึกษา	๔.๐๖	๐.๗๓๑	มาก
๓. จัดทำหลักสูตรเฉพาะปีและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยอาศัยหลักสูตรส่วนกลางเป็นหลัก	๔.๒๓	๐.๗๔๗	มาก
๔. จัดการทอดผ้าป่าระดมทุน เพื่อการจัดทำเอกสารการเรียน การสอน ประจำปี การศึกษานั้นๆ	๔.๑๘	๐.๗๔๑	มาก
๕. จัดพิมพ์แจกจ่ายหลักสูตรไปให้แก่ พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอน	๔.๑๔	๐.๗๙๖	มาก
๖. จัดประชุมประจำเทอม เพื่อพิจารณาหาข้อบกพร่องของหลักสูตร	๔.๒๑	๐.๗๒๓	มาก
๗. ติดตามผลการใช้หลักสูตรในการเรียนการสอนว่าต้องเพิ่มหรือปรับปรุงหัวข้อไหนขึ้นอีกบ้าง	๔.๒๗	๐.๖๕๔	มาก
๘. เก็บรวบรวมเอกสารไว้เป็นรูปแบบของปีต่อไปทำแบบไฟล์งานและรูปเล่ม	๔.๑๕	๐.๗๒๐	มาก

ตารางที่ ๔.๗ (ต่อ)

(n=๓๗๗)

ด้านการจัดหลักสูตร	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๙. แก้ไขข้อบกพร่องหรือปรับปรุงข้อเสนอแนะ ของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและ คณะครูในโรงเรียน เพื่อให้หลักสูตรสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น	๔.๐๒	๐.๗๗๙	มาก
๑๐. นำเอาข้อดี, ข้อเสีย, ข้อเสนอแนะ เพื่อ นำไปปรับปรุงแล้วนำมาเป็นข้อดำเนินการ ต่อไป	๔.๒๘	๐.๘๐๘	มาก
ภาพรวม	๔.๒๔	๐.๖๐๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๒๔, S.D.=๐.๖๐๘) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อจาก มากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ จัดการประชุมคณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน วางแผน การใช้หลักสูตรในการสอนในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๓๕, S.D.=๐.๖๙๖) รองลงมา คือ นำเอาข้อดี, ข้อเสีย, ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงแล้วนำมาเป็นข้อดำเนินการต่อไป มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๒๘, S.D.=๐.๘๐๘) และติดตามผลการใช้หลักสูตรในการเรียนการสอนว่าต้องเพิ่มหรือปรับปรุงหัวข้อไหนขึ้นอีกบ้าง มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๒๗, S.D.= ๐.๖๕๔)

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้

ด้านสื่อการเรียนรู้	ระดับความ		การแปล ผล
	คิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	
๑. จัดสัมมนาการจัดทำสื่อ ณ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อระดมความคิดของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน	๔.๓๔	๐.๗๔๑	มาก
๒. มีการแบ่งโซนการทำงานของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนตามอำเภอทุกอำเภอ เพื่อเสนอผลงานของการทำสื่อเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน	๔.๔๖	๐.๗๑๒	มาก
๓. ให้คณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและครูในโรงเรียนมัธยมเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาผสมผสานกับหลักสูตร	๔.๒๐	๐.๗๙๕	มาก
๔. พิจารณาสื่อเพื่อเก็บหรือนำไปปรับปรุง เพื่อใช้ในปีต่อไปหรือเทอมต่อไป	๔.๓๕	๐.๗๕๐	มาก
๕. จัดทำสื่อการเรียนการสอนที่ผ่านการสัมมนาและสื่อที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อแจกจ่ายให้กับพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนนำไปใช้	๔.๓๑	๐.๗๑๑	มาก
๖. ตั้งทีมงานตรวจสอบผลการนำสื่อไปใช้ว่าถูกต้องตามความต้องการหรือไม่หรือมีความไม่เหมาะสมประการใด	๔.๒๔	๐.๗๐๙	มาก
๗. จัดให้มีการสัมมนาในเทอมต่อมาเพื่อประเมินสื่อที่นำไปใช้ว่าปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมจุดไหน	๔.๑๘	๐.๗๓๕	มาก
๘. นำข้อบกพร่องหรือความต้องการของการใช้สื่อของคณะครูพระสอนธรรมศึกษาสอนหนังสือในโรงเรียนมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม	๔.๒๕	๐.๗๑๘	มาก
๙. เปิดรับฟังข้อเสนอแนะโดยการเปิดเพจหรือเว็บไซต์หรือไลน์กลุ่ม เพื่อนำมาดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จ ให้มากที่สุด	๔.๒๐	๐.๗๖๕	มาก
ภาพรวม	๔.๓๘	๐.๖๐๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **ด้านสื่อการเรียนรู้** โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๓๘, S.D.=๐.๖๐๘) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ มีการแบ่งโซนการทำงานของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนตามอำเภอทุกอำเภอ เพื่อเสนอผลงานของการทำสื่อเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๔.๔๖, S.D.=๐.๗๑๒) รองลงมา คือ ตั้งคณะกรรมการตัดสินเพื่อเลือกสื่อมาใช้ดำเนินการในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๓๖, S.D.=๐.๗๒๖) และพิจารณาสื่อเพื่อเก็บหรือนำไปปรับปรุง เพื่อใช้ในปีต่อไปหรือทอมต่อไป มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๓๕, S.D.=๐.๗๕๐)

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **ด้านการจัดกิจกรรม**

ด้านการจัดกิจกรรม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๑. จัดประชุมสัมมนาเรื่องการจัดกิจกรรมของการเรียนวิชาสามัญศึกษา(พระพุทธศาสนา)ระหว่างคณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมด	๔.๐๑	๐.๗๒๙	มาก
๒. วางแผนจัดทำไลน์ (Line group) กลุ่มหรือกลุ่มเฟสบุ๊ค (Facebook Group) ให้มีการอัปโหลด (Upload) แผนภาพกิจกรรมของการเรียนการสอนขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ให้พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนทั่วทั้งจังหวัดได้รับทราบ	๔.๑๑	๐.๖๓๙	มาก
๓. ให้ทางคณะครูของโรงเรียนจัดเตรียมสถานที่/วัสดุอุปกรณ์/วิธีการ/วัน เวลา ในการทำกิจกรรมของเทอมนั้นๆ	๔.๐๙	๐.๖๔๖	มาก
๔. หากกิจกรรมนั้นต้องการให้มีส่วนร่วมด้วย ต้องแจ้งผู้บริหาร/คณะครูของโรงเรียนมัธยมศึกษา/หน่วยราชการ/ผู้ปกครองนักเรียน ให้ได้รับทราบล่วงหน้า	๔.๑๐	๐.๗๓๔	มาก

ตารางที่ ๔.๙ (ต่อ)

(n=๓๗๗)

ด้านการจัดกิจกรรม	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๕. นำกิจกรรมหรือวิธีการที่ได้จากการสัมมนาจัดพิมพ์ แจกจ่ายให้พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนได้รับ ทราบกันโดยทั่วไป	๔.๑๔	๐.๖๙๗	มาก
๖. มีการประเมินผลการดำเนินการด้านใช้กิจกรรมที่ พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนนำไปดำเนินการว่า มีข้อบกพร่องหรือข้อแก้ไขอย่างไรให้นำมาพัฒนา วิธีการกันใหม่	๔.๑๒	๐.๗๗๑	มาก
๗. พร้อมทั้งสนับสนุนวิธีการที่ถูกต้องและสร้างเป็น มาตรฐานของกิจกรรมนั้นๆให้เป็นแม่แบบหรือ แบบอย่างที่ดีแก่โรงเรียนตลอดไป	๔.๑๒	๐.๗๘๑	มาก
๘. เผยแผ่กิจกรรมการเรียนการสอนพร้อมทั้งเผยแพร่ ภาพกิจกรรมออกทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค เพื่อเป็น การประชาสัมพันธ์ในการทำงานรูปแบบนี้	๔.๑๒	๐.๗๙๒	มาก
๙. จัดให้มีรางวัลแก่พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน และโรงเรียนที่นำกิจกรรมไปใช้ได้อย่างมีประโยชน์ และถูกต้องเพื่อเป็นแบบอย่างและเข้าหลักการที่ว่า ต้องยกย่องคนที่ควรยกย่อง	๔.๐๗	๐.๘๐๙	มาก
๑๐. จัดการสัมมนาเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนทุกปี การศึกษาเพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมืองที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว	๔.๑๓	๐.๗๕๗	มาก
ภาพรวม	๔.๑๓	๐.๔๘๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อการพัฒนาการ จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **ด้านการ จัดกิจกรรม** โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =๔.๑๓, S.D.=๐.๔๘๐) เมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ นำกิจกรรมหรือวิธีการที่ได้จากการ

สัมมนาจัดพิมพ์แจกจ่ายให้พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนได้รับทราบกันโดยทั่วไป มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๑๔$, S.D.=๐.๖๙๗) รองลงมา คือ จัดการสัมมนาเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนทุกปีการศึกษา เพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๑๓$, S.D.=๐.๗๕๗) รองลงมา คือ เผยแผ่กิจกรรมการเรียนการสอนพร้อมทั้งเผยแพร่ภาพกิจกรรมออกทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในการทำงานรูปแบบนี้ต่อสาธารณชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๑๒$)

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **ด้านการวัดผลและประเมินผล**

(n=๓๗๗)

ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๑. ประชุมพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและครูสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดการวัดผลประเมินผลของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆด้านที่ดำเนินการ	๔.๒๒	๐.๗๒๘	มาก
๒. นำข้อดีและข้อด้อยของหลักสูตร การใช้สื่อ การจัดกิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มาวิเคราะห์ว่าต้องแก้ไขหรือดำเนินการต่อไปอย่างไร	๔.๔๐	๐.๖๖๑	มาก
๓. จัดรางวัลเป็นประกาศนียบัตรหรือจัดงานโดยใช้ สพท. = สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกาศและมอบรางวัลแก่สถานศึกษาและพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน	๔.๒๔	๐.๗๑๗	มาก

ตารางที่ ๔.๑๐ (ต่อ)

ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๔. ปรับปรุงข้อผิดพลาดหรือแก้ไขปัญหาด้านอุปสรรคของการดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ให้ดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ	๔.๒๑	๐.๗๔๗	มาก
๕. สนับสนุนเงินทุนโดยการระดมทุนจากทุกภาคส่วนเพื่อนำมาใช้ในกิจการนี้ให้ดียิ่งขึ้นไป	๔.๒๗	๐.๗๔๕	มาก
๖. ส่งข้อมูลการดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทั้งด้านจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสให้กับผู้บริหารรับทราบ	๔.๓๒	๐.๖๗๙	มาก
๗. จัดสัมมนารับฟังจากโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์โดยตรงที่นักจะต้องได้รับความต้องการพัฒนาหรือแก้ไขจุดไหนของการดำเนินการทั้งด้านหลักสูตร การใช้สื่อและการจัดกิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน	๔.๓๕	๐.๖๖๙	มาก
๘. นำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาดำเนินการแก้ไขพัฒนาหรือดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	๔.๓๘	๐.๖๗๙	มาก
๙. จัดทำช่องทางการสื่อสารทั้ง เว็บไซต์ (Website)/ไลน์กลุ่ม (Line group)/เฟสบุ๊กกลุ่ม (Facebook Group) เผยแพร่การดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน	๔.๓๘	๐.๖๖๖	มาก
๑๐. ดำเนินการให้สังคมเกิดความสนใจและยอมรับหลักการวิธีการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนให้ได้เพื่อเป็นเป็นมาตรฐานต่อไป	๔.๑๘	๐.๘๐๐	มาก
ภาพรวม	๔.๓๕	๐.๕๔๑	มากที่สุด

(n=๓๗๗)

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **ด้านการวัดผลและประเมินผล** โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๓๕$, S.D.=๐.๕๔๑) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ นำข้อดีและข้อด้อยของหลักสูตรการใช้สื่อ การจัดกิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมาวิเคราะห์ว่าต้องแก้ไขหรือดำเนินการต่อไปอย่างไร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๔๐$, S.D.= ๐.๖๖๑) รองลงมา นำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาดำเนินการแก้ไขพัฒนาหรือดำเนินการอย่างต่อเนือง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๓๘$, S.D.= ๐.๖๗๙) และจัดทำช่องทางการสื่อสารทั้ง เว็บไซต์(Website)/ไลน์กลุ่ม (Line group)/เฟสบุ๊กกลุ่ม(Facebook Group) เผยแพร่การดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๓๘$, S.D.= ๐.๖๖๖)

สรุปได้ว่า จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า สภาพปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๒๕$, S.D.=๐.๓๙๑) นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๓ นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๔ คน การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารหลักฐานสำคัญ (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม เพื่อหา ระดับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านต่างๆ คือ ๑) ด้านการจัดหลักสูตร ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้อ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม และ ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ทั้งนี้ได้ผลการศึกษาดังนี้

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์นำเสนอเกี่ยวกับด้านการจัดหลักสูตรตามวงจรการบริหารงาน

คุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่านำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) นำเสนอองค์ประกอบที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนก็คือหนังสือ เนื้อหาต้องสร้างให้มีคุณธรรม ในการอบรมพัฒนาจิตใจ ดำรงประกอบการเรียนรู้ว่าจะเกินไปขาดการปรับปรุงพัฒนาในทางที่เหมาะสม ภาษาที่ใช้เข้าใจยาก ควรจะมีตำราเรียนที่เป็นสากลและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทันสมัย นักเรียนสามารถอ่าน เข้าใจได้ง่าย^{๑๓๓}

(๒) นำเสนอปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย คน เงิน อุปกรณ์ และการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน^{๑๓๔}

(๓) นำเสนอผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการซึ่งรับผิดชอบโดยตรง ได้จัดให้มีการประชุมครูที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการระดมสมองพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว ตลอดจนการวางแผนการเรียนรู้อย่างยาวในระยะเวลา มีการพัฒนาครู และพระอาจารย์ที่สอนธรรมศึกษามีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมพัฒนาครูเท่าที่มีโอกาส การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระอาจารย์ในสำนักเรียน^{๑๓๕}

(๔) นำเสนอการจัดการหลักสูตรการกำหนดโครงการและกิจกรรม การบูรณาการกิจกรรมที่สามารถโยงเข้าสู่การเรียนการสอนธรรมศึกษา เช่น กิจกรรมธรรมสัญจร ค่ายคุณธรรม อบรมธรรม โดยมีการกำหนดจุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน^{๑๓๖}

(๕) นำเสนอการพัฒนาคุณภาพช่วยให้บุคลากรรู้จักมองตนเอง นำไปสู่ความเจริญของหน่วยงานต่อไป ส่วนการวางแผนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โดยการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเป็นโครงการตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน^{๑๓๗}

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวพัฒน์, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๖) นำเสนอการเรียนการสอนธรรมศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอน และการใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ ส่วนมากสอนด้วยวิธีอธิบายให้จดจากตำรา และหนังสือเรียนเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ จึงควรที่จะประสานพูดคุยกับพระอาจารย์ และประเมินผลจากความเข้าใจของนักเรียนด้วยวิธีถามตอบปัญหาที่ทั้งแบบปรนัยและแบบอัตนัย โดยนิยมแบบสนามหลวงเป็นหลัก คือข้อสอบแบบปรนัย^{๑๓๘}

(๗) นำเสนอผู้อำนวยการโรงเรียน มอบหมายให้ฝ่ายวิชาการ กำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้กลุ่มสาระสังคมศึกษา จัดสอนธรรมศึกษาโดยมอบให้ครูผู้สอนสังคมศึกษาระดับชั้น ม.๑ สอนธรรมศึกษา มีการจัดสอบธรรมศึกษาปีละหนึ่งครั้ง สนามสอบโรงเรียน ผู้อำนวยการสนับสนุนให้ใช้โรงเรียนเป็นสนามสอบ ระหว่างสอบให้ชั้นอื่นที่ไม่ได้สอบหยุดเรียน เพื่อให้ใช้เป็นที่สอบได้เป็นอย่างดี ถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ โรงเรียนตั้งอยู่ในที่ดินของวัด ท่านเจ้าอาวาสได้ให้เมตตาแก่ครู นักเรียน อย่างมากจึงต้องสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาเต็มที่ทุกอย่างไม่มีติดขัด^{๑๓๙}

(๘) นำเสนอการกำหนดเวลาการสอนของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน โดยส่วนมากแล้วจะขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนจะกำหนดแล้วแต่ความเหมาะสม แต่ในแต่ละโรงเรียนที่ทำการเรียนการสอนมีการกำหนดเวลาเป็น ๒ ช่วง คือ เวลาปกติ และเวลาพิเศษ ส่วนกลยุทธ์ในการพัฒนาการศึกษาธรรมเป็นไปตามคำสั่งคณะกรรมการธรรมศึกษา ใช้ครูหมวดสังคมสอบธรรมศึกษา^{๑๔๐}

(๙) นำเสนอโรงเรียนมีการวางแผนพัฒนาการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยจัดให้มีโครงการในแผนปฏิบัติการโรงเรียนรองรับการจัดการเรียนการสอน^{๑๔๑}

(๑๐) นำเสนอการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรและบุคคลในโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนแก่บุคคล ในการสร้างความเข้าใจ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา^{๑๔๒}

(๑๑) นำเสนอผู้บริหารมีการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนชัยเกษมวิทยาวิทยาคม โดยทางโรงเรียนชัยเกษมวิทยา มีการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ เริ่มมา

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นางโสภา ชวนวัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัก, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดันจิว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ทำงานจนถึงปัจจุบันปี พ.ศ.๒๕๖๑ โรงเรียนมีนโยบายให้นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ที่นับถือศาสนาพุทธ ต้องเรียนธรรมศึกษา จุดอ่อนของการเรียนธรรมศึกษา นักเรียนชั้น ม.๑ ทุกคน ศาสนาอื่นๆก็เข้ามาเรียนโดยสมัครใจ และต้องเรียนธรรมศึกษา ในช่วงโมงเรียนธรรมศึกษาทุกครั้ง^{๑๔๓}

(๑๒) นำเสนอผู้บริหารได้วางแผนสำหรับการพัฒนาการจัดการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียน ด้วยการกำหนดนโยบายให้กับนักเรียนชั้นมัธยม ที่นับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑ ซึ่งในการวางทิศทางการบริหารคือ เพื่อสร้างจุดเน้นสำหรับนักเรียนชั้น ม.๑ ในการเรียนรู้ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อีกทั้งเพื่อสร้าง โอกาสให้นักเรียนได้สนทนาธรรมกับพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม และถือเป็นการขัดเกลาจิตใจนักเรียนได้ ประพฤติทั้งกาย วาจา ใจอีกด้วย^{๑๔๔}

(๑๓) นำเสนอผู้บริหาร มีการวางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทุกห้อง ให้นักเรียนทุกคนเพื่อปูพื้นฐาน เพื่อสอบผ่านก็จะเรียนธรรม ศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป แล้วแต่ความสนใจ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ คนใด สอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรีมาแล้วให้ไปเรียนธรรมศึกษาชั้นโทหรือธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป^{๑๔๕}

(๑๔) นำเสนอการบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียน ขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนมากปัญหาจากการขาดความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม ต่างๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมวัฒนธรรม ใหม่ๆ เข้ามาแซงแซงจิตใจผู้คนให้ลุ่มหลงอยู่ในการกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนแบบเก่า หายไปจากความจริงใจ ไม่เป็นที่สนใจของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมีการประชุมตกลงเพื่อการ วางแผนให้เหมาะสมกับการเตรียมการเรียนการสอนตามโครงสร้างศีลธรรมมาสู่โรงเรียนอีกครั้ง ด้วยการ ส่งเสริมการศึกษาตามหลักอิทธิบาทธรรม^{๑๔๖}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ องค์ประกอบที่สนับสนุนต่อการ

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายสุชาติ ทูทิพย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ พระปลัดธรรมฤทธิ์, เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเตี้อ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

จัดการเรียนการสอนก็คือหนังสือ เนื้อหาต้องสร้างให้มีคุณธรรม ในการอบรมพัฒนาจิตใจ ตำราประกอบการเรียนอาจจะเกินไปขาดการปรับปรุงพัฒนาในทางที่เหมาะสม ภาษาที่ใช้เข้าใจยาก ควรจะมีตำราเรียนที่เป็นสากลและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทันสมัย นักเรียนสามารถอ่าน เข้าใจได้ง่าย และปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย คน เงิน อุปกรณ์และการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน และผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการซึ่งรับผิดชอบโดยตรง ได้จัดให้มีการประชุมครูที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการระดมสมองพัฒนาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว ตลอดจนการวางแผนการเรียนรู้อย่างชัดเจนในระยะเวลา มีการพัฒนาครู และพระอาจารย์ที่สอนธรรมศึกษามีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมพัฒนาครูเท่าที่มีโอกาส การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระอาจารย์ในสำนักเรียน และผู้เรียน ไม่ได้มาตรฐานตามความรู้ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้อะไรและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการทำงาน รักการทำงาน

ซึ่งในการนำเสนอการวางทิศทางการบริหาร คือ เพื่อสร้างจุดเน้นสำหรับนักเรียนชั้น ม.๑ ในการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อีกทั้งเพื่อสร้างโอกาสให้นักเรียนได้สนทนาธรรมกับพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม และถือเป็นการขัดเกลาจิตใจ นักเรียนได้ประพฤติทั้งกาย วาจา ใจอีกด้วย และผู้บริหาร มีการวางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทุกห้อง ให้นักเรียนทุกคนเพื่อปูพื้นฐาน เพื่อสอบผ่านก็จะเรียนธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป แล้วแต่ความสนใจ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ คนใดสอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรีมาแล้วให้ไปเรียนธรรมศึกษาชั้นโทหรือธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป และการบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนมากปัญหาจากการขาดความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมวัตถุใหม่ๆ เข้ามาแทรกแซงจิตใจผู้คนที่ลุ่มหลงอยู่ในการกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนแบบเก่าหายไปจากความทรงจำ ไม่เป็นที่สนใจของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมีการประชุมตกลงเพื่อการวางแผนให้เหมาะสมกับการเตรียมการเรียนการสอนตามโครงสร้างศีลธรรมมาสู่โรงเรียนอีกครั้ง ด้วยการส่งเสริมการศึกษาพระตามหลักอิทธิบาทธรรม

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์นำเสนอเกี่ยวกับด้านสื่อการเรียนรู้อตามวงจรการบริหารงาน

คุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่านำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้อ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) นำเสนอหลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กมีเนื้อหาถูกต้องและสามารถนำมาใช้ได้ง่าย เตรียมที่จะใช้วัสดุให้พร้อม คือ การเตรียมทั้งบทเรียน นักเรียน ห้องเรียน วัสดุและตัวครู โดยการทดลอง ใช้วัสดุที่จะนำไปใช้ให้ตีเสียก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง และได้ผลดีเมื่อนำไปใช้จริงๆ^{๑๔๗}

(๒) นำเสนอส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ใช้วัสดุหลายอย่างในการสอนเรื่องเดียวกัน เพื่อให้นักเรียนเรียนได้ดีที่สุด แต่ไม่ควรนำวัสดุไปตั้งไว้เฉยๆ โดยไม่นำมาเกี่ยวข้องกับการสอน ครูอาจใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียนอธิบายเนื้อหา สรุปและทบทวนบทเรียนก็ได้^{๑๔๘}

(๓) นำเสนอวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนจากประสบการณ์ การเรียนจากของจริง ประสบการณ์จำลอง ได้แก่ การเรียนโดยสถานการณ์ การศึกษานอกสถานที่ ได้แก่ การออกไปศึกษานอกห้องเรียน นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงวัสดุเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งการจัดป้ายนิเทศในงานนิทรรศการ^{๑๔๙}

(๔) นำเสนอวัสดุอุปกรณ์ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นโทรทัศน์ในการสอน หรือโทรทัศน์ในการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นรายการถ่ายทอดสด และใช้เทปโทรทัศน์ ภาพนิ่งและการบันทึกเสียง ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ ภาพ ๒-๓ มิติ วิชชุ เทปบันทึกเสียง ทัศนสัญลักษณ์ ได้แก่ แผนภูมิ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เครื่องหมายสำหรับแสดงให้ทราบ วจนสัญลักษณ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร และการบรรยาย^{๑๕๐}

(๕) นำเสนอการจัดการเรียนการสอนตามแผนของโรงเรียน เชิญวิทยากรจากภายนอก พระสงฆ์จากวัดทางสายเข้ามามีส่วนร่วมและถ่ายทอดเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลต่างๆ สอดคล้องกับสถานศึกษา ส่วนสื่อการเรียนการสอนนับว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งต่อระบบการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนเป็นตัวช่วยในการถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษาค้นคว้า

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นายเฉลิม มิยะพันธ์, กรรมการวัดบางเปิด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นางสุภาพร อารีราษฎร์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

หาความรู้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพสะดวกและรวดเร็ว ประโยชน์ของสื่อของการเรียนการสอนนั้น เป็นเครื่องช่วยสร้างพื้นฐานของรูปธรรม^{๑๕๑}

(๖) นำเสนอการจัดการเรียนการสอน โดยทางโรงเรียนได้เชิญวิทยากรภายนอก มามีส่วนร่วม และถ่ายทอดเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องตาม หลักสูตร ส่วนวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนจะเป็นตัวช่วยในการถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สะดวกรวดเร็ว ช่วยพัฒนาการเกี่ยวกับความหมายและศัพท์ ต่างๆ ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ ความรู้สึกที่ดี ช่วยส่งเสริมการคิดการอ่าน การแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ สนใจ^{๑๕๒}

(๗) นำเสนอผู้บริหารจัดให้มีตำราเรียนในแต่ละชั้นเรียน ให้เพียงพอกับความต้องการ จัดหาสื่อทันสมัยที่เหมาะสมและน่าพอใจ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียน การสอนหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน คือ วัสดุทุกประเภทที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์ตามที่มี จุดมุ่งหมายชัดเจน ซึ่งถือว่ามีประโยชน์สูงสุด^{๑๕๓}

(๘) นำเสนออุปกรณ์การศึกษาส่งผลให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ควรใช้วัสดุประกอบการ สอนตามความเหมาะสมกับวิชาที่กำลังสอน ชั้นที่กำลังสอน วัยของเด็ก และระดับความยากง่ายของ อุปกรณ์ ใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า เช่น มีการเตรียมเด็กให้พร้อมด้วยการอธิบายก่อนใช้อุปกรณ์ และเมื่อใช้ แล้วมีการสรุปและอธิบายให้เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง ใช้อย่างประหยัดทั้งแรงงาน เงินและเวลา ก่อนใช้ อุปกรณ์ทุกครั้งต้องทดลองเสียก่อนว่า ใช้ได้ดี สะดวกและพอเหมาะกับเวลา ระวังอย่าให้การใช้อุปกรณ์ต้องติดขัดระหว่างใช้^{๑๕๔}

(๙) นำเสนอวัสดุอุปกรณ์เพื่อการศึกษาหรือโสตทัศนูปกรณ์ที่จะช่วยให้การเรียนการสอน วัสดุมีลายเส้น ได้แก่ กระดานดำ แผนที่ แผนภูมิ แผ่นภาพ วัสดุมีทรง ของจริงและของในพิพิธภัณฑ์ ของโรงเรียน โสตวัสดุ ได้แก่ ระบบขยายเสียง แผ่นเสียง เครื่องอัดเสียง วิทยุ เป็นต้น ภาพนิ่ง ได้แก่ รูปภาพ ภาพเขียน ภาพถ่าย และฟิล์มสทรีปคือฉายด้วยเครื่องฉายภาพนิ่งฉายที่ละภาพกิจกรรม

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นายสมยศ จันทร์เจียม, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรายทอง อำเภอบาง สะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นายวีรุฒิ กลมเกลี้ยง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นางจิตรวีญู จันทร์เจียม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง กำนันตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ได้แก่ การแสดงเป็นนิทรรศการ การสาธิต เช่น แสดงวิธีสอนให้ชมเป็นต้น การทดลอง และการศึกษานอกสถานที่ หนังสือทุกชนิดเป็นอุปกรณ์การศึกษาที่สำคัญมากจะขาดมิได้^{๑๕๕}

(๑๐) นำเสนอสื่อการสอนเป็นตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้ต้องการ การใช้สื่อการสอนทางการศึกษานั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อการสอนแต่ละประเภท เพื่อเลือกใช้ได้ตรงกับจุดประสงค์การเรียน และสามารถจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๕๖}

(๑๑) นำเสนอสื่อการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ใช้เป็นตัวกลางในการส่งผ่านหรือถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเจตคติจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว แม้จะเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน ช่วยแก้ไขปัญหาด้วยความรู้พื้นฐานหรือภูมิหลังของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ช่วยกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาศีลธรรม^{๑๕๗}

(๑๒) นำเสนอการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพในด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติและด้านอารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการดำเนินชีวิต สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และมีทักษะต่อการสื่อการเรียนการสอนเพื่อฝึกกระบวนการคิด กระบวนการแก้ไขปัญหา^{๑๕๘}

(๑๓) ความพร้อมการใช้สื่อที่ดีควรจะพัฒนาความพร้อมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้ความสามารถพื้นฐานในการสร้างความพร้อมให้แก่ผู้เรียน วางแผนการเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อการสอน ครูจะต้องเตรียมการนำเสนอสื่อ

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ พระครูอาทรธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑..

แนะนำผู้เรียนเพื่อเราให้เกิดความต้องการเรียนรู้จากสื่อ เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมใช้สื่อการสอนสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสื่อการสอน^{๑๕๙}

(๑๔) ครูผู้สอนควรแนะนำผู้เรียนให้สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากสื่อการสอนได้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง เพื่อให้การปฏิบัติได้ผลครูควรมีความรู้ความสามารถและทักษะพื้นฐานเลือกกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ ใช้เทคนิคและวิธีการตั้งคำถามที่เป็นตัวกระตุ้นและชี้แนะ ใช้การอภิปรายเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาและการสร้างมโนทัศน์ จัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมและสร้างกิจกรรมท้าทายในการแก้ปัญหา ใช้สื่อการสอนอย่างมีลำดับ ดำเนินการด้านการจัดสภาพการณ์ต่างๆ ในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ สามารถจัดกลุ่มกิจกรรมให้ผู้เรียนหาความรู้จากสื่อต่างๆ ได้ เช่น จัดป้ายนิเทศ จัดมุมวิชาการ และการค้นคว้ารายงานเพิ่มเติม เป็นต้น^{๑๖๐}

(๑๕) นำเสนอสื่อวัสดุอุปกรณ์จำแนกออกเป็น ๓ ประเภท วัสดุสามมิติ เป็นสื่อการสอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองส่วนใหญ่จะทำให้เหมือนจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริงนั้นๆ เพื่อแสดงภาพความเป็นจริงลักษณะ ๓ มิติ ได้แก่ ของจริง ของตัวอย่าง นอกจากนั้น การนำไปใช้สื่อของตัวอย่างที่นำมาใช้จะต้องมีลักษณะเหมือนของจริงมากที่สุด ขนาดไม่เล็กหรือโตจนเกินไปต้องแน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนมองเห็น ควรนำมาทั้งหมดไม่ควรนำมาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถใช้สื่อชนิดอื่นๆ ได้ดีเท่าและไม่เป็นอันตรายต่อผู้เรียน ควรเน้นย้ำเนื้อหาในส่วนที่ตรงกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้^{๑๖๑}

(๑๖) นำเสนอวัสดุกราฟฟิกเป็นสื่อการสอนหรือวัสดุเทคโนโลยีการศึกษาที่ย่อเรื่องราวและแนวคิดโดยใช้ภาพสัญลักษณ์ กราฟฟิก ประกอบขึ้นจากทัศนวัสดุในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญคือ ภาพวาดหรือสัญลักษณ์ วัสดุกราฟฟิก แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ แผนภูมิ เป็นวัสดุกราฟฟิกที่ประกอบด้วยรูปภาพ ลายเส้น ตัวเลขหรือข้อความเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องกระบวนการที่สำคัญ เช่น ระยะเวลา ลำดับขั้น การปฏิบัติงาน โดยแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟฟิกที่ใช้แสดงแทนข้อมูลที่เป็นจำนวนหรือปริมาณ โดยใช้ภาพ เส้น จุด พื้นที่สัญลักษณ์และตัวเลข เสนอแทนข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟฟิกที่มี

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

รูปแบบเด่นชัด สามารถดูและเข้าใจได้รวดเร็วและ แสดงถึงความสัมพันธ์ ความแตกต่างและแนวโน้มของข้อมูลที่น่าเสนอเป็นอย่างดี^{๑๖๒}

(๑๗) นำเสนอแผนภาพโปร่งใสเป็นวัสดุทำด้วยอะซิเตต เพื่อใช้ในการเขียนหรือบันทึกข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ การใช้แผ่นใสต้องใช้ร่วมกับเครื่องฉายที่เรียกว่า เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะหรือเครื่องฉายแผ่นใสโปร่ง แผ่นโปร่งใสใช้สำหรับเสนอโมโนทัศน์^{๑๖๓}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านสื่อการเรียนรู้อันได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ นำเสนอหลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กมีเนื้อหาถูกต้องและสามารถนำมาใช้ได้ง่าย เตรียมที่จะใช้วัสดุให้พร้อม คือ การเตรียมทั้งบทเรียน นักเรียน ห้องเรียน วัสดุและตัวครู โดยการทดลอง ใช้วัสดุที่จะนำไปใช้ให้ดีเสียก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง และได้ผลดีเมื่อนำไปใช้จริงๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ใช้วัสดุหลายอย่างในการสอนเรื่องเดียวกัน

นำเสนอจัดกลุ่มกิจกรรมให้ผู้เรียนหาความรู้จากสื่อต่างๆ ได้ เช่น จัดป้ายนิเทศ จัดมุมวิชาการ และการค้นคว้ารายงานเพิ่มเติมเป็นต้น และสื่อวัสดุอุปกรณ์จำแนกออกเป็น ๓ ประเภท วัสดุสามมิติ เป็นสื่อการสอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองส่วนใหญ่จะทำให้เหมือนจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริงนั้นๆ เพื่อแสดงภาพความเป็นจริงลักษณะ ๓ มิติ ได้แก่ ของจริง ของตัวอย่าง หุ่นจำลอง นอกจากนี้ การนำไปใช้สื่อของตัวอย่างที่นำมาใช้จะต้องมีลักษณะเหมือนของจริงมากที่สุด ขนาดไม่เล็กหรือโตจนเกินไปต้องแน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนมองเห็นควรนำมาทั้งหมดไม่ควรนำมาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถใช้สื่อชนิดอื่นๆ ได้ดีเท่าและไม่เป็นอันตรายต่อผู้เรียน ควรเน้นย้ำเนื้อหาในส่วนที่ตรงกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และวัสดุกราฟฟิกเป็นสื่อการสอนหรือวัสดุเทคโนโลยีการศึกษาที่ย่อเรื่องราวและแนวคิดโดยใช้ภาพสัญลักษณ์กราฟฟิก ประกอบขึ้นจากทัศนวัสดุในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญคือภาพวาดหรือสัญลักษณ์ วัสดุกราฟฟิก แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ แผนภูมิ เป็นวัสดุกราฟฟิกที่ประกอบด้วยรูปภาพ ลายเส้น ตัวเลขหรือข้อความเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องของกระบวนการที่สำคัญ เช่น ระยะเวลา ลำดับขั้น การปฏิบัติงาน โดยแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น แผนสถิติเป็นวัสดุกราฟฟิกที่ใช้แสดงแทนข้อมูลที่

^{๑๖๒}สัมภาษณ์ นายสุชาติ หุทธิพิย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๓}สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เป็นจำนวนหรือปริมาณ โดยใช้ภาพ เส้น จุด พื้นที่ สัญลักษณ์และตัวเลข เสนอแทนข้อมูลเหล่านั้น เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

นำเสนอแผนสถิติเป็นวัสดุกราฟิกที่มีรูปแบบเด่นชัด สามารถดูและเข้าใจได้รวดเร็วและแสดงถึงความสัมพันธ์ ความแตกต่างและแนวโน้มของข้อมูลที่น่าเสนอเป็นอย่างดี และแผ่นภาพโปร่งใสเป็นวัสดุทำด้วยอะซิเตต เพื่อใช้ในการเขียนหรือบันทึกข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ การใช้แผ่นใสต้องใช้ร่วมกับเครื่องฉายที่เรียกว่า เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ หรือเครื่องฉายแผ่นใสโปร่ง แผ่นโปร่งใสใช้สำหรับเสนอโมโนทัศน์ และเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดของบทเรียนนั้น สไลด์ เป็นภาพที่กึ่งโปร่งใสขนาดเล็กที่บันทึกลงบนฟิล์มใสในกรอบแต่ละภาพฉายบนจอภาพทีละภาพ ภาพยนตร์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวมีผลต่อบรรยากาศในการเรียนและสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน และถ้าเลือกภาพยนตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบทเรียนก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้ได้ดี อีกทั้งเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนได้ วิดิทัศน์เป็นวัสดุฉายประเภทเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องประกอบเสียงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับภาพ สามารถสื่อสารโดยอาศัยเครื่องมือส่งผ่านภาพและเสียง เช่นเดียวกับโทรทัศน์ แต่วิดิทัศน์จะสื่อสารในระยะทางไกล การนำไปใช้ครูผู้สอนควรจะบอกจุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอนให้ผู้เรียนทราบ และการวางโครงเรื่องที่จะเขียนให้ตรงกับจุดประสงค์ของเรื่อง ต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ ภาพและคำบรรยายควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง มีสาระสำคัญและบทบาทของผู้แสดงและบรรยากาศของเรื่องสมจริง คำนี้ถึงข้อจำกัดของเครื่องมือและความสามารถของคณะทำงานตามหลักกฏอิทธิบาทธรรม

๔.๓.๓ ผลการวิเคราะห์นำเสนอเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมตามวงจรการบริหารงาน

คุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่านำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) โรงเรียนจัดนำเสนอให้เรียนในช่วงโมเรียนกิจกรรมทำให้นักเรียนสนใจกิจกรรมอื่นมากกว่า และสมาธิในการเรียน พระอาจารย์ผู้สอนธรรมศึกษามีความรู้ความชำนาญและสอนสนุกมีน้อย ทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย พระอาจารย์ผู้สอนมาจากวัดต่างๆ ความรู้ไม่เท่ากัน เช่น เน้นหลักธรรม จุดแข็งนักเรียนได้รับความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคุณธรรม รวมทั้งการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง นักเรียนได้รับประกาศนียบัตรธรรมศึกษา^{๑๖๔}

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๒) นำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการ จัดการเรียนการสอนธรรมชาติมากขึ้นกว่าเดิม^{๑๖๕}

(๓) นำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล กิจกรรม การเรียนการสอน สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้^{๑๖๖}

(๔) นำเสนอการจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดเป็นอย่าง สร้างสรรค์ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ เรียนการสอนมากขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน ส่งเสริม ให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมี บรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ^{๑๖๗}

(๕) นำเสนอระบบการเรียนการสอนที่เน้นให้มีกิจกรรมการเสริมหลักสูตร เช่น มีการ ค้นคว้าจากตำรา และสื่อต่างๆ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เข้าใจ ทำให้นักเรียนเกิดความน่า เบื่อและว่างนอนมาก^{๑๖๘}

(๖) นำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรม แบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เน้นการบรรยายมากเกินไป^{๑๖๙}

(๗) นำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนเน้น วิชาการมากเกินไป ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเลย ในการเรียนวิชาธรรมศึกษา มีการให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความคิดเห็นในวิชาที่เรียนเลย ผู้สอน ไม่ให้ทำกิจกรรม^{๑๗๐}

^{๑๖๕}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับ สะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๖}สัมภาษณ์ นางโสภา ขวนวัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๗}สัมภาษณ์ นายชัยชนะ สระทองทา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๘}สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๙}สัมภาษณ์ นางสาววิภาดา หนูน้อย, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพาน น้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๐}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปณฺโญ, เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๘) นำเสนอการบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนมากปัญหาจากการขาดความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาแซกแซงจิตใจผู้คนที่ลุ่มหลงอยู่ในการกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนแบบเก่าหายไปจากความทรงจำ ไม่เป็นที่สนใจของสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมีการประชุมตกลงเพื่อการวางแผนให้เหมาะสมกับการเตรียมการเรียนการสอนตามโครงสร้างธรรมมาสู่โรงเรียนอีกครั้ง ด้วยการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก^{๑๗๑}

(๙) นำเสนอการจัดการธรรมศึกษาต้องมีส่วนร่วมทั้งคณะสงฆ์กับโรงเรียนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวัตถุประสงค์ การจัดการธรรมศึกษานั้นควรให้นักเรียนได้อ่านหนังสือธรรมะ และได้ฟังครูพระสอนธรรมศึกษาแบบสภาพจริง^{๑๗๒}

(๑๐) นำเสนอในด้านการจัดกิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในขั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก^{๑๗๓}

(๑๑) นำเสนอกิจกรรมการค้นคว้าในห้องสมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงานการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย สติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้^{๑๗๔}

(๑๒) นำเสนอการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบัน พระพุทธศาสนานั้นเป็นผู้ดูแลและให้การสนับสนุนการศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศให้มีความรู้ คุณธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน^{๑๗๕}

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นายสุชาติ หุทธิพิย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางสุภาพร อารีราษฎร์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ นำเสนอการจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดเป็นอย่างสร้างสรรค์ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ และระบบการเรียนการสอนที่เน้นให้มีกิจกรรมการเสริมหลักสูตร เช่น มีการค้นคว้าจากตำรา และสื่อต่างๆ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เข้าใจ ทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก

นำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เน้นการบรรยายมากเกินไป และกิจกรรมการเรียนการสอนเน้น วิชาการมากเกินไป ผู้เรียนไม่ได้ทำกิจกรรมเลยในการเรียนวิชาธรรมศึกษา ไม่มีการให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความคิดเห็นในวิชาที่เรียนเลย ผู้สอนไม่ให้ทำกิจกรรม ผู้เรียนจึงไม่ค่อยทำงานส่ง หรือส่งแต่ไม่ได้ตามกำหนดเวลาที่ให้และไม่อยากมีการประเมินผลแบบอัตโนมัติเลยอยากให้มีการประเมินผลแต่แบบปรนัย หรือมีกิจกรรมแบบเลือกจับคู่บ้าง นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาธรรมศึกษาเลย กิจกรรมการเรียนการสอนนอกจากบรรยายแล้ว ไม่ค่อยได้ฝึกภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบรรยายผู้สอนไม่ค่อยมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นำเสนอในด้านการจัดกิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนชั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก

๔.๓.๔ ผลการวิเคราะห์นำเสนอเกี่ยวกับด้านการวัดผลและประเมินผลตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่านำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) นำเสนอวิธีการวัดและประเมินผลคือพิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่เข้าห้องสอบ ผลการสอบได้ ผลการสอบไม่ได้ นอกจากนั้น ประมวลผลการเรียนการสอนของครู อาจารย์ ระยะเวลา

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคจากเศรษฐกิจสังคมการเมืองการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน^{๑๗๖}

(๒) นำเสนอการจัดการเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่ดีเหมาะสมและประหยัดที่สุด ด้านคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและโรงเรียน การแก้ไขปรับปรุงวิธีการทำงาน ระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวก รวดเร็วและแน่นอน เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^{๑๗๗}

(๓) นำเสนอการควบคุมงานเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทักษะหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการที่จะไปพูดหรือใช้ให้คนทำงาน หรือทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความคิดปะในการพูดและมีเทคนิควิธีการต่างๆ มากมาย เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ วัตถุประสงค์ของการควบคุมงาน งานที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติ ดำเนินงานไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีปฏิบัติงานดำเนินไปตามหลักการที่ดีหรือไม่ เพียงไร ตรวจสอบความก้าวหน้าของงานว่ามีเพียงใด อุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีมากน้อยเพียงใด ผลงานที่ทำถูกต้องและได้มาตรฐานหรือไม่ ติดตามผล นิเทศ ให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคและช่วยป้องกันการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ และการบำรุงขวัญผู้ใต้บังคับบัญชา^{๑๗๘}

(๔) นำเสนอควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ให้หัวหน้างานวัดผล ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบให้ครบถ้วนเรียบร้อย ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน และดำเนินการด้านการวัดและการประเมินผล ประสานงานและร่วมพิจารณาพร้อมกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงานลงทะเบียนวิชาเรียน^{๑๗๙}

(๕) นำเสนองานการวัดและประเมินผลการเรียนระหว่างภาคและปลายภาค ออกตารางสอบ คำสั่งการสอบแต่งตั้งกรรมการจัดพิมพ์ข้อสอบ กรรมการเก็บรักษาข้อสอบ กรรมการกลาง กรรมการคุมสอบ การประกาศผลการสอบ ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกลงนามอนุมัติผลการสอบ

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ พระครูอาทรธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑..

และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบผลการสอบตาม กำหนดเวลา เก็บข้อมูลสถิติผลการสอบ นอกจากนั้น การวัดผล วัดจากแบบฝึกหัด วัดจากผลการสอบธรรมศึกษา ในรายวิชาสังคมศึกษา^{๑๘๐}

(๖) นำเสนอการควบคุมงาน คือการใช้ศิลปะการบริหารเพื่อตรวจว่า การดำเนินงาน เป็นไปโดยถูกต้องตามวิธีการหรือไม่ และผลการปฏิบัติงานถึงมาตรฐานหรือไม่เพียงใด การควบคุมงาน คือ การดำเนินงานที่ปรับปรุงพัฒนาให้งานเข้ากับมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยอาศัยการรายงาน เป็นเครื่องมือ ควรเน้นการปฏิบัติหรือเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรประเมินจากคุณภาพที่พึง ประสงค์ มีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมการสวดมนต์ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๑๘๑}

(๗) นำเสนอการควบคุม หมายถึง การติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหนมีปัญหา อุปสรรคเกิดขึ้นที่ใดและที่สำคัญคือการป้องกันไม่ให้อ่อนแอต่อหน้าที่ ละทิ้งหน้าที่หรือทุจริตต่อ หน้าที่

(๘) นำเสนอการควบคุม ติดตามดูแลนักเรียนผู้ที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ ๘๐ ประกาศ รายชื่อผู้ไม่มีสิทธิสอบ รับคำร้องเรียนและรวบรวมหลักฐานต่างๆ เสนอต่อผู้อำนวยการพิจารณา สมควรอนุญาตให้เข้าสอบหรือไม่ควรให้สอบ ในขณะเดียวกันวิธีการวัดผลประเมินผลสำหรับการเรียน การสอนธรรมศึกษา ควรจะเน้นการปฏิบัติจริง การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การประเมินคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ ส่งเสริมการเข้าร่วมศาสนพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ การอาราธนาศีล การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญประโยชน์สาธารณกุศล เป็นต้น^{๑๘๒}

(๙) นำเสนอการควบคุม ติดตามดูแลการดำเนินการสอบแก้ตัว ดำเนินการให้มีข้อมูลสถิติ ด้านการวัดผล การสอบแก้ตัว การลงทะเบียนเรียนซ้ำ จัดทำข้อมูลสถิติเป็นปัจจุบัน ออกคำสั่งการ ดำเนินงานการสอบแก้ตัว รับใบคำร้อง ตรวจสอบหลักฐาน ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกในการสอบ ประกาศผลการสอบ และติดตามดำเนินการตามรายชื่อ ผู้สอบแก้ตัวไม่ผ่าน ให้ดำเนินการต่อไปตาม ระเบียบ ส่วนวิธีการวัดผล ประเมินผล ในการเรียนการสอนธรรมศึกษา เมื่อสอนไปได้ระยะก็จะต้องมี วัดผลโดยการทำแบบทดสอบแบบเลือกตอบ (ปรนัย) เพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียน สำหรับการ สอบธรรมศึกษานั้น สอบปีละครั้งเพื่อถ้าสอบตก ก็ไม่มีการสอบซ่อม ควรจะให้มีการสอบซ่อมได้^{๑๘๓}

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปัญญา, เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัง, เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินงิ้ว) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ, เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับ สะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน, เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสัก อำเภอบาง สะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

(๑๐) นำเสนอการควบคุมดูแลผลการลงทะเบียนเรียนซ้ำ ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเก็บข้อมูลสถิติ รายชื่อผู้สอบสองครั้งไม่ผ่าน จัดทำข้อปฏิบัติและแบบรายงานการลงทะเบียนเรียนซ้ำให้ครูผู้สอนติดตามดูแล ประสานประโยชน์การเรียนรู้ซ่อมเสริมจนนักเรียนผ่านได้ ระดับผลการเรียนออกมา นอกจากนั้น การวัดผล ประเมินผล ทั้งที่เป็นปรนัยและอัตนัย เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสภาพปัจจุบัน^{๑๘๔}

(๑๑) นำเสนอควบคุมติดตามดูแล การวัดผลและประเมินผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผล ให้มีการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้วัดผลในการเรียน จัดให้มีเอกสารหรือแบบฟอร์มการวัดผลและประเมินผลการเรียน ดูแลการดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผล และประเมินผลการเรียน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำรวจและให้บริการ ครู อาจารย์เพื่อใช้ในการประเมินผลการเรียน ติดตามดูแลการสอบกลางภาค การออกผลสอบกลางภาค การสอบปลายภาค การออกผลสอบปลายภาค^{๑๘๕}

(๑๒) นำเสนอการวัดผลและการประเมินผล การออกข้อสอบ แม่กองธรรมสนามหลวง รวบรวมข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูป โดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะปัญหาที่ออกข้อสอบ จะถามความจำ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และการวิจารณ์ผสมผสานกันไป ข้อสอบทั้งหมดเป็นปรนัย ยกเว้นวิชาเรียงความแก่กระตุ้ธรรมที่ให้เขียน^{๑๘๖}

สรุปได้ว่าประเด็นคำถาม นำเสนอการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้สัมภาษณ์เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ นำเสนอวิธีการวัดและประเมินผลคือพิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่เข้าห้องสอบ ผลการสอบได้ ผลการสอบไม่ได้ นอกจากนั้น ประมวลผลการเรียนการสอนของครู อาจารย์ ระยะเวลา ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคจากเศรษฐกิจสังคมการเมืองการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และการจัดการเป็นปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึงการดำเนินงานของผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมและประหยัดที่สุด ด้านคน เงิน วัสดุ สิ่งของ และการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและโรงเรียน การแก้ไขปรับปรุงวิธีการทำงาน ระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวก รวดเร็วและแน่นอน เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

^{๑๘๔}สัมภาษณ์ พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี, เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเต๋อ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๕}สัมภาษณ์ นายบุญชัย อังสวัสดิ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๖}สัมภาษณ์ นายสุชาติ หุทธิพิย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การควบคุมงานเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทักษะหลายๆ ด้านโดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการที่จะไปพูดหรือใช้ให้คนทำงาน หรือทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความคิดปะในการพูดและมีเทคนิควิธีการต่างๆ มากมาย เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ วัตถุประสงค์ของการควบคุมงาน งานที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติ ดำเนินงานไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีปฏิบัติงานดำเนินไปตามหลักการที่ดีหรือไม่ เพียงไร ตรวจสอบความก้าวหน้าของงานว่ามีเพียงใด อุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีมากน้อยเพียงใด ผลงานที่ทำถูกต้องและได้มาตรฐานหรือไม่ ติดตามผล นิเทศ ให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคและช่วยป้องกันการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ และการบำรุงขวัญผู้ใต้บังคับบัญชา และควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ให้หัวหน้างานวัดผล ได้ปฏิบัติงานตาม หน้าที่ความรับผิดชอบให้ครบถ้วนเรียบร้อย ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน และดำเนินการด้านการวัดและการประเมินผล ประสานงานและร่วมพิจารณา ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงาน ลงทะเบียนวิชาเรียน และงานการวัดและประเมินผลการเรียน ระหว่างภาคและปลายภาค ออกตารางสอบ คำสั่งการสอบแต่งตั้งกรรมการจัดพิมพ์ข้อสอบ กรรมการเก็บรักษาข้อสอบ กรรมการกลาง กรรมการคุมสอบ การประกาศผลการสอบ ดำเนินการให้ผู้อำนวยความสะดวกนามอนุมัติผลการสอบ และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบผลการสอบตาม กำหนดเวลา เก็บข้อมูลสถิติผลการสอบ นอกจากนี้ การวัดผล วัดจากแบบฝึกหัด วัดจากผลการสอบธรรมศึกษา ในรายวิชาสังคมศึกษา

๔.๔ สรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) นั้น ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๐ รูปหรือคน เพื่อมาสนทนาในประเด็นคำถามต่างๆ เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำหรับรายนามผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดหลักสูตร การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) แนวทางการบริหารงานวิชาการเชิงพัฒนาซึ่งมีสาระสำคัญ หลักสูตรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ ตรวจสอบดูเนื้อหาว่าสอดคล้องกับหลักสูตรเพียงใดการเพิ่มเติมเนื้อหากระทำโดยผู้สอนตามความเหมาะสมกับยุคสมัยนั้นๆ ประมวลการสอนควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ข้อสอบวิชาต่างๆ ต้องออกให้ครอบคลุมเนื้อหาและให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร สำหรับหลักสูตร

เมื่อใช้ระยะเวลาหนึ่ง ก็จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและทันสมัยอยู่เสมอหรืออาจปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาก็ได้^{๑๘๗}

(๒) ให้เกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ ได้อย่างคล่องตัว สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อให้หลักสูตรธรรมศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพโดยมีระบบการประกันคุณภาพและประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากนักเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและหน่วยงานอื่น ๆ^{๑๘๘}

(๓) หลักสูตรเป็นภาระหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งของพระสอน ผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง และเกี่ยวข้องกับงานทุกงานภายในโรงเรียน เช่น การจัดบุคลากร ครูพระเข้าสอน การจัดทำแผนการเรียนการสอน การจัดตารางการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล การเรียนการสอนเป็นต้น^{๑๘๙}

(๔) ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดทำดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพ การวัดและประเมินผล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบและวิเคราะห์ผล การเรียน^{๑๙๐}

(๕) การวัด เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น เช่น การวัดความสามารถของสมองด้านต่างๆ การวัดคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น น้ำหนัก ขนาดของวัตถุ ผลที่ได้จากการวัดเป็นจำนวนตัวเลข จุดมุ่งหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครูพระ

^{๑๘๗} สทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๘} สทนากลุ่มเฉพาะ พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๙} สทนากลุ่มเฉพาะ เจ้าอธิการณรงค์ศักดิ์ ธีรวิโร, เจ้าอาวาสวัดท่าม่วง, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๐} สทนากลุ่มเฉพาะ นายไพรัตน์ สายไหม, อาจารย์สอนโรงเรียนกัมมะเสน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

อาจารย์ และการเรียนของผู้เรียน ในด้านการเรียนรู้ คือด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะปฏิบัติ และด้านเจตคติ^{๑๙๑}

(๖) การประเมินผล เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริงและการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับการวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการรวมการวัดหลายทาง โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา การประเมินผลแต่ละครั้ง จะประกอบด้วยผลการวัดที่ได้จากกระบวนการต่างๆ เกณฑ์พิจารณา และการตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบผลของการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๑๙๒}

(๗) การบริหารวิชาการ ด้านพุทธิพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต้องการมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความสามารถทางสมอง หรือทางสติปัญญาของผู้เรียนตามความสามารถความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าเป็นต้น^{๑๙๓}

(๘) การบริหารวิชาการด้านจิตพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ต้องการศึกษาถึงพฤติกรรมทางด้านอารมณ์และสังคม โดยจำแนกออกตามการรับรู้ การตอบสนอง การสร้างค่านิยม การจัดระบบค่านิยม และการสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลเป็นต้น^{๑๙๔}

(๙) การบริหารวิชาการด้านทักษะพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งศึกษาถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายของผู้เรียน โดยสังเกตพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างกล้ามเนื้อ ระบบประสาท และความสามารถทางสมองที่มีความสามารถในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว เป็นผลมาจากการฝึกหัดบ่อยๆ แล้วสามารถทำได้ตัวอย่างรวดเร็ว เป็นการฝึกภาคปฏิบัติของผู้เรียน สำหรับทักษะพิสัยเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ คือการรับรู้ การตระเตรียมความพร้อม การตอบสนองตามแนวทางที่กำหนดได้ ความสามารถด้านกลไก การตอบสนองที่ซับซ้อน ความสามารถในการดัดแปลง และความสามารถในการริเริ่มเป็นต้น^{๑๙๕}

สรุปได้ว่า การจัดการหลักสูตร ต้องส่งเสริมการบริหารวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้โรงเรียนบริหารงานวิชาการได้อย่างคล่องตัว สอดคล้องกับความต้องการของ

^{๑๙๑} สทนากลุ่มเฉพาะ นายพิชัย มะณีรัตน์, อาจารย์สอนโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม สพม. ๑๐ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระอธิการนิคม นิคมโม, เจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาลักษณ์จันทร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๓} สทนากลุ่มเฉพาะ พระอธิการศิริพงศ์ วรทินโน, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีเสียด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

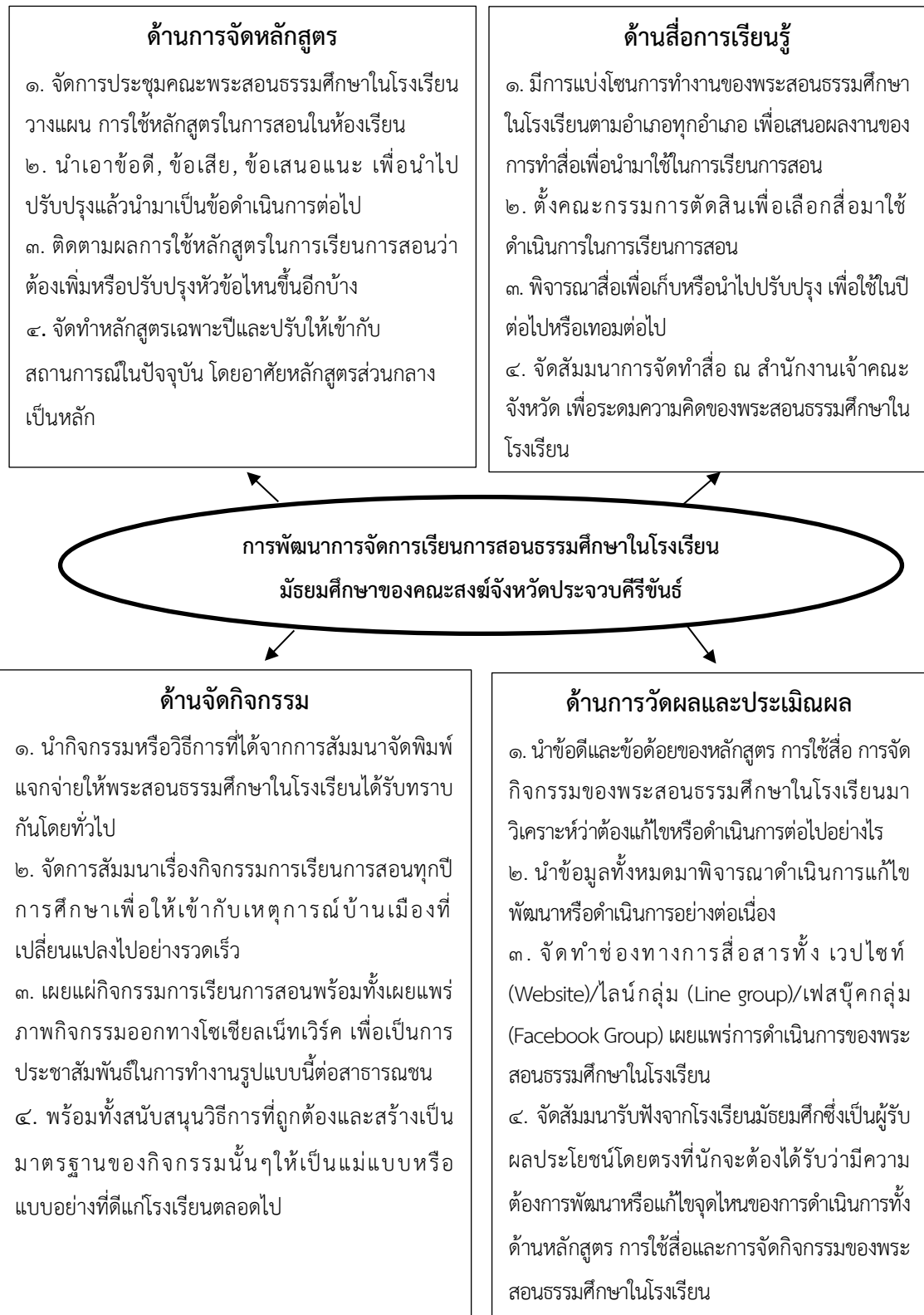
^{๑๙๔} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ. ดร. อุทัย สติมัน, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๕} สทนากลุ่มเฉพาะ อ.ดร. อำนาจ บัวศิริ, อธิการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

นักเรียน โรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐานและมีคุณภาพโดยมีระบบการประกันคุณภาพและประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้โรงเรียนได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากนักเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและหน่วยงานอื่นๆ การวัด เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุประสงค์ของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น เช่น การวัดความสามารถของสมองด้านต่างๆ การวัดคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น น้ำหนัก ขนาดของวัตถุ ผลที่ได้จากการวัดเป็นจำนวนตัวเลข จุดมุ่งหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครูอาจารย์ และการเรียนของผู้เรียน ในด้านการเรียนรู้ คือด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะปฏิบัติ และด้านเจตคติ

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยหลักการที่เกี่ยวข้องแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยทั้งเชิงปริมาณมีการดำเนินการแจกแบบสอบถามจำนวน ๓๗๗ ชุด และได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวน ๒๔ รูปหรือคน จึงได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “ การพัฒนาการจัดการเรียน การสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ” ผู้วิจัย จักได้กล่าว สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. ด้านการจัดหลักสูตร

การวางแผนหน่วยงาน ควรจะให้การสนับสนุนคณะสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง การวางแผนการพัฒนาจัดเนื้อหาหลักสูตร มีพระรัตนตรัย เป็นหลักใหญ่ ปรับปรุงเฉพาะอย่างในเรื่องเนื้อหาหลักสูตร ควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินโครงการธรรมศึกษา ทุกปี มีการประชุมสัมพันธ์และคัดเลือกโดยกลุ่มผู้บริหารบุคคล และกลุ่มบริการวิชาการ หัวหน้ากลุ่ม สาระการเรียนรู้โดยคัดเลือกจากวุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่ตรงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถ นำมาปฏิบัติได้ตามแผน นอกจากนั้น ตรวจสอบ/ประเมินผล การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกตามหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีคุณภาพ การวัดและประเมินผล เพื่อเป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบ โดยมีความพึงพอใจ

๒. ด้านสื่อการเรียนรู้

การวางแผนต้องมีการต้องมีการพัฒนาจัดสถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ ทันสมัยที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ อันจะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ตลอดจนให้สื่อการ เรียนรู้ ได้ตระหนักในคุณค่าของตนที่มีต่อองค์การ รวมถึงจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อ จำนวนนักเรียน สร้างความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ช่วยนำพาองค์การให้สามารถบรรลุ เป้าหมาย การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้างองค์การโดยมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน และปฏิบัติตามแผน เช่น การแบ่งงานเป็นกรม กองหรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการตรวจสอบ/ประเมินผล หรือ พิจารณาในแง่ของหน่วยงาน หน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษาเป็นต้น การวัดและประเมินผล ส่วนการจัดการครูผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนก็จะพิจารณาครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถวิชา สังคัมศึกษาเป็นผู้สอน ซึ่งบางครั้งก็ขาดเทคนิคและวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนก็ไม่ค่อยให้ ความสำคัญ ดังนั้น จึงได้มีการนิมนต์ครูพระมาช่วยสอนพิเศษ การจัดองค์การ เป็นการกำหนด โครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์การ มีการแบ่งงานกันทำและการ กระจายความรับผิดชอบ การจัดหน่วยงาน หมายถึงการแบ่งหน้าที่ในหน่วยงานซึ่งหมายความรวมถึง กำหนดตัวบุคคลให้เหมาะสมกับหน้าที่ในหน่วยงาน และการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักร เครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้แล้ว

๓. ด้านการจัดกิจกรรม

การวางแผนการจัดกิจกรรมต้องมีการพัฒนา จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม อาจารย์ส่งผลช่วยให้ปฏิบัติงานในความรับผิดชอบ ช่วยให้ครู อาจารย์ก้าวทันต่อการเจริญก้าวหน้าของโลกในยุคปัจจุบัน วิทยาการเทคโนโลยี มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ครู อาจารย์มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เพิ่ม ส่งเสริมให้ครูอาจารย์มีโอกาสนำนวัตกรรมมาใช้ในห้องเรียนหรือโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรช่วยทำให้บุคคลมีโอกาสได้รับความรู้ความคิดใหม่ๆ ทำให้เป็นคนทันสมัยทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ถ้าหากสามารถรู้และเข้าใจอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในหน้าที่ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กร การพัฒนาบุคคลหมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคคลเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการในการทำงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพ เป็นผู้แนะนำ เป็นผู้จัดบรรยากาศให้บรรยากาศการเรียนการสอนดีทั้งด้านกายภาพและด้านจิตสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับให้การวิพากษ์วิจารณ์ข้อดี ข้อบกพร่อง เพื่อให้พฤติกรรมคงอยู่ หรือปรับปรุง แก้ไข พฤติกรรมการเรียน เป็นผู้ประเมิน ควรมีการประเมินผลเป็นระยะๆ ประเมินกระบวนการ พฤติกรรมระหว่างหาความรู้ และประเมินผลงาน

๔. ด้านการวัดและประเมินผล

การวางแผนการควบคุมเป็นกระบวนการศึกษาสู่คุณภาพประกอบด้วยกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยมีการพัฒนามีการทดสอบก่อน-หลังเรียน และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ปัญหาชีวิต นอกจากนั้น การให้คะแนนข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชา คะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา ๔๐๐ คะแนน ผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นต้องไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำกว่า ๒๕ คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ถือว่าสอบตก นอกจากนั้น ผู้บริหารก็มีการสอบถามครูพระ นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคเสมอ การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๔ รูป/คน และจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) บุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้วได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและพรรณนาความผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๖,๕๘๑ รูป ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยแจกแบบสอบถามจำนวน ๓๗๗ รูป ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ด้านการจัดหลักสูตร พบว่า ควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนมากขึ้น เพื่อการวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบตามโครงการสอนธรรมศึกษาขั้นตรีโท เอก จัดหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแผนการเรียนรู้อย่างยาว การบูรณาการกิจกรรมที่สามารถโยงเข้าสู่การเรียนการสอนธรรมศึกษา การวางแผนพัฒนาการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน คาบชั่วโมงเรียนเพิ่ม การบริหารโรงเรียนมีปัญหาหลายอย่างแตกต่างกันไปตามสภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปานกลาง และขนาดใหญ่ คุณธรรมที่ได้จากหลักสูตร

ด้านสื่อการเรียนรู้ หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน ให้หลักการในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ใช้วัสดุในการนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหา สรุปและทบทวนบทเรียนได้ วางแผนการใช้สื่อการสอน สามารถผลิตสื่อการสอนแบบง่ายๆ และสื่อนวัตกรรมได้ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ใช้สื่อการสอน ใช้สื่อเทคโนโลยี จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนหาความรู้จากสื่อต่างๆ การใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้

ด้านการจัดกิจกรรม พระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคุณธรรม สมာธิในการเรียน การปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อเทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู การทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมการเรียนการสอนไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

ด้านการวัดผลและประเมินผล การประเมินคุณภาพ การสอบธรรมศึกษาแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นผู้กำหนด การปรับปรุงพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียน ผลการปฏิบัติงานถึงมาตรฐาน มีการทดสอบ ถามตอบ การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล

๕.๑.๒ กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๓๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา (\bar{X} = ๔.๔๒, S.D. = ๐.๕๗) และด้านสื่อการเรียนรู้ (\bar{X} = ๔.๔๐, S.D. = ๐.๖๐) และด้านการจัดกิจกรรม (\bar{X} = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๔๘) ด้านการวัดผลและประเมินผล (\bar{X} = ๔.๓๕, S.D. = ๐.๕๑)

ในด้านการจัดหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ใน ระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๖๐๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ในด้านสื่อการเรียนรู้อันอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๔๐, S.D. = ๐.๖๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ ๘. คณะสงฆ์จัดให้ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อแหล่งการเรียนรู้

ในด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๔๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ ๙. จัดกิจกรรมให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจแก่นักเรียน

ในด้านด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๔.๓๕, S.D. = ๐.๕๔๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า

ครูและนักเรียนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ครูและนักเรียนที่มีสถานที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

๕.๑.๓ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑. การจัดหลักสูตร

การวางแผนหน่วยงาน ควรจะให้การสนับสนุนคณะสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง การวางแผนการพัฒนาจัดเนื้อหาหลักสูตร มีพระรัตนตรัย เป็นหลักใหญ่ปรับปรุงเฉพาะอย่างในเรื่องเนื้อหาหลักสูตร ควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินโครงการธรรมศึกษาทุกปี มีการประชุมสัมพันธ์และคัดเลือกโดยกลุ่มผู้บริหารบุคคล และกลุ่มบริการวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โดยคัดเลือกจากวุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่ตรงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถนำมาปฏิบัติได้ตามแผน นอกจากนั้น ตรวจสอบ/ประเมินผล การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน

เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกตามหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีคุณภาพ การวัดและประเมินผล เพื่อเป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบ โดยมีความพึงพอใจ

๒. ด้านสื่อการเรียนรู้

การวางแผนต้องมีการต้องมีการพัฒนาจัดสถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ อันจะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ตลอดจนให้สื่อการเรียนรู้ ได้ตระหนักในคุณค่าของตนที่มีต่อองค์การ รวมถึงจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สร้างความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ช่วยนำพาองค์การให้สามารถบรรลุเป้าหมาย การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้างองค์การโดยมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน และปฏิบัติตามแผน เช่น การแบ่งงานเป็นกรม กองหรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการตรวจสอบ/ประเมินผล หรือพิจารณาในแง่ของหน่วยงาน หน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษาเป็นต้น การวัดและประเมินผล ส่วนการจัดการครูผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนก็จะพิจารณาครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้สอน ซึ่งบางครั้งก็ขาดเทคนิคและวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญ ดังนั้น จึงได้มีการนิมนต์ครูพระมาช่วยสอนพิเศษ การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์การ มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายความรับผิดชอบ การจัดหน่วยงาน หมายถึงการแบ่งหน้าที่ในหน่วยงานซึ่งหมายความรวมถึงกำหนดตัวบุคคลให้เหมาะสมกับหน้าที่ในหน่วยงาน และการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องจักร เครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้แล้ว

๓. ด้านการจัดกิจกรรม

การวางแผนการจัดกิจกรรมต้องมีการพัฒนา จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม อาจารย์ส่งผลช่วยให้ปฏิบัติงานในความรับผิดชอบ ช่วยให้ครู อาจารย์ก้าวหน้าต่อการเจริญก้าวหน้าของโลกในยุคปัจจุบัน วิทยาการเทคโนโลยี มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ครู อาจารย์มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เพิ่ม ส่งเสริมให้ครูอาจารย์มีโอกาสนำนวัตกรรมมาใช้ในห้องเรียนหรือโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรช่วยทำให้บุคคลมีโอกาสได้รับความรู้ความคิดใหม่ๆ ทำให้เป็นคนทันสมัยทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ถ้าหากสามารถรู้และเข้าใจอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในหน้าที่ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อองค์การ การพัฒนาบุคคล หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคคลเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการใน

การทำงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพ เป็นผู้แนะนำ เป็นผู้จัดบรรยากาศให้บรรยากาศการเรียนการสอนดีทั้งด้านกายภาพและด้านจิตสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับให้การวิพากษ์วิจารณ์ข้อดี ข้อบกพร่อง เพื่อให้พฤติกรรมคงอยู่ หรือปรับปรุง แก้ไข พฤติกรรมการเรียน เป็นผู้ประเมิน ควรมีการประเมินผลเป็นระยะๆ ประเมินกระบวนการ พฤติกรรมระหว่างหาความรู้ และประเมินผลงาน

๔. ด้านการวัดและประเมินผล

การวางแผนการควบคุมเป็นกระบวนการศึกษาสู่คุณภาพประกอบด้วยการกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยมีการพัฒนามีการทดสอบก่อน-หลังเรียน และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ปัญหาชีวิต นอกจากนั้น การให้คะแนนข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชา คะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา ๔๐๐ คะแนน ผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นต้องไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำกว่า ๒๕ คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ถือว่าสอบตก นอกจากนั้น ผู้บริหารก็มีการสอบถามครูพระ นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคเสมอ การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

๕.๒ อภิปรายผล

๑. การจัดหลักสูตร

การวางแผนหน่วยงาน ควรจะให้การสนับสนุนคณะสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง การวางแผนการพัฒนาจัดเนื้อหาหลักสูตร มีพระรัตนตรัย เป็นหลักใหญ่ปรับปรุงเฉพาะอย่างไรในเรื่องเนื้อหาหลักสูตร ควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินโครงการธรรมศึกษาทุกปี มีการประชุมสัมพันธ์และคัดเลือกโดยกลุ่มผู้บริหารบุคคล และกลุ่มบริการวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โดยคัดเลือกจากวุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่ตรงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถนำมาปฏิบัติได้ตามแผน นอกจากนั้น ตรวจสอบ/ประเมินผล การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกตามหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีคุณภาพ การวัดและประเมินผล เพื่อเป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบ โดยมีความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัย

ของ พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่เขต ๑" ผลการวิจัยพบว่า^๑

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชายจำนวน ๑๐๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๔ เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๔๐ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๔ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน ๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๙ วุฒิปริญญาโทจำนวน ๑๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๕.๖๔ และวุฒิปริญญาเอกจำนวน ๑ คนคิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๖.๐๔ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๒๓๓ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๑๓๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๓ และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน ๑๑๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ ใน ๔ ด้านคือ เมตตากรุณาเมตตาและอุเบกขาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X=๔.๐๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่าในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒. ด้านสื่อการเรียนรู้

การวางแผนต้องมีการพัฒนาจัดสถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ อันจะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ตลอดจนให้สื่อการเรียนรู้ได้ตระหนักในคุณค่าของตนที่มีต่อองค์การ รวมถึงจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สร้างความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ช่วยนำพาองค์การให้สามารถบรรลุเป้าหมาย การจัดการ เป็นการกำหนดโครงสร้างองค์การโดยมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน และปฏิบัติตามแผน เช่น การแบ่งงานเป็นกรม กองหรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพงาน

^๑พระเมธีธรรมาลังการและคณะ, "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๐.

หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการตรวจสอบ/ประเมินผล หรือพิจารณาในแง่ของหน่วยงาน หน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษาเป็นต้น การวัดและประเมินผล ส่วนการจัดการครูผู้สอนธรรมดาในโรงเรียนก็จะพิจารณาครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้สอน ซึ่งบางครั้งก็ขาดเทคนิคและวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพ

ผู้เรียนก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญ ดังนั้น จึงได้มีการนิมนต์ครูพระมาช่วยสอนพิเศษ การจัดการองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายความรับผิดชอบ การจัดหน่วยงาน หมายถึงการแบ่งหน้าที่ในหน่วยงานซึ่งหมายความรวมถึงกำหนดตัวบุคคลให้เหมาะสมกับหน้าที่ในหน่วยงาน และการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักร เครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้แล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ดร. และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถิปุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถิปุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ที่ศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในระดับดี มาก และอาจารย์และผู้บริหารมีการจัดการศึกษาในระดับมากแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิถิปุทธทั้งในการเตรียมปัจจัยภายนอก ความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรการบริหารการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ในและนอกชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และผู้เรียนตามวิถิปุทธซึ่งเป็นปัจจัยตาม

เมื่อแยกพิจารณาตามเพศทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้บริหารไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แยกตามภูมิภาค ระดับการศึกษาและตำแหน่งอาจารย์ของผู้บริหารและอาจารย์ มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกตามอายุ ระดับชั้นที่ศึกษา อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน และโรงเรียนที่แตกต่างกันผู้เรียนจะได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน และผู้บริหาร และอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างกัน โดยภาคกลางมีการจัดการศึกษาตามวิถิปุทธในระดับดีมากกว่าพื้นที่อื่น

การจัดการศึกษาตามวิถิปุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐาน ศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถิปุทธตามความต้องการของสังคม^๒

^๒สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ดร. และคณะ, "การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถิปุทธ: ศึกษากรณี โรงเรียน วิถิปุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

๓. ด้านการจัดกิจกรรม

การวางแผนการจัดกิจกรรมต้องมีการพัฒนา จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม อาจารย์ส่งผลช่วยให้ปฏิบัติงานในความรับผิดชอบ ช่วยให้ครู อาจารย์ก้าวทันต่อการเจริญก้าวหน้าของโลกในยุคปัจจุบัน วิทยาการเทคโนโลยี มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ครู อาจารย์มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เพิ่ม ส่งเสริมให้ครูอาจารย์มีโอกาสนำนวัตกรรมมาใช้ในห้องเรียนหรือโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรช่วยทำให้บุคคลมีโอกาสได้รับความรู้ความคิดใหม่ๆ

ทำให้เป็นคนทันสมัยทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ถ้าหากสามารถรู้และเข้าใจอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในหน้าที่ ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อองค์การ

การพัฒนาบุคคล หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคคลเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการในการทำงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพ เป็นผู้แนะนำ เป็นผู้จัดบรรยากาศให้บรรยากาศการเรียนการสอนดีทั้งด้านกายภาพและด้านจิตสังคม

เพื่อให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับให้การวิพากษ์วิจารณ์ข้อดี ข้อบกพร่อง เพื่อให้พฤติกรรมคงอยู่ หรือปรับปรุง แก้ไข พฤติกรรมการเรียน เป็นผู้ประเมิน ควรมีการประเมินผลเป็นระยะๆ ประเมินกระบวนการ พฤติกรรมระหว่างหาความรู้ และประเมินผลงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิน งามประโคน ดร. และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" ผลการวิจัยพบว่าครู อาจารย์และนิสิตนักศึกษามี ความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านการพัฒนาตนเองของครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ มีความกตัญญูทเวทีสำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่น และพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองในระดับปานกลาง ต่ำกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ คือ รู้หลักการปฏิบัติ ตนให้ดี ในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่าย ทรัพย์สิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๒) ด้านสังคม ครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ นิสิตนักศึกษาไม่ล่วงละเมิดสิ่งที่รักของหวงแหนของผู้อื่น รวมทั้งสิ่งของและชมแห่งจิตใจลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล แสดงไมตรีและความหวังต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจโดยไม่เอารอดเอาเปรียบเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว

๓) ด้านคุณลักษณะ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดีมีใจเป็นกลาง เข้าใจด้วยเหตุผล และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

๔) ด้านการบำเพ็ญตนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคีต่อกัน

๕) ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการพัฒนาตนเอง ที่เด่นชัด คือ ปล่อยจิตใจ ตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกาย และจิตใจ และนักศึกษามีค่านิยมไม่เหมาะสมในด้านต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาในตนเอง และสังคมมากขึ้น ไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต

๒) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสังคมที่เด่นชัด คือ นักศึกษาติดเพื่อน มีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และนักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและโลกใบปัจจุบัน

๓) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อมที่เด่นชัด คือ ครูอาจารย์ ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษา นักศึกษาชอบเลียนแบบพฤติกรรมแบบตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่างๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิด พฤติกรรมบริโภคอย่างขาดสติ และนักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่างๆ ในทาง ผิด เช่น การโฆษณาทางโทรศัพท์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี

๔) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอนที่เด่นชัด คือ การอบรมสั่ง สอบและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ มีภาระหน้าที่ในการสอนและงาน อื่นๆ มากจึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

๕) ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อนที่เด่นชัด คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษาชอบทำตามเพื่อนในทางที่ไม่ ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ครูอาจารย์ และนิสิตนักศึกษา มีความเห็นในข้อที่นิสิตนักศึกษาต้องปรับปรุงแก้ไขตนเอง คือ การรู้จักคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความขยัน ประหยัด และอดทนซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่อง และการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา^๓

๔. ด้านการวัดและประเมินผล

การวางแผนการควบคุมเป็นกระบวนการศึกษาสู่คุณภาพประกอบด้วยการกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยมีการพัฒนามีการทดสอบก่อน-หลังเรียน และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ปัญหาชีวิต นอกจากนั้น การให้คะแนนข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชา คะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา ๔๐๐ คะแนน ผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นต้องไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำกว่า ๒๕ คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ก็ถือว่าสอบตก นอกจากนั้น ผู้บริหารก็มีการสอบถามครูพระ นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคเสมอ การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสือ สัชชานนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษา รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธใน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์" ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา มีรูปแบบการพัฒนาที่

^๓สิน งามประโคน, ดร. และคณะ, "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๘.

ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และปัญญา คือ รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีล พบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรม ทางกายและวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมใน ชั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การแกล้ง สื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้น สมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสนจิตเป็นหนึ่งเดียวทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของพัฒนา จริยธรรมในชั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกันยอมรับ ความจริงที่เกิดขึ้นใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่มีสัมพันธ์กับชีวิตดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไร้เวร “สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วัลลภา จันทร์เพ็ญ** ได้วิจัยเรื่อง " การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา จริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา" ผลการวิจัยสามารถ สรุปได้ดังนี้ ๑. รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การดำเนินกิจกรรมของรูปแบบที่ ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะเส้นฐานระยะทดลอง และระยะติดตามผล การดำเนินกิจกรรมในระยะทดลองมีการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับ เรื่องการจัดการความคิดความเข้าใจทักษะการคิดเพื่อควบคุมตนเองด้วยเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญา การเขียนโครงการช่วยเพื่อน การซักซ้อมซ้ำการให้ข้อมูลป้อนกลับและเสริมแรงทางบวก ๒. ผล ของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญามีดังนี้ ๒.๑ นักศึกษากลุ่ม ทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างจากนักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ “จากการศึกษางานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่รูปแบบการพัฒนา โครงการ การเรียนรู้เกี่ยวกับ

“เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, "การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์", **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗๗.

“วัลลภา จันทร์เพ็ญ, " การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา", **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.), หน้า ๘๙.

หลักสูตร และส่งเสริมให้มีการนำหลักสูตร เข้ามาสอดแทรกในการเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียนแต่ละระดับ ซึ่งจะมองไปในมุมมองเดียว คือด้านของผู้สอน ผู้ให้ความรู้ ยังขาดในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียนที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้มากที่สุด เข้าใจในวัตถุประสงค์ของผู้สอน และเข้าใจในความรับรู้ของผู้เรียนด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการจัดการโครงการ และปรับปรุงพัฒนาบทบาทของครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ที่ควรจะเป็น และเหมาะสมกับการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ซึ่งในส่วนของงานวิจัยที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษานี้ จะเป็นส่วนที่ ช่วยเสริมในด้านของความสัมพันธ์ ด้านความคิดเห็นระหว่างผู้สอนและผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและ กันมากยิ่งขึ้น และนำผลจากการวิจัยนี้ มาปรับปรุงวิธีการ และพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. โครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ต้องมีหลักสูตรที่ชัดเจนและเหมาะสมกับยุคสมัย โดยทางสำนักงานแม่กองสนามหลวงเป็นผู้จัดทำหลักสูตร

๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโครงการครูพระสอนธรรมศึกษา

๓. โครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ต้องมีการปรับเรื่องนิยัตของพระสอนศีลธรรมให้มีความสอดคล้องต่อผลงานหรือวุฒิการศึกษาเป็นต้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. โครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ต้องให้พระสอนธรรมศึกษาเข้ารับการอบรมหลักสูตรก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๒. โครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ต้องมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้ครูพระสอนธรรมศึกษา ผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่ครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนเป็นประจำ

๓. โครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ต้องให้ครูพระสอนธรรมศึกษามีปัจจัยค่าตอบแทน เพื่อเดินทางในการทำหน้าที่ในการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนให้มีคุณภาพ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์

๒. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเปรียบเทียบผล

๓. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโครงการครูพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๑.

กรมวิชาการ. แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๙.

_____ .หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๔๔ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

กาลัก เตชะชั้นหมาก. หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์: Principle of Social Science Research. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๓.

กิตติพันธ์ รุจิรกุล. ทฤษฎีผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนส์โตร, ๒๕๔๙.

กิตติมา ปรีดีดีลิก. การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนส์โตร, ๒๕๔๖.

คณาจารย์โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง. แบบประกอบนักธรรมตรี อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเชียง, ๒๕๓๖.

จรรยา คุณมี. การสอนสังคมศึกษา. กาลสินธุ์ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, ๒๕๕๐.

จุมพล นิมพานิช. การบริหารและการพัฒนาองค์การ หน่วยที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : อลิ้นเพชร, ๒๕๔๕.

ทัศนีย์ ศุภเมธี. หลักสูตรและการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๔๕.

ธีรยุทธ์ ฟิ่งเทียร. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล ๒๕๔๕.

บรรพต สุวรรณประเสริฐ. การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. **การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวีรียาสน์, ๒๕๔๗.
- พนัส หันนาคินทร์. **การสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียน**. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๖.
- พนิจดา วีระชาติ. **การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๓.
- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ดร.. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. เชียงใหม่ : บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. **อิทธิบาท ๔**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กับการปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนา**. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๕๖.
- พระมหาอุทัย วชิรเมธี. **คนสำราญงานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๐.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- พระราชรัตนโมลี. (นคร เขมปาโล). **ชีวิตลิขิตของกรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๔.
- พระราชวรมนูณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐.
- พุทธทาสภิกขุ. **ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวกฎม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๐.
- ภิญโญ สาธร. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. **การจัดการคุณภาพ : จาก TQC ถึง TQM. ISO ๙๐๐ และการประกันคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุริยา สารณ์, ๒๕๔๗.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐.
- ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. **กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๕.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๗.
- สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๑.
- _____ .**คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๑.
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. **มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช สำราญราษฎร์, ๒๕๔๗.
- สาโรช บัวศรี. **การศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรือง ศาสน์การพิมพ์, ๒๕๔๘.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐. **สถิติจำนวนครูและนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐**. ๙ สิงหาคม, ๒๕๖๑.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. **"ข้อเสนอแนะทางการปฏิรูปการศึกษาตามภารกิจ สปศ"**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๔. อัดสำเนา.
- สำนักงานแม่กองธรรม. **เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. การศึกษาพระปริยัติธรรม. กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ์.
๒๕๕๒.

_____. สอบบรรณานุกรมหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๕๔.

สุจิตรา ธานันท์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, ๒๕๕๐.

สุมน อมรวิวัฒน์. การประยุกต์พุทธวิธีสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____. สมบัติของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๕.

สมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอบ. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๔๘.

เสน่ห์ จุ้ยโต และคณะ. การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗.

อนิวัช แก้วจำนง. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒.

๒) วิทยานิพนธ์:

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. "การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้าง
สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู". วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

บุญส่ง นิลแล้ว. "การประเมินหลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่". วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๐.

ประเสริฐ จรรยาสุภาพ. "การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของ
โรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนา
ศึกษา. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาธุดิ วิโรจโน. "รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะ
สงฆ์". วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ พรหมศรี. "การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในองค์กรสมัยใหม่กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- มณฑกาญจน์ ทองใย. "การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน". **ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙.
- วัลลภา จันทร์เพ็ญ, "การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา". **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ศิริพร ตันตียมาศ. "การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม". **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- สมจิตร แก้วนาค. "การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม ของกองทัพอากาศ". **ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีนิพนธ์** สาขาการวิจัยและพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ๒๕๔๓.
- สุมาลี กาญจนชาติ. "การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนระดับ ประถมศึกษาในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม". **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- เอี่ยมอร ชลวร. "การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

๓) รายงานการวิจัย :

- ธนู ศรีทอง และคณะ. "การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑". **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- ประมุล สารพันธ์, ดร. "การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์". **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล. "ผลการสำรวจพฤติกรรมการดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย ๖ ของนักเรียนมัธยมศึกษา". **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร. (ศรีประสม). “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทน์นิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”.

รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ. “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร๔ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สิน งามประโคน และคณะ. “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ดร. และคณะ. “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ. “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

๔) บทความ :

พระพะยอม กลฺยาโณ. “การใช้สื่อการสอนจริยธรรมอย่างไรจึงจะดี”. **วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.** เล่มที่ ๑๑๘ (กุมภาพันธ์-มีนาคม, ๒๕๔๗) : ๒๔.

พระมหาสหัส คำคุ้ม. “การพัฒนาแบบการบริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีประสิทธิผล”. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๙) : ๑๘๒.

พุทธทาสภิกขุ. “ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา”. **วารสารครุศาสตร์.** ปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๔๒ (เมษายน-มิถุนายน, ๒๕๔๕) : ๓๐.

เพราพรณ โกมลมาลย์. “การสอนศาสนาและหลักธรรมในประถมศึกษา”. **วารสารพัฒนาหลักสูตร.** ปีที่ ๗ (พฤษภาคม, ๒๕๔๐) : ๔๐-๔๑.

สิริมงคลโลกิขุ ทอง สิริมงคล. “หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในหลักสูตร ม.ปลาย”. **วารสารพัฒนาหลักสูตร.** ปีที่ ๖ (พฤษภาคม, ๒๕๔๙) : ๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, PDCA เครื่องมือในการจัดการคุณภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://images.senarat.multiply.multiplycontent.com/attachment/0/SyW@ngooCGwAAD3zecs1/PDCA2554> [๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. สถิติพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.krupra.net>. [๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

๖) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ นางจิตรชวีญ จันทรเจียม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นางสาววิภาดา หนูน้อย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นางสุภาพร อารีราษฎร์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

_____. นางโสภา ชวนวัน ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นายเฉลิม มียะพันธ์ กรรมการวัดบางเปิด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นายชัยชนะ สระทองทา ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นายบุญชัย อังสวัสดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นายพรชัย แดงสกุล ประธานกรรมการวัดบางเปิด ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

_____. นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง กำนันตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

_____. นายวีรวุฒิ กลมเกลี้ยง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย, ๒ มกราคม ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัมภาษณ์ นายวีระยุทธ พุกจันทร์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม,
๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.
- _____. นายสมยศ จันทร์เจียม รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพาน
น้อย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.
- _____. นายสุชาติ หุทธิพิย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.
- _____. พระครูพิศาลปัญญาประโชติ เจ้าคณะตำบลห้วยยาง เจ้าอาวาสวัดทุ่งยาว อำเภอทับ
สะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.
- _____. พระครูวิจิตรธรรมวิภังค์ เจ้าคณะอำเภอหัวหิน เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาคันทน์จิว)
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปัญญา รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน เจ้าอาวาสวัดทางสาย
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระครูอาทรวรรณธรรม เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย เจ้าอาวาสวัดดอนมะกอก
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุหนโต) เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าอาวาส
วัดพระอารามหลวงวัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระปลัดธรรมฤทธิ์ ธรรมจารี เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน วัดทางสาย
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน เจ้าคณะตำบลไชยราช เจ้าอาวาสวัดห้วยสักอำเภอบาง
สะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย เจ้าอาวาสวัดวังมะเตื่อ
อำเภอมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระราชสิทธิญาณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์
อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- _____. พระศรีปริยัติเมธี เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะอำเภอทับสะแก
วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๗) สนทนากลุ่มเฉพาะ :

สนทนากลุ่มเฉพาะ เจ้าอธิการณรงค์ศักดิ์ ธีรวิโร เจ้าอาวาสวัดท่าม่วง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .ดร.อำนาจ บัวศิริ อธิการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .นายพิชัย มะณีรัตน์ อาจารย์สอนโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม
สพม. ๑๐ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .นายไพรัตน์ สายไหม อาจารย์สอนโรงเรียนกำมะเสน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .ผศ.ดร. อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ . ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ นนทियो พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทารามตำบล
เหมืองใหม่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา
รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .พระอธิการนิคม นิคโม เจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาลักษณ์จันทร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .พระอธิการศิริพงศ์ วรทินโน เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีเสียด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

_____ .พระอุดมสิทธินายก. รศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Bowditch. James L. and Buono. Anthony F. **A Primer on Organizational Behavior.**
New York: John Wiley and Sons, 1990.

Deming. W. Edwards. **Out of the Crisis.** MIT Center for Advanced Engineering Study,
1986.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๓

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ดร.

ด้วย พระสมุห์บรียง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรียง ปุณณโณ

โทรติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๐๗

ยื่นต้นอนุเคราะห์

ได้ตรวจและปรับแก้ไขแล้ว

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ดร.)

๕ / พ.ย. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๓

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว

ด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยง ปุณฺณโณ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๔๗

๓๖๖๖๖๖

ดร.ประเสริฐ ธิลาว

๕ พ.ย. ๒๐

บันทึกข้อความ

สำนักงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๓

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.

ด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร ดร.
๕ / พ.ย. ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๕๓๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๓

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

ด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยง ปุณณโณ

โทรติดต่อก : ๐๘๔-๕๕๙๗-๕๓๙๗

๑๓๖๑๐๕๕.๒/๒๐๓

ร.จ.ค.

๑๓๖๑๐๕๕.๒/๒๐๓ (๑๓๖๑๐๕๕.๒/๒๐๓)

๕ พ.ค. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๓

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดาฉิม หมั่นมี

ด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๔๗

พรจณ เจริญชัยมงคล

(ผศ.) ดร. ธิดาฉิม หมั่นมี
๒ พ.ย. ๖๑

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ
แบบสอบถาม (Try Out)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายชื่อ (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์

ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”

พระครูขันตยาภิรักษ์ (บรรยง ปุณฺณโณ)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการจัดหลักสูตร								
๑	จัดการประชุมคณะพระสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียน วางแผน การใช้หลักสูตรใน การสอนในห้องเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	จัดการประสานคณะพระสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนและครู ประจำวิชาสามัญในโรงเรียน จัดหลักสูตรการเรียน การ สอนประจำปีการศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	จัดทำหลักสูตรเฉพาะปีและ ปรับให้เข้ากับสถานการณ์ใน ปัจจุบัน โดยอาศัยหลักสูตร ส่วนกลางเป็นหลัก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	จัดการทอดผ้าป่าระดมทุน เพื่อการจัดทำเอกสารการ เรียน การสอน ประจำปี การศึกษานั้นๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	จัดพิมพ์แจกจ่ายหลักสูตรไปให้แก่ พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน และ โรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	จัดประชุมประจำเทอม เพื่อพิจารณาหาข้อบกพร่องของหลักสูตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ติดตามผลการใช้หลักสูตรในการเรียนการสอนว่าต้องเพิ่มหรือปรับปรุงหัวข้อไหนขึ้นอีกบ้าง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	เก็บรวบรวมเอกสารไว้เป็นรูปแบบของปีต่อไปทำแบบไฟล์งานและรูปเล่ม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	แก้ไขข้อบกพร่องหรือปรับปรุงข้อเสนอแนะของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียนเพื่อให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	นำเอาข้อดี, ข้อเสีย, ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงแล้วนำมาเป็นข้อดำเนินการต่อไป	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
	๒.ด้านสื่อการเรียนรู้								
๑	จัดสัมมนาการจัดทำสื่อสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	เพื่อระดมความคิดของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน								
๒	มีการแบ่งโซนการทำงานของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนตามอำเภอทุกอำเภอ เพื่อเสนอผลงานของการทำสื่อเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ให้คณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและครูในโรงเรียนมัธยมเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาผสมผสานกับหลักสูตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ตั้งคณะกรรมการตัดสินเพื่อเลือกสื่อมาใช้ดำเนินการในการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	พิจารณาสื่อเพื่อเก็บหรือนำไปปรับปรุง เพื่อใช้ในปีต่อไปหรือเทอมต่อไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	จัดทำสื่อการเรียนการสอนที่ผ่านการสัมมนาและสื่อที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อแจกจ่ายให้กับพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนนำไปใช้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ตั้งทีมงานตรวจสอบผลการนำสื่อไปใช้ว่าถูกต้องตามความต้องการหรือไม่หรือมีความไม่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	เหมาะสมประการใด								
๘	จัดให้มีการสัมมนาในเทอมต่อไปเพื่อประเมินสื่อที่นำไปใช้ว่าปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมจุดไหน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	นำข้อบกพร่องหรือความต้องการของการใช้สื่อของคณะครูพระสอนธรรมศึกษาสอนหนังสือในโรงเรียนมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	เปิดรับฟังข้อเสนอแนะโดยการเปิดเพจหรือเว็บไซต์หรือไลน์กลุ่ม เพื่อนำมาดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จ ให้มากที่สุด	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการจัดกิจกรรม								
๑	จัดประชุมสัมมนาเรื่องการจัดกิจกรรมของการเรียนวิชาสามัญศึกษา(พระพุทธศาสนา) ระหว่างคณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วางแผนจัดทำไลน์ (Line group) กลุ่มหรือกลุ่มเฟสบุ๊ก (Facebook Group) ให้มีการอัปโหลด (Upload) แผนภาพ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	กิจกรรมของการเรียนการสอนขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ให้พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนทั่วทั้งจังหวัดให้ได้รับทราบ								
๓	ให้ทางคณะครูของโรงเรียนจัดเตรียมสถานที่/วัสดุอุปกรณ์/วิธีการ/วัน เวลา ในการทำกิจกรรมของเทอมนั้นๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	หากกิจกรรมนั้นต้องการให้มีส่วนร่วมด้วย ต้องแจ้งผู้บริหาร/คณะครูของโรงเรียนมัธยมศึกษา/หน่วยราชการ/ผู้ปกครองนักเรียน ให้ได้รับทราบล่วงหน้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	นำกิจกรรมหรือวิธีการที่ได้จากการสัมมนาจัดพิมพ์แจกจ่ายให้พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนได้รับทราบกันโดยทั่วไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	มีการประเมินผลการดำเนินการด้านใช้กิจกรรมที่พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนนำไปดำเนินการว่ามีข้อบกพร่องหรือข้อแก้ไขอย่างไรให้นำมาพัฒนาวิธีการกันใหม่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๗	พร้อมทั้งสนับสนุนวิธีการที่ถูกต้องและสร้างเป็นมาตรฐานของกิจกรรมนั้นๆให้เป็นแม่แบบหรือแบบอย่างที่ดีแก่โรงเรียนตลอดไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอนพร้อมทั้งเผยแพร่ภาพกิจกรรมออกทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในการทำงานรูปแบบนี้ต่อสาธารณชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	จัดให้มีรางวัลแก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและโรงเรียนที่นำกิจกรรมไปใช้ได้ อย่างมีประโยชน์และถูกต้อง เพื่อเป็นแบบอย่างและเข้าหลักการที่ว่าต้องยกย่องคนที่ควรยกย่อง	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐	จัดการสัมมนาเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนทุกปี การศึกษาเพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๔. ด้านการวัดผลและการประเมินผล								
๑	ประชุมพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและครูสอนใน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดการวัดผลประเมินผลของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนในทุกๆด้านที่ดำเนินการ								
๒	นำข้อดีและข้อด้อยของหลักสูตร การใช้สื่อ การจัดกิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมาวิเคราะห์ว่าต้องแก้ไขหรือดำเนินการต่อไปอย่างไร	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	จัดรางวัลเป็นประกาศนียบัตรหรือจัดงานโดยใช้ สพท. = สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกาศและมอบรางวัลแก่สถานศึกษาและพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	ปรับปรุงข้อผิดพลาดหรือแก้ไขปัญหาด้านอุปสรรคของการดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ให้ดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	สนับสนุนเงินทุนโดยการระดมทุนจากทุกภาคส่วนเพื่อนำมาใช้ในกิจการนี้ให้ดียิ่งขึ้นไป	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๖	ส่งข้อมูลการดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทั้งด้านจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสให้กับผู้บริหารรับทราบ	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๗	จัดสัมมนารับฟังจากโรงเรียนมัธยมศึก ซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์โดยตรงที่นักเรียนจะต้องได้รับว่ามีความต้องการพัฒนาหรือแก้ไขจุดไหนของการดำเนินการทั้งด้านหลักสูตร การใช้สื่อและการจัดกิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนใหม่	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๘	นำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาดำเนินการแก้ไขพัฒนาหรือดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๙	จัดทำช่องทางการสื่อสารทั้งเว็บไซต์(Website)/ไลน์กลุ่ม(Line group)/เฟสบุ๊กกลุ่ม(Facebook Group) เผยแพร่การดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑๐	ดำเนินการให้สังคมเกิดความ สันติสุขและยอมรับหลักการ วิธีการของพระสอนธรรม ศึกษาในโรงเรียนให้ได้เพื่อเป็น เป็นมาตรฐานต่อไป	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระเทพสิทธิวิมล เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑
๒๑ ธ.ค. ๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระราชสิทธิญาณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระสมุห์บรรจง
ฉายา ปุณฺณโณ
(เลข: ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑)
ขอเรียนขอเก็บข้อมูล เรื่อง ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑
๒๑ ธ.ค. ๖๑
ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๐๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระศรีปริยัติเมธี เจ้าคณะอำเภอทับสะแก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรียง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

3 มกราคม ๒๕๖๑
พระสมุห์บรียง
๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรียง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิตยภัณฑ์ข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูอาทรธรรม เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิตย ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิตยหลักสูตร
พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตยภัณฑ์ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อธิบดีกองความอนุเคราะห์
นาง:สุภาวดีธรรม
เจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย
(๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑)

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวินัยเมธี ฐิตปัญญา รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ฉันได้ให้สัมภาษณ์
พงศธร วัฒนศิริวัฒน์ ฐิตปัญญา
(พงศธร วัฒนศิริวัฒน์ ฐิตปัญญา)

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

๑๓ ธ.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

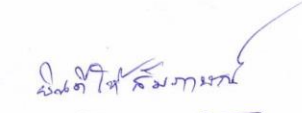
เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิจิตรธรรมวิทักษ์ เจ้าคณะอำเภอหัวหิน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระครูวิจิตรธรรมวิทักษ์
๑๓ ธ.ค. ๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๔๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูพิศาลปัญญาประโชติ เจ้าคณะตำบลห้วยยาง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๕๗-๕๓๙๗

ในโอกาสที่สมเด็จพระ
พระครูพิศาลปัญญาประโชติ
เจ้าคณะตำบลห้วยยาง
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี
๑๕ พ.ย. ๖๑.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำสนธิ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน เจ้าคณะตำบลไชยราช
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรียง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศธ ๖๑๐๕ ๖๙๗
๑๓๑ ธนค ๖๑
พระสมุห์บรียง ฉายา ปุณฺณโณ
๑๓๑ ธนค ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

สุรพล สุธะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรียง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๐๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาสุภาพร วิฑูรเมธี เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบจากท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Handwritten signature)
(Handwritten signature)
(พระมหาสุภาพร วิฑูรเมธี)
เจ้าคณะตำบลคลองวาฬ-ห้วยทราย
๑๔ ธ.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๔๗

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(Handwritten signature)
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระปลัดธรรมฤทธิ์ ธรรมจาโร เลขาธิการรองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ฉ.ก.ก.ส.ม.ท.ช.
พ.ก.
(พระปลัดธรรมฤทธิ์ ธรรมจาโร)
๑๓ ธ.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๙๗-๕๓๙๗

โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม
รับที่ 1824
วันที่ ๑๓ พย ๒๕๖๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายชัยชนะ สระทองทา ผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน
 เพื่อโปรดทราบ เพื่อโปรดพิจารณา
 เห็นควรมอบ.....ดำเนินการ
 เห็นควรแจ้ง.....เพื่อทราบ
 อื่นๆ.....

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

13 พย. 2561

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรติดต่ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

- กราบ
- บูชา

(นายชัยชนะ สระทองทา)

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอมอบอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายบุญชัย อังสวัสดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

ดร.สุพล
อ.ร. ประจวบ 31 ก.ย. ๖๑
๑๕ พ.ย. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสุชาติ หุทธิพิศ ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๔๓๙๗

นิสิต ป.บัณฑิต สาขา รัฐศาสตร์ เลขที่ ๖๐๐๑๐๔๐๔๑

(นายสุชาติ หุทธิพิศ)
ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยเกษมวิทยา
๑๕ พ.ย. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๔๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางโสภา ขนวนัน ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยง ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๑๗

ยินดีให้สัมภาษณ์

(นางโสภา ขนวนัน)

ผู้อำนวยการโรงเรียนทับสะแกวิทยา

๑๕ พ.ย. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติการให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายวีระยุทธ พงกจันทร์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

-ตรงหน้าวัดทองหลาง

(นายวีระยุทธ พงกจันทร์)

๑๕ พ.ย. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาววิภาดา หนูน้อย
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

- ทราบน
- ให้กรรมการแทนที่
อ.ป
(นางสาววิภาดา หนูน้อย)
๑๕ พ.ย. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อธิการบดี/คณบดี/รองอธิการบดี
หรือผู้อำนวยการเขต/เขตอำนวยการ
พระปลัดหม่อมราชวงศ์ ม.บุญโธ
๑๕ พ.ย. ๖๑

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

(นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา)
ผู้ประสานงาน : พระสมุห์บรรยง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๐๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

องค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก
เลขที่ ๐๐๓
วันที่ ๒ ธ.ค. ๖๑
เวลา ๑๐.๔๕ น.

เรื่อง ขอบขออนุเคราะห์ให้นำสิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสุภาพ อารีราษฎร์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรียง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นำสิทธิดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

เรียน นายค อบต.ปากแพรก

 เพื่อโปรดทราบ เพื่อโปรดพิจารณา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ขอความอนุเคราะห์ให้นำสิทธิเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

นางสุภาพ อารีราษฎร์
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก

(นางสาววลดา กลมเกลี้ยง)

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรียง ปุณฺณโณ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๕๓๙๗

(นายสมภาพ สมจิต)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอมความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมยศ จันทร์เจียม รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรายทอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

นายสมยศ จันทร์เจียม

รองนายก อบต. ทรายทอง

25 พ.ย. 61

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยง ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง กำนันตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง
กำนันตำบลทรายทอง

25 พ.ย. 61

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยง ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางจิตรขวัญ จันทร์เจียม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลทรายทอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

นาง จิตรขวัญ จันทร์เจียม
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕
๑๕ พ.ย. ๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๕๓๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายวีรวุฒิ กลมเกลี้ยง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลปากแพรก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

วิรัช กลมเกลี้ยง
(นายวีรวุฒิ กลมเกลี้ยง)

พณ. ม. 6 ต. ปากแพรก

๒ ม.ค. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายพรชัย แดงสกุล ประธานกรรมการวัดบางเปิด ตำบลทรายทอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรจง ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรจง ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

พร
นาง พรชัย แดงสกุล
31/12/61

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอมอบอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายเฉลิม มียะพันธ์ กรรมการวัดบางเบิด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยง ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นายเฉลิม มียะพันธ์
กรรมการวัดบางเบิด.
25 พ.ย. ๖1

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพหล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยง ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๕๓๙๗

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาการจัดการเชิงพุทธ

เรื่อง

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ

คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งเน้นศึกษาในเชิงวิชาการ จึงขอความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดกรอกแบบสอบถามทุกส่วน ทุกข้อความคิดเห็นที่แท้จริงของท่านเพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางในการนำไปใช้พัฒนาเป็นประโยชน์ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้งยังสามารถเป็นแนวทางการแก้ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะสามารถนำไปใช้สนองงานด้านการศึกษาคณะสงฆ์และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านอย่างเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง
การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. สถานภาพ

ครู นักเรียน

๒. เพศ

ชาย หญิง

๓. อายุ

น้อยกว่า ๑๓ ปี ๑๓-๑๕ ปี
 ๑๖-๑๘ ปี ๑๙-๒๑ ปี
 ๒๑ ปีขึ้นไป

๔. วุฒิทางการศึกษายสามัญ

ต่ำกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ ๒ การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับการพิจารณาคำถามของท่านมากที่สุด

๕ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ **มากที่สุด**

๔ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ **มาก**

๓ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ **ปานกลาง**

๒ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ **น้อย**

๑ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด**

ข้อ ที่	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๑. ด้านการจัดหลักสูตร	๕	๔	๓	๒	๑
๑	จัดการประชุมคณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน วางแผน การใช้หลักสูตรในการสอนในห้องเรียน					
๒	จัดการประสานคณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน และครูประจำวิชาสามัญในโรงเรียน จัดหลักสูตรการ เรียน การสอนประจำปีการศึกษา					
๓	จัดทำหลักสูตรเฉพาะปีและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ ในปัจจุบัน โดยอาศัยหลักสูตรส่วนกลางเป็นหลัก					
๔	จัดการทอดผ้าป่าระดมทุน เพื่อการจัดทำเอกสารการ เรียนการสอนประจำปีการศึกษานั้นๆ					
๕	จัดพิมพ์แจกจ่ายหลักสูตรไปให้แก่ พระสอนธรรม ศึกษาในโรงเรียนและโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อใช้เป็น แนวทางในการสอน					
๖	จัดประชุมประจำเทอม เพื่อพิจารณาหาข้อบกพร่อง ของหลักสูตร					
๗	ติดตามผลการใช้หลักสูตรในการเรียนการสอนว่าต้อง เพิ่มหรือปรับปรุงหัวข้อไหนขึ้นอีกบ้าง					
๘	เก็บรวบรวมเอกสารไว้เป็นรูปแบบของปีต่อไปทำ แบบไฟล์งานและรูปเล่ม					
๙	แก้ไขข้อบกพร่องหรือปรับปรุงข้อเสนอแนะของพระ สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียน เพื่อให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น					
๑๐	นำเอาข้อดี, ข้อเสีย, ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุง แล้วนำมาเป็นข้อดำเนินการต่อไป					

ข้อ ที่	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๒.ด้านสื่อการเรียนรู้	๕	๔	๓	๒	๑
๑	จัดสัมมนาการจัดทำสื่อ ณ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อระดมความคิดของพระสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียน					
๒	มีการแบ่งโซนการทำงานของพระสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนตามอำเภอทุกอำเภอ เพื่อเสนอผลงานของ การทำสื่อเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน					
๓	ให้คณะพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและครูใน โรงเรียนมัธยมเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมา ผสมผสานกับหลักสูตร					
๔	ตั้งคณะกรรมการตัดสินเพื่อเลือกสื่อมาใช้ดำเนินการ ในการเรียนการสอน					
๕	พิจารณาสื่อเพื่อเก็บหรือนำไปปรับปรุง เพื่อใช้ในปี ต่อไปหรือเทอมต่อไป					
๖	จัดทำสื่อการเรียนการสอนที่ผ่านการสัมมนาและสื่อที่ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อแจกจ่ายให้กับพระสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนนำไปใช้					
๗	ตั้งทีมงานตรวจสอบผลการนำสื่อไปใช้ว่าถูกต้องตาม ความต้องการหรือไม่หรือมีความไม่เหมาะสมประการ ใด					
๘	จัดให้มีการสัมมนาในเทอมต่อมาเพื่อประเมินสื่อที่ นำไปใช้ว่าปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมจุดไหน					
๙	นำข้อบกพร่องหรือความต้องการของการใช้สื่อของ คณะครูพระสอนธรรมศึกษาสอนหนังสือในโรงเรียน มาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม					
๑๐	เปิดรับฟังข้อเสนอแนะโดยการเปิดเพจหรือเว็บไซต์ หรือไลน์กลุ่ม เพื่อนำมาดำเนินการให้ประสบ					

ผลสำเร็จ ให้มากที่สุด					
-----------------------	--	--	--	--	--

ข้อ ที่	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๓. ด้านการจัดกิจกรรม	๕	๔	๓	๒	๑
๑	จัดประชุมสัมมนาเรื่องการจัดกิจกรรมของการเรียน วิชาสามัญศึกษา(พระพุทธศาสนา)ระหว่างคณะพระ สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนกับครูในโรงเรียน มัธยมศึกษาทั้งหมด					
๒	วางแผนจัดทำไลน์ (Line group) กลุ่มหรือกลุ่ม เฟสบุ๊ค (Facebook Group) ให้มีการอัปโหลด (Upload) แผนภาพกิจกรรมของการเรียนการสอน ขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ให้พระสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนทั่วทั้งจังหวัดให้ได้รับทราบ					
๓	ให้ทางคณะครูของโรงเรียนจัดเตรียมสถานที่/วัสดุ อุปกรณ์/วิธีการ/วัน เวลา ในการทำกิจกรรมของ เทอมนั้นๆ					
๔	หากกิจกรรมนั้นต้องการให้มีส่วนร่วมด้วย ต้องแจ้ง ผู้บริหาร/คณะครูของโรงเรียนมัธยมศึกษา/หน่วย ราชการ/ผู้ปกครองนักเรียน ให้ได้รับทราบล่วงหน้า					
๕	นำกิจกรรมหรือวิธีการที่ได้จากการสัมมนาจัดพิมพ์ แจกจ่ายให้พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนได้รับ ทราบกันโดยทั่วไป					
๖	มีการประเมินผลการดำเนินการด้านใช้กิจกรรมที่พระ สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนนำไปดำเนินการว่ามี ข้อบกพร่องหรือข้อแก้ไขอย่างไรให้นำมาพัฒนา วิธีการกันใหม่					
๗	พร้อมทั้งสนับสนุนวิธีการที่ถูกต้องและสร้างเป็น มาตรฐานของกิจกรรมนั้นๆให้เป็นแม่แบบหรือ					

	แบบอย่างที่ดีแก่โรงเรียนตลอดไป					
๘	เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอนพร้อมทั้งเผยแพร่ภาพกิจกรรมออกทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในการทำงานรูปแบบนี้ต่อสาธารณชน					
๙	จัดให้มีรางวัลแก่พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและโรงเรียนที่นำกิจกรรมไปใช้ได้อย่างมีประโยชน์และถูกต้องเพื่อเป็นแบบอย่างและเข้าหลักการที่ว่าต้องยกย่องคนที่ควรยกย่อง					
๑๐	จัดการสัมมนาเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนทุกปี การศึกษาเพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว					

ข้อที่	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๔. ด้านการวัดผลและการประเมินผล	๕	๔	๓	๒	๑
๑	ประชุมพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและครูสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดการวัดผลประเมินผลของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆด้านที่ดำเนินการ					
๒	นำข้อดีและข้อด้อยของหลักสูตร การใช้สื่อ การจัดกิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมาวิเคราะห์ว่าต้องแก้ไขหรือดำเนินการต่อไปอย่างไร					
๓	จัดรางวัลเป็นประกาศนียบัตรหรือจัดงานโดยใช้สพท. = สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกาศและมอบรางวัลแก่สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน					
๔	ปรับปรุงข้อผิดพลาดหรือแก้ไขปัญหาด้าน					

	อุปสรรคของการดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ให้ดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
๕	สนับสนุนเงินทุนโดยการระดมทุนจากทุกภาคส่วน เพื่อนำมาใช้ในกิจการนี้ให้ดียิ่งขึ้นไป					
๖	ส่งข้อมูลการดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทั้งด้านจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสให้กับผู้บริหารรับทราบ					
๗	จัดสัมมนารับฟังจากโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์โดยตรงที่นักเรียนจะต้องได้รับว่ามีความต้องการพัฒนาหรือแก้ไขจุดไหนของการดำเนินการทั้งด้านหลักสูตร การใช้สื่อและการจัดกิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนใหม่					
๘	นำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาดำเนินการแก้ไขพัฒนาหรือดำเนินการอย่างต่อเนื่อง					
๙	จัดทำช่องทางสื่อสารทั้ง เว็บไซต์ (Website)/ไลน์กลุ่ม (Line group)/เฟสบุ๊กกลุ่ม (Facebook Group) เผยแพร่การดำเนินการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน					
๑๐	ดำเนินการให้สังคมเกิดความสนใจและยอมรับหลักการวิธีการของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนให้ได้เพื่อเป็นเป็นมาตรฐานต่อไป					

ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑. ด้านการจัดหลักสูตร

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....
ข้อเสนอแนะ.....
.....

๒. ด้านสื่อการเรียนรู้

ปัญหาและอุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓. ด้านการจัดกิจกรรม

ปัญหาและอุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๔. ด้านการวัดผลและการประเมินผล

ปัญหาและอุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

บันทึกข้อมูล จดบันทึก/บันทึกเสียง

วันสัมภาษณ์.....

สถานที่.....

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามสอบถาม

๑. ท่านคิดว่าต้องจัดการวางแผนด้านการจัดหลักสูตรแบบไหนอย่างไร เพื่อให้พระสอน
ธรรมศึกษาในโรงเรียน นำไปเป็นแบบแผนในการเรียนสอนได้

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

๒. ท่านคิดว่าจะระดมสมองหรือวิธีการการจัดทำหรือใช้สื่อของพระสอนธรรมศึกษาใน
โรงเรียน เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

๓. ท่านคิดว่าด้านการจัดกิจกรรมนี้ควรมีอะไรบ้าง ด้านไหนบ้าง ที่จะให้พระสอนธรรม
ศึกษาในโรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัศึกษานำไปใช้และดำเนินในการจัดการเรียนการสอน

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

๔. ท่านคิดว่ามาตรฐานของการเรียนการสอนของพระสอนธรรมศึกษาโรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะต้องมีการจำกัดหรือต้องพัฒนาไปอีกเพื่อให้ได้ผลที่ดีที่สุดของการจัดการเรียนการสอน

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

พระครูขันตยาภิรักษ์ (บรรยง ปุณฺณโณ)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะสังคมศาสตร์ สาขาภาควิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๖๒

ภาคผนวก ฉ
การสนทนากลุ่มเฉพาะ

บัญชีลงชื่อ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 คุชฎินิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
 ของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”
 โดย พระสมุห์บรรยงค์ ปุณฺณโณ
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 วันเสาร์ที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น.
 ณ ห้อง ชลบุรี ชั้น ๕ โชน บี คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลงชื่อ
๑	พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร	
๒	พระมหาฤทธิญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๓	พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๔	พระเจ้าอธิการณรงค์ศักดิ์ อีรวโร	เจ้าอาวาสวัดท่าม่วง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
๕	พระอธิการศิริพงศ์ วรทินโน	เจ้าอาวาสวัดทุ่งสี่เสียด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
๖	พระอธิการนิคม นิคโม	เจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาลักษณ์จันทร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
๗	พระครูพิศิษฐ์ประชาภา	เจ้าอาวาสวัดอินทรากรม จังหวัดสมุทรสงคราม	
๘	ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ	
๙	รศ.ดร. สุวิญ รักสัตย์	อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
๑๐	ผศ. ดร. อุทัย สติมัน	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	
๑๑	อ.ดร. อำนาจ บัวศิริ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๑๒	นายพิชัย มะณีรัตน์	อาจารย์สอนโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม สพม. ๑๐ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
๑๓	นายไพรัตน์ สายไหม	อาจารย์สอนโรงเรียนกำมะเสน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๐ ๐๙๙

วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร

เนื่องด้วย พระสมุห์บวรยงค์ ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวันเสาร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บวรยงค์ ปุณฺณโณ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๔๗-๕๓๔๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๐๙๙

วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยงค์ ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อินเล่ห์หังวรม

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยงค์ ปุณฺณโณ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
๕ มี.ค. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๐๙๙

วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาสุเมธี สุนนโท, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยงค์ ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงมีสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยงค์ ปุณฺณโณ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๙๗

ยินดีต้อนรับทุกท่าน (เฉพาะ)
(Focus group Discussion)

พระมหาสุเมธี สุนนโท, ดร.
๙ มีนาคม ๒๕๖๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรมงค์ ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๑๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวันเสาร์ที่ ๙ มีนาคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทรน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรมงค์ ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๕๓๐๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๐ ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำดวน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระสมุห์บรียงค์ ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวันเสาร์ที่ ๙ มีนาคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี่
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ไว้ที่ รวรับ โทร ๘๘๘๘
๙ มีนาคม ๒๕๖๒

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรียงค์ ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๕๓๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ร ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยงค์ ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ “การพัฒนาการ
จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวัน
เสาร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม
โขนบี่ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไญ้อย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

เชิญเข้าร่วม.
ฟ.ศิริกุล. ด้วยความยินดี
พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ.
๙.๓.๖๒.
ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยงค์ ปุณณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๕๓๓๗

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

Jeev Srinual
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระอธิการนิคม นิคโม เจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาลักษณ์จันทร์ จังหวัดพระจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยงค์ ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดีจึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ “การพัฒนาการ
จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” ในวัน
เสาร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม
ไขนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขิมดีเพ็ญ
โพกักกู๊ปัดังความขิมดี
ขมรรอสิการให้ขม หรือขม

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยงค์ ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๔๓๓๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/ ๑ ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายไพรัตน์ สวชโหม อาจารย์สอนโรงเรียนกำมะเสน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยงค์ ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวันเสาร์ที่ ๙ มีนาคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม ไขนบี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

มนตรีพรอม
ไพรัตน์ สวชโหม

๙.๑. ๖๒.

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยงค์ ปุณณโณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๕๓๙๗

ขอแสดงความนับถือ

สุรพล สุยะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายพิชัย มะณีรัตน์ อาจารย์สอนโรงเรียนบางสะพานน้อยวิทยาคม สทพ. ๑๐
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยงค์ ฉายา ปุณณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
ธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ในวันเสาร์ที่ ๙ มีนาคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

อินต์ เข้มอง
ไพฑูริ์ กฤษ์ ดัชชวาทอินต์
พิ
(นาง พิชัย มะณีรัตน์)
9 มีนาคม ๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยงค์ ปุณณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๔๗-๕๓๗๗

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๓ ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระอธิการศิริพงษ์ วรทินโน เจ้าอาวาสวัดทุ่งสี่เสียด จังหวัดพระจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระสมุห์บรรยงค์ ฉายา ปุณฺณโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ
คณะสงฆ์ในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ “การพัฒนาการ
จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” ในวัน
เสาร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม
โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

อภิตีเข้ร่วม
โพธิ์ธรรมาจารย์
๑๖/๓/๒๕๖๒

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระสมุห์บรรยงค์ ปุณฺณโณ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๕๕๗-๕๓๘๗

ภาคผนวก ช

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูขันตยาภิกขุ (บรรยง ปุณฺณโณ)
- เกิด : ๑ มกราคม ๒๔๘๗
- สถานที่เกิด : ๔๘ หมู่ ๖ ตำบลปากแพรก อำเภอบางสะพานน้อย
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- การศึกษา : ประถมศึกษา โรงเรียนบ้านห้วยสัก ตำบลทรายทอง
อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
มัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษาตามอัธยาศัย (กศ.น.)
อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ป.บส. (ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์) คณะสังคมศาสตร์
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) วัดคลองวาฬ
(พระอารามหลวง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ผลงานวิชาการ : พระสมุห์บรรยง ปุณฺณโณ เรื่อง หลักภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับสถาน
ประกอบกรวิสาหกิจ **นิตยสารพุทธจักร** เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑
- : พระสมุห์บรรยง ปุณฺณโณ เรื่อง การบริหารจัดการวัดตามแนว
พระพุทธศาสนา โดยตีพิมพ์ในวารสาร **สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**
(รัฐศาสตร์นครราชสีมา) ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๖๓.
- : พระสมุห์บรรยง ปุณฺณโณ เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธ
บูรณาการของประชาชน โดยตีพิมพ์ในวารสาร**สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**
(รัฐศาสตร์นครราชสีมา) ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓

- อุปสมบท : ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๙
พระอุปัชฌาย์ พระครูวิมลธรรมนิวิฐ (วธมโม : นุกูล เกิดมานะ)
- สังกัด : วัดห้วยสัก ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ตำแหน่ง : เจ้าอาวาสวัดบางเปิด
เป็น “พระสมุห์” ฐานานุกรมในเจ้าคณะอำเภอบางสะพานน้อย
๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒ แต่งตั้งพระสมุห์บรียง เป็น “พระครูขันตยาภิรักษ์”
- หน้าที่ : ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม
ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัด มจร.จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดบางเปิด หมู่ที่ ๕ ตำบลทรายทอง
อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
โทร ๐๘๔๕-๔๗๔๓๙๗